

สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นางสาวสุดปรารถนา นิละไพจิตร

สถาบันวิทยบริการ

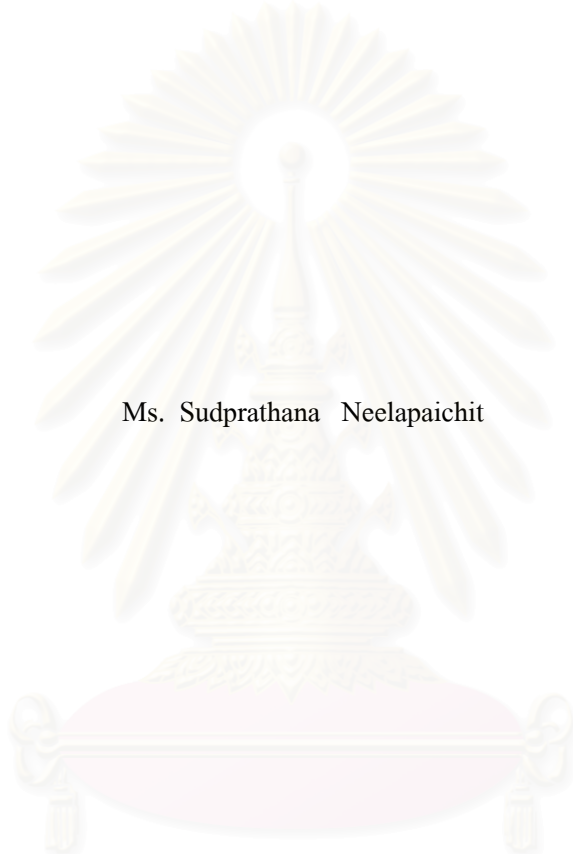
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

HUMAN RIGHTS IN ISLAM AND THE GUARANTEE OF RIGHTS AND LIBERTIES
UNDER THE CONSTITUTIONS OF KINGDOM OF THAILAND

Ms. Sudprathana Neelapaichit

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

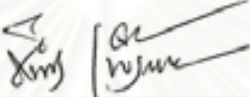
Chulalongkorn University

Academic Year 2007

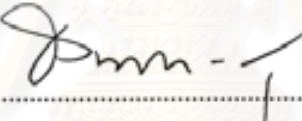
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
โดย นางสาวสุดปรารถนา นิละไพจิตร
สาขาวิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. อณิส อมาตยกุล

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

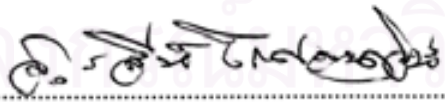

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ชิตพันธ์ เชื้อบุญชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ชงทอง จันทรางศุ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร. อณิส อมาตยกุล)

.....กรรมการ
(อาจารย์สุรสิทธิ์ โกศลนาวัน)

สรุปปรารณา นีละไพจิตร : สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (HUMAN RIGHTS IN ISLAM AND THE GUARANTEE OF RIGHTS AND LIBERTIES UNDER THE CONSTITUTIONS OF KINGDOM OF THAILAND) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ อ. ที่ปรึกษาร่วม : ดร. อณัส อมาตยกุล , 301 หน้า.

สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักคำสอนของศาสนาอิสลามเองก็กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน เบื้องต้นจึงสันนิษฐานได้ว่าหลักคำสอนของศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการรับรองสิทธิมนุษยชนในลักษณะที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งผลการศึกษาก็พบว่าศาสนาอิสลามเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่มีหลักคำสอนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามทั่วโลกก็ได้รวมตัวกันก่อตั้งองค์การอิสลาม หรือ O.I.C และบัญญัติปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 (The Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990) ขึ้น โดยสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติในปฏิญญานี้ล้วนแต่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 อาจมีส่วนที่ต่างกันบ้างแต่ก็เป็นเพียงรายละเอียดเท่านั้น

สำหรับการรับรองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมในประเทศไทยเห็นว่า แม้หลักสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามจะคล้ายคลึงกับสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแต่จำเป็นต้องมีการตรากฎหมายลำดับรองเพื่อให้การรับรองสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ สัมฤทธิ์ผลตามหลักศาสนาอิสลามได้ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติมารับรองเพื่อให้สิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามได้รับความคุ้มครองอย่างจริงจังโดยมีการตรากฎหมายเฉพาะเรื่อง 4 ฉบับด้วยกัน ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าหลักสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลามซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของตะวันตกสามารถนำมาปรับใช้กับสังคมไทยได้เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ยังสามารถการนำหลักชะรีอะห์หรือแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองของศาสนาอิสลามมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่าง ๆ อาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมุสลิมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เนื่องจากหากเข้าใจหลักการและแนวคิดทางศาสนาแล้วจะเห็นว่าสอดคล้องและนำมาใช้ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... *กมลอรุณ ใสจันทร์*
 ปีการศึกษา.....2550..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์*
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *อณัส อมาตยกุล*

4786348434: MAJOR PUBLIC LAW

KEY WORD: HUMAN RIGHTS/ ISLAM/ SHARI'A/ THE CONSTITUTIONS / THE CAIRO
DECLARATION ON HUMAN RIGHTS IN ISLAM / THE UNIVERSAL
DECLARATION OF HUMAN RIGHTS .

SUDPRATHANA NEELAPAICHIT: HUMAN RIGHTS IN ISLAM AND THE
GUARANTEE OF RIGHTS AND LIBERTIES UNDER THE CONSTITUTIONS OF
KINGDOM OF THAILAND. THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR DR.
KRIENGKRAI CHAROENTHANAVAT. CO-ADVISOR:DR. ANAS AMATAYAKUL,
301 pp.

Human rights are regarded as the fundamental right of humanity which not only certified by The Constitutions of Kingdom of Thailand but also said in the principles of Islam. And , primitive assumption predicted that the Islamic regulations have paid attention on the human rights guarantee which is corresponding with law of the Constitutions.

This thesis found that Islam is one of religions provided the principles involved human rights. Moreover, a community of global Muslim countries united in and established The Organization of Islam Conference and prescribed The Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990. The human rights enacted in the Declaration were in line with The Universal Human Rights 1948 although some details were different.

For the human rights attestation of Thai Muslims is predicted that although human rights in Islamic principles would similar with rights and freedoms that verified by The Constitutions but still need to ordain subordinate legislations in order that all of aspects in rights and freedoms will get successful results in the Islam rules. By the way, Thailand right now have provided 4 special laws that seriously protected to gave rights and freedoms in every day life and religious practicing for Muslims.

This research found that human rights in Islam correspond with human rights in western world can be used in Thai society due to being plural culture society, especially in the southern province of Thailand. Moreover, it can be used Shari'a (Islamic law) to dissolve the conflict as an alternative justice system because if understand in the religious principles and concepts it could get along with Thai society.

Field of study.....LAWS..... Student's signature..... *S. Neelapaichit*
Academic year..... 2007..... Advisor's signature..... *R. Charoenthanavat*
Co- Advisor's signature..... *Anas Amatayakul*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาของเอกองค์อัลลอฮ์ (ช.บ.)

ผู้เขียนขอขอบคุณอย่างสูงในความกรุณาของรศ.ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ที่สละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์ โดยตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ท่านได้ให้คำปรึกษาอันเป็นประโยชน์ ช่วยตรวจทาน แก้ไขเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ดูแลสอบถามเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนอย่างใกล้ชิด

ขอขอบคุณรศ. ธงทอง จันทรางศุ ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทั้งที่ท่านมีภารกิจด้านบริหารในกระทรวงยุติธรรมจำนวนมาก อาจารย์สุรสีห์ โกศลนาวิน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำชี้แนะประเด็นปัญหาทางปฏิบัติอันมีประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และดร.อนัส อมาตยกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยท่านสละเวลาให้คำปรึกษา ตรวจแก้ไข ให้ข้อคิดเห็นในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณนายสมชาย และนางอังคณา นีละไพจิตร บิดามารดาที่ปลูกฝังสิ่งที่ดี ให้ความรัก เป็นแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สนับสนุนผู้เขียน ทุกๆเรื่องตลอดมาจนทำให้ผู้เขียนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจ รวมทั้งทุกคนในครอบครัว นีละไพจิตร และวงศ์ราชน เล็ก มี วิดี ยา ที่ช่วยแปลภาษาอังกฤษ ฝ่ายที่ช่วยดูแลเรื่องการลงทุนทะเบียน

ท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ประการใดแล้ว ผู้เขียนขอมอบให้แก่บุคคลที่กล่าวไว้ข้างต้น ครู อาจารย์ ผู้บังคับบัญชา และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและมีส่วนเสริมสร้างรากฐานที่ดีและแข็งแกร่งให้กับผู้เขียน แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใดแล้ว ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3สมมติฐานในการวิจัย.....	3
1.4วิธีการศึกษาวิจัย.....	3
1.5ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากกาวิจัย.....	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและที่มาของสิทธิมนุษยชน.....	5
2.1 ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.....	5
2.1.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน	5
2.1.2 รากฐานและจุดกำเนิดทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.....	6
2.1.3 การรับรองและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีตก่อนการบัญญัติ กฎหมายลายลักษณ์อักษร.....	8
2.2 ที่มาของแนวคิดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก่อนการบัญญัติรับรองโดยกฎหมายลาย ลักษณ์อักษร.....	10
2.2.1 แนวคิดกฎหมายธรรมชาติของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ.....	11
2.2.1.1 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติว่าด้วย “สิทธิตามธรรมชาติ”.....	12
2.2.1.2 หลักมนุษยนิยมและหลักปัจเจกชนนิยม.....	14
2.2.1.3 ลักษณะและรูปแบบของสิทธิมนุษยชนตามแนวคิด กฎหมายธรรมชาติ.....	16
2.2.2 แนวความคิดของนักปรัชญาที่สะท้อนถึงการรับรองสิทธิมนุษยชน.....	18
2.2.2.1 ทฤษฎีสัญญาประชาคม.....	18
1) แนวความคิดของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes).....	19
2) แนวความคิดของจอห์น ล็อก (John Locke).....	20

	3) แนวความคิดของรูสโซ (Jean Jacques Rousseau).....	21
	2.2.2.2 ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย.....	23
2.2.3	อิทธิพลของหลักศาสนาต่อการรับรองสิทธิมนุษยชน.....	25
	2.2.3.1 คริสต์ศาสนากับสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตก.....	26
	2.2.3.2 ความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม.....	31
	2.2.3.2.1 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม.....	31
	2.2.3.2.2 หลักการพื้นฐานร่วมกันระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม.....	33
	2.2.3.2.3 จุดแยกและความแตกต่างระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม.....	34
	2.2.3.3 หลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่มีอิทธิพลต่อหลักสิทธิมนุษยชน.....	37
2.3	ที่มาของแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร.....	41
	2.3.1 ข้อความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง.....	41
	2.3.1.1 หลักการและแนวคิดทฤษฎีของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง...42	
	2.3.1.2 ความหมายและการรับรองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง.....	44
	2.3.1.3 ความแตกต่างระหว่างสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและกฎหมายธรรมชาติ.....	45
	2.3.2 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศอังกฤษ.....	47
	2.3.2.1 บทบัญญัติต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการรับรองสิทธิมนุษยชน.....	48
	2.3.2.2 รูปแบบการรับรองสิทธิมนุษยชนในประเทศอังกฤษ.....	49
	2.3.3 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	50
	2.3.3.1 โครงสร้างและเนื้อหาของคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา.....	51
	2.3.3.2 รูปแบบการรับรองสิทธิมนุษยชนในสหรัฐอเมริกา.....	52
	2.3.4 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศฝรั่งเศส.....	53
	2.3.4.1 ที่มาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789.....	53
	2.3.4.2 โครงสร้างและเนื้อหาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789.....	54

2.3.5	อิทธิพลจากพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล.....	56
2.4	ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 : พัฒนาการของการรับรองสิทธิมนุษยชนที่ส่งผลต่อความตื่นตัวต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล.....	57
2.4.1	ที่มาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	57
2.4.2	การประนีประนอมทางด้านความคิดระหว่างเสรีนิยมและสังคมนิยม.....	59
2.4.3	เนื้อหาและสาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	61
2.4.3.1	สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	61
2.4.3.2	สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย.....	61
2.4.3.3	สิทธิส่วนบุคคล.....	62
2.4.3.4	สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ และทางการเมือง.....	62
2.4.3.5	สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม.....	63
2.4.3.6	สิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบของสังคมและหน้าที่ของบุคคลต่อชุมชน.....	64
2.4.4	สถานะและสภาพบังคับทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	64
2.4.4.1	สถานะทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	65
2.4.4.2	ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948.....	66
2.4.5	ปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลังการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948.....	67
2.4.5.1	ปัญหาการจำกัดสิทธิมนุษยชน.....	68
2.4.5.2	ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทางปฏิบัติ.....	69
2.4.6	หลักประกันและความคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชน.....	70
2.4.6.1	การยอมรับคุณค่าของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	70
2.4.6.2	กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	71

2.5	อิทธิพลจากการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกและปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในอิสลาม.....	72
2.5.1	สิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกและสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลาม.....	73
2.5.2	อิทธิพลการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกต่อพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศอาหรับ.....	74
บทที่ 3	สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม.....	76
3.1	ความเบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม.....	76
3.1.1	ความหมายของอิสลาม.....	78
3.1.2	หลักคำสอน วิธีการดำเนินชีวิต และจริยธรรมในอิสลาม.....	79
3.1.3	ลักษณะเฉพาะของศาสนาอิสลาม.....	83
3.1.4	ที่มาของหลักกฎหมายอิสลาม.....	84
3.2	ภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในอิสลาม.....	85
3.2.1	รากฐานแนวคิดและปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.....	86
3.2.2	สถานะของมนุษย์ในอิสลาม.....	87
3.2.3	ลักษณะและสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนในอิสลาม.....	90
3.3	ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 โดยองค์กรอิสลาม : ตัวอย่างการนำหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนในอิสลามมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร.....	91
3.3.1	ความเป็นมาและเจตนารมณ์ของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990.....	92
3.3.2	เนื้อหาและสาระสำคัญของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990.....	93
3.3.2.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	94
3.3.2.2	สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย.....	95
3.3.2.3	สิทธิส่วนบุคคล.....	96
3.3.2.4	สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ และทางการเมือง.....	97
3.3.2.5	สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคม.....	98
3.3.2.6	สิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบของสังคมและหน้าที่ของบุคคลต่อชุมชน.....	99

3.3.3	รูปแบบและขอบเขตการรับรองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990.....	101
3.4	ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามที่ปรากฏในปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	103
3.4.1	อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ต่อการประกาศปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990.....	104
3.4.2	สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่อิสลามให้การรับรองและสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	105
3.4.2.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	105
3.4.2.2	หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ.....	108
3.4.2.3	สิทธิเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก.....	111
3.4.2.4	สิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน.....	113
3.4.2.5	สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา.....	117
3.4.2.6	สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง.....	121
3.4.2.7	สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล.....	125
3.4.3	สิทธิมนุษยชนที่อิสลามให้การรับรองนอกเหนือจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	129
3.4.3.1	สิทธิของเด็กกำพร้า.....	129
3.4.3.2	สิทธิในทางมรดก.....	130
3.4.3.3	สิทธิที่จะได้รับการอภัยโทษ.....	133
3.4.3.4	สิทธิในการป้องกันตนเอง.....	134
3.4.4	ความแตกต่างระหว่างสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948.....	138
3.4.4.1	พื้นฐานความคิดการรับรองสิทธิมนุษยชน.....	139
3.4.4.2	คุณค่าและสภาพบังคับของสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรอง.....	141
3.5	ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลาม.....	142
3.5.1	ความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงและชาย.....	143
3.5.2	การลงโทษผู้กระทำผิดด้วยวิธีการรุนแรง.....	149
3.5.3	ความแตกต่างในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมและผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม.....	153

3.5.4	หลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดและไม่อาจปรับให้เข้ากับความปลอดภัยทางสังคม.....	157
3.6	สถานะของสภาพบังคับของปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990.....	158
3.6.1	สถานะทางกฎหมายต่อกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม.....	159
3.6.2	อิทธิพลของปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนของมุสลิมในประเทศไทย.....	160
บทที่ 4	สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	162
4.1	การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	162
4.1.1	ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยม.....	162
4.1.1.1	ทฤษฎีพื้นฐานอันเป็นที่มาของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม.....	164
4.1.1.2	หลักการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม.....	166
4.1.2	การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไทยในอดีต.....	167
4.1.2.1	การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบเผด็จการ.....	168
4.1.2.2	การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตย.....	172
4.1.2.3	การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบประชาธิปไตย.....	174
4.1.3	การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	178
4.1.3.1	แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่บัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	179
4.1.3.2	อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน.....	181
4.1.3.3	บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	182

4.1.3.4	ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนไทยมุสลิม.....	186
4.1.4	ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพและปัญหาทางวิชาการจากบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	187
4.2	การรับรองสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย.....	189
4.2.1	พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 : สิทธิของบุคคลในครอบครัว....	189
4.2.1.1	หลักการและเหตุผลของกฎหมาย.....	193
4.2.1.2	แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง.....	193
4.2.1.3	ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ.....	194
4.2.2	พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2524 : เสรีภาพในการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือของตน.....	199
4.2.2.1	หลักการและเหตุผลของกฎหมาย.....	199
4.2.2.2	แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง.....	200
4.2.2.3	ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ.....	201
4.2.3	พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 : สิทธิในการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม.....	201
4.2.3.1	หลักการและเหตุผลของกฎหมาย.....	201
4.2.3.2	แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง.....	203
4.2.3.3	ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ.....	204
4.2.4	พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 : สิทธิในทางเศรษฐกิจ.....	208
4.2.4.1	หลักการและเหตุผลของกฎหมาย.....	208
4.2.4.2	แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง.....	209
4.2.4.3	ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ.....	212
4.3	สภาพปัญหาการรับรองสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	213

4.3.1	บทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพของคนไทยมุสลิมไม่มีความครอบคลุม และชัดเจนเพียงพอ.....	214
4.3.2	การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ในอิสลาม.....	215
4.3.3	ปัญหาความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน.....	216
4.3.4	ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย.....	216
4.4	แนวทางการนำหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามมาปรับใช้ ในสังคมไทย.....	217
4.4.1	กรณีศึกษาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	222
4.4.1.1	สาเหตุและที่มาของความรุนแรงใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้.....	223
4.4.1.2	ปัญหาพื้นฐานการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้.....	225
	ก) การขาดความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐ กับประชาชน.....	226
	ข) กระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า ไม่เป็นธรรม และขาด ความโปร่งใส.....	229
	ค) นโยบายรัฐบาลต่อปัญหาใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้.....	235
	ง) การใช้ความรุนแรงในการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรม.....	242
4.4.1.3	แนวทางปรับปรุงแก้ไขกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปตามหลัก นิติธรรม.....	244
	ก) การปรับปรุงทัศนคติและการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ร่วมกันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ.....	245
	ข) การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม.....	248
	ค) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายและผู้ต้องหาใน กระบวนการยุติธรรม.....	251

4.4.1.4	แนวทางปฏิบัติในการนำหลักสิทธิมนุษยชนในอิสลามมาแก้ไข ปัญหาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้.....	252
ก)	สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการดำเนินกระบวนการ ยุติธรรม.....	255
ข)	การนำหลัก “ชะรีอะฮ์” มาปรับใช้เพื่อแก้ไขความ ขัดแย้งในฐานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือก.....	262
4.4.2	กรณีศึกษาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของมุสลิมในสังคมไทย.....	265
4.4.2.1	สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของมุสลิม ในสังคมไทย.....	267
ก)	สิทธิในการได้รับค่าชดเชยจากรัฐ : กรณีที่ไม่มี จดทะเบียนสมรส.....	270
ข)	สิทธิในการรับมรดกตามหลักศาสนาอิสลามซึ่งต่างจาก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	272
4.4.2.2	การนำหลัก “ชะรีอะฮ์” มาใช้ในการตัดสินข้อพิพาททาง ครอบครัว.....	274
4.4.2.3	แนวทางการปรับใช้สิทธิในครอบครัวตามหลักศาสนาอิสลามกับ สังคมไทย.....	275
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	278
5.1	บทสรุป.....	278
5.2	ข้อเสนอแนะ.....	285
	รายการอ้างอิง.....	289
	ภาคผนวก.....	293
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	301

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิทธิมนุษยชน กล่าวได้ว่าเป็นสิทธิในความเป็นมนุษย์หรือสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับในฐานะที่เป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีขึ้นเพื่อมนุษย์ทุกคน โดยมีได้มีการแบ่งแยกสีผิว เพศชาติกำเนิด ศาสนา หรือสถานะอื่นใด ทั้งนี้ แนวคิดทางด้านสิทธิมนุษยชนในโลกตะวันตกนั้น เริ่มแรกมีที่มาจากอิทธิพลของศาสนาคริสต์ ซึ่งเน้นคำสอนที่ว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้า ทุกคนจึงเสมอภาคกันในสายตาของ พระเจ้าไม่มีการแบ่งแยก ผู้ชายหรือผู้หญิงแต่ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน และด้วยแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดจากพระเจ้าจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความคุ้มครองแก่มนุษย์ทุกคนซึ่งเป็นบุตรของพระเจ้า ทั้งนี้ นอกจากศาสนาคริสต์แล้ว แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติและนักปราชญ์ต่างๆ เช่น โทมัส ฮอบส์, จอห์น ล็อก, รูสโซ, หรือมองเตสกีเออ เป็นต้น ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอดีตทั้งสิ้น กระทั่งระยะต่อมาจึงได้มีการรับรองหลักสิทธิมนุษยชนในกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งที่ปรากฏชัดเจนที่สุดคือการรับรองสิทธิมนุษยชนในประเทศฝรั่งเศสที่รับรองไว้ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Declaration Des Droits De L' Homme et du Citoyen) ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 ต่อมาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองในคำประกาศดังกล่าวก็ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ โดยในปี 1948 สหประชาชาติได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนนี้ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ลงวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ซึ่งทำให้ทั่วโลกตื่นตัวและให้ความสนใจกับเรื่องสิทธิมนุษยชนเพิ่มมากขึ้น และมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันด้วยกระแสประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ

ทั้งนี้ สำหรับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยนั้น นอกจากจะได้รับการอิทธิพลสิทธิมนุษยชนจากตะวันตกแล้ว ในสังคมไทยเองก็มีวิวัฒนาการทางด้านสิทธิมนุษยชนมาช้านานเช่นกัน ซึ่งหลายเรื่องอาจมีความแตกต่างจากสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกเนื่องจากวิถีชีวิต วิถีคิด สภาพสังคมของไทย รวมทั้งอิทธิพลของพุทธศาสนา แตกต่างจากสังคมตะวันตกอยู่มาก เนื่องจากสังคมไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ หลักสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยจึงได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาเพิ่มเข้ามาจากคริสต์ศาสนาในตะวันตกและพัฒนาาเรื่อยๆ จนกระทั่งได้มีการรับรองไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงถือได้ว่าสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยเริ่มทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญ อย่างยิ่งกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกคนในประเทศตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ทั้งยังเป็นกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจ

ในการออกกฎหมายต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญสัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตลอดจนสิทธิเสรีภาพต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเกิดประสิทธิผล จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพของคนทุกกลุ่มในสังคมด้วย ดังที่นางโรบินสัน (Mary Robinson) ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (High Commissioner on Human Rights of the UN) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับสิทธิมนุษยชนว่า “...(เรา) จำจะต้องมีการใช้ความคิดและความพยายามมากขึ้นเพื่อปรับปรุงวาทกรรมสิทธิมนุษยชนให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป จากการเชื่อมโยงโดยตรงกับศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมที่มีใช้เป็นประจำทุกวัน ด้วยการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมพื้นฐานของจารีตวัฒนธรรมตะวันตกกับหลักคิดแนวความคิดรวมทั้งสถาบันซึ่งเป็นแก่นกลางของจารีตความคิดในศาสนาอิสลาม ฮินดู และพุทธศาสนาหรือจารีตความคิดอื่นๆ รากฐานที่ใช้สนับสนุนสิทธิขั้นพื้นฐาน จึงจักสามารถมีการขยายตัวเติบโตและข้อมลว่าอ้างความเป็นสากล (ของสิทธิมนุษยชน) จึงจักได้รับการพิสูจน์ให้เป็นที่ยอมรับทั่วกัน ” วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งหวังจะเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยในที่นี้จะจำกัดเฉพาะกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากเป็นอันดับสองของประเทศไทย ประกอบกับศาสนาอิสลามมีหลักคำสอนและแนวทางปฏิบัติที่มีความแตกต่างจากศาสนาอื่นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพในเรื่องต่างๆแก่ผู้ที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงควรศึกษาเพื่อพิจารณาว่าหลักการของศาสนาอิสลามนั้นสะท้อนหรือกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้อย่างไรบ้าง และมีความสอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องหรือไม่ เพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด และหลักการของศาสนาอิสลามที่สะท้อนถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนว่า อิสลามได้ให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างไร มีรายละเอียดและปรัชญาพื้นฐานอย่างไร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลามและสิทธิมนุษยชนในระดับสากล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่ามี

ความสอดคล้องกันหรือไม่ และมีความเป็นไปได้ที่จะนำมาประยุกต์หรือปรับใช้ร่วมกันได้หรือไม่ เพียงใด

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางศาสนาอิสลามกับการรับรองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายลายลักษณ์อักษรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

สิทธิมนุษยชน ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหากพิจารณาจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามแล้ว เห็นได้ว่าศาสนาอิสลามกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับถึงคุณค่าที่มีความเป็นสากลและสูงสุด เบื้องต้นจึงสันนิษฐานได้ว่าแนวคิดจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ และหลักสิทธิมนุษยชนในลักษณะที่สอดคล้องกับบทบัญญัติต่างๆ ที่บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ

1.4 วิธีการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ กฎหมาย บทความ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพิจารณาวิจัยในประเด็นแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

1.5 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้จะมุ่งศึกษาถึงแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามว่ามีความหมาย ลักษณะและหลักปรัชญาอย่างไร รวมทั้งศึกษาพัฒนาการการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ แก่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อนำแนวคิดที่ได้มาสรุปเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ถึงการรับรองสิทธิมนุษยชนแก่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามภายใต้กรอบแห่งรัฐธรรมนูญและแนวคิดสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลามว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลามให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
2. เพื่อช่วยพัฒนาความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยให้เป็นที่ยอมรับ และกระตุ้นให้ภาคสังคมตื่นตัวและตระหนักถึงคุณค่าของสิทธิมนุษยชนมากขึ้น
3. เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าที่ได้มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามภายใต้กรอบการรับรองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและที่มาของสิทธิมนุษยชน

2.1 ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน นับเป็นสิทธิอันสำคัญยิ่งในการเป็นมนุษย์ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนคือสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและได้รับในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยในอดีตแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไม่ปรากฏเด่นชัดนัก สังคมในอดีตทั้งในโลกตะวันตกและโลกตะวันออกล้วนแต่มีการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ โดยหยิบยกปัจจัยภายนอกต่างๆ เช่น ชาติกำเนิด สีผิว เพศ มาทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนแต่ละคนต่างกันไป ทั้งที่ทุกคนล้วนมีสถานะความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน และการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์นี้ ก่อให้เกิดเป็นความยึดมั่นเชื่อถือในจิตใจ จนทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากขึ้นอย่างง่ายดายแทบจะเป็นสิ่งที่คุ้นเคยกันดี แต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า นั้น มีผลให้เกิดความพยายามในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ จนกระทั่งสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

สิทธิมนุษยชน ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์กรสหประชาชาติได้พยายามเรียกร้องและดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้บรรดาประเทศสมาชิกส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตนให้สอดคล้องกับหลักการแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงเกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้นในประชาคมโลก

2.1.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน

นิยามของสิทธิมนุษยชน ไม่มีการเขียนไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามหากได้ศึกษาแนวความคิดและหลักการของสิทธิมนุษยชนแล้วจะพบว่า สิทธิมนุษยชนก็คือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยเหตุที่เป็นมนุษย์ โดยถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่คิดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติในตัวมนุษย์ มิได้เกิดขึ้นโดยการอนุญาตหรือการยินยอมโดยรัฐหรือผู้ปกครอง และไม่อาจสละโอน หรือยอมให้พรากไปได้ หากฝ่าฝืนก็เท่ากับเป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ ทำลายธรรมชาติในตัวเอง หรือทำให้บุคคลนั้นถูกเปลี่ยนสภาพกลายเป็นสิ่งที่มีค่าน้อยกว่ามนุษย์

ทั่วไป ดังนั้น มนุษย์จึงไม่อาจสูญเสียสิทธิมนุษยชนได้ เพราะมนุษย์ไม่อาจยุติหรือสละซึ่งความเป็นมนุษย์ได้¹

ทั้งนี้ หลังจากองค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 พบได้ว่าแม้แต่ในปฏิญญาซึ่งเป็นเอกสารแม่บทของสิทธิมนุษยชนปัจจุบันเองก็มิได้ให้คำนิยามที่ชัดเจนไว้ ซึ่งอาจเป็นเพราะต้องการละบถนิยามไว้ในฐานที่เข้าใจกันได้โดยสามัญสำนึก เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในการอธิบายความหรือเพื่อเปิดกว้างความหมายไว้เพื่อความยืดหยุ่นหรือตอบรับกับการพัฒนาความหมายของสิทธิมนุษยชนที่อาจมีพัฒนาการต่อไป แต่หากได้พิจารณาถึงบทบัญญัติในปฏิญญาดังกล่าวแล้ว อาจทำให้ทราบถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนในมุมมองที่เป็นสากลได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายรวมถึงการที่มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอย่างอิสระและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและ มโนธรรม ควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง และบุคคลชอบที่จะมีสิทธิเสรีภาพทุกประการ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศึกษา หรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนซึ่งบุคคลจะทำได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใดก็ตาม*

2.1.2 รากฐานและจุดกำเนิดทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

นับแต่อดีตเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมีการติดต่อแลกเปลี่ยนและมีการปกครองกันเองในสังคม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ปกครองมักจะเป็นผู้ที่แข็งแรงและเข้มแข็งมากกว่า ส่วนผู้ที่อ่อนแอก็มักจะเป็นผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งตามสภาพโดยทั่วไปในขณะนั้นมนุษย์ต้องการการอยู่ร่วมกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นสำคัญ การมุ่งเน้นหรือตระหนักถึงคุณภาพชีวิตหรือสิทธิเสรีภาพจะเป็นสิ่งไม่จำเป็นนัก ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นไปตามความต้องการและเห็นชอบของผู้มีอำนาจทั้งสิ้น

¹ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), หน้า 58.

* เรียบเรียงจากความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 1 และข้อ 2 (ปรากฏรายละเอียดในลำดับต่อไป)

การกดขี่ข่มเหง การทารุณกรรม และการมีทาสเป็นเรื่องที่พบเห็นได้ทั่วไป และแม้การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์จะมีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดและควบคุมการเบียดเบียนหรือความรุนแรงระหว่างมนุษย์ด้วยกัน แต่จากประวัติศาสตร์พบได้ว่าบ่อยครั้งที่กฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นนั้นกลับกลายเป็นตัวสร้างความรุนแรงสนับสนุนการเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกันตามความต้องการของฝ่ายผู้ปกครองที่มุ่งจะปกป้องรักษาประโยชน์ของตนโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ที่อยู่ใต้การปกครองและด้วยเหตุนี้เองการกดขี่ข่มเหง การเบียดเบียนระหว่างมนุษย์ในสังคมซึ่งมีอยู่เสมอทั้งในอดีตกระทั่งปัจจุบัน

หากจะมีการศึกษาย้อนหลังไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมมนุษย์กับพัฒนาการของสิทธิมนุษยชนนับแต่การเริ่มต้นของอารยธรรมของมนุษย์ ล้วนแต่เต็มไปด้วยการกดขี่ข่มเหง การเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น² ทั้งนี้เมื่อสังคมมนุษย์กว้างขวางมากขึ้น ก็ย่อมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะสร้างเอกลักษณ์ต่างๆของกลุ่มตนขึ้นมา จนกลายเป็นการแบ่งแยกตามความแตกต่างต่างๆเช่น ความเป็นชาติ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือชนชั้นต่างๆ และพัฒนาความยึดมั่นถือมั่นในเอกลักษณ์ของกลุ่มตน ซึ่งส่วนหนึ่งคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความคิดเช่นนี้ช่วยให้มนุษย์รู้สึกมั่นคง มีพวกพ้องมีสังคมเกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่ม แต่ขณะเดียวกันแนวความคิดนี้ก็ทำให้มนุษย์มองผู้อื่นอย่างไม่เท่าเทียมกัน ทั้งที่แนวคิดอุดมคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้นยืนยันชัดเจนว่า มนุษย์ทั้งหลายล้วนแต่เกิดมาอย่างอิสระเท่าเทียมและเสมอภาคกันในความเป็นมนุษย์ และด้วยความยึดมั่นในความแตกต่าง ภาพการปกครองที่เต็มไปด้วยการใช้อำนาจของผู้ปกครองซึ่งอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้อื่นนี้เองก่อให้เกิดความขัดแย้ง การดูหมิ่น และการเลือกปฏิบัติต่ออีกกลุ่มหนึ่ง และเมื่อความขัดแย้งและการกดขี่เพิ่มมากขึ้นก็มักจะลงเอยด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรงเพื่อยุติปัญหาต่างๆเช่นกรณีสงครามระหว่างเชื้อชาติ สงครามศาสนา สงครามอันเกิดจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกัน เป็นต้น

จากภาพรวมทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นกับสังคมมนุษย์จะเห็นได้ชัดเจนว่าแม้ในปัจจุบันจะเป็นที่ยอมรับในระดับสากลว่าสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่สังคมในอดีตกลับเคยชินกับความโหดร้าย การเบียดเบียน การกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน การกล่าวอ้างถึงสิทธิมนุษยชนจะเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากความเป็นจริง และแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยในยุคที่ผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุดเหนือกว่าทุกคนในสังคม การต่อสู้หรือความพยายามเพื่อเรียกร้องซึ่งสิทธิเสรีภาพที่ตน

² จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชน ไร้พรมแดน ปรชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, อ่างแก้ว, หน้า 3.

ควรมีควรได้จึงไม่ปรากฏเด่นชัดนักในยุคก่อน แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนยังคงไม่ได้รับการยอมรับ คงมีเพียงการรับรู้ถึงสิทธิตามธรรมชาติอย่างเป็นอุดมคติโดยอาศัยธรรมชาติของมนุษย์ในการนึกคิดและกาใช้เหตุผลเท่านั้น กรอบของการตระหนักถึงคุณค่าของสิทธิมนุษยชนของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับมโนธรรม ศีลธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์เป็นสำคัญ สามัญสำนึกตามธรรมชาติของมนุษย์ ความเชื่อถือศรัทธาในศาสนา ศีลธรรม ความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จึงเป็นรากฐานสำคัญในการผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นในสังคมก่อนที่จะมีพัฒนาการเรื่อยมาโดยอาศัยพัฒนาการทางอารยธรรม ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนแนวคิดของนักปรัชญาในสมัยต่อมา ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ารากฐานและจุดกำเนิดทางประวัติศาสตร์ในสังคมมนุษย์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนก่อนการปฐกตั้งใดๆ นั้น ล้วนแต่มีที่มาจากความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และศีลธรรมประจำใจมนุษย์แต่ละคนนั่นเอง

2.1.3 การรับรองและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีต

หากพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ของมนุษย์แล้ว พบได้ว่าในอดีตสิทธิมนุษยชนนั้นแทบจะไม่ได้มีการตระหนักถึงแต่อย่างใด คงต้องยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนนั้นได้รับการยอมรับอย่างแท้จริงจริงจังเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 นี้เอง ดังนั้น สภาพสังคมมนุษย์ในอดีตจึงห่างไกลจากกรอบการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก ทั้งไม่มีตราสารหรือกฎหมายใดๆ รองรับอย่างชัดเจน สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่แปรผันตามคุณค่าทางจิตใจ ศีลธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์ การกดขี่ข่มเหง การเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกันจึงคงมีอยู่ทั่วไป แม้กระทั่งในสังคมตะวันตกซึ่งในปัจจุบันได้รับการยอมรับและยกย่องว่าเป็นต้นแบบของการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและศูนย์รวมความเจริญในด้านต่างๆก็ตาม ดังเห็นได้จาก สังคมกรีกในยุคเริ่มแรกราว 1,000 ปีก่อนคริสตกาลมีความเจริญทางด้านศิลปวิทยาการหลายแขนงนับแต่วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ปรัชญา การเมือง ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นต้นแบบแห่งภูมิปัญญาให้กับโลกตะวันตกในปัจจุบัน ทั้งนักปรัชญากรีกจำนวนมากเช่นเพลโต อริสโตเติล ฯลฯ ต่างก็มุ่งเผยแพร่คำสอนที่ตนเชื่อว่าเป็นความจริง ความดี หรือความเป็นธรรม เน้นความเชื่อถือศรัทธาในกฎธรรมชาติที่มีอยู่เหนือวิถีชีวิตและอำนาจของมนุษย์ให้ความสำคัญกับคุณธรรมความดีมากกว่าอำนาจของมนุษย์ ยึดมั่นในแนวคิดแบบธรรมชาตินิยม และมนุษยนิยม โดยเฉพาะความเสมอภาคทัดเทียมกันในแง่คุณค่าของมนุษย์ที่มีเหตุผล

โดยธรรมชาติเสมอ³ ซึ่งความคิดนี้เป็นแก่นสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่ออารยธรรมกรีกและปรัชญากรีกจะเต็มเปี่ยมไปด้วยมนุษยธรรม แต่การดำเนินชีวิตของชาวกรีกหรือสามัญชนที่อยู่ในแคว้นได้อิทธิพลชาวกรีกจะดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสันติสุข มั่งคั่งหรือไม่ คงเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ชีวิตของนักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ของกรีกโบราณ อาจสะท้อนถึงปัญหาการเบียดเบียน ช่มเหลงภายในสังคมได้ระดับหนึ่ง โดยกรณีโสกราตีสนั้น วาระสุดท้ายแห่งชีวิตของท่านสิ้นสุดลงด้วยการดื่มยาพิษฆ่าตัวตายตามคำพิพากษาของศาลประชาชน และหากพิจารณาข้อกล่าวหาโสกราตีสทั้งหมดแล้ว ย่อมถือเป็นคำกล่าวหาที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนตามมาตรฐานปัจจุบันทั้งสิ้น เพราะพฤติกรรมของโสกราตีสดังกล่าวล้วนเป็นเรื่องการใช้สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือเสรีภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก การประหารชีวิตโสกราตีสจึงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนครั้งสำคัญในยุคสมัยแห่งอารยธรรมที่ยังไม่รู้จักเรื่องสิทธิมนุษยชน หรือกรณีอริสโตเติลซึ่งป็นปลายชีวิตของท่านก็ประสบชะตากรรมใกล้เคียงกับโสกราตีส โดยอริสโตเติลตกเป็นเหยื่อของการเมืองในเอเธนส์จากการถูกกล่าวหาดูหมิ่นเทพเจ้า⁴

ต่อมาหลังยุคกรีกโบราณ อารยธรรมโรมันก็เริ่มเติบโตบนรากฐานของอารยธรรมกรีก ความเจริญของโรมันแสดงออกถึงความก้าวหน้ายิ่งใหญ่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การทหาร การเมือง กฎหมายและศิลปะ แต่ในที่สุดความเจริญแห่งเหตุผลหรือความยุติธรรมที่รองรับแนวคิดของกฎหมายโรมัน ก็ไม่อาจจะยับยั้งการช่มเหลงของมนุษย์ด้วยกันในสังคมได้ จึงพบเห็นการช่วงชิงอำนาจในหมู่ผู้นำหรือสงครามขยายความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรที่แตกมาด้วยเลือดเนื้อของมนุษย์ด้วยกันนับจำนวนไม่ถ้วนมามากมายหลายครั้ง นอกจากนี้ การค้าทาสก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทาสมิใช่เป็นเพียงแค่แรงงานในการผลิตของนายทาสแต่เป็นเสมือนสัตว์เลี้ยงที่ตอบสนองความต้องการทุกอย่างของนายทาส มีการซื้อขายทาสกันอย่างกว้างขวาง การใช้ทาสมือเปล่าไปต่อสู้กับสิงห์โตเล่นเป็นเกมส์กีฬาของนายทาส ฯลฯ ย่อมจัดเป็นความทารุณโหดร้ายที่ไม่น่าเชื่อว่าจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ กรณีการตรึงกางเขนพระเยซูก็เป็นกรณีตัวอย่างของความรุนแรงในอีกรูปแบบหนึ่งภายใต้อารยธรรมโรมันที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในความคิด ความเชื่อ ทางศาสนาของมนุษย์ด้วยกัน โดยความรุนแรงในลักษณะนี้

³ จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2531), หน้า 131.

⁴ พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ชมมจิตโต), ปรัชญากรีกโบราณ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2532), หน้า 151.

นับเป็นความรุนแรงขั้นสูงสุดอย่างหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นมาโดยตลอดในประวัติศาสตร์อารยธรรมของมนุษยชาติตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน กรณีการจับเผาทั้งเป็นหรือการกระทำทารุณกรรมในรูปแบบต่างๆ ของพวกนอกรีตหรือมีความคิดเห็นทางศาสนาต่างไป รวมทั้งสงครามศาสนาล้วนเป็นผลพวงของความเกลียดชังอย่างลึกซึ้งอันสืบแต่ความขัดแย้งทางความเชื่อหรือศาสนา ทั้งๆ ที่ศาสนาโดยทั่วไปต่างสอนให้มนุษย์มีความรักความเมตตาหรือความอดทนอดกลั้นต่อกัน เป็นต้น

จากภาพรวมที่เกิดขึ้นกับสังคมตะวันตกในอดีตทั้งกรีกและโรมันจึงเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชน ไม่ได้มีอยู่จริงในทางปฏิบัติและอาจไม่มีอยู่แม้กระทั่งความคิดที่จะมีการรับรองและคุ้มครองให้ทุกคนในสังคมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนคล้ายกับเป็นสิ่งปกติในสังคมแต่อย่างไรก็ตามคงต้องตระหนักถึงธรรมชาติของมนุษย์ข้อหนึ่งว่าเมื่อมีการกดขี่ข่มเหง การต่อสู้เรียกร้องความถูกต้องเป็นธรรมย่อมเกิดขึ้นเสมออย่างที่มิ้นนักวิชาการกล่าวไว้ว่า⁵ “... เรื่องของสิทธิมนุษยชนกลายเป็นปัญหาเผชิญหน้า และทำลายล้างซึ่งกันและกัน ดังที่เห็นๆ กัน คายคืนอยู่ทุกวันนี้ ความร้อนแรงของปัญหาสิทธิมนุษยชนในตัวเอง คงไม่ใช่ของผิดแปลกอะไรนัก ประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชนไม่เคยเป็นมาโดยปราศจากการต่อสู้และการเสียสละสังคนใดมีพื้นฐานทางขันติธรรม มีสถาบันสังคมการเมืองอันอำนวยการต่อสู้และเปลี่ยนแปลงก็อาจเป็นไปได้โดยราบรื่น ในทางตรงกันข้ามสังคมใดที่ขาดคุณสมบัติทำนองนี้ ก็มีแนวโน้มช่วยและเร่งเร้าผลักดันให้การเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพต้องกลายเป็นความรุนแรงขึ้น” ดังนั้น แม้อินอดีตจะไม่มีมีการรับรองสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นทางการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางก็ตาม แต่ด้วยสภาวะดังกล่าวมักจะนำไปสู่การต่อสู้เรียกร้องเพื่อสิทธิเสรีภาพ และความถูกต้องชอบธรรมโดยธรรมชาติของมนุษย์ และการต่อสู้เหล่านี้เองเป็นจุดเริ่มต้นและรากฐานสำคัญในการส่งเสริมผลักดันพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในสังคมโลกให้เป็นที่ประจักษ์ในสมัยต่อมา

2.2 ที่มาของแนวคิดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก่อนการบัญญัติรับรองโดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร

⁵ เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529), หน้า 8.

2.2.1 แนวคิดกฎหมายธรรมชาติของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดกฎหมายธรรมชาตินั้น มีกำเนิดมาจากนักปรัชญากรีกโบราณในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ต่อมาเมื่อถึงยุคกลางอันเป็นยุคที่คริสตจักร มีความเจริญสูงสุด แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติดีได้ถูกแสดงออกในรูปของความเชื่อ ทางศาสนาคริสต์ คือ กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากเจตจำนง (Will) ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของกฎหมายที่พระเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น โดยในยุคนี้ นักปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งคือ เซนต์โทมัส อควีนาส (Saint Thomas Aquinas) และในสมัยนี้เอง ยุโรปกำลังจะเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) โดยช่วงศตวรรษที่ 12 - 13 การค้าการพาณิชย์ค่อยๆ ขยายตัวขึ้นทางตอนเหนือของอิตาลี โดยมีการนำตำราของกรีกสมัยโบราณที่ชาวอาหรับแปลเป็นภาษาอาหรับไว้มาแปลกลับเป็นภาษาลาตินอีกครั้งหนึ่ง ก่อให้เกิดการฟื้นฟูการศึกษาประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปกรีกและโรมัน ฟื้นฟูการศึกษาภาษาลาตินกันอย่างกว้างขวาง และทำให้ความคิดทางปรัชญาของอริสโตเติล (Aristotle) กลับได้รับความนิยมและแพร่หลายในหมู่นักปราชญ์ยุโรปในสมัยนั้นอีกครั้ง ซึ่งเซนต์โทมัสเองก็เป็นผู้หนึ่งที่รับเอาความคิดของอริสโตเติลเข้ามาใช้ในการอธิบายความเชื่อทางศาสนาคริสต์ และสามารถประสานความคิดทางปรัชญาของ อริสโตเติลให้เข้ากับความเชื่อทางศาสนาได้อย่างแนบแน่น และทำให้ความเชื่อทางศาสนาคริสต์ได้กลับมามีพลังด้วยแรงสนับสนุน ของหลักเหตุผลทางปรัชญามากยิ่งขึ้น โดยคำสอนของเซนต์โทมัสนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและยกย่องหลักเหตุผลให้สูงขึ้นจากที่เคยเน้นแค่เจตจำนง (Will) ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของเท่านั้น จากแนวความคิดนี้อาจกล่าวได้ว่าเซนต์โทมัสได้นำเอาแนวความคิดเรื่องเหตุผลมายกย่องให้มีสถานะที่สูงขึ้นอีกครั้ง และหลังจากโลกเข้าสู่ยุคกลางทุกอย่างต่างตกอยู่ภายใต้ความเชื่อทางศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความศรัทธามากกว่าเหตุผลของมนุษย์ ซึ่งเซนต์โทมัสได้เชื่อมโยงความคิดทางปรัชญาของอริสโตเติลให้มารวมเข้าด้วยกันกับความคิดความเชื่อทางศาสนาคริสต์โดยได้ยกย่องเหตุผลของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยอมรับข้อจำกัดของเหตุผลของมนุษย์และยังยอมรับนับถือเจตจำนงของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

ระยะต่อมาเมื่อศาสนจักรเสื่อมโทรมลงโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ความคิดกฎหมายธรรมชาติแบบสมัยกลางจึงเสื่อมลงด้วย โดยเมื่อสถานะของศาสนจักรและความเชื่อทางศาสนาตกต่ำลงในยุคสมัยใหม่ มนุษย์ก็หันมาใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานสำหรับอธิบายโลกและจักรวาล โดยไม่ได้อาศัยการอ้างพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของอีกต่อไป แนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติที่ตั้งอยู่บนฐานของการอ้างอิงพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของก็เสื่อมไป แต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติหาได้สูญสิ้นไปในทันทีไม่ โดยในที่สุดความคิดเรื่องกฎหมาย

ธรรมชาติก็กลับเฟื่องฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในศตวรรษที่ 17 – 18 โดยฮิวโก โกรติอุส (Hugo Grotius) ซึ่งเป็นชาวฮอลันดา ได้วางรากฐานคำอธิบายทางกฎหมาย โดยอ้างเหตุผลความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์ ไม่อ้างอิงถึงความเชื่อทางศาสนาเช่นในสมัยกลางอีกต่อไป แต่ได้รู้ข้อพื้นเอาแนวความคิดที่เชื่อในธรรมชาติของมนุษย์คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งเป็นแนวคิดปรัชญาในสมัยกรีกกลับมาใช้อธิบายรากฐานของกฎหมายสมัยใหม่อีกครั้ง โดยโกรติอุสได้แยกกฎหมายธรรมชาติออกจากศีลธรรมและศาสนา ถือว่ากฎหมายธรรมชาติไม่ใช่เจตจำนงที่มาจากพระเจ้าเป็นเจ้า และมองว่ากฎหมายธรรมชาติมีที่มาจากธรรมชาติของมนุษย์ และแม้มนุษย์จะถูกสร้างโดยพระเจ้า แต่พระเจ้าเป็นเจ้าก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ และเมื่อกฎหมายธรรมชาติดีที่มาจากมนุษย์กฎหมายธรรมชาติจึงไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เป็นสากลและใช้ได้กับทุกคน

ดังนั้น โดยสรุปกฎหมายธรรมชาติ หมายความว่าถึงกฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือเกิดมีขึ้นมาเองโดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ ดังนั้น กฎหมายธรรมชาติจึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ ⁶ 1) ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา คือยอมใช้ได้เสมอไปไม่มีเวลาล่วงพ้นสมัย จึงไม่มีเวลาที่จะถูกยกเลิก 2) ใช้ได้โดยไม่จำกัดสถานที่ คือยอมใช้ได้ทุกแห่งเพราะเหมาะสมแก่การนำมาใช้ทุกสถานที่ ไม่จำกัดว่าจะต้องใช้ในรัฐใดหรือท้องที่ใด และ 3) เหนือกฎหมายของรัฐ คือรัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ ถ้ารัฐออกกฎหมายขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติแล้ว กฎหมายนั้นก็ใช้บังคับไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายธรรมชาติยอมมีข้อโต้แย้งมากมาย เนื่องจากโดยภาพรวมกฎหมายธรรมชาติคล้ายจะมีความเป็นอุดมคติ ไม่อาจพิสูจน์ได้แน่นอน ทั้งแนวคิดที่ว่ากฎหมายธรรมชาติเกิดจากรู้สึกผิดชอบของมนุษย์เองนั้น ก็อาจยอมรับได้เพียงว่าความรู้สึกนั้นทำให้มนุษย์รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด แต่ลำพังความรู้สึกผิดชอบนี้ไม่อาจทำให้เกิดกฎหมายธรรมชาติได้

2.2.1.1 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติว่าด้วย “สิทธิตามธรรมชาติ”

หากพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์การก่อสร้างตัวของแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยทั่วไปคงไม่อาจปฏิเสธได้พื้นฐานของสิทธิมนุษยชนนั้นมาจาก “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Law) โดยกล่าวได้ว่าปรัชญากฎหมายธรรมชาตินั้น

⁶ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2538), หน้า 127.

เกิดขึ้นเพื่อเป็นรากฐานของสิทธิตามธรรมชาติ โดยสามารถอธิบายสิทธิตามธรรมชาติในฐานะรากฐานของสิทธิมนุษยชนได้ว่า สิทธิตามธรรมชาติเป็นสิทธิซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมนุษย์นั้นเกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์มาและให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ มนุษย์จึงเป็นเจ้าของสิทธินี้โดยชอบธรรม สิทธิเหล่านี้จึงไม่อาจโอนแก่กันได้ และไม่มีใครล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิต เนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพในอันที่จะหาความสุข รัฐต้องกระจายอำนาจเพื่อให้มนุษย์ได้มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงถือได้ว่าปรัชญากฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาตินั้น มุ่งรับรองสิทธิที่มีอยู่ติดตัวมนุษย์และไม่อาจโอนแก่กันได้ดังเช่นสิทธิตามกฎหมายทั่วไป และรัฐจะตรากฎหมายในทางจำกัดหรือยับยั้งสิทธิดังกล่าวนี้ไม่ได้ นอกจากนี้ยังถือว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นเองพร้อมกับธรรมชาติ ไม่จำกัดเขตดินแดน และอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ หากรัฐตรากฎหมายใดที่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นย่อมไม่มีผลใช้บังคับ ตามแนวคิดนี้ได้ให้ความสำคัญแก่ “ความเป็นธรรมตามความเป็นจริง” ยิ่งกว่า “ความเป็นธรรมตามกฎหมายของรัฐ” ⁷

ทั้งนี้ ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 มีการพัฒนาแนวคิดกฎหมายธรรมชาติมาโดยตลอด และในที่สุดได้นำไปสู่การเปลี่ยนรูปเป็นทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยจอห์น ล็อก (John Locke) เป็นผู้มียุทธศาสตร์อย่างสูงในการพัฒนาแนวคิดนี้ โดยล็อกได้พัฒนาทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติขึ้นมาเพื่อใช้เป็นอาวุธทางความคิดในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อล้มล้างอำนาจของกษัตริย์อังกฤษภายหลังการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) ในปีค.ศ. 1688 ⁸ โดยงานเขียนของท่านเรื่อง “หนังสือเล่มที่ 2 ว่าด้วยรัฐบาลพลเรือน” (Second Treatise of Civil Government) โดยล็อกพัฒนาแนวคิด “สิทธิธรรมชาติ” ของมนุษย์ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งกฎหมายธรรมชาติโดยหลักการของล็อกคือการยื่นหยัดบนความคิดที่ว่าปัจเจกชนทุกคนล้วนมีสิทธิที่มีอำนาจที่มีมาเอง โดยธรรมชาติอันหมายถึงสิทธิตามธรรมชาติซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกยกเลิกหรือขัดขวางได้จากรัฐ สิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวมีที่มาจากกฎหมายธรรมชาติ และด้วยเหตุที่สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิของมนุษย์เท่านั้น สิทธิตามธรรมชาติดังนี้มีความหมายตรงกับสิทธิมนุษยชนด้วยในตัว แม้ขณะนั้นจะมีได้ใช้คำว่าสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติดังนี้เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนจนถึง

⁷ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ 1), หน้า 18.

⁸ เอ็ม เจ. ฮาร์มอน (เขียน) , เสน่ห์ จามริก (แปล), ความคิดทางการเมืองจากเปอร์โตถึงปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 269-301.

ในปัจจุบัน และต้องยอมรับไปพร้อมกันว่าแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติตามปรัชญากฎหมายธรรมชาตินั้นจะเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม และอุดมคติเกินไป จึงทำให้มีนักปรัชญาบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ โดยเฉพาะนักปรัชญาในสำนักกฎหมายฝ่ายปฏิฐานนิยม (Positivism) เช่น จอห์น ออสติน (John Austin) ซึ่งเห็นว่า กฎหมายคือคำบัญชาของราชาธิปไตย กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่รัฐบัญญัติขึ้นเท่านั้นที่ถือเป็นหลักทั่วไปของความประพฤติ ซึ่งกำหนดขึ้นโดยผู้ปกครองแก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามย่อมได้รับโทษ โดยออสตินไม่ยอมรับแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ

2.2.1.2 หลักมนุษยนิยมและหลักปัจเจกชนนิยม

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าพัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเริ่มเจริญขึ้นในสังคมตะวันตก ดังนั้น การศึกษาความเป็นมา ความคิดเบื้องหลังพัฒนาการเหล่านี้จึงไม่อาจปฏิเสธความสำคัญของปรัชญาและแนวความคิดของกรีกซึ่งถือเป็นต้นแบบสำคัญทางความคิดให้กับสังคมตะวันตกสมัยใหม่ โดยหากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มิใช่แต่เพียงรากฐานแนวคิดกฎหมายธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังคงมีปรัชญาแนวความคิดของอารยธรรมกรีกมากมายที่เกื้อหนุนความสูงส่ง ความสามารถ ความดีมีเหตุผลของมนุษย์ซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการการรับรองสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหลักมนุษยนิยมและหลักปัจเจกชนนิยม

สำหรับหลักมนุษยนิยม⁹ นั้น หมายถึง ทศนะใดๆที่ถ้อยมนุษย์กับประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญที่สุด หมายถึงหลักคำสอนใดๆที่มุ่งธำรงไว้ เสริมสร้าง และพัฒนามนุษยธรรมขึ้นในโลกมนุษย์เช่น ความรัก ความสุภาพ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม เป็นต้น หมายถึงแนวความเชื่อทางศาสนาและแนวความคิดทางปรัชญาใดๆที่ไม่ถือปัญหาเกี่ยวกับเทพเจ้าเป็นเรื่องสำคัญสูงสุด ตลอดจนคุณค่าอันเกิดจากแรงศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับเทพเจ้า แต่ปรัชญาที่มุ่งชี้แนะแนวทางชีวิตที่ดึงามแก่มนุษย์ ให้มนุษย์ได้มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขในฐานะที่เป็นมนุษย์ พร้อมกันนี้ก็พยายามเสนอแนวคิดเน้นหนักถึงความเป็นธรรมในสังคม หมายถึงหลักจริยศาสตร์และทฤษฎีทางสังคมใดๆที่มุ่งเพิ่มพูนประโยชน์สุขให้แก่มนุษย์ ขณะเดียวกันก็พยายามลดหย่อนบรรเทาและขจัดความ

⁹ Dictionary of Philosophy, p132/14. Encyclopedia of Philosophy, IV, p.69 อ้างถึงใน สิทธิ บุตรอินทร์, มนุษยนิยม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532), หน้า 8.

ทุกซอกของมนุษย์ จึงเห็นได้ว่านอกจากรับรองและเชิดชูคุณค่าความเป็นมนุษย์แล้ว มนุษยนิยมยังกำหนดให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางมาตรฐานของทุกสิ่งทุกอย่างอีกด้วย และโดยถือว่ามนุษย์ย่อมเป็นไปตามกรรม ปรัชญาฝ่ายนี้จึงได้วางหลักความเชื่อต่อไปว่ามนุษย์คือผู้สร้างผู้คงไว้ ผู้ตกแต่ง ผู้ทำลายและผู้รับผิดชอบ โลกและชีวิตของมนุษย์โดยวิสัยความสามารถและริ้วแรงของมนุษย์เองยิ่งกว่านี้การแสวงหาความจริงใดๆของโลกและชีวิตต้องยึดประสบการณ์แท้ๆของมนุษย์เป็นมาตรฐาน¹⁰ แนวความคิดนี้ จึงเป็นแนวคิดที่เห็นว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่า มีความรู้ความสามารถ มีเหตุผล ฯลฯ มนุษย์สามารถนำเอาศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้สังคมมนุษย์ดีขึ้นและมนุษย์เองก็เป็นผู้พร้อมด้วยความพยายามและความสามารถในการกำหนดรูปแบบของโลกมนุษย์และกำหนดชีวิตของมนุษย์เองได้ มนุษย์สามารถแปรรูปเปลี่ยนความหมายของโลกและชีวิตให้เป็นไปในลักษณะต่างๆได้ สามารถประกอบการทำงานให้โลกและชีวิตดีขึ้นหรือเลวลงได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวยังชี้ให้เห็นความจริงต่อไปว่า ในตัวมนุษย์สาระสำคัญที่สุดมีอยู่โดยธรรมชาติและที่ขาดไม่ได้คือเจตจำนงอิสระและพลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อาศัยสิ่งดังกล่าวโลกมนุษย์จึงได้ถูกกำหนด ออกแบบ และสร้างสรรค์ขึ้นมา ดังนั้น การที่โลกและชีวิตนี้ได้รับการปรุงแต่ง และมีความเคลื่อนไหวแปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆนั้น นอกจากจะเป็นไปตามกฎธรรมชาติแล้วก็โดยอาศัยการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น

มนุษยนิยมจึงเป็นแนวปรัชญาที่มีความหมายลึกซึ้งและมีขอบเขตกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามปรัชญาฝ่ายนี้ไม่ปรากฏว่าเคยมีนักปรัชญาคนใดประกาศหลักคำสอนของตนในนาม “มนุษยนิยม” โดยตรง¹¹ และไม่มีระบบคำสั่งสอนแน่นอนตายตัวโดยจัดเข้าเป็นรูปเป็นร่างในลักษณะของสำนักขึ้นมาเช่นปรัชญาสำนักอื่นๆ อย่างที่เคยศึกษามา แต่เป็นปรัชญาที่แทรกตัวปะปนอยู่ในหลักคำสอนของบรรดาศาสนา ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ทั้งยังมีทัศนะเป็นตัวของตัวเองโดยเฉพาะและตรงไปตรงมาเกี่ยวกับเรื่องของจักรวาล เรื่องความเป็นจริงของมนุษย์ตลอดจนเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และถือมนุษย์เป็นศูนย์กลางและเป็นเรื่องสำคัญ เน้นย้ำถึงความถูกต้อง ชอบธรรมและยุติธรรม ยึดถือเพียงว่ามนุษย์ทุกคนคือมนุษย์โดยมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อประสพผลสำเร็จในภาพรวมของสังคมมนุษย์นั้นคือประโยชน์สุขของสังคมมนุษย์ ขณะเดียวกันมนุษยนิยมไม่เห็น

¹⁰ F.G.S. Schiller : Humanism , Introduction XXIV , อ้างถึงใน สิทธิ บุตรอินทร์, มนุษยนิยม, เพ็ญอ้าง, หน้า 8.

¹¹ สิทธิ บุตรอินทร์ , มนุษยนิยม , เพ็ญอ้าง, หน้า 10.

ด้วยกับปรัชญาใดๆที่ถือว่าแรงจูงใจสูงสุดในการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องทางเพศและกามารมณ์ หรือเรื่องความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า หรือเรื่องใดๆก็ตามภายใต้อำนาจกิเลสตัณหาต่างๆ และด้วยเหตุที่มนุษย์นิยมเป็นลัทธิปรัชญาที่มุ่งให้เกิดความดี ความประเสริฐเป็นที่สุดแก่มนุษย์ การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มนุษยนิยมจึงสนับสนุนการครองความเป็นมนุษย์ด้วยวิธีการแห่งเหตุผล อาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และโดยการยึดแนวทางแห่งประชาธิปไตยและจริยธรรม เป็นปรัชญาของความจริงแห่งชีวิตที่มุ่งให้มนุษย์ดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขแห่งตน มิใช่ปรัชญาที่ผูกขาดไว้โดยเฉพาะในกลุ่มชนและเพื่อกลุ่มชนส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นพิเศษ และรองรับคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใดถือเอามนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและธรรมชาติของมนุษย์

ส่วนหลักปัจเจกชนนิยมนั้น เป็นอีกปรัชญาหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างยิ่ง โดยหลักปัจเจกชนนิยมนี้ถือเป็นผลจากอารยธรรมกรีกโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเป็นอีกหนึ่งปรัชญาที่ชื่นชมในความเป็นมนุษย์ ชื่นชมความรู้ความสามารถ ความมีเหตุผลของมนุษย์ ฯลฯ เพียงแต่หลักปัจเจกชนนิยมเน้นให้ความสำคัญกับมนุษย์ในลักษณะที่เป็นปัจเจกคือแต่ละคนไป มิได้มองมนุษย์ในภาพรวมเช่นหลักมนุษยนิยม โดยถือว่ามนุษย์แต่ละคนทุกคนมีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน มนุษย์แต่ละคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีเอกลักษณ์ มีความเป็นหนึ่งเดียวในตัวของผู้แต่ละคน แนวคิดนี้จึงมีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมการรับรองสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี ทำให้มนุษย์ทุกคนในสังคมเล็งเห็นถึงคุณค่าของตนและตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนมากยิ่งขึ้น มนุษย์แต่ละคนจึงมีความสำคัญและรัฐย่อมต้องให้การรับรองคุ้มครองปัจเจกชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพราะมนุษย์แต่ละคนจึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ดังนั้น ในแง่ของผู้ทรงสิทธิ มนุษย์ที่จะได้รับการประกันสิทธิมนุษยชนนั้นจึงหมายถึงบุคคลทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัดในลักษณะตัวบุคคล หากมนุษย์ตามความหมายอย่างกว้างซึ่งเป็นนามธรรมแต่อย่างใด จึงเห็นได้ว่า หลักมนุษยนิยมและปัจเจกชนนิยมนั้นล้วนแต่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนให้มีความชัดเจนและหนักแน่นยิ่งขึ้นจนถึงปัจจุบัน

2.2.1.3 ลักษณะและรูปแบบของสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ ตลอดจนปรัชญากรีกโบราณ เห็นได้ว่าแนวความคิดการคุ้มครองรับรองสิทธิมนุษยชนนั้นได้มีมาช้านานแล้ว บรรดานักปรัชญาในยุคก่อนๆก็ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของ

มนุษย์ต่อเนื่องเรื่อยมา รวมทั้งยังมีแนวคิดในทางจำกัดอำนาจของกษัตริย์หรือผู้ใช้อำนาจปกครอง และแนวความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพก็เป็นสิ่งกระตุ้นให้มีการต่อสู้กับความอยุติธรรมจากกษัตริย์หรือผู้ใช้อำนาจปกครอง จนเกิดความพยายามที่จะกำหนดและสร้างสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ ที่มนุษย์ต้องการได้รับจากรัฐในฐานะที่เป็นมนุษย์อย่างเป็นทางการเป็นมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อจะแสดงถึงพื้นฐานแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ บรรดานักปรัชญาจึงอ้างเสมอว่าสิทธิเหล่านี้เป็น “สิทธิตามธรรมชาติ” (Natural Rights) ซึ่งสืบเนื่องมาจากแนวคิด “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) ได้รับการพัฒนาและยอมรับในฐานะสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน ทั้งนี้ คำว่า “สิทธิมนุษยชน” นั้นเพิ่งเริ่มใช้กันเมื่อศตวรรษที่ 20 นี้เอง¹²

ทั้งนี้แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งมีแนวคิดว่ามนุษย์เกิดมาอย่างเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้มอบสิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ โดยสิทธิเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้อันได้แก่สิทธิในชีวิต เนื้อตัวร่างกาย เสรีภาพ หรือสิทธิที่จะหาความสุข โดยรัฐหรือผู้ปกครองทั้งหลายจำต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ เพื่อที่จะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างสันติและมีความสุข นักปรัชญาในยุคก่อนจึงให้ความสำคัญแก่สิทธิตามธรรมชาติเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นสิ่งคู่กับกฎหมายธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อสิทธิตามธรรมชาติเป็นผลสืบเนื่องจากแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ แม้จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นสิทธิเด็ดขาดซึ่งติดตัวมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด แต่นั่นก็เป็นเพียงแนวคิดในทางวิชาการเท่านั้น ในทางปฏิบัติกลับมิได้เป็นเช่นนั้น แนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติจะไม่มีผลอย่างไรเลยในความเป็นจริง เนื่องจากมีลักษณะเป็นเพียงแนวความคิดที่เป็นนามธรรม และเป็นเรื่องอุดมคติอย่างมาก ไม่มีการรับรองคุ้มครองอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงมีนักปรัชญาบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้ โดยเฉพาะนักปรัชญาในสำนักกฎหมายฝ่ายปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่เน้นความเป็นรูปธรรมและสภาพบังคับได้จริงของกฎหมาย โดยมีรูปแบบการรับประกันในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้น ในอดีตบทบาทและความสำคัญของสิทธิตามธรรมชาติในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์จึงไม่มีความชัดเจนนัก แต่ด้วยข้อด้อย

¹² Evan Luard , “The Origins of International Concern over Human Rights”, The International Protection of Human Rights, New York , Fredrick A. Praeger (1967) p.7 , อ้างถึงใน กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2538), หน้า 25.

ของสิทธิตามธรรมชาติที่เป็นนามธรรม และเกิดปัญหาในทางนำมาใช้ในสังคมจริงจึงทำให้แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพต่างๆ เรื่อยมา แม้จะไม่เกิดผลนักแต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี และทำให้สิทธิตามธรรมชาตินี้ได้รับการปรุงแต่งให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมเพื่อให้ใช้ได้จริงในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

2.2.2 แนวความคิดของนักปรัชญาที่สะท้อนถึงการรับรองสิทธิมนุษยชน

นอกเหนือจากแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อถือในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ และสิทธิตามธรรมชาติที่มีอิทธิพลในการวางรากฐานความคิดและความเชื่อถือในสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ อันเป็นที่มาสำคัญของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันแล้ว ความคิดของนักปรัชญาในสมัยต่อมาที่ล้วนแต่ช่วยส่งเสริมให้แนวความคิดในการรับรองสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนนั้นชัดเจนและหนักแน่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิด “สัญญาประชาคม” ทั้งของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ซึ่งแม้จะมีรายละเอียดพื้นฐานความคิดและเจตนารมณ์ที่จะสนับสนุนรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่ก็มีหลักการสำคัญคล้ายคลึงกันในการที่ต้องการให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม ต้องการสร้างหลักประกันการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลให้เป็นไปโดยเสมอภาคกัน และไม่กระทบต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข อีกทั้งยังมีแนวความคิด “การแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย” ของมงเตสกีเยอ (Montesquieu) ซึ่งหากมองอย่างผิวเผินอาจไม่เห็นว่าจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรับรองสิทธิเสรีภาพอย่างไร แต่หากพิจารณาในแง่ของการควบคุมและจำกัดการใช้อำนาจรัฐอันเป็นหลักการสำคัญ of แนวคิดนี้ อาจกล่าวได้ว่าหลักการดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังจะได้อธิบายต่อไป

2.2.2.1 ทฤษฎีสัญญาประชาคม

โกรติอุสซึ่งเป็นนักปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายธรรมชาติได้วางรากฐานความชอบธรรมในการปกครองไว้ในหลักสัญญาประชาคมว่า “รัฐนั้นเกิดจากการที่อิสระชนทั้งหลายได้มาเข้ากันเป็นสมาคมอันบริบูรณ์ที่อิสระชนทั้งหลายเหล่านั้นจะได้อยู่ร่วมกันเพื่อการใช้สิทธิทั้งหลายของตนและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของคนเหล่านั้น” โดยชนทั้งหลายยอมโอนอำนาจสูงสุดในการปกครองของตนให้แก่ผู้ถืออำนาจปกครองทั้งหมด และผู้ปกครองยอมได้มาซึ่งอำนาจปกครองนั้นโดยเสมอภาคกับเป็นสมบัติส่วนตัวของตน ดังนั้น

ผู้ปกครองจึงไม่ต้องตกอยู่ในบังคับควบคุมของสิ่งใด อย่างไรก็ตามก็ผู้ปกครองย่อมผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายนานาชาติ ดังนั้นเราจึงไม่อาจปฏิเสธความสัมพันธ์และอิทธิพลของกฎหมายธรรมชาติที่ส่งผลต่อแนวความคิด “สัญญาประชาคม” นี้ได้นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของทฤษฎีสัญญาประชาคมก็ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของแนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

1) แนวความคิดของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นผู้ที่ได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีสัญญาประชาคม โดยฮอบส์มองสภาวะตามธรรมชาติว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่โหดร้าย เนื่องจากมนุษย์ในภาวะตามธรรมชาติมีลักษณะเป็นสัตว์เดรัจฉานทุกคน มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว เลวและโหดร้าย ทุกคนต่างอยู่ในสภาวะที่เกลียดกลัว และไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคม เนื่องจากทุกคนใช้สิทธิและเสรีภาพของตนอย่างเต็มที่ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของแต่ละคนมีไม่เท่ากันที่เข้มแข็งย่อมมีมากกว่าคนที่อ่อนแอ โดยเหตุนี้มนุษย์ย่อมมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะรักษาตัวรอด ด้วยการใช้กำลังหรืออำนาจของตัวเองเข้าต่อสู้หรือต่อต้านมนุษย์อื่นที่มาล่วงละเมิดตน จึงทำให้มนุษย์เล็งเห็นได้ว่าการมีชีวิตภายใต้สภาพธรรมชาตินั้นเป็นชีวิตที่แสนสั้นและน่ารังเกียจจึงยอมสละประโยชน์ตามธรรมชาติของตนเสีย แล้วมาร่วมทำสัญญาเข้ากันเป็นสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้น มนุษย์จึงเข้าทำสัญญาประชาคมยอมสละสิทธิที่พึงวางอันตนมีอยู่ตามธรรมชาติยกให้แก่ผู้หนึ่งเป็นผู้ปกครอง ในผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาดสำหรับคอยควบคุมดูแลและบังคับตลอดจนลงโทษคนทั้งปวงเพื่อรักษาความสงบของสังคมโดยสัญญาที่ทำกันนั้นยอมโอนสิทธิและอำนาจทั้งปวงของตนที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้แก่รัฐาธิปัตย์ยอมให้รัฐาธิปัตย์มีอำนาจเด็ดขาดและประชาชนทุกคนยอมอยู่ใต้บังคับของรัฐาธิปัตย์โดยปราศจากเงื่อนไขคือตกลงจะไม่ฝ่าฝืนคำสั่งบังคับหรือกฎหมายของรัฐในทุกกรณี ตามสัญญานี้ประชาชนไม่มีสิทธิอ้างว่ารัฐาธิปัตย์ฝ่าฝืนสัญญา ทั้งนี้ เพราะรัฐาธิปัตย์ไม่มีทางเป็นฝ่ายผิดสัญญาเพราะรัฐาธิปัตย์ไม่ใช่คู่สัญญากับประชาชน และไม่มีหน้าที่ตามสัญญาเนื่องจากสัญญาประชาคมเป็นสัญญาที่ราษฎรทำระหว่างกันเองเพื่อยกอำนาจให้รัฐาธิปัตย์ ดังนั้น สัญญานี้ย่อมมีผลทำให้รัฐาธิปัตย์มีอำนาจสมบูรณ์เด็ดขาดเหนือประชาชนไม่ถูกจำกัดด้วยสิ่งใดๆ สำหรับประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้น ฮอบส์ให้การรับรองว่าสิทธิเสรีภาพของมนุษย์มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่ด้วยเหตุที่การใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ของทุกคนในสังคมอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคมนั้นได้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว ฮอบส์จึงเห็นควรให้มีการทำสัญญามอบอำนาจสิทธิขาดให้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้มีอำนาจปกครองทุกคนในสังคมนั้น โดยทุกคนในสังคมยอมมอบ

เสรีภาพของตนให้แก่ผู้ปกครองเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามาปกป้องคุ้มครองตนเอง และหรือให้พ้นจากสภาพความวุ่นวายและอันตรายต่างๆ แนวความคิดของฮอบส์จึงก่อให้เกิดองค์อธิปัตย์ที่มีอำนาจกว้างขวางไร้ขีดจำกัด ซึ่งเป็นการสนับสนุนการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

2) แนวความคิดของจอห์น ล็อก (John Locke)

ล็อกเป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษในสมัยศตวรรษที่ 17 ผู้ให้กำเนิดทฤษฎีสัญญาประชาคม โดยล็อกไม่เห็นด้วยกับลัทธิเทวสิทธิ์ ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า ซึ่งฝ่ายที่นิยมกษัตริย์ยึดถือเพราะเห็นว่าไม่มีเหตุผล ล็อกสนับสนุนแนวคิดกฎหมายธรรมชาติซึ่งเขาได้ให้ความเห็นว่า การที่มนุษย์มารวมตัวกันตามธรรมชาติเนื่องด้วยมีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้นมนุษย์จึงตกลงรวมตัวกันเป็นสังคมทำให้เกิดสัญญาประชาคม (Social Contract) โดยมนุษย์แต่ละคนยินดีที่จะสละสิทธิเสรีภาพในการที่จะบังคับตนเองเมื่อมีการละเมิดสิทธิมาเป็นการบังคับ โดยกฎหมาย ทั้งนี้ไม่ได้เป็นการสละสิทธิเสรีภาพทั้งหมดให้สังคมคงไว้แต่เฉพาะสิทธิเสรีภาพบางประการเพื่อความผาสุกร่วมกันของสังคม แนวความคิดของล็อกจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าตามธรรมชาติมนุษย์มีเสรีภาพและความเสมอภาคโดยอยู่ในขอบเขตที่เข้าใจได้ด้วยเหตุผล มนุษย์ตามธรรมชาติมีเหตุผลอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ต่อมามนุษย์ถูกคุกคามมนุษย์ซึ่งเคยมีเสรีภาพตามธรรมชาติจึงตกลงยอมสละเสรีภาพบางส่วนให้แก่สังคมเป็นที่รู้จักกันในภายหลังว่า สัญญาประชาคม (Social Contract) ซึ่งเป็นแก่นของแนวความคิดของล็อก โดยล็อกให้ความเห็นว่า มนุษย์ควรอยู่ร่วมกันในสังคมการเมือง และรัฐบาลที่ชอบธรรมต้องมาจากความยินยอมของประชาชนจึงอาจกล่าวได้ว่า ล็อกเป็นผู้วางรากฐานแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย แนวความคิดของล็อกก่อให้เกิดพัฒนาการทางความคิดในสมัยต่อมา โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับความคิดที่รัฐหรือผู้ปกครองมีอำนาจจำกัดอันเป็นความคิดที่ตรงกันข้ามกับคำสอนเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจปกครองสูงสุดที่ไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมายใดๆ โดยแนวความคิดของล็อกมีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อดำรงไว้ซึ่งความดีร่วมกัน (The Common Good) อันได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินของประชาชน ผู้ปกครองจึงจะใช้อำนาจล่วงล้ำไปทำลายสิทธิเหล่านั้นของประชาชนไม่ได้ และเมื่อสิทธิของประชาชนเหล่านี้ล้วนเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่ไม่อาจจำหน่ายโอนกันได้ และเป็นสิทธิที่อยู่ควบคู่กับความเป็นมนุษย์ สิทธิตามธรรมชาติ คือสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินจึงนับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นรากฐานของการจัดทำรัฐธรรมนูญในสมัยใหม่ต่อมา นอกจากนั้น ล็อกยังได้เสนอแนวความคิดป้องกันใช้อำนาจรัฐเกินขอบเขตเอาไว้โดยเสนอหลักการว่าควรจะมีการถ่วงดุลอำนาจโดยแบ่งอำนาจรัฐเป็นส่วนๆ และไม่ให้อำนาจนี้อยู่ในมือของคนเพียงคนเดียวหรืออยู่ในมือของกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว

3) แนวความคิดของรูสโซ (Jean Jacques Rousseau)

รูสโซ มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นยุคแห่งความรู้สึกไม่พึงพอใจในระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และเป็นยุคของการเรียกร้องเสรีภาพ เสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม ความคิดเรื่องสัญญาประชาคมของรูสโซตั้งต้นคล้ายๆ กันกับความคิดของล๊อค แต่รูสโซใช้จินตนาการมากกว่าและแสดงออกในรูปภาษาที่แหลมคมมากกว่า รูสโซกล่าวว่าคนเรามาตามสภาพธรรมชาติดั้งเดิมนั้นมีความดี ความบริสุทธิ์อย่างยิ่งไม่เป็นคนเอาไรต์เอาเปรียบ มีจิตใจสูง โอบอ้อมอารี ไม่เห็นแก่ตัว คนในสภาพธรรมชาตินั้นดำรงชีวิตอยู่โดยประพฤติดนสอดคล้องกับธรรมชาติ และรูสโซก็สรุปทำนองเดียวกับล๊อคว่า สังคมมีแต่ความสงบสุขเรียบร้อย แต่ความสงบสุขเรียบร้อยนั้นเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อประชาชนยอมมอบอำนาจบางส่วนของตนไปให้ผู้ปกครองเพื่อมาปกครองหรือคุ้มครองประชาชนในสังคมให้ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับผู้ปกครองนั้นต่างก็ขึ้นต่อกันและกันกล่าวคือผู้ปกครองขึ้นตรงต่อราษฎรในเวลาที่เหมาะสมร่วมกันยอมรับเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนเพื่อใช้ในการปกครองบ้านเมือง และประชาชนก็ต้องขึ้นต่ออำนาจของผู้ปกครองที่บริหารงานตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนที่อยู่ร่วมกันทั้งหมดในสังคม¹³ รัฐที่เกิดขึ้นนี้ทุกคนควรมีเสรีภาพและไม่เป็นรัฐที่ประชาชนอยู่ใต้ปกครองของใคร สมาชิกแต่ละคนในสังคมจึงทำสัญญากับคนอื่นๆ ทุกคนว่า เราทุกคนจะยอมมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกันให้แก่สังคมภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคม และเราก็จะได้รับส่วนในฐานะที่เป็นสมาชิกที่แยกจากกันมิได้ของส่วนรวม ผู้เข้าร่วมแต่ละคนรวมกันทุกคนไม่ใช่คนใดคนหนึ่งโดยนัยนี้คนแต่ละคนไม่ต้องเชื่อฟังใครนอกจากตัวเองและยังคงมีเสรีภาพอยู่ตามเดิม ไม่โอนสิทธิเสรีภาพของตนให้แก่ผู้ใดแต่โอนให้แก่ส่วนรวมเป็นเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนทั้งหมด ดังนั้น ผู้ปกครองที่แท้จริงก็คือผู้อยู่ใต้การปกครองนั่นเองโดยผ่านมาในรูปของเจตจำนงทั่วไปที่ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า *Volonté générale* ซึ่งในภาษาอังกฤษคือ *General Will* เจตจำนงทั่วไปหรือ *General Will* นี้ ย่อมเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและความต้องการของส่วนรวม กฎหมายทั้งหลายที่วางก็เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไปนั่นเอง โดยที่ทุกคนย่อมมีส่วนร่วมการก่อให้เกิดและแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไป ดังนั้น การยอมสละเสรีภาพตามธรรมชาติอันไม่มีจำกัดและยอมอยู่ร่วมกันโดยมีเสรีภาพจำกัดตามกฎหมายก็คือการยอมปฏิบัติตามเจตจำนงทั่วไปและด้วยเหตุนี้การปฏิบัติตามกฎหมายก็คือการ

¹³ ส.ศิริรักษ์, นักปรัชญาการเมืองฝรั่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคสดีดไทย, 2519), หน้า 119.

ปฏิบัติตามข้อบังคับที่ตนเองได้มีส่วนตั้งขึ้นนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามการออกเสียงนั้นย่อมจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ แต่กรณีเช่นนี้เจตจำนงทั่วไป ย่อมแสดงออกในรูปของเสียงข้างมาก และฝ่ายเสียงข้างน้อยย่อมต้องปฏิบัติตามมติของฝ่ายเสียงข้างมาก ซึ่งก็อาจคิดได้ว่าในกรณีเช่นนี้จะกล่าวได้อย่างไรว่าฝ่ายเสียงข้างน้อยยังมีเสรีภาพ และปกครองตนเองไม่อยู่ได้อำนาจของใคร แต่รัฐสภาได้อธิบายไว้ว่า ฝ่ายเสียงข้างน้อยนั้นถึงที่สุดแล้วก็ยังกล่าวได้ว่ามีเสรีภาพและไม่อยู่ได้อำนาจบังคับของใครนอกจากตนเอง เพราะการที่ทุกคนมาทำสัญญาประชาคมและร่วมกันก่อเจตจำนงทั่วไปกันขึ้นมานั้นก็เพราะต่างมีความต้องการทำให้เจตจำนงทั่วไปนั้นมีผลขึ้นมาจริงๆ และในเมื่อเสียงข้างมากยอมแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไปเช่นนี้แล้ว การปฏิบัติตามเสียงข้างมากแท้ที่จริงก็คือการปฏิบัติตามเจตนาที่แท้จริงของตนด้วยนั่นเอง ดังนั้น แม้ว่าตนจะมีความเห็นต่างออกไปก็ต้องถือว่าเป็นเพราะตนได้สำคัญผิดไปและเมื่อเจตจำนงทั่วไป (Volonté générale) มาจากเอกชนทุกคน ก็มาจากปวงชนการปกครองโดยเจตจำนงทั่วไปนี้จึงเป็นเสมือนการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อเป็นการปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชนเช่นนี้อำนาจการปกครองตามเจตจำนงทั่วไปนี้จึงเป็นอำนาจไม่จำกัด เพราะอย่างไรเจตจำนงทั่วไปนี้ก็เป็นเจตนาที่แท้จริงของทุกคนและยอมทำทุกสิ่งเพื่อประโยชน์ของทุกคน เป็นไปเพื่อความดีร่วมกันหรือ Common Good ของประชาชน ความคิดของรัฐสภา จึงเป็นการยืนยันความมีเสรีภาพของประชาชน ยืนยันหลักความเป็นอันหนึ่งอันเดียวระหว่างผู้ถืออำนาจปกครองกับผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง

ดังนั้น จึงถือได้ว่าสัญญาประชาคมเป็นรัฐธรรมนูญเพราะเป็นการที่สมาชิกทุกคนในสังคมตกลงร่วมกันสร้างขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองสังคมนั้นๆ ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด เมื่อรัฐธรรมนูญเป็นสัญญาประชาคมที่ก่อตั้งสังคมและระบอบการเมืองการปกครองแล้ว รัฐธรรมนูญจึงต้องอยู่เหนือทุกส่วนของสังคมการเมืองนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง และรัฐสภาได้สร้างทฤษฎีสัญญาประชาคมขึ้น เพื่อสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยรัฐสภามองว่าสัญญาประชาคมเป็นเรื่องของเจตจำนงทั่วไปของประชาชน (volonté générale) เพื่อปกครองตนเอง มิใช่เป็นการมอบเจตจำนงของประชาชนโดยส่วนรวมไปให้กับผู้หนึ่งผู้ใด อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้แนวความคิดของรัฐสภาได้และก่อให้เกิดทฤษฎีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และความคิดที่ว่ากษัตริย์ทรงครองราชย์แต่มิได้เป็นผู้ปกครอง กษัตริย์เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นประมุขของประเทศ แต่ไม่มีอำนาจไปก้าวก่ายในเรื่องของการบริหารประเทศ จึงกล่าวได้ว่า ด้วยแนวความคิดเรื่องเจตจำนงร่วมกันนี้ทำให้ประชาธิปไตยในแบบของรัฐสภานั้นเป็นประชาธิปไตยแบบบริสุทธิ์เป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน

และนอกจากนี้สมาชิกรัฐสภาจะต้องปฏิบัติตามแนวทางหรือแนวปฏิบัติของประชาชน มิเช่นนั้นอาจถูกถอนได้โดยประชาชน สมาชิกรัฐสภาเป็นเพียงผู้แทนที่ประชาชนตั้งขึ้นมาเท่านั้น และต้องปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับเจตนารมณ์ของปวงชนซึ่งในความเห็นของรูสโซ ประชาชนเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย และรัฐสภาเป็นแค่เพียงเครื่องอุปกรณ์ของประชาชนเท่านั้น การที่ประชาชนยินยอมมอบอำนาจส่วนหนึ่งของตนให้ผู้แทนประชาชนยังเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเพียงแต่ให้ผู้แทนเพื่อประโยชน์ของประเทศ ประชาชนจึงสามารถเรียกอำนาจอธิปไตยคืนจากผู้แทนโดยการถอดถอนออกจากตำแหน่งได้

จากแนวทฤษฎีสัญญาประชาคมของนักปรัชญาทั้งสามท่านถือได้ว่าแนวคิดของสิทธิตามธรรมชาตินั้นมีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิและเสรีภาพตามสัญญาอย่างยิ่งกล่าวเพราะอำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพที่ปัจเจกชนพึงมีต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นจากเจตนารมณ์ร่วมกันของคนในสังคมนั้นๆ ทั้งนี้กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นนั้นจะใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ และแนวคิดสัญญาประชาคมนี้เองได้กลายเป็นรากฐานประการสำคัญในระบบการปกครองในยุคปัจจุบันที่สมาชิกทุกคนร่วมตกลงกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้น ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะกำหนดเจตจำนงในการปกครองตนเองขึ้น เมื่อรัฐธรรมนูญเกิดจากสัญญาประชาคมที่ก่อตั้งสังคมและระบบการเมืองการปกครองของสังคมนั้นๆ ขึ้น รัฐธรรมนูญจึงต้องอยู่เหนือทุกส่วนของสังคมการเมืองนั้นๆ¹⁴ ดังนั้นประชาชนย่อมจะได้รับความคุ้มครองในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินจากสังคมนั้นๆ ทั้งยังเป็นการนำมาซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สะท้อนถึงเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนที่มุ่งหมายให้รัฐทำหน้าที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของทุกคนในสังคมด้วย

2.2.2.2 ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย

การศึกษาพัฒนาการการรับรองสิทธิเสรีภาพนั้น ย่อมต้องศึกษาถึงทฤษฎีสำคัญอีกทฤษฎีหนึ่งที่มีผลอย่างยิ่ง นั่นคือ ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย นอกจากแนวคิดสัญญาประชาคมที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในสังคม โดยมีผู้ปกครองหรือผู้แทนเป็นผู้ควบคุมดูแลทุกคนในสังคมแล้ว สิทธิเสรีภาพตามความเป็นจริงอาจเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่มีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจ ดังนั้น เพื่อ

¹⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), หน้า 18.

ควบคุมมิให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจในทางมิชอบ จึงจำเป็นต้องมีการจำกัดและตรวจสอบการใช้อำนาจควบคุมไปกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย เพราะหากพิจารณาโดยละเอียดแล้ว จะทราบว่า ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริบไตโดยนี้ส่งผลต่อการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐซึ่งเกิดผลโดยตรงต่อการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในสังคม โดยเจ้าทฤษฎีผู้ให้กำหนดแนวคิดการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริบไตโดยนี้คือ มองเตสกีเออ (Montesquieu) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสซึ่งมองว่า บุคคลใดก็ตามที่มีอำนาจย่อมมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจไปในทางที่มิชอบได้เสมอ ดังนั้น เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบเราจึงจำเป็นต้องจัดระบบการปกครองในลักษณะที่ให้ผู้ถืออำนาจคนหนึ่งถ่วงหรือยับยั้งการใช้อำนาจเกินขอบเขตของผู้ถืออำนาจคนอื่นๆ ได้ การควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบจึงต้องใช้วิธีการแบ่งแยกอำนาจและถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balances) ระหว่างผู้ถืออำนาจด้วยกันให้อยู่ในระดับพอเหมาะอยู่เสมอ ทั้งนี้ การควบคุมการใช้อำนาจทางการเมืองตามทัศนะของมองเตสกีเออนั้นจะต้องกระทำโดยแบ่งแยกอำนาจออกกฎหมายให้อยู่ในมือขององค์กรคนละองค์กรกับองค์กรที่ถืออำนาจบังคับการตามกฎหมาย และจะต้องให้องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาตามกฎหมายแยกเป็นอิสระจากองค์กรที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายและบังคับการตามกฎหมายนั้นคือการแยกองค์กรนิติบัญญัติออกจากฝ่ายบริหาร และแยกฝ่ายตุลาการออกจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร เมื่อแบ่งแยกเช่นนี้แล้วการประกันเสรีภาพก็จะเป็นไปได้ เราเรียกคำสอนเช่นนี้ว่า “หลักการแบ่งแยกอำนาจ” (Separation of Power) และจากแนวความคิดนี้ทำให้เห็นว่านอกจากมองเตสกีเออจะเห็นควรให้แยกอำนาจนิติบัญญัติหรืออำนาจออกกฎหมาย ออกจากอำนาจบริหารซึ่งเป็นผู้ใช้บังคับกฎหมายแล้ว มองเตสกีเออยังให้ความสำคัญกับอำนาจตุลาการซึ่งเป็นอำนาจในการชี้ขาดตัดสินคดีด้วยว่าควรมีการแยกอำนาจนี้ออกมาและให้ความเป็นอิสระแก่อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงทำให้เราทราบว่ามองเตสกีเออให้ความสำคัญต่ออำนาจตุลาการและเห็นว่าควรแยกจากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร แม้จะยังไม่มีความชัดเจนถึงการกำหนดองค์กรที่จะมาเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการว่าควรเป็นใคร แต่ตามความคิดของมองเตสกีเออก็แสดงไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า อำนาจอริบไตโดยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐนั้นควรแบ่งเป็น 3 อำนาจคืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งทั้งสามอำนาจควรมีอิสระและแยกต่างหากจากกัน โดยมีการถ่วงดุลและคานอำนาจกัน มีการแบ่งแยกทั้งผู้ที่จะมาใช้อำนาจและอำนาจทั้งสามนั่นเอง หากใช่เป็นการแบ่งแยกอำนาจในตัวของมันเองเท่านั้น

ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริบไต โดย ตามแนวคิดของมองเตสกีเออนี้ จึงถือเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความกระตือรือร้นและความพยายามของบุคคลในยุคนั้นที่ต้องการหลุดพ้นจากปัญหาความไม่ชอบธรรมจากการ

ใช้อำนาจรัฐโดยผู้ปกครอง รวมทั้งยังถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งแม้จะมีได้แสดงออกอย่างชัดเจนโดยการระบุถึงการเป็นผู้ทรงและผู้ใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคม แต่ก็ถือได้ว่าการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามทฤษฎีนี้ก็เกินไปเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐเกินขอบเขตอันจะเป็นการล่วงละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงถือได้ว่ามีผลเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยปริยาย ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตยจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรับรองสิทธิเสรีภาพในยุคต่อมา โดยปรากฏอยู่ในคำประกาศอิสรภาพ และรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส และยังคงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

2.2.3 อิทธิพลของหลักศาสนาต่อการรับรองสิทธิมนุษยชน

แนวคิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในอดีตก่อนการมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติรับรองนั้น สิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของสิทธิมนุษยชนก็คือ อิทธิพลของหลักคำสอนทางศาสนา เนื่องจากศาสนาถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และย่อมส่งผลถึงสภาพจิตใจ ความคิด ความเชื่อ สภาพสังคมวัฒนธรรมของคนในสังคมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การศึกษาถึงแนวคิดสิทธิมนุษยชน จึงต้องศึกษาถึงหลักคำสอนของศาสนาต่างๆ ในสังคมควบคู่กันไปด้วยและหากจะกล่าวถึงพัฒนาการการรับรองสิทธิเสรีภาพที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในสังคมตะวันตกเราจึงไม่อาจปฏิเสธความสำคัญของศาสนาคริสต์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมตะวันตกมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในยุคกลางและคงมีอิทธิพลเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาหลักคำสอนของศาสนาคริสต์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เราได้ทราบแนวความคิดและปรัชญาที่เป็นต้นกำเนิดหลักการและสะท้อนถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในตะวันตกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ นอกจากอิทธิพลของศาสนาคริสต์แล้วศาสนาอิสลามก็ถือเป็นอีกศาสนาหนึ่งของโลกที่มีผู้คนยอมรับและนับถือเป็นจำนวนมาก และด้วยความเชื่อมโยงกันทั้งด้านต้นกำเนิดทั้งศาสนาคริสต์และอิสลาม และมีความเจริญรุ่งเรืองช่วงเวลาใกล้เคียงกัน การยอมรับนับถือความมีอยู่ของพระเจ้าหรือเทวนิยม โดยเชื่อว่าพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นพระผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงในโลกมนุษย์ทุกคนจึงมีความเท่าเทียมกันต่อหน้าพระเจ้า เป็นเจ้า เนื่องจากทุกคนล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเช่นเดียวกัน และหากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่ได้เผยแพร่และเข้าไปมีอิทธิพลในสังคมตะวันตก ด้วยความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงเหล่านี้เองทำให้ศาสนาอิสลามเป็นอีกศาสนา

หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับศาสนาคริสต์ แม้ว่ารายละเอียดของคำสอนและแนวปฏิบัติของทั้งสองศาสนาจะมีความแตกต่างกันอยู่มากก็ตาม

2.2.3.1 คริสต์ศาสนากับสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตก

ในสังคมตะวันตกนั้น ศาสนาคริสต์ถือเป็นศาสนาที่สำคัญและมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นศาสนาดั้งเดิมที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับสังคมตะวันตก และมีผู้นับถือศรัทธาเป็นจำนวนมาก และสำหรับประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเองก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักคำสอนของคริสต์ศาสนา เพื่อทราบแนวความคิด และปรัชญาที่แฝงไว้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ตลอดจนทิศทางการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตก

หากพิจารณาจากหลักคำสอนของศาสนาคริสต์จะพบได้ว่ามีหลักคำสอนหลายประการที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน นับแต่ความเชื่อความเป็นภราดรภาพของมนุษยชาติ คำสอนที่ว่ามนุษย์ทุกคนเสมอภาคกันในสายตาของพระเจ้า เพราะมนุษย์ทั้งหลายต่างเป็นบุตรของพระเจ้า มนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้าเป็นเจ้า เช่นเดียวกัน อำนาจสูงสุดตามแนวคิดของศาสนาคริสต์จึงอยู่ที่พระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย จากหลักคำสอนนี้เอง จึงทำให้เกิดการรับรองความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคนต่อหน้าพระเจ้าโดยไม่มีกแบ่งแยกหญิงหรือชาย และด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น โดยพระเจ้าความเป็นมนุษย์จึงเป็นความสูงส่งมีศักดิ์ศรีอันศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับจากพระเจ้า มนุษย์จึงไม่อาจยอมให้อำนาจรัฐอยู่เหนือมนุษย์อย่างปราศจากเงื่อนไข¹⁵ มนุษย์ถือเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง มนุษย์ไม่อาจปฏิบัติตามต่อมนุษย์ด้วยกันเหมือนไม่ใช่มนุษย์หรือไม่อาจมองมนุษย์ด้วยกันเหมือนเป็นสัตว์ในทางตรงกันข้ามมนุษย์ต้องมีความเคารพต่อกันหรือรู้จักปรับใช้ช่วยเหลือกันและกัน จากหลักภราดรภาพของมนุษยชาติ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์จึงกล่าวได้ว่าศาสนาคริสต์ มีความตั้งใจที่จะรับรองสิทธิเสรีภาพและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน แต่ในขณะเดียวกันหากพิจารณาถึงประวัติศาสตร์จะพบได้ว่าท่าทีของศาสนาคริสต์ต่อสิทธิมนุษยชนดูคล้ายจะมีความโน้มเอียงในการส่งเสริมระบบอำนาจนิยมและกดขี่สิทธิเสรีภาพของประชาชนเสียมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคกลางซึ่งศาสนจักรมีอำนาจเหนือกว่าอาณาจักร ทั้งที่ในช่วงเริ่มต้นของการ

¹⁵ วีระ โลจายะ, ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2541), หน้า 8.

เผยแพร่วรรณกรรม ศาสนาคริสต์เคยถูกบีบคั้นข่มเหงจากอำนาจรัฐหรือฝ่ายอาณาจักรอย่างรุนแรง เช่นการถูกประหารด้วยการตรึงกางเขนของพระเยซูและสังหารนักบุญพอล (Saint Paul) ซึ่งเป็นอัครสาวกของคริสเตียนและเป็นผู้นำสูงสุดในการเผยแพร่วรรณกรรมศาสนาคริสต์ ตลอดจนกรณีที่ชาวคริสเตียนจำนวนมากถูกกดขี่ข่มเหงโดยชาวโรมัน¹⁶

หลังจากการล่มสลายของอาณาจักร โรมัน (ตะวันตก) ในศตวรรษที่ 6 ทำให้สภาพบ้านเมืองเข้าสู่ความวุ่นวายสับสนคนในสังคมต่างต้องการหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ความสำคัญของศาสนาคริสต์จึงกลับมาอีกครั้งและมีได้ทำหน้าที่เพียงแต่เป็นศาสนาเท่านั้น แต่ได้กลับเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดทั้งศาสนาและการเมืองโดยเริ่มจากความคิดที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงพระองค์จึงเป็นศูนย์กลางของจักรวาลเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งระเบียบกฎเกณฑ์ทั้งหลายในโลกและจักรวาลล้วนแล้วแต่เป็นไปตามความประสงค์ของพระเจ้า เป็นเจ้าทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงเกิดความคิดว่าทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรก็ล้วนแต่เกิดขึ้นตามความประสงค์ของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า จึงมีความเกี่ยวข้องกันมิอาจแยกจากกันได้หากแต่เป็นสิ่งเดียวกันที่แสดงออกให้ปรากฏในลักษณะต่างกันเท่านั้น โดยด้านหนึ่งคือด้านการปกครองโดยทางธรรมซึ่งเป็นเรื่องของการปลูกฝังศรัทธาต่อพระเจ้า ส่วนอีกด้านหนึ่งคืออำนาจการปกครองทางโลกซึ่งเป็นเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและขจัดความขัดแย้งในสังคม ในยุคกลางตอนต้นๆ ซึ่งเป็นสมัยที่ศาสนจักรรุ่งเรืองและมีอำนาจอย่างมากมายนั้น ศาสนจักรได้อ้างคัมภีร์ไบเบิลตอนหนึ่งเมื่อครั้งพระเยซูทรงมอบหมายให้เซนต์เปโตรเป็นผู้แทนของพระองค์ตั้งศาสนจักรขึ้นว่า “ท่านคือเปโตร บนศิลานี้เราจะตั้งคริสตจักรของเราไว้ ... เราจะมอบลูกกุญแจแผ่นดินสวรรค์ให้ไว้แก่ท่าน ...” ประวัติศาสตร์ศาสนาคริสต์จึงถือว่าเซนต์เปโตรเป็นสันตะปาปาองค์แรกของศาสนจักรและมีการสืบตำแหน่งกันเป็นสายต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้นในสมัยกลางศาสนจักรจึงอ้างตนว่าเป็น “ผู้แทนหรือผู้ว่าต่างของพระเจ้า” (Vicar of God) แล้วใช้เป็นหลักฐานตีความว่าศาสนจักรในฐานะผู้แทนของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าย่อมเป็นผู้ชี้ทางสวรรค์และย่อมเป็นผู้มีหน้าที่ควบคุมการปกครองของฝ่ายอาณาจักรโดยอาณัติของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ฝ่ายอาณาจักรจึงต้องขึ้นต่อฝ่ายศาสนจักร กษัตริย์ยอมรับว่าเป็นสาวกของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ขณะที่พระสันตะปาปาก็ถูกมองว่าเป็นผู้แทนของพระเจ้าซึ่งแม้กษัตริย์ก็ต้องเคารพเชื่อฟังพระสันตะปาปาซึ่งเป็นผู้สถาปนา กษัตริย์อีกทอดหนึ่ง ฝ่ายอาณาจักรในครั้งนั้นได้ยอมรับคำสอนเรื่องนี้ของศาสนจักรดังนั้นเมื่อจักรพรรดิซาร์ล

¹⁶ เอ็ม เจ. ฮาร์มอน (เขียน), เสน่ห์ จามริก (แปล), ความคิดทางการเมืองจากเปโตรถึงปัจจุบัน, อ่างแล้ว, หน้า 112-113., 125-129.

เลอมังเข้าพิธีสวมมงกุฎ เพื่อสถาปนาเป็นพระเจ้าจักรพรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งชนชาติเยอรมัน (The Holy Roman Empire of the German Nation) ในสมัยกลางเมื่อปี ค.ศ. 800 พระสันตะปาปาได้เสด็จเป็นประธานการประกอบพิธี และพระนามของจักรพรรดิและกษัตริย์ในยุโรปจึงมักต่อท้ายด้วยคำว่า “The Protector of Faith” ซึ่งหมายถึงผู้คุ้มครองพิทักษ์ศรัทธาคือคริสต์ศาสนา ดังนั้น ในสมัยกลาง แม้จะมีการแยกฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักรแยกการปกครองเป็น เจ้าครองนครมากมาย แต่ก็เป็นที่รับกันอยู่ในสมัยกลางว่ายุโรปทั้งหมดอยู่ภายใต้คริสตจักรเดียวกันตามความคิดว่าโลกทั้งโลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นมามีด้วยกัน และอยู่ใต้ความคุ้มครองของพระองค์ด้วยกัน

นอกจากนี้ด้วยอำนาจของศาสนจักรทำให้ศาสนจักรก้าวเข้ามามีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ด้วย เช่นคดีเกี่ยวกับลัทธิความเชื่อ ทรัพย์สินของฝ่ายสงฆ์ การแต่งงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การศึกษา และอาชญากรรมในเชิงศีลธรรมทุกรูปแบบ¹⁷ อำนาจที่ยิ่งใหญ่ของศาสนจักรนี้นำมาซึ่งความมั่งคั่งร่ำรวยและการยอมรับนับถือแต่ขณะเดียวกัน ก็ตามมาด้วยความลือฉฉฉฉและการใช้อำนาจในทางที่มีขอบต่างๆ อันเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนนับแต่บทบาทของศาลไต่สวนทางศาสนา (The Inquisition) ที่ใช้ความทารุณโหดร้ายในการพิจารณาคดีโดยใช้การข่มขู่ทรมานต่างๆ เพื่อให้รับสารภาพผิด การจำกัดควบคุมเสรีภาพทางความคิดของมนุษย์โดยเฉพาะทางด้านศาสนาภายใต้ข้อหาความผิดฐานเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาซึ่งจัดเป็นความผิดที่มีโทษร้ายแรง ซึ่งมีการประมาณกันว่าในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 มีการประหารบุคคลที่เชื่อว่าเป็นแม่มด (Witches) ถึง 2 แสนคนในยุโรป กรณีการลงโทษประหารชีวิตด้วยการตั้งเผาทั้งเป็นผู้ที่กระทำผิดจำนวนมากในความผิดฐานขัดกับศาสนา การที่ศาสนจักรไม่ยอมรับเสรีภาพทางวิชาการจากการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตกาลิเลโอ กาลิเลอี นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งด้วยคำกล่าวหาว่าข้อเขียนของเขาที่ว่า โลกมิใช่ศูนย์กลางของจักรวาล) ซึ่งขัดต่อหลักศาสนาอย่างร้ายแรง¹⁸ การควบคุมความคิดความเชื่อทางศาสนาหรือการต่อต้านพวกนอกรีตอันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่ความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆ อาทิเช่นสงครามครูเซดระหว่าง

¹⁷ John Witte, Jr , “ Law , Religion and Review , Vol 28 : 1, 1996, p. 17 อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ อุมะวิชณี (แปล), วิวัฒนาการแห่งความคิด : ภาคมนุษย์และมนุษยชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 52.

¹⁸ จริฎุ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม,อ้างแล้ว , หน้า 102.

ฝ่ายคริสเตียนกับอิสลามที่รบพุ่งกันอยู่นับร้อยๆปี หรือแม้กระทั่งลัทธิล่าอาณานิคมหรือการค้าเมืองขึ้นของมหาอำนาจตะวันตกที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนในดินแดนต่างๆ ในเอเชีย แอฟริกาหรืออเมริกาใต้ ศาสนจักรก็ยอมไม่อาจปฏิเสธการมีส่วนร่วมรับผิดชอบได้ เนื่องจากเหตุผลหนึ่งของพวกนักล่าอาณานิคมมักอ้างว่ากระทำไปเพื่อพระผู้เป็นเจ้าอันถือเป็นการกิจของพวกตะวันตกที่ต้องมาช่วยล้างบาปแก่พวกคนป่าเถื่อนในดินแดนอาณานิคมให้รู้จักพระผู้เป็นเจ้าเพื่อความหลุดพ้นจากนรก การปล้นเมืองนอกศาสนาจึงจัดเป็นการทำบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น ยุทธศาสตร์หนึ่งของการล่าอาณานิคมจึงอยู่ในลักษณะให้พวกพระในคริสต์ศาสนาและพวกมิชชันนารีนำหน้าเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในดินแดนอาณานิคมก่อนที่จะพากำลังทหารมายึดครองในท้ายสุด¹⁹

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาภาพรวมของแนวคิดและการปฏิบัติของศาสนาคริสต์ หรือฝ่ายศาสนจักรในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จึงเห็นได้ถึงการประสานและความขัดแย้งที่ผสมผสานกัน ขณะที่คริสต์ศาสนาในแง่คำสอนดั้งเดิมมีจุดเด่นในการเน้นย้ำถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่โยงไปถึงการเป็นบุตรของพระเจ้า สนับสนุนหลักสากลภาพของมนุษย์ที่ล้วนเป็นหนึ่งในสายตาของพระเจ้าเห็นอกเห็นใจคนยากจนหรือทาส แต่ขณะเดียวกันพร้อมกับความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ มนุษย์ก็มีบาปโดยกำเนิดติดตัวมา (Original Sin) ถ้ายทอดจากบาปที่บรรพบุรุษของมนุษย์อาดัม – อีฟ ได้กระทำผิดต่อพระเจ้าซึ่งต้องได้รับการถ่ายทอดจากคริสต์ศาสนา คำสาปแช่งของพระเจ้าต่อบรรพบุรุษของมนุษย์ (อาดัมและอีฟหลังจากที่ไม่เชื่อฟังพระเจ้าไปกินผลไม้แห่งความสำนึกในความดีและความชั่ว) ให้ประสบทุกข์เวทนาตลอดไป ซึ่งคล้ายจะเป็นตราบาปที่ถ่ายทอดมาถึงมนุษย์รุ่นต่อมาเป็นการลดทอนคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้ต่างพร้อยลง ทั้งตราบาปนี้ยังถูกนำมาอ้างอิงอธิบายถึงการยอมจำนนต่ออำนาจรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข นอกจากนี้การที่พระเยซูเน้นจิตใจที่แสวงหาสันติ ตอบแทนความชั่วด้วยความดี (เมื่อถูกตบแก้มซ้าย ต้องหันแก้มขวาให้ตบ ...) หรือการที่พระเยซูตรัสว่า อาณาจักรของข้าไม่ใช่ของโลกนี้ แต่อยู่ในทางโลกหน้าหรือสวรรค์ อาจหมายถึงการยอมจำนนต่อความจำกัดบกพร่องต่างๆในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็ระบบการปกครองที่ไม่เป็นธรรม

¹⁹ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, เกล็น ฮ็อดเคิล กับความเชื่อในเรื่องวิภูตสังสาร, หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน (วันพุธที่ 17 กุมภาพันธ์ 2542), อ้างถึงใน จริญญา โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, เพ็ญอังก, หน้า 103.

หรือระบบทาสซึ่งถูกมองว่าเป็นสถาบันของโลกมนุษย์²⁰ แต่อย่างไรก็ตามศาสนาคริสต์ก็มีคำสอนเรื่องทาสก็คือการให้แต่ละฝ่ายมีน้ำใจเมตตายอมรับนับถือกันและกันหรือปลอบประโลมเหล่าทาสให้หันไปคำนึงถึงชีวิตนิรันดร์แท้จริงในโลกหน้า ขณะเดียวกันความมั่งคั่งร่ำรวยในทรัพย์สินก็มีใช้ที่คาดหวังในคำสอนของศาสนาคริสต์ โดยเห็นได้จากแนวคิดที่เน้นถึงการครองชีวิตที่เรียบง่าย เหยียดหยามความชั่วร้ายของโลกทางวัตถุหรือการขจัดความอยากความต้องการทางร่างกายหรือวัตถุ เนื่องจากศาสนาคริสต์เห็นว่าการมีทรัพย์สินสมบัติมากเป็นสิ่งอันตรายทั้งในแง่การได้มาซึ่งมักเป็นไปโดยมิชอบและเพราะมันเป็นสิ่งที่ทำให้คนลืมพระเจ้า พระวจนะของพระเยซูที่ว่า “เราบอกความจริงแก่ท่านทั้งหลายว่า ตัวอูฐจะรอดครูเข็มก็ง่ายกว่าคน มั่งมีจะเข้าไปในแผ่นดินของพระเจ้า”²¹

จากหลักคำสอนและภาพรวมทางปฏิบัติในศาสนาคริสต์ที่กล่าวมานั้น เหมือนว่าประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์กับสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกมีรายละเอียดซับซ้อน และทำให้เกิดมีประเด็นที่เป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในสมัยต่อมาอีกมากมาย แต่อย่างไรก็ตามคำสอนหรือบทบาทของศาสนาคริสต์เหล่านี้จำกัดอยู่เฉพาะศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นสำคัญเท่านั้น เนื่องจากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นยุคการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หรือ Renaissance จึงมีการรื้อฟื้นแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษยนิยมจึงมีการนำเอาเหตุผลเข้ามาผสมผสานกับหลักการศาสนา ขบวนการปฏิบัติศาสนาคริสต์ของมาร์ติน ลูเธอร์ และจอห์น คาลวิน ซึ่งได้ก่อตั้งศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ขึ้น จึงเริ่มเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยคำสอนในเชิงปฏิรูปของโปรเตสแตนต์หลายๆ ส่วนนับเป็นฐานรับรองสำคัญสำหรับการพัฒนาความคิดสิทธิมนุษยชนต่อมา ดังเห็นได้จากคำสอนฝ่ายโปรเตสแตนต์ที่วิจารณ์ความฟุ้งเฟ้อ ความโลภ และการครอบงำด้วยอำนาจเผด็จการของศาสนจักร (โรมันคาทอลิก) และหันมาเชิดชูปัจเจกบุคคล โดยยืนยันถึงความเสมอภาคเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนต่อหน้าพระเจ้า และความมีอิสระเท่าเทียมของทุกคนในการสื่อสารสัมพันธ์กับพระเจ้า โดยไม่ต้องผ่านตัวกลางคือพระหรือนักบวช พระเจ้าไม่จำเป็นต้องมีผู้แทนในการติดต่อมนุษย์ย่อมมีอิสระเสรีในการค้นหาหรือแปลความเจตจำนงของพระเจ้าในพระคัมภีร์ การต่อสู้เรียกร้องของโปรเตสแตนต์นั้นจึง

²⁰ เสถียร โกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2515), หน้า 376-379.

²¹ พระคริสตธรรมคัมภีร์, มัทธิว 19 : 24 อ้างถึงใน จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, อ้างแล้ว , หน้า 106.

นำไปสู่การให้ความสำคัญของปัจเจกบุคคลที่มีอิสรเสรีจากจุดเริ่มสำคัญด้านความเชื่อในการตีความทางศาสนา ความเท่าเทียมกันของมนุษย์หรือศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคนต่อหน้าพระเจ้า แทนที่การเน้นความสำคัญ ของพระนักบวชที่เคยมีบทบาทความสำคัญมากกว่าในการติดต่อสื่อสารกับพระเจ้า ภาพลักษณ์ของมนุษย์ที่ได้รับการอธิบายใหม่ย่อมทำให้มนุษย์แต่ละคนสนใจและเชื่อมั่นในพลังความสามารถของตนเอง หรือการพึ่งพาตนเอง และที่สำคัญน่าจะรวมถึงการสร้างสำนึกของปัจเจกบุคคลในการขบถต่อสู้กับอำนาจกดขี่ครอบงำอันไม่เป็นธรรม ทำให้สิทธิมนุษยชนเริ่มมีความชัดเจน และได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

2.2.3.2 ความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม

เมื่อก้าวถึงอิทธิพลของคริสต์ศาสนาที่มีต่อแนวคิดสิทธิมนุษยชนแล้วก็จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงศาสนาอิสลามด้วย เนื่องจากทั้งสองศาสนานั้นถือกำเนิดขึ้นและมีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงเวลาใกล้เคียงกันและศาสนาอิสลามเองก็ได้เผยแพร่เข้าไปมีอิทธิพลในยุโรปตะวันตก เมื่อพวกออตโตมานมีชัยชนะต่อคอนสแตนติโนเปิล ศาสนาคริสต์และอิสลามจึงมัก ได้รับการกล่าวถึงในลักษณะควบคู่กันเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นความขัดแย้งเชิงศาสนาระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลามในสงครามครูเสด (Crusade) หรือสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี 2535 ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นย่อมก่อให้เกิดบาดแผลทางประวัติศาสตร์ระหว่างสองศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาประวัติศาสตร์ แนวความคิด และหลักคำสอนของทั้งคริสต์และอิสลามแล้วจะเห็นได้ว่า ทั้งสองศาสนาหาใช่จะมีแต่ความขัดแย้งหรือความแตกต่างกันเพียงอย่างเดียวไม่ เนื่องจากในความเป็นจริงแล้ว พื้นฐานของทั้งสองศาสนาก็มีความเหมือนหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวแฝงอยู่ในระดับหนึ่ง

2.2.3.2.1 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม

แม้เราจะเคยชินกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างโลกตะวันตกกับอาหรับความบาดหมาง ความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้นับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม แต่เบื้องต้นนั้นยังมีแนวคิดและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกันอย่างมาก โดยคัมภีร์อัล-กรุอัน ได้กล่าวยืนยันถึงพันธะแห่งมิตรภาพระหว่างมุสลิมกับคริสเตียน โดยได้แนะนำมุสลิมว่า “พวกเขาจะได้พบกับความเป็นศัตรูต่อผู้ศรัทธาอยู่ในหมู่พวกยิวและผู้นบถาเจิวมากกว่า แต่เขาจะได้พบมิตรภาพมากกว่าในหมู่ผู้ที่กล่าวว่า “เราคือคริสเตียน” เพราะพวกเขาโดยเฉพาะผู้ที่เป็นพระ

และนักบวชในหมู่คนเหล่านั้น พวกเขาไม่มีความทะนงใจอย่างผิดๆ”²² ตามคัมภีร์อัล-กุรอาน จึงมีการยอมรับให้ชาวคริสเตียนเป็นเหมือน “ชาวคัมภีร์” (People of the Book) และตามคัมภีร์เก่า (Old Testament) ของศาสนาคริสต์ก็ถือว่าเป็นพี่น้องกัน ซึ่งในความเป็นจริงนั้นศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามต่างก็มีความคิดหลายๆเรื่องในทางเดียวกัน ต่างเชื่อมั่นในเรื่องพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าขององค์เดียวกัน เชื่อในมนุษยชาติและการสร้างสรรค์สรรพสิ่งในลักษณะเดียวกัน โดยทั้งสองศาสนาต่างเชื่อในพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งในศาสนาอิสลามคืออัลลอฮ์ (ซ.บ.) * เป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งในโลกและเป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งในโลก และเป็นผู้สร้างมนุษย์คู่แรกของโลก คือ อาดัม (หรือท่านศาสดาอาดัมซึ่งเป็นศาสดาท่านแรกในศาสนาอิสลาม และฮาวา หรืออีฟ หรืออีวาในศาสนาคริสต์) ขึ้นมาแล้วเก็บไว้ในสวรรค์และทรงไม่ให้พวกเขาฟังชัยฎอน (มารร้ายที่คอยหลอกลวงให้ฝ่าฝืนคำสั่งของพระเจ้า) การที่ทั้งสองไปกินผลไม้ที่นั่นทำให้ถูกขับลงมา โดยทั้งสองศาสนาเชื่อว่าชัยฎอนเป็นศัตรูของมนุษยชาติตามคัมภีร์อัล-กุรอาน ชัยฎอนปฏิเสธไม่ยอมรับคุกเขาให้แก่อาดัมเมื่ออัลลอฮ์ (ซ.บ.) ทรงสั่งให้ทำและ ตามคัมภีร์ของศาสนาคริสต์กล่าวว่า ชัยฎอนไม่ยอมให้เกียรติแก่คำสั่งของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ โดยชัยฎอนได้กระซิบแก่ฮาวา และหลอกลอนางแล้วนางก็ไปบอกกับอาดัมอีกต่อหนึ่ง ทั้งสองคนนั้นจึงกินผลไม้จากต้นชีวิตนิรันดร์และเมื่อกินไปแล้วก็พบว่าตนอยู่ในสภาพเปลือยเปล่า จึงได้วิงวอนขอให้พระเจ้าเป็นเจ้าอภัยให้ พระองค์จึงส่งทั้งสองลงมายังพื้นดินก่อให้เกิดผู้สืบเชื้อสายอย่างมากมาย แต่ผู้สืบเชื้อสายของทั้งสองกลับกลายมาเป็นศัตรูกัน เพราะต้องตกอยู่ในการหลอกลวงของชัยฎอนอยู่ตลอดไป บางคนอาจถูกหลอกลวง แต่บางคนก็เอาชนะได้ ดังนั้น เพื่อให้มนุษย์ผู้สืบเชื้อสายของอาดัมพ้นจากการถูกหลอกลวง พระองค์จึงได้ส่งศาสนานูฮ์ (โนอาในศาสนาคริสต์) ศาสดาอิบรอฮีม (อับราฮัมในศาสนาคริสต์) ศาสดามูซา (โมเสสในศาสนาคริสต์) ศาสดาอีซา (เยซูในศาสนาคริสต์) และศาสดาอื่นๆ มาคอยปกป้องมนุษย์ให้พ้นจากการถูกหลอกลวงโดยได้มอบพระคัมภีร์แก่ศาสดาท่านเพื่อนำมาเผยแพร่แก่มนุษยชาติ²³

²² คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 5 โองการที่ 85

* มุสลิมจะกล่าวสรรเสริญภายหลังการกล่าวนามของพระองค์อัลลอฮ์ว่า “ซุบบะฮานะฮูวะตะอะลา” แปลว่า ผู้มหัศจรรย์และสูงส่งยิ่ง ซึ่งต่อไปจะย่อว่า (ซ.บ.)

²³ หุซัยน์ ฮัยกัล (เขียน) กิติมา อมรทัต อุ่น หมั่นทวิ จรัญ มะลูลีม (แปลและเรียบเรียง), ศาสดามุฮัมมัด มหามุรุษแห่งอิสลาม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อิสลามิกอะคาเดมี, 2537), หน้า 19-20.

ทั้งนี้ในส่วนของท่านศาสดาอีซา หรือเยซูในศาสนาคริสต์นั้น มุสลิมถือว่าศาสดาอีซาเป็นข้าองค์หนึ่งของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ซึ่งได้รับพระคัมภีร์มาจากพระองค์ และพระองค์ทรงแต่งตั้งให้เป็นศาสดา ซึ่งศาสนาอิสลามถือว่าศาสดาเป็นผู้ได้รับความเมตตาและโปรดปรานจากพระผู้เป็นเจ้าเสมอ นอกจากนี้ยังถือว่านางมัรยัม (พระนางแมรีในศาสนาคริสต์) มารดาของท่านเป็นผู้บริสุทธิ์และมีเชื้อธรรมหรือเคราะห์ร้าย อิสลามจึงห้ามมุสลิมโจมตีตัวท่านศาสดาอีซา (หรือพระเยซู) โดยถือว่าศาสดาอีซานั้นได้รับพรจากพระผู้เป็นเจ้าตั้งแต่ท่านเกิดได้รับพรในวันมรณะของท่านในอนาคต และในวันฟื้นคืนชีพของท่าน จากประวัติศาสตร์รากฐานแนวความคิดดั้งที่ได้อธิบายมานั้น แทบจะไม่อาจแยกศาสนาคริสต์และอิสลามออกจากกันได้ และดูเหมือนทั้งสองศาสนาจะเป็นศาสนาเดียวกันมาก่อน แต่ข้อมูลที่กล่าวมานั้นมีเพียงหลักฐานจากความหรือประกาศของศาสนาอิสลามโดยไม่มีหลักฐานจากด้านศาสนาคริสต์ปรากฏชัดเจน แต่ท้ายที่สุดคงไม่อาจปฏิเสธหลักการพื้นฐานอันเป็นแก่นสารของทั้งสองศาสนาที่ยึดมั่นในคุณค่าความเป็นมนุษย์ เนื่องจากถูกสร้างโดยพระผู้เป็นเจ้า การให้ความรัก ความเมตตาต่อคนทั่วไปและ ผู้ยากไร้ของทั้งสองศาสนาได้

2.2.3.2.2 หลักการพื้นฐานร่วมกันระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม

หากพิจารณารายละเอียดของทั้งศาสนาคริสต์และอิสลามแล้วจะพบว่า แม้ภาพรวมภายนอกที่เราพบเห็นอาจมีความแตกต่างกันเป็นความขัดแย้งกันเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จากรากฐานเริ่มต้นอันเป็นต้นกำเนิดแนวความคิด และหลักคำสอนของทั้งสองศาสนานั้นมีความเหมือนหรือความเป็นหนึ่งเดียวกันแฝงอยู่ในระดับหนึ่ง ตามพระคัมภีร์เก่า (The Old testament) ของศาสนาคริสต์ก็ถือว่าเป็นพี่น้องกัน²⁴ และคัมภีร์อัล-กุรอานของศาสนาอิสลามเองก็ได้ยืนยันถึงมิตรภาพระหว่างมุสลิมกับคริสเตียน โดยยอมรับให้ชาวคริสเตียนเป็นเหมือน “ชาวคัมภีร์” (People of the Book) จึงไม่แปลกที่ทั้งสองศาสนามีหลักการพื้นฐานที่คล้ายคลึงกันในหลายๆประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องมนุษยชาติ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งศาสนาคริสต์และอิสลามมีความเชื่อร่วมกันว่าพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งทั้งปวงในสากลโลก ทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกรวมทั้งมนุษย์ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าทั้งสิ้น ศาสนาคริสต์จึงถือว่ามนุษย์ทุกคนเสมอกันในสายตาของพระผู้

²⁴ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, อารยธรรมอิสลาม, อ้างถึงใน ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (บรรณาธิการ), รวมบทความอารยธรรมตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 53.

เป็นเจ้าของไม่ว่าจะเป็นชายหรือเป็นหญิง เพราะมนุษย์ทั้งหลายต่างก็เป็นบุตรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของด้วยกันทุกคน ส่วนศาสนาอิสลามนั้นก็ถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อมาเป็นผู้แทนของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของในการประกอบคุณงามความดีบนโลกนี้ และถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเกียรติและสูงส่งโดยเกียรตินี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ผู้ทรงอำนาจสูงสุด ผู้ซึ่งยกย่องมนุษย์ให้อยู่เหนือสิ่งมีชีวิตทั้งปวงที่ถูกสร้างขึ้น โดยมีการบัญญัติขึ้นในคัมภีร์อัล-กุรอานบทหนึ่งว่า “และแน่นอนยิ่งเราได้ให้เกียรติลูกๆของอาดัม และเราได้บรรพทุกพวกเขาบนบกและในน่านน้ำ และได้ให้เครื่องยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นกว่าสิ่งอื่นที่ถูกสร้างขึ้นมา”²⁵ จึงเห็นได้ว่าแนวความคิดในการรับรองสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนทั้งในศาสนาคริสต์และอิสลาม

นอกจากแนวความคิดเรื่องมนุษยชาติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้วเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามมีความคิดความเชื่อที่อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ซึ่งในการเข้าใจในศาสนาอิสลามนั้นเป็นพระเจ้าองค์เดียวกับที่ชาวิวและคริสเตียนนับถือ มีความเชื่อเหมือนกันในเรื่องวันพิพากษาเมื่อสิ้นโลก และที่สำคัญอิสลามยังยอมรับว่าพระเยซูเป็นท่านศาสดาอิซาหรือนบีมูซาในศาสนาอิสลาม ผู้นำพระวจนะประเสริฐของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของมาสู่มนุษยชาติเช่นกัน นอกจากนี้ทั้งศาสนาคริสต์และอิสลามก็ล้วนแต่มีแก่นของคำสอนร่วมกันเกี่ยวกับความเป็นภราดรภาพระหว่างมนุษย์ ความรัก ความเมตตาต่อคนทั่วไปและผู้ยากไร้ทั้งหลาย ดังเห็นได้จากคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ว่า “จงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง” และคำสอนของศาสนาอิสลามที่ว่า “จงปฏิบัติดีต่อผู้อื่น เช่นที่อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงปฏิบัติดีต่อเจ้า”²⁶

2.2.3.2.3 จุดแยกและความแตกต่างระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลาม

แม้ว่าศาสนาคริสต์และอิสลามจะมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและมีหลักการพื้นฐานสำคัญร่วมกันหลายประการ แต่กลับพบว่าความขัดแย้งระหว่างสองศาสนานี้กลับมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะความขัดแย้งที่นำไปสู่การทำสงครามครูเสด (Crusade) ระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลามในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 11 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 13 ซึ่งสงครามศาสนานานนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของความบาดหมางที่ยืดเยื้อยาวนานระหว่างตะวันออกและตะวันตก และไม่ว่ากำเนิดของ

²⁵ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 17 โองการที่ 70

²⁶ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, รวมบทความอารยธรรมตะวันออก, อ่างแล้ว, หน้า 56.

สงครามครูเสด (ซึ่งเริ่มจากฝ่ายตะวันตกส่งกองทัพรุกสู่ดินแดนของอิสลาม) จะได้รับการอธิบายว่าเป็นปฏิกิริยาของฝ่ายตะวันตกที่ถูกตะวันตกที่เป็นมุสลิมรุกรานมาหลายศตวรรษ หรือในทางตรงกันข้ามคือความเกลียดชังและริษยาของผู้นำคริสต์เถียนต่อศาสนาอิสลามก็ตาม²⁷ (แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องพิจารณาถึงแรงจูงใจอื่นเบื้องหลังเช่น กลุ่มผลประโยชน์ ชาวยุโรปที่เข้าร่วมสนับสนุนสงครามครูเสด นับแต่ความต้องการขยายอำนาจของพระสันตะปาปาเออร์แบนที่ 2 (Urban II) ในการควบคุมคริสตจักรจนเกิดสุนทรพจน์เรียกร้องให้คริสต์ศาสนิกชนประกาศสงครามต่อชาวมุสลิมโดย เดินทางเข้ายังถนนที่นำไปสู่หลุมศพอันศักดิ์สิทธิ์ ช่วงชิงสถานที่นั้นมาจากเผ่าชนที่ชั่วร้ายและครอบครองเสีย แรงจูงใจของกษัตริย์ยุโรปที่ต้องการได้ดินแดนเพิ่ม ความต้องการขยายเขตการค้าของพวกพ่อค้า หรือความต้องการชื่อเสียงและอำนาจของพวกอัศวินในสมัยกลาง)²⁸ สงครามครูเสดจึงย่อมเปรียบได้กับบาดแผลถาวรที่ยังคงปรากฏอย่างชัดเจนในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางอารยธรรมของตะวันตกและอิสลาม เช่นที่กองทัพสงครามครูเสดของฝ่ายคริสเตียนทิ้งไว้เมื่อคราวได้รับชัยชนะจากการยึดครองเมืองเยรูซาเล็มสำเร็จคือการฆ่าล้างชาวเมืองจำนวนมากไม่ว่าเด็กหรือผู้หญิง จนกระทั่งมีผู้บันทึกว่า “กองศิรชะมือเท้าของมนุษย์เห็นได้ทั่วถนนและตามสี่แยกทั่วไป”²⁹ หรือผู้คน “ถูกฆ่าตายหมดแล้วที่หน้ามุขของโบสถ์โซโลมอน จนกระทั่งลาน โบสถ์นั้นมีเลือดท่วมสูง ถึงเข่า”³⁰

ทั้งนี้ สาเหตุของความขัดแย้งที่ถึงขั้นก่อให้เกิดความแตกต่างอย่างรุนแรงระหว่างสองศาสนาที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดนั้น ไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่ามาจากสาเหตุใด แต่จากหลักฐานข้อมูลของนักวิชาการอิสลามพบว่าอิสลามแตกต่างจากคริสต์ศาสนาในเรื่องมูลฐานหลายเรื่องซึ่งอาจมีผลถึงขั้นทำให้เกิดความขัดแย้งกันอย่าง

²⁷ ชัยยิด มุจตาบา รุคนี มุวาวิ ลารี (ผู้เขียน) กิติมา อมรทัต (แปล) , อารยธรรมตะวันตกในสายตาของมุสลิม , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัล-สุดา , 1992) , หน้า 49.

²⁸ นิธิ เอียวศรีวงศ์ , อิสลามสมัยแรก , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2511) , หน้า 292-293.

²⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์ , อิสลามสมัยแรก , เพิ่งอ้าง , หน้า 294-295.

³⁰ ชัยยิด มุจตาบา รุคนี มุวาวิ ลารี (ผู้เขียน) , กิติมา อมรทัต (แปล) , อารยธรรมตะวันตกในสายตาของมุสลิม , อ้างแล้ว , หน้า 50 .

รุนแรงกล่าวคือ ศาสนาคริสต์ไม่ยอมรับความเป็นศาสดาของมุฮัมมัด (ช.ล.) * ชาวคริสเตียนจำนวนมากที่โจมตีว่าท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.)³¹ ในขณะที่อิสลามยอมรับความเป็นศาสดาของอิซาหรือพระเยซู นอกจากนี้ศาสนาคริสต์ยังยึดถือลัทธิไตรภาคีอันประกอบด้วย พระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ โดยศาสนาคริสต์ถือว่านอกจากพระผู้เป็นเจ้าแล้ว พระเยซู (หรือศาสดาอิซา) เป็นพระเจ้าอีกองค์หนึ่งโดยอ้างว่าท่านเป็นบุตรของพระเจ้า อีกทั้งชาวคริสเตียนอีกกลุ่มหนึ่งได้ยกพระนางแมรีให้เป็นพระเจ้าด้วยเหตุผลที่ว่าพระนางเป็นผู้ได้รับพระบัญชาจากพระผู้เป็นเจ้า แต่ขณะที่ศาสนาคริสต์ถือทรงพระนามว่าพระเจ้านี้สามองค์ และอ้างว่าพระเยซู (ศาสดาอิซา) เป็นบุตรของพระเจ้า อิสลามกลับยึดถืออย่างเคร่งครัดว่าพระเจ้านี้มีเพียงพระองค์เดียว และปฏิเสธอย่างเด็ดขาดในเรื่องที่พระผู้เป็นเจ้ามีบุตร ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “จงกล่าวเถิด พระผู้เป็นเจ้าทรงสั่งท่านศาสดามุฮัมมัดว่า “พระผู้เป็นเจ้ามีเพียงหนึ่ง พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นที่พึ่งนิรันดร์ พระองค์มิได้ให้กำเนิดและพระองค์มิได้ถูกกำเนิด พระองค์ทรงสมบูรณ์โดยไม่มีที่เทียบเท่า”³² “เป็นไปไม่ได้สำหรับพระผู้เป็นเจ้า (ช.บ.) ที่จะ มีบุตร ”³³ และ “สำหรับพระผู้เป็นเจ้านั้น อิซาก็เป็นเช่นเดียวกับอาดัมคือเป็นสิ่งที่ถูกสร้างมาจากดินที่ถือกำเนิดด้วยคำบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า”³⁴ ดังนั้น ความเป็นหนึ่งเดียวของพระเจ้าที่อิสลามสอนนั้นจึงเป็นเรื่องเอกภาพที่สมบูรณ์ที่สุด ชัดเจนที่สุด และเข้มแข็งที่สุดด้วย สิ่งใดก่อให้เกิดความสงสัยในความเป็นหนึ่งเดียวของพระผู้เป็นเจ้าจึงถูกปฏิเสธจากอิสลามอย่างแข็งขัน และถือเป็นการหมิ่นประมาททางศาสนา เช่นที่มีการบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ พระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงอภัยให้ผู้ที่ตั้งสิ่งใดเทียบเคียงพระองค์ แต่พระองค์จะทรงอภัยในเรื่องใดๆที่เบากว่านั้นให้แก่ผู้ใดก็ตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ”³⁵

* มุสลิมจะกล่าวสรรเสริญภายหลังการกล่าวนามของท่านศาสดามุฮัมมัดว่า “ ซอลลอลลอฮ์ อลัยฮิวะซัลลิม ” แปลว่า ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน ซึ่งต่อไปจะย่อว่า (ช.ล.)

³¹ หุซัยน์ ฮัยกัล (เขียน), กิดิมา อมรทัต อุ่น หมันทวิ จรัญ มะลูลีม (แปลและเรียบเรียง), ศาสดามุฮัมมัด มหาบุรุษแห่งอิสลาม ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อิสลามิกอะเคเดมี, 2537), หน้า 18.

³² คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 112 โองการที่ 1-4

³³ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 19 โองการที่ 35

³⁴ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 3 โองการที่ 59

³⁵ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 4 โองการที่ 48

นอกจากความขัดแย้งเรื่องความเชื่อในลัทธิไตรภาคีระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลามแล้ว อีกปัญหาหนึ่งที่อิสลามมีความเห็นแตกต่างจากศาสนาคริสต์และอาจเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้นในสมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ก็คือเรื่องการตรึงกางเขนของศาสดาอีซา หรือพระเยซู³⁶ ในฐานะเป็นเครื่องชดเชยความบาปของมนุษยชาติ โดยคัมภีร์อัล-กุรอานได้ปฏิเสธเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า “ตามที่ยิวกล่าวไว้ พวกเขาได้ฆ่าอัลมะซีหฺอีซาบุตรของนางมัรยัมผู้เป็นทูตของอัลลอฮ์ ความจริงก็คือพวกเขาไม่ได้ฆ่าท่านและไม่ได้ตรึงไม้กางเขนท่านด้วย แต่สิ่งที่ปรากฏต่อพวกเขาถูกจำแลงให้เหมือน สำหรับบรรดาผู้ที่พิพาทกันในเรื่องนี้ต่างก็ตกอยู่ในความสงสัย พวกเขาไม่ได้ฆ่าอีซาแน่นอน แต่ความจริงอัลลอฮ์ ผู้ทรงอภิบาลได้ทรงยกอีซาไปยังพระองค์”³⁷ ความจริงแล้วความคิดในเรื่องการเสียดลอะอุทิสชีวิตของท่านศาสดาอีซาและการชดใช้ความผิดเพื่อบาปของมนุษยชาติด้วยเลือดเนื้อของท่านเองนั้นจะเป็นสิ่งที่ยังคงดำรงอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ว่าความผิดในทางศีลธรรมนี้เป็นสิ่งที่มีอาจโอนมอบให้แก่กันได้ และในวันแห่งการพิพากษา มนุษย์ทุกคนจะได้รับความยุติธรรมตามส่วนความดีและความชั่วที่เขาได้ทำไว้ และด้วยหลักการที่เที่ยงตรงและชัดเจนของศาสนาอิสลามนี้จึงยากที่จะปรองดองความขัดแย้งทางความคิดระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลามได้ เนื่องจากคำสอนเรื่องการเสียดลอะอุทิสตนเพื่อชดใช้บาปแทนมนุษยชาตินั้นจะไปคนละทิศทางกับเรื่องความยุติธรรมส่วนบุคคลซึ่งถือว่า “ไม่มีบิดาคนใดจะสามารถชดใช้ความผิดแทนบุตรของตนได้ และไม่มีบุตรคนใดสามารถหาสิ่งใดเพื่อบิดาของตนได้”³⁸ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงอาจเป็นเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างศาสนาคริสต์และอิสลามเรื่อยมา

2.2.3.3 หลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่มีอิทธิพลต่อหลักสิทธิ

มนุษยชน

ศาสนาอิสลามเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่มีผู้คนทั่วโลกนับถือเป็นจำนวนมาก แต่กลับมีการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างถูกต้องน้อยมาก ทำให้หลายคนไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ สาระสำคัญของคำสอนและวิถีปฏิบัติของผู้ที่นับถือ

³⁶ หุซัยน์ ฮัยกัล (เขียน), กิติมา อมรพัต อุ่น หมั่นทวี จรัญ มะลูลีม (แปลและเรียบเรียง) , ศาสดามุฮัมมัด มหาบุรุษแห่งอิสลาม ภาค 1 , อ่างแล้ว , หน้า 23-24.

³⁷ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 4 โองการที่ 157-158

³⁸ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 31 โองการที่ 33

ศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจึงแทบจะไม่มีกรกล่าวถึง บทบาทหรืออิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ทั้งที่ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกนั้น มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด และมีหลักคำสอนที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องมนุษยชาติและความเสมอภาคของมนุษย์ โดยหากพิจารณาอย่างรอบคอบจะพบว่าหลักคำสอนในศาสนาอิสลามหลายประการสะท้อนถึงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี เช่น ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีความเชื่อถือในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของหรืออัลลอฮ์ (ซ.บ.) ถือว่าพระองค์เป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งทั้งปวงในสากลโลก รวมทั้งมนุษย์ซึ่งอิสลามเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างดีที่สุด สถานะของมนุษย์ในอิสลามจึงมีความสูงส่งและมีเกียรติ มนุษย์ทุกคนจึงมีความเสมอภาคกัน มีความเท่าเทียมกันต่อหน้าพระเจ้า เนื่องจากล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยพระเจ้าด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่มีความแตกต่างใดๆ มาแยกความเป็นมนุษย์ออกจากกันได้ไม่ว่าจะเป็นชาติกำเนิด เพศ สีผิว เผ่าพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมต่างๆ นอกจากนี้อิสลามยังเชื่อว่าอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงให้เกียรติมนุษย์โดยถือว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้แทนของพระองค์บนโลกนี้ เพื่อที่จะได้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนที่มีความรับผิดชอบในอันที่จะนำแนวทางที่พระองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานมาใช้ในการดำเนินชีวิตและเพื่อประกอบคุณงามความดีในโลกนี้

ส่วนหลักความเมตตาต่อผู้ยากไร้ การปฏิบัติดีต่อผู้อื่น การช่วยเหลือผู้ขัดสน อันเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์เกิดความเห็นใจกัน ไม่แบ่งแยกความเป็นมนุษย์โดยอาศัยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาคกันของมนุษย์นั้น สะท้อนจากหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามในเรื่อง การบริจาคชะกาต (การบริจาทานแก่ผู้ขัดสนยากไร้) อัตราร้อยละสองครึ่งของรายได้ต่อปี และการถือศีลอดปีละหนึ่งเดือนคือในเดือนรอมฎอนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากหลักการสำคัญของการบริจาคชะกาต และ การถือศีลอดนั้นล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายที่จะขัดเกลาคใจให้บริสุทธิ์ ลดความเห็นแก่ตัวของตนเอง รู้จักการช่วยเหลือและคิดถึงความทุกข์ยากของผู้อื่น ส่วนหลักคำสอนที่กำหนดให้มุสลิมเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย อย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิตหากมีโอกาสที่จะไปได้ถือเป็นการส่งเสริมความเป็นหนึ่งเดียวกันของมนุษยชาติ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใครมาจากประเทศใด สีผิว เชื้อชาติ ฐานะทางสังคมอย่างไร เมื่อเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์นี้ทุกคนอยู่ในสถานะที่เสมอภาคกันและมุ่งหมายต่อการตอบแทนจากพระเจ้าเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การที่ศาสนาอิสลามไม่มีพระหรือนักบวชในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมหรือเป็นตัวกลางระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ โดยถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันในการเข้าถึงพระเจ้า

โดยไม่ต้องผ่านตัวบุคคลใดเสมือนเป็นผู้แทนของพระเจ้า ก็ถือได้ว่าเป็นการสะท้อนหลักความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และจุดนี้เองถือเป็นการหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในบางศาสนาที่มีพระหรือนักบวชซึ่งบางรูปอาศัยคราบนักบวชเป็นเครื่องมือแสวงหาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรืออำนาจทางการเมืองจนเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อศาสนา การไม่มีพระหรือนักบวชเช่นนี้จึงสร้างความเรียบง่ายให้แก่การเข้าถึงหลักคำสอนของอิสลามของสามัญชน โดยไม่ต้องผ่านพิธีกรรม นักบวชหรือองค์กรด้านคณะสงฆ์ต่างๆ ความได้เปรียบของอิสลามในส่วนนี้ทำให้บ่อยครั้งในสมัยกลางศาสนาอิสลามประสบชัยชนะในการแข่งขันกับศาสนาคริสต์เพื่อชักชวนให้ผู้คนหันมานับถือศาสนาตน และแม้ปัจจุบันอิสลามก็ขยายตัวผู้นับถือศาสนาตนในเอเชียและแอฟริกาได้เร็วกว่าศาสนาคริสต์³⁹

แต่อย่างไรก็ตาม แม้โดยหลักการคำสั่งสอนของศาสนาอิสลามจะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแต่ในทางปฏิบัติศาสนาอิสลามมักถูกกล่าวหาและตกเป็นจำเลยของตะวันตกเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอเช่นเดียวกับศาสนาคริสต์ เช่น การกดขี่สตรี ความทารุณไร้มนุษยธรรมในการลงโทษนักโทษ เป็นต้น กรณีข้อกล่าวหาถึงสถานะสตรีในอิสลามที่มักถูกกดขี่ครอบงำถูกมองเป็นวัตถุหรือทรัพย์สินจากหลักการในอิสลามที่อนุญาตให้ชายสามารถมีภรรยาได้ 4 คนนั้นหากได้มีการศึกษาแนวคิดและเหตุผลของหลักการนี้อย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้ว่าอิสลามมีเหตุผลสนับสนุนระบบการมีภรรยา 4 คนทั้งในแง่ความยุติธรรมและความจริงในทางปฏิบัติโดยในทัศนะของอิสลามเห็นว่าหากไม่เปิดโอกาสให้มีภรรยาหลายคนได้แล้วชายที่มีความต้องการสูงก็จำต้องหาทางออกโดยวิธีที่เป็นบาปเช่นการผิดประเวณีและการกระทำแบบนี้ย่อมเป็นการทารุณต่อผู้หญิงและเลวร้ายกว่าการมีภรรยาหลายคน นอกจากนี้ก็ยังทำให้ลูกนอกกฎหมาย (ตามหลักกฎหมายอิสลาม) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งการมีภรรยาหลายคนในอิสลามนั้นมิได้เป็นการอนุญาตอย่างไร้ขอบเขต แต่เป็นการอนุญาตภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้ชายต้องให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาของตนได้ทุกคนทั้ง

³⁹ Joseph R. Strayer & Hans W. Gatzke, “The Main Stream of Civilization To 1715”, New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1979, p.172-173 อ้างถึงใน จริย โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, อ้างแล้ว, หน้า 22-23.

ด้านการจ่ายค่าครองชีพ ที่อยู่อาศัย โดยทั้งต้องมิให้เกิดความกระทบกระเทือนจิตใจของภรรยาของคนใดคนหนึ่งและหากไม่สามารถให้ความยุติธรรมได้ก็ให้มีเพียงคนเดียว⁴⁰

นอกจากนี้ยังมีอีกกรณีหนึ่งที่อิสลามยังต้องเผชิญกับข้อกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนคือการถูกกล่าวหาว่าเป็นศาสนาที่เผยแพร่ด้วยคมดาบ โดยอาศัยแนวความคิดเรื่อง “ญิฮาด” * (Jihad) สงครามอันศักดิ์สิทธิ์ หรือสงครามที่ยุติธรรม (Just War) ซึ่งถือว่ามุสลิมมีพันธะอันศักดิ์สิทธิ์ในการร่วมทำสงครามทางศาสนา และผู้เสียชีวิตเพราะการทำสงครามเพื่อพระเจ้าย่อมได้ขึ้นสู่สวรรค์ ทั้งแท้ในความเป็นจริงหากพิจารณาตรรกะในเรื่อง “ญิฮาด” แล้วจะเห็นว่า “ญิฮาด” ที่แท้จริงต้องเป็นไปเพื่อต่อสู้ต่อการข่มเหงหรือการกระทำความผิดซึ่งเป็นการต่อสู้กับผู้รุกรานซึ่งต้องระวังและอยู่ในขอบเขตจำกัดเนื่องด้วยพระเจ้าเป็นเจ้าของ ไม่ทรงโปรดผู้รุกราน⁴¹ ทั้งนี้การอ้างศาสนาเป็นเหตุผลในการทำสงครามนั้น ส่วนหนึ่งอาจทำให้เราเห็นถึงกุศโลบายในการทำสงครามที่อยู่เบื้องหลัง หลายกรณีศาสนาจึงเป็นเครื่องมือในการทำสงคราม ทั้งที่จริงๆแล้วศาสนามีได้เป็นสาเหตุของความรุนแรงหรือสงคราม แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจ การแย่งชิงทรัพยากรและอำนาจต่างหากที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้ง โดยใช้ศาสนาเป็นข้ออ้างรองรับการฆ่าฟันเพื่อนมนุษย์⁴² ซึ่งหากมองโดยภาพรวมแล้วการใช้ศาสนาเป็นข้ออ้างในการทำสงครามนั้นมีใช้มีแต่ในโลกอิสลาม แต่มีอยู่โดยทั่วไปเช่นเมื่อตะวันตกประกาศสงครามครูเสดกับอิสลาม ผู้นำสูงสุดของฝ่ายคริสตจักรก็กล่าวสนับสนุนให้คริสตศาสนิกชนเข้าร่วมทำสงครามเพื่อศาสนาแห่งความรักและความเมตตาเช่นกัน หรือในประวัติศาสตร์สงครามระหว่างไทยกับพม่า ฝ่ายไทยเองก็พยายามสร้างสำนึกเรื่อง “ธรรมยุท” หรือถือเป็นการกิจทางศาสนาในการต่อต้านพม่า และขณะเดียวกันฝ่ายพม่าเองก็เคยอ้างความชอบธรรมแก่การรุกรานอยู่ชยถึงขนาดที่พระเจ้าอลอง

⁴⁰ เชค อาลี อีซา, การมีภรรยาหลายคนในอิสลาม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายสัมพันธ์, 2533), หน้า 23-25.

* ญิฮาด หมายถึง สงครามอันศักดิ์สิทธิ์ที่มุสลิมมีพันธะต้องทำในกรณีที่ดินแดนของตนถูกรุกราน เป็นการรับรองความชอบธรรมในการทำสงคราม เฉพาะกรณีที่ถูกรุกรานเท่านั้น

⁴¹ ชัยยิด มุจตาบา รุกนี มุวาวิ ลารี (ผู้เขียน), กิติมา อมรทัต (แปล) , อารยธรรมตะวันตกในสายตาของมุสลิม, อ้างแล้ว, หน้า 250-252.

⁴² ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล คีมทอง, 2539), หน้า 40.

พญาซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งพม่าได้แสดงตนเป็นพระโพธิสัตว์ศรีอารยเมตตไตรย⁴³ จึงกล่าวได้ว่า แม้หลักคำสอนของศาสนาอิสลามจะเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แต่ในทางปฏิบัติอิสลามก็ยังคงถูกกล่าวหาว่าเป็นศาสนาที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกับที่ศาสนาคริสต์และศาสนาอื่นๆ

2.3 ที่มาของแนวคิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร

จากแนวความคิดพื้นฐานในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปรัชญากรีก ศาสนาคริสต์ และพัฒนาเรื่อยมาโดยผ่านการถกเถียงของแนวความคิดจากนักปราชญ์ผู้มีชื่อหลายท่าน ทำให้สังคมโลกมีการรับรู้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี ประชาชนทุกคนในสังคมมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น เริ่มมีการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนในสังคมโดยการจำกัดการใช้อำนาจรัฐ และป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมโลกพัฒนามากยิ่งขึ้นความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ มากขึ้น ก็ย่อมส่งผลให้การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การแก่งแย่งทรัพยากรมีมากยิ่งขึ้น การละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงเกิดขึ้นมากโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีการรับรองหรือหลักประกันใดๆ อย่างจริงจังในการปฏิบัติมีเพียงแต่แนวความคิดที่ยอมรับกันทั่วไปเท่านั้น ปราศจากความชัดเจนแน่นอนและสภาพบังคับหากมีการฝ่าฝืน แนวความคิดที่จะรับรองสิทธิมนุษยชน ในลักษณะกฎหมายลายลักษณ์อักษรจึงเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนแน่นอนเป็นหลักประกันให้แก่มนุษย์ในสังคมที่จะได้รับการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตน โดยสามารถใช้แก่คนทั่วไปตลอดจนผู้มีอำนาจรัฐได้ และสังคมจึงให้ความสำคัญกับการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในลักษณะลายลักษณ์อักษรมากขึ้น

2.3.1 ข้อความเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

การรับรองสิทธิเสรีภาพในปัจจุบันนั้น จะเห็นได้ว่ามักจะได้รับการยอมรับในรูปแบบที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งมาจากการอ้อมชอบทางความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง และสำนักกฎหมายธรรมชาติโดยเป็นการแปรสภาพของสิทธิตาม

⁴³ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, อ่างแก้ว, หน้า 26.

ธรรมชาติของบุคคลมาเป็นสิทธิของบุคคลที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย⁴⁴ ภายใต้มุมมองของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติเห็นว่าสิทธิของบุคคลเป็นสิทธิติดตัวกับความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติและสังคมต้องให้การยอมรับและสิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิที่ใช้อ้างต่อการใช้อำนาจของรัฐในทุกรูปแบบด้วยเหตุดังกล่าวจึงกล่าวว่าเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ ดังนั้นในฝ่ายสำนักกฎหมายบ้านเมืองนั้นจึงตระหนักถึงสิทธิดังกล่าวโดยตั้งอยู่บนฐานของความจริงที่ว่าสิทธิดังกล่าวยังคงอยู่เนื่องมาจากผู้บัญญัติกฎหมายหรือผู้จัดทำรัฐธรรมนูญ

การที่มีแต่เพียงการยอมรับสิทธิดังกล่าวมีอยู่นั้นหาเป็นการเพียงพอไม่เพราะการที่จะให้สิทธิดังกล่าวมีผลเป็นจริงจางนั้นจำเป็นต้องทำให้ปรากฏออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรโดยยื่นอยู่บนพื้นฐานแห่งกฎหมายธรรมชาติที่ยังผูกติดอยู่กับความเป็นมนุษย์ซึ่งยังไม่ได้รับการเคารพจากองค์กรของรัฐหรือแม้แต่ระหว่างปัจเจกบุคคลด้วยกันเองภายใต้เงื่อนไขที่ว่า จะต้องได้รับการตราเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยการให้หลักประกันแก่สิทธิดังกล่าวและการให้หลักประกันดังกล่าวที่จะเกิดผลในทางปฏิบัติได้มากที่สุดก็คือการให้หลักประกันโดยรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นตัวกำหนดกรอบของการใช้อำนาจรัฐนั่นเอง

2.3.1.1 หลักการและแนวความคิดทฤษฎีของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นเป็นแนวความคิดที่ปฏิเสธกฎหมายที่สูงกว่า (Higher Law) หรือกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) สิ่งที่ยอมรับว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริงคือกฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เท่านั้น กฎหมายบ้านเมืองจึงเป็นกฎหมายที่ตั้งอยู่โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายที่สูงกว่า เนื่องจากถือว่ารัฐชาติปิตัยมีอำนาจสูงสุดที่จะออกกฎหมายใดก็ได้ โดยไม่อาจโต้แย้งได้ถึงความถูกต้อง ความผิด ความดี ความชั่ว ความยุติธรรม ความอยุติธรรม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากกฎหมายที่รัฐชาติปิตัยมีอำนาจจะบัญญัติขึ้น ซึ่งเป็นการปฏิเสธความคิดเรื่องความเป็นธรรมอันเป็นรากฐานความคิดทางกฎหมาย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าหลักการและแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นมีลักษณะตรงข้ามแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ เนื่องจากสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมองว่า กฎหมายคือคำสั่งคำบัญชาของรัฐชาติปิตัย กฎหมายจึงเกิดขึ้นโดยมนุษย์ กฎหมายจึงหมายถึงกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่รัฐกำหนดขึ้นเท่านั้น โดยกฎหมายมีความเป็น

⁴⁴ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ , หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2547) , หน้า 107.

เอกเทศไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น กฎหมายมีอย่างไรก็ต้องใช้ไปตามนั้น การแก้ไขปัญหาคือพิพากษา
 ทั้งปวงจึงต้องพิจารณาจากกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้บังคับอยู่ไม่ต้องฟังพาดพิงหลักการอื่นใดที่สูงกว่า
 ทั้งนี้ นักปรัชญาผู้ที่มีอิทธิพลสูงที่สุดกับแนวคิดในสำนักกฎหมาย
 บ้านเมืองก็คือ จอห์น ออสติน (John Austin) ซึ่งท่านได้อธิบายคำว่า “กฎหมาย” ว่ากฎหมายคือ
 “คำสั่งของรัฐบาลปิตัย” ดังนั้น กฎหมายที่แท้จริงตามแนวคิดของจอห์น ออสติน (John Austin)
 จึงหมายถึงคำสั่ง ซึ่งหากข้าพเจ้าฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะก่อให้เกิดผลร้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ด้วยเหตุนี้ความแตกต่างระหว่างคำสั่งกับความปรารถนาอื่นๆ จึงอยู่ที่อำนาจและความมุ่งหมาย
 ของฝ่ายที่ออกคำสั่งในอันที่จะก่อให้เกิดผลร้ายแก่ฝ่ายที่รับคำสั่งส่วนผลร้ายนั้นจะหนักเบามาก
 น้อยแค่ไหนไม่เป็นข้อสำคัญ ผลร้ายที่นำมาชู้ให้ฝ่ายที่รับคำสั่งปฏิบัติตามนี้เรียกว่า “สภาพ
 บังคับ” แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่า การที่ผู้มีอำนาจเหนือออกคำสั่งให้ผู้อยู่ภายใต้
 อำนาจกระทำการหรือละเว้นจากการกระทำบางอย่าง จะถือว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริงไปเสีย
 ทั้งหมดเฉพาะคำสั่งทั่วไป ซึ่งบังคับบุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนให้กระทำการหรือละเว้นจาก
 การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่ใช่เป็นการเฉพาะเจาะจงเพียงครั้งหนึ่งคราวเดียว หรืออีกนัย
 หนึ่งคำสั่งที่วางกฎเกณฑ์เท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นกฎหมายที่แท้จริง

แนวความคิดของจอห์น ออสติน มีอิทธิพลต่อประเทศไทยโดยการ
 นำเข้าของพระองค์เจ้ารพีพัฒน ซึ่งมีคำสอนของพระองค์ว่า “กฎหมายคือคำสั่งทั้งหลายของ
 ผู้ปกครองต่อราษฎรทั้งหลายเมื่อไม่ทำตามแล้วตามธรรมดาต้องโทษ” หรือคำสอนที่ว่า “เรา
 จะต้องระวังอย่าเอากฎหมายไปปนกับความดี ความชั่ว หรือความยุติธรรม กฎหมายเป็นคำสั่ง
 หรือเป็นแบบที่เราจะต้องประพฤติตาม ... กฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้แห่งเดียวคือจากผู้ปกครอง
 แผ่นดิน หรือที่ผู้ปกครองแผ่นดินอนุญาตเท่านั้น” แม้พระองค์ท่านจะไม่ได้เน้นว่ารัฐบาลปิตัย
 จะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจและไม่ได้เน้นว่ากฎหมายต่างจากศีลธรรมและความยุติธรรม แต่
 คำสอนนี้ทำให้กฎหมายโน้มเอียงไปอิงอยู่กับผู้มีอำนาจและในที่สุดกฎหมายจะกลายเป็น
 เจตจำนง (Will) ของผู้มีอำนาจ หรือนัยหนึ่งอำนาจก็คือกฎหมายนั่นเอง⁴⁵

โดยสรุปจึงกล่าวได้ว่าแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง
 นั้นเป็นการยอมรับข้อความคิดของกฎหมายที่ว่า กฎหมายคือคำสั่งของรัฐบาลปิตัย และถือว่ารัฐ
 เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ใดๆ กฎหมายของรัฐจึงเป็นสิ่งถูกต้องที่สุดไม่มี
 กฎหมายอื่นเหนือกว่า กฎหมายจะมีเนื้อความอย่างไรก็ได้ มีความยุติธรรมหรือไม่ ไม่ใช่เรื่องที่

⁴⁵ สมยศ เชื้อไทย , ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น , (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญู
 ชน, 2543) , หน้า 140-141.

นักนิติศาสตร์จะต้องพิจารณา ผู้มีอำนาจจะสั่งอย่างไรก็ได้และยอมเป็นกฎหมายที่ถูกต้องเป็น
 ธรรมเสมอ กฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่แยกไปจากศีลธรรม และความยุติธรรมโดยเด็ดขาด นัก
 กฎหมายในสำนักความคิดนี้จึงพูดอยู่เสมอว่า “นี่เป็นความยุติธรรมตามกฎหมาย” ซึ่งมี
 ความหมายโดยปริยายว่าความยุติธรรมตามกฎหมายนั้น อาจไม่เป็นธรรมตามเหตุผลก็ได้ แต่
 อย่างไรก็ตามหากยึดถือแนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเองโดยเชื่อไปถึงว่ารัฐาธิปัตย์สามารถ
 บัญญัติกฎหมายทุกสิ่งทุกอย่างตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลตามธรรมชาติของมนุษย์อื่นๆ
 ความคิดดังกล่าวย่อมเป็นอันตรายต่อระบบกฎหมาย และแม้แนวความคิดเรื่องกฎหมายของ
 สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนี้อาจมีข้อโต้แย้งมากมายในเรื่องความยุติธรรม แต่แนวคิดดังกล่าว
 นี้ก็ส่งผลให้มีการบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความชัดเจนแน่นอนในการใช้
 บังคับ และก่อประโยชน์อย่างสูงต่อการรับรองสิทธิเสรีภาพในเวลาต่อมา

2.3.1.2 ความหมายและการรับรองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง

แนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นให้ความสำคัญกับ
 ผู้ใช้อำนาจรัฐหรือองค์อธิปัตย์ในการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน และเน้น
 ความสำคัญของการบัญญัติกฎหมายในรูปแบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งมีความชัดเจน
 แน่นอนใช้กันได้กับทุกคนเป็นการทั่วไป ซึ่งเป็นการสร้างกรอบการใช้อำนาจรัฐมิให้ใช้อำนาจล่วงล้ำ
 กรอบแห่งกฎหมาย ทำให้การรับรองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้น จึง
 แสดงออกในรูปของสิทธิเสรีภาพที่รัฐรับรองให้แก่ประชาชนโดยตรงเป็นกฎหมายลายลักษณ์
 อักษร เพื่อสร้างหลักประกันการมีอยู่และการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนให้หนักแน่นมั่นคง
 กว่า การรับรองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติเช่นในอดีต ทั้งนี้ สิทธิเสรีภาพที่
 ได้รับความรับรองตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นมิได้มีเพียงแต่สิทธิเสรีภาพที่รัฐกำหนด
 ขึ้นเพื่อความเหมาะสมกับความก้าวหน้าของสังคม เช่น สิทธิพลเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทาง
 เศรษฐกิจ ฯลฯ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติหรือสิทธิตามธรรมชาติใน
 ลักษณะของสิทธิมนุษยชนด้วย

ทั้งนี้ หากกล่าวถึงสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไปตามแนวคิดกฎหมายฝ่าย
 บ้านเมือง และสิทธิมนุษยชน ศาสตราจารย์ ซอง ริเวโร (Jean Rivéro) ได้เสนอความแตกต่าง
 ระหว่างสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองและสิทธิมนุษยชนไว้ 2 ประการ คือ ⁴⁶

⁴⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและ
 กฎหมาย, อ่างแล้ว, หน้า 110-111.

ประการแรก สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองและสิทธิมนุษยชน ไม่อยู่ในแบบแผนเดียวกันคือแนวความคิดของสิทธิมนุษยชนที่แท้จริงนั้นมาจากกฎหมายธรรมชาติ แนวความคิดนี้กล่าวว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติทั้งหมดและทุกๆ คนจะต้องเคารพสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติดังกล่าว ในทางตรงกันข้ามฝ่ายกฎหมายบ้านเมืองนั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าใดนัก ถึงแม้จะมีการยอมรับในเรื่องดังกล่าวอยู่บ้างก็เป็นเพียงการยอมรับในหลักการสำคัญๆ เท่านั้นดังได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

ประการที่สอง สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองและสิทธิมนุษยชน ไม่ได้มีเนื้อหาอย่างเดียวกันทั้งหมด แนวความคิดของทั้งสองฝ่ายนั้น ไม่ได้มีเนื้อหาอย่างเดียวกันทั้งหมด กล่าวคือสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นเป็นสิทธิมนุษยชนโดยสภาพ โดยนัยคือมีอำนาจที่จะเลือกใช้หรือไม่ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามมีสิทธิมนุษยชนบางประเภทที่ผู้ทรงสิทธิดังกล่าวไม่สามารถมีโอกาสเลือกได้มากนัก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้สร้างและกำหนดให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าวให้แก่ประชาชนผู้ทรงสิทธินั้น เช่น มาตรฐานความปลอดภัยและความมั่นคง โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพ เรื่องการหางานทำเป็นต้น หากพิจารณาในรูปแบบดังกล่าวจะพบว่าสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมืองนั้นเป็นสิทธิมนุษยชนแต่ไม่ใช่สิทธิมนุษยชนทุกชนิดจะต้องเป็นสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม คงต้องยอมรับว่าการที่สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนในรูปของกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น ทำให้การรับรองสิทธิมนุษยชนมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ปัจจุบันจึงมีการเรียกร้องให้มีการยอมรับการมีสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน รวมทั้งเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นตามพัฒนาการของสังคมโดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร จึงมีการพัฒนาแนวคิดนี้ให้กว้างขวางและเกิดผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้นในสมัยต่อมา

2.3.1.3 ความแตกต่างระหว่างสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ

การรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์นั้น มีพัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างค่อยเป็นค่อยไปเริ่มจากแนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติและจึงได้รับการปรุงแต่งเรื่อยมาทั้งจากแนวความคิดของนักปรัชญาหรืออิทธิพลของศาสนา จากนั้นก็ได้รับการพัฒนาอีกขึ้นโดยอาศัยแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองซึ่งแสดงออกถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพในรูปแบบของกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดในการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติด้วยอิทธิพลของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ และแนวคิดของสำนัก

กฎหมายฝ่ายบ้านเมืองก็มีได้มีเพียงความเหมือนกันเท่านั้น ซึ่งแฝงด้วยความแตกต่างในด้านรูปแบบความหมายอีกด้วย

สิทธิตามธรรมชาติ ถือเป็นผลสืบเนื่องจากกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของอุดมคติ โดยถือเป็นสิทธิซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด มนุษย์จึงเป็นเจ้าของสิทธินั้นโดยชอบธรรม สิทธิเหล่านี้มนุษย์ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ไม่มีใครล่วงละเมิดได้ จึงอยู่ในลักษณะของสิทธิเด็ดขาด หรือที่ถูกเรียกในยุคปัจจุบันว่าสิทธิมนุษยชน⁴⁷ รัฐจึงไม่อาจตรากฎหมายในทางจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ได้ หากรัฐบัญญัติกฎหมายจำกัดหรือตัดทอนสิทธิตามธรรมชาติย่อมไม่อาจนำมาบังคับใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดในเรื่องความเป็นอุดมคติ และนามธรรมของสิทธิตามธรรมชาตินี้เองทำให้ไม่มีสภาพบังคับในทางปฏิบัติและถูกล่วงละเมิดได้โดยง่าย จากแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองซึ่งให้ความสำคัญกับกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นสำคัญ จึงทำให้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติหรือสิทธิมนุษยชนนี้โดยรัฐซึ่งแสดงออกในรูปกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ทุกคนในสังคม เพื่อเกิดความป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิมนุษยชนกับสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้น หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือ เนื่องจากเป็นการประสานประโยชน์กันระหว่างอำนาจรัฐซึ่งยึดถือกฎหมายหรือคำสั่งของรัฐาธิปัตย์เป็นสำคัญกับการสร้างความสงบสุขของสังคม การรับรองสิทธิมนุษยชนตามความคิดสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ

ทั้งนี้ ในศตวรรษที่ 18 มีความคิดกันว่ารัฐจำกัดตนเองในฐานะเป็นผู้สร้างองค์กรของรัฐและคุ้มครองปกป้องประชาชนทั้งหลายโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับชีวิตส่วนบุคคล ไม่ยุ่งกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนด้วยกันตราบเท่าที่ระเบียบทางการเมืองและทางสังคมนั้นไม่ได้รับการกระทบกระเทือน การใช้อำนาจรัฐดังกล่าวจึงไม่ใช่อยู่ในฐานะผู้รับใช้สังคมแต่อยู่ในฐานะที่ควบคุมและครอบงำความสัมพันธ์ในสังคมนั้นๆ เพื่อต้องการสร้างความเป็นเอกภาพของรัฐ ทำให้รัฐเป็นเพียงผู้เดียวที่รับประกันความเป็นเอกภาพของรัฐทำให้รัฐต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมด้วยเพราะผลประโยชน์ส่วนรวมสะท้อนถึงความเป็นเอกภาพของรัฐถ้าผลประโยชน์ส่วนรวมได้รับการกระทบกระเทือนก็มีผลไปยังความเป็นเอกภาพของรัฐด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้รัฐไม่สามารถผูกติดกับหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นหลักที่คุ้มครอง

⁴⁷ กุลพล พลวัน , พัฒนาการสิทธิมนุษยชน , (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538) , หน้า 107.

ปัจเจกชนโดยไม่มีข้อสงวนไม่ได้ กล่าวคือ รัฐยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนได้โดยมีข้อสงวนไว้⁴⁸ ดังนั้น การบัญญัติหลักสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิตามธรรมชาติหรือบัญญัติสิทธิเสรีภาพดังกล่าวไว้ในกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนั้นจึงมีทั้งข้อจำกัดในทางกฎหมายและทางปฏิบัติที่ฝ่ายบ้านเมืองได้สร้างขึ้นแต่ในขณะเดียวกันฝ่ายบ้านเมืองก็พยายามแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ละเลยหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิอันเด็ดขาดของความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด จึงเห็นได้ว่าการยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาตินั้นจะต้องมีการแปรสภาพมาเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยฝ่ายบ้านเมืองเสียก่อน ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าการยอมรับสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาตินั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชนไม่อาจเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือเพิกถอนได้ ในขณะที่สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมีแนวคิดว่าจะสิ่งที่จะเป็นกฎหมายนั้นต้องปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเพราะมีความแน่นอนเด่นชัดในการบังคับใช้โดยให้เหตุผลว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของรัฐและเพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐอันเป็นประโยชน์มหาชนเพื่อต้องการให้รัฐมีความเป็นเอกภาพตามหลักความเป็นเอกภาพของรัฐ ทำให้เราทราบถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่ต้องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชนของปัจเจกชนกับแนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองที่ต้องการตอบสนองต่อประโยชน์ของรัฐและประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งแต่ละแนวความคิดก็ล้วนแต่มีข้อดีและข้อเสีย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการประสานผลประโยชน์ของทั้งสองแนวความคิดของสำนักกฎหมายดังกล่าวเข้าด้วยกัน

2.3.2 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศอังกฤษ

หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ของอังกฤษจะพบว่าร่องรอยการรับรองสิทธิเสรีภาพในอังกฤษนั้น เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 ในปี ค.ศ. 1215 ที่มหาบัตรแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ได้ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้เป็นพันธสัญญาระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการจำกัดอำนาจกษัตริย์ในการเรียกเก็บภาษีอากรหรือเรียกเรื่องเงินทองจากรายกร เพื่อไปทำการรบกับฝรั่งเศสในปี 1214 และด้วยการที่พระเจ้าจอห์นทำสงครามนี้ทำให้เงินหมดเป็นเหตุให้พระองค์ต้องรวบรวมเงินทองและกลับไปต่อสู้กับฝรั่งเศสอีกครั้ง ขุนนางไม่พอใจเป็นอย่างมากจึงบังคับให้พระองค์ทำตามข้อเรียกร้องของตนที่ปรากฏใน Magna Carta มีเช่นนั้นพวกขุนนางก็จะประกาศสงครามกับพระเจ้าจอห์นและยึด

⁴⁸ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย, อ่างแล้ว, หน้า 114-115.

ปราสาทราชวังทั้งหมด พระเจ้าจอห์นจึงยอมทำตามข้อเสนอของขุนนางโดยลงพระนามในกฎบัตร Magna Carta ในวันที่ 15 มิถุนายน 1215 โดยกฎบัตรฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะขจัด การกระทำที่ไม่ชอบทั้งปวงของพระเจ้าจอห์นให้หมดสิ้นไป นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติไม่ให้เกิด การจับกุม คุมขังจำคุกหรือเนรเทศบุคคลอื่น โดยไม่มีการพิพากษาตัดสินโดยผู้ที่มีสถานภาพ หรือระดับทัดเทียมกันหรือตามกฎหมายของบ้านเมือง กษัตริย์จะกดขี่ข่มเหงราษฎรไม่ได้ อัน แสดงถึงจุดเริ่มต้นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในร่างกายของประชาชนได้เป็นอย่างดี จึงเห็น ได้ว่ากฎบัตรดังกล่าวเป็นข้อตกลงระหว่างขุนนางกับกษัตริย์เท่านั้นและตั้งแต่ปี ค.ศ.1215 เป็นต้นมา ทั้งกษัตริย์และขุนนางต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่ใช้ร่วมกันหรือที่วราชอาณาจักรที่เราเรียกว่า คอมมอนลอว์และมีการอ้างสิทธิของขุนนางอีกด้วย การอ้างสิทธิของขุนนางนี้ ย่อมสะท้อนได้ ว่าประชาชนมีสิทธิที่จะอ้างสิทธิและเสรีภาพต่อไปได้ด้วยเช่นกัน กฎบัตรฉบับนี้จึงทำให้ชาว อังกฤษได้รับสิทธิเท่าเทียมกันหมดเสมือนหนึ่งว่ากฎบัตรฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของ อังกฤษ พระมหากษัตริย์ไม่อยู่เหนือกฎหมายถ้ากษัตริย์ไม่ปฏิบัติตามกฎบัตรนี้ ประชาชนของ พระองค์สามารถสงวนสิทธิให้พระองค์ปฏิบัติตามได้ จึงมักมีผู้กล่าวอ้างว่าแมกนาคาร์ตาของ อังกฤษเป็นจุดกำเนิดของการมีอิสระและเสรีภาพของพลเมืองชาวอังกฤษต่างๆ ที่โดยเนื้อแท้ แล้วเป็นเอกสารที่สะท้อนการประนีประนอมในการแบ่งสรรอำนาจระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง เท่านั้น⁴⁹ และนอกจาก Magna Carta ในปี 1215 แล้วยังมีกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับพัฒนาการการรับรองสิทธิเสรีภาพในอังกฤษอีกมากมายดังจะได้อีกกล่าวต่อไป

2.3.2.1 บทบัญญัติต่างๆ ที่สะท้อนถึงการรับรองสิทธิมนุษยชน

นอกจากมหากฎบัตร หรือ Magna Carta ในปี 1215 ซึ่งถือเป็นจุด กำเนิดของการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว อังกฤษยังมีบทกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิเสรีภาพและสะท้อนถึงความตั้งใจในการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน อีกมากมายดังนี้

Pettion of right ค.ศ. 1628

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติห้ามการจับกุมบุคคลใดโดยปราศจากเหตุผล การบัญญัติให้การจำคุกทุกกรณีต้องมีการสอบสวนความผิดเสียก่อน การใช้กฎหมายหรือกฎ

⁴⁹ จรัญ โฆษณานันท์ , สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริง ทางสังคม , อ่างแล้ว , หน้า 190.

อัยการศึกใช้ได้ในยามฉุกเฉินเท่านั้น ห้ามใช้ในยามปกติ ห้ามกษัตริย์ทำการใดๆ อันเป็นการก่อกวนประชาชน การเก็บภาษีต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสภาก่อน เป็นต้น

Habeas Corpus ค.ศ.1679

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นเพื่อความมั่นคงของสิทธิของราษฎรเป็นการป้องกันการจับกุมคุมขังโดยไม่มีเหตุผล ก่อนจับกุมต้องมีหมายเรียกตัวจากเจ้าหน้าที่เพื่อพิสูจน์ว่าการจับกุมนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และยังมีการประกันตัวระหว่างการพิจารณาคดีได้ เป็นต้น

Bill of Rights ค.ศ. 1689

กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี การดำเนินคดีโดยไม่ล่าช้า การห้ามกำหนดหลักประกันที่ใช้ในการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมากเกินไปและการห้ามการลงโทษโดยวิธีการโหดร้ายและผิดปกติธรรมดา ตลอดจนการเรียกค่าปรับที่เกินเลย การเรียกค่าปรับหรือการริบทรัพย์สินของบุคคลก่อนมีคำตัดสินความผิดถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย⁵⁰

Act of Settlement ค.ศ. 1770

พระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดการสืบราชสมบัติของราชวงศ์ว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนนอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้มีการระบุหลักว่า เพศชายสำคัญกว่าเพศหญิง ดังนั้นการสืบราชสมบัติต้องให้เพศชายขึ้นครองราชย์ก่อน ยกเว้นไม่มีจึงให้เพศหญิงได้ ซึ่งเป็นอีกบทบัญญัติหนึ่งที่แสดงถึงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติในการจำกัดอำนาจของกษัตริย์

2.3.2.2 รูปแบบการรับรองสิทธิมนุษยชนในประเทศอังกฤษ

จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และบทกฎหมายต่างๆ ข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้อังกฤษจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าโดยตรงหรืออ้อมมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยมหากฎบัตร (Magna Carta) เรื่อยมาจนถึงบทบัญญัติอื่นของรัฐสภาก็ตาม แต่หากพิจารณาในแง่เนื้อหาอย่างละเอียดแล้ว บทกฎหมายเหล่านี้มิได้มีวัตถุประสงค์หลักในการมุ่งรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้ให้คำตอบว่าคนอังกฤษจะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในด้านใดและอย่างไรบ้าง โดยมหา

⁵⁰ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, เพ็ญอังก, หน้า 191.

กฎบัตร (Magna Carta) เองก็มีเนื้อแท้เป็นเอกสารที่สะท้อนการประนีประนอมในการแบ่งสรรอำนาจระหว่างกษัตริย์และขุนนางในขณะนั้น หากได้กล่าวถึงประชาชนโดยตรงไม่ ส่วน Bill of Rights ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1689 นั้น แม้จะคล้ายกันเป็นต้นกำเนิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรมที่สุดในอังกฤษเนื่องจากเป็นกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภา เป็นผลจากการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (The Glorious Revolution) ในปี ค.ศ. 1688 ซึ่งถือเป็นชัยชนะของชนชั้นกลางที่มีเหนือกษัตริย์ มีการบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นธรรม รวมทั้งรับรองถึงสิทธิเสรีภาพทางร่างกายของประชาชนในระดับหนึ่ง อันที่จริงไม่ถูกลดโทษด้วยวิธีการที่ทารุณโหดร้าย เป็นต้น แต่ Bill of Right นี้ ก็มีได้แตกต่างจากมหากฎบัตร (Magna Carta) เท่าใดนัก กล่าวคือแม้จะวางกรอบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้หลายๆ ประการ แต่อีกด้านหนึ่งก็สะท้อนถึงชัยชนะและอำนาจของรัฐสภาเหนืออำนาจกษัตริย์หรือเป็นการควบคุมและต่อต้านการใช้อำนาจโดยมิชอบของกษัตริย์และต่อต้านอำนาจของศาลยุติธรรมที่สนับสนุนกษัตริย์โดยรัฐสภา จึงเห็นได้ว่าการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในอังกฤษนั้น ไม่ใช่การรับรองสิทธิของปัจเจกชนโดยตรง แต่เป็นเพียงผลทางอ้อมอันเกิดจากการต่อสู้ของกลุ่มขุนนางซึ่งเป็นชนชั้นสูงกับการใช้อำนาจโดยมิชอบของกษัตริย์ จึงมุ่งเน้นเฉพาะสิทธิเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ชอบธรรมและโปร่งใส ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากระบบการปกครองของอังกฤษที่อยู่ในรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้น การที่จะรับรองสิทธิเสรีภาพโดยระบอบอย่างชัดเจนและมั่นคงมากเกินไป อาจก่อให้เกิดการลบล้างระบอบการปกครองที่มีมาอย่างช้านาน พัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในอังกฤษจึงเป็นไปอย่างไม่ชัดเจนนัก จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กระแสความสนใจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในสังคมอังกฤษก็ตื่นตัวเพิ่มมากขึ้น โดยอังกฤษได้ลงนามผูกพันต่อ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรป (European Convention on Human Rights)” ในปี ค.ศ. ดังนั้นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศอังกฤษก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ต่อมาจึงมีการตราพระราชบัญญัติสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1998 ขึ้น โดยกฎหมายฉบับนี้ได้รวมเอาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรปเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายของอังกฤษ ทำให้ความชัดเจนของการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในประเทศอังกฤษเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่าในอดีต

2.3.3 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอีกประเทศหนึ่งซึ่งมีส่วนสำคัญกับการรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน โดยคำประกาศอิสรภาพของอเมริกาต่ออังกฤษก็ดูเหมือนจะเป็นต้นแบบ

ของการรับรองสิทธิเสรีภาพในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนแน่นอนกว่ารูปแบบการรับรองเสรีภาพต่างๆ ที่ผ่านมามีในอดีต ทั้งนี้คำประกาศอิสรภาพของอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 นั้นถือเป็นผลพวงจากการต่อสู้ของชาวอเมริกาที่ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ภายใต้การปกครองของอังกฤษที่มีแต่การสร้างความคิดค้น การกดขี่ข่มเหงผู้ใต้การปกครองจึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้การปกครองเสมอๆ เช่น กรณีการจัดเก็บภาษีจากผู้ใต้ปกครองที่ไม่มีผู้แทนของตนเข้าไปเป็นผู้แทนในรัฐสภาของสหราชอาณาจักรจึงไม่อาจแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งใดๆ ได้ และทำให้ผู้ใต้การปกครองเกิดความไม่พอใจเป็นต้น การกดขี่ข่มเหงและความขัดแย้งต่างๆ นี้ ถือเป็นฉนวนสำคัญที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่างๆ เช่นการปะทะกันระหว่างกองทัพของสหราชอาณาจักรกับผู้ใต้การปกครองในปี ค.ศ. 1770 และเมื่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้ส่งบลง สหราชอาณาจักรจึงตราพระราชบัญญัติกักขัง (The Intolerable Act) เพื่อลงโทษผู้ต่อต้านสหราชอาณาจักร ผู้ใต้การปกครองจึงต่อต้าน โดยเรียกประชุมสภาคอนติเนนทัล ในปี ค.ศ. 1774 จากนั้นในปีถัดมากองทัพสหราชอาณาจักรก็ได้ปะทะกับกองกำลังของผู้ใต้การปกครองที่เล็กซิงตันและคองคอร์ด จนในที่สุดเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 ผู้แทนของรัฐอาณานิคมทั้งหมดได้ร่วมลงนามกันในคำประกาศอิสรภาพ (Declaration of Independence) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของชัยชนะของรัฐอาณานิคม และการต่อสู้ครั้งนี้ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาการรับรองสิทธิเสรีภาพในสมัยต่อมา

2.3.3.1 โครงสร้างและเนื้อหาของคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา

คำประกาศอิสรภาพของอเมริกาหรือที่เรียกว่า (American Declaration of Independence) เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 นั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยคำประกาศฯ ได้ยืนยันถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานเหตุผลและความเป็นจริงตามธรรมชาติ มีการเชื่อมโยงที่มาของสิทธิไปถึงพระเจ้า เพื่อเสริมความศักดิ์สิทธิ์ ความน่าเชื่อถือของสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งส่วนนี้ย่อมสะท้อนความคิดเชิงนิติปรัชญาของอเมริกันในยุคแรกเริ่มก่อตั้งชาติว่า ยึดถือกฎแห่งธรรมชาติ และพระเจ้าเป็นที่มาสำคัญของความยุติธรรมของกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น⁵¹

⁵¹ Hanna Arendt , “On Revolution” , (New York , The Viking Prees , 1965) อ้างถึงใน สมบัติ จันทรวงศ์ , มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776 – 1800 , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2529) , หน้า 41.

สำหรับเนื้อหาของคำประกาศอิสรภาพของอเมริกันแบ่งออกได้ เป็นสี่ส่วนคือ คำนำ ข้อกล่าวหา คำประกาศ และบทสรุป ซึ่งการแบ่งคำประกาศอิสรภาพ ออกเป็นส่วนๆ ดังกล่าวชี้ให้เห็นความสำคัญขั้นพื้นฐานแห่งการปฏิบัติได้อย่างชัดเจนเพราะ “เนื้อหา” หรือความหมายของคำประกาศอิสรภาพมุ่งที่จะอธิบายแตกต่างให้กับการปฏิบัติทำให้เกิดความชอบธรรมของการปฏิบัติและความเลวร้ายที่เกิดขึ้นภายใต้การปกครองของอังกฤษ โดยได้มีการอ้างอิงอยู่หลายๆ เรื่องในทฤษฎีและปรัชญาในกฎหมายฝ่ายธรรมชาติ เช่น การอ้าง กฎแห่งธรรมชาติและพระเจ้าแห่งธรรมชาติเป็นหลักการสูงสุดในการทำลายข้อผูกพันทางการเมืองระหว่างชาวอาณานิคมซึ่งเป็นผู้ได้รับการปกครองกับประเทศอังกฤษ กฎแห่งธรรมชาติ และพระเจ้า นอกจากนี้ ยังกล่าวเน้นถึงทฤษฎีความเสมอภาคของมนุษย์ตามแนวความคิดของ จอห์น ล็อก ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นมาอย่างเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างได้มอบ สิทธิบางประการที่จะเพิกถอนมิได้ไว้ให้แก่มนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามยังคงคล้ายกับการวาง ข้อจำกัดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์อยู่บ้าง เนื่องจากการอ้างว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแต่ ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเท่าเทียมกันนั้นก็มิได้หมายความว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ใน ทุกๆ สิ่ง หากแต่เป็นเพียงการเน้นถึงการมีสิทธิตามธรรมชาติโดยกำเนิดเท่าเทียมกันเท่านั้น⁵² แต่อย่างไรก็ตามความเป็นจริงในทางปฏิบัติของสังคมอเมริกันยังคงมีปัญหาอยู่มาก ทั้งในยุคที่ มีการประกาศอิสรภาพของอเมริกัน มีการรับรองสิทธิเสรีภาพธรรมชาติของมนุษย์นั้น ระบบการค้ำ ทาสในอเมริกาก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม

2.3.3.2 รูปแบบการรับรองสิทธิมนุษยชนในสหรัฐอเมริกา

จากประวัติศาสตร์เหตุผลและเนื้อหาที่ปรากฏในคำประกาศอิสรภาพ ของอเมริกา นั้น แสดงให้เห็นได้ว่าแม้คำประกาศนี้จะได้รับการยกย่องในฐานะต้นแบบของ การรับรองสิทธิเสรีภาพในปัจจุบัน แต่หากพิจารณาโดยต้องแท้แล้วเป็นเพียงการบัญญัติรับรอง ถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรรับรองสิทธิเสรีภาพ ตามแนวคิดที่เป็นนามธรรมของสำนักกฎหมายอย่างธรรมชาติเท่านั้น โดยเป็นการรับรอง ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในอิสรภาพ เท่านั้น แต่ไม่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทุกๆ เรื่อง และ

⁵²J.W. Peltason , “ Understanding the Constitution” , (Fort Worth , Harcourt Brace College Publishers , 1994) p.4 อ้างถึงใน จรัญ โฆษณานันท์ , สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม , อ้างแล้ว , หน้า 205.

ยังไม่อาจนำไปใช้ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากมีผลเป็นเพียงการรับรองโดยประกาศมิใช่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายแต่อย่างใด นอกจากนี้ เนื้อหาส่วนใหญ่ก็เน้นถึงการบรรยายความเจ็บปวดของประชาชนอเมริกันผู้อยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ ความทารุณโหดร้าย การกดขี่ข่มเหงผู้ที่ค้อยอำนาจของอังกฤษและตอกย้ำความชอบธรรมและความจำเป็นของการปฏิบัติและประกาศอิสรภาพของอเมริกาในครั้งนี้อย่างยิ่ง โดยคล้ายกับจะยกสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์มาเป็นข้ออ้างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ด้วยความพยายามในการให้ความสำคัญกับสิทธิตามธรรมชาติโดยนำมาแสดงไว้ในรูปลายลักษณ์อักษรในคำประกาศนี้ เป็นต้นแบบคำประกาศของฝรั่งเศส ในการร่างคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศสในสมัยต่อมา

2.3.4 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสถือเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงในปัจจุบันในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสก็ได้รับการยอมรับในการเป็นต้นแบบ และทรงอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันทั้งนี้คำประกาศดังกล่าวเป็นผลจากการต่อสู้ของชาวฝรั่งเศสกับผู้ปกครองเพื่อต่อต้านและยุติการถูกกดขี่ข่มเหง การจำกัดสิทธิเสรีภาพ รวมถึงความเดือดร้อนเสียหายต่างๆ ดังนั้น ผลจากการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 จึงไม่ใช่เป็นเพียงการปฏิวัติสำเร็จสมบูรณ์เพื่อมุ่งต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองเท่านั้น แต่แฝงด้วยความสำเร็จในการวางหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพดังปรากฏในคำประกาศฯ ดังกล่าวด้วย นอกจากนี้คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี ค.ศ. 1789 ยังคงมีบทบาทถึงในการคุ้มครองรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนชาวฝรั่งเศส เนื่องจากในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปัจจุบันก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพตามคำประกาศนี้เช่นเดิม จึงถือได้ว่าฝรั่งเศสเป็นประกาศแรกที่ทำให้ความสำคัญกับการรับรองสิทธิเสรีภาพโดยได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ

2.3.4.1 ที่มาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789

คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 นั้น เป็นผลพวงจากการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาโดยสรุปคือ ในช่วงก่อนเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1789 ฝรั่งเศสเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเงินหมดทองพระคลังเหตุการณ์นี้จึงบังคับให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 เรียกประชุมสภาสามัญ ซึ่งเป็นการเรียกประชุมครั้งแรกทั้งที่

ไม่ปรากฏว่ามีการเรียกประชุมตั้งแต่ปี 1714 การประชุมครั้งนี้เป็นการเรียกมาเพื่อให้ความเห็นชอบและยินยอมในการเก็บเงินเข้าคลัง พระและขุนนางไม่ยอมประชุมกับฐานันดรที่สามด้วยเหตุสถานะทางสังคม โดยขณะที่ฐานันดรที่สามพยายามประสานให้ร่วมประชุมให้ได้ เมื่อสองฐานันดรไม่ให้ความร่วมมือซิเอเยส์ นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของฝรั่งเศสจึงเสนอว่าให้ฐานันดรที่สามประชุมไปเอง จากนั้นจึงมีการประชุมในวันที่ 17 มิถุนายน 1789 และเปลี่ยนชื่อจากฐานันดรที่สามเป็น “สภาแห่งชาติ” และเริ่มทำงาน โดยเห็นว่าการเก็บภาษีใดๆ ต้องได้รับความยินยอมจากสภาแห่งชาติเสียก่อน พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ได้พยายามขัดขวางการประชุมดังกล่าวโดยสั่งให้ปิดห้องประชุมสภาแต่ก็ไม่มีผลนัก ฐานันดรที่สามจึงไปประชุมที่สนามเทนนิสในพระราชวังแวร์ซายส์และมีการสาบานว่าจะช่วยร่างรัฐธรรมนูญจนกว่าจะได้รัฐธรรมนูญฉบับสมบูรณ์ ต่อมาฐานันดรพระและขุนนางก็เข้าร่วมกับฐานันดรที่สามและเปลี่ยนชื่อเป็นสภาจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งชาติ พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ไม่พอใจอย่างยิ่งจึงสั่งว่าสิ่งที่ฐานันดรที่สามทำไปทั้งหมดเป็นโมฆะและสั่งให้ฐานันดรที่สามมาประชุมแต่ปรากฏว่าไม่มีใครมาประชุม พระองค์จึงสั่งทหารล้อมทั่วทั้งปารีสในช่วงเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1789 นั้นเอง ประชาชนจำนวนมากเริ่มรู้สึกถึงการกดขี่ข่มเหงที่เกินจะรับได้จึงได้เริ่มมีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวในกรุงปารีสและต่อมาในวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1789 ก็ได้มีการทำลายคุกบาสติล ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการกดขี่ข่มเหงประชาชน จากนั้นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสจึงเริ่มมีแนวคิดจะต้องมีการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อมิให้มีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพได้โดยง่าย ทั้งนี้โดยมีซิเอเยส์ มิราโบ มูติเยร์ และกาฟาแยต ซึ่งเป็นนักคิดที่มีอิทธิพลในการสนับสนุนให้มีการร่างคำประกาศเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจริงๆ ก่อนที่จะมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกโดยให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ดังกล่าว และในที่สุดเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ฝรั่งเศสก็ได้มีคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองขึ้นใช้อย่างเป็นทางการ

2.3.4.2 โครงสร้างและเนื้อหาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789

คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 นั้น ถือเป็นตราสารฉบับแรกทีกล่าวถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนมากที่สุด แต่คำประกาศดังกล่าวก็ไม่ถือเป็นกฎหมาย เนื่องจากจากคำประกาศนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดกฎหมายตามธรรมชาติ จึงเป็นการรับรองสิทธิตามธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนมีติดตัวอยู่แต่กำเนิดแล้ว ทั้งยังเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้น จึงถือว่าการบัญญัติในรูปแบบของคำประกาศเพื่อให้รู้เป็นการทั่วไปก็เพียงพอแล้ว ซึ่งประเด็นนี้เองอาจทำให้คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองไม่ได้รับการยอมรับตามแนวคิดของสำนักกฎหมาย

ฝ่ายบ้านเมืองเนื่องจากไม่ใช่กฎหมาย ไม่มีสภาพบังคับจึงไม่มีความผูกพันใดๆ แต่อย่างไรก็ตามคงต้องยอมรับว่าสิทธิตามธรรมชาติตามแนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ เป็นสากล เป็นสิ่งที่อยู่เหนือกฎหมายบ้านเมือง การดำรงอยู่ของสิทธิตามธรรมชาติมีเพื่อมนุษย์ไม่ใช่เพื่อสังคม สังคมจึงไม่ใช่ตัวกำหนดการมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของสิทธิตามธรรมชาติ ตรงข้ามสังคมจะต้องอยู่ภายใต้และเคารพสิทธิตามธรรมชาติ สิทธิตามธรรมชาติจึงเป็นสิทธิเด็ดขาด แม้จะไม่มีการบัญญัติอย่างชัดเจนก็ตาม

ทั้งนี้ แม้คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 มีฐานะเป็นเพียงคำประกาศ แต่ก็ได้รับการต่อยอดความสำคัญ โดยถูกนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกของฝรั่งเศส เมื่อปี 1791 และในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับต่อมา โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ ปี 1852 และ 1946 ซึ่งอ้างถึงคำประกาศนี้ ทั้งฉบับในคำปรารภของรัฐธรรมนูญ⁵³ และในทำนองเดียวกันรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของฝรั่งเศสก็ได้ยืนยันความสำคัญของคำประกาศนี้ในคำปรารภดังมีข้อความว่า “ประชาชนชาวฝรั่งเศสขอประกาศการเคารพยึดมั่น ต่อสิทธิของมนุษย์และต่อหลักการแห่งอำนาจอธิปไตยของชาติอย่างมั่นคงจริงจัง ตามที่บัญญัติไว้ในคำประกาศ (สิทธิของมนุษย์และพลเมือง) ในปี 1789 ซึ่งได้รับการยืนยันและมีผลสมบูรณ์โดยคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งปี 1946”⁵⁴ ดังนั้น คำของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 จึงมีลำดับศักดิ์เทียบเท่ากับรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสนั่นเอง

สำหรับเนื้อหาของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ซึ่งมีทั้งสิ้น 17 มาตรา เห็นได้ว่า คำประกาศนี้ได้ยืนยันถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเสรีภาพ ทั้งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในทางศาสนา เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร การรับรองหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย หลักกรรมสิทธิ์ หลักความมั่นคงปลอดภัย ตามกฎหมาย โดยถือว่ากฎหมายคือเจตนาร่วมกันของประชาชน ซึ่งกำกับเป็นการยอมรับว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องทำโดยกฎหมายเท่านั้น และที่น่าสนใจอย่างมากคือ สิทธิในการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง โดยรัฐต้องให้ความคุ้มครองการต่อต้านการกดขี่ข่มเหงทั้งที่ในความเป็นจริงคงเป็นไปได้ยากที่รัฐจะให้ความคุ้มครองเรื่องดังกล่าวในกฎหมาย นอกจากนี้ยังได้ครอบคลุมถึงสิทธิพลเมืองซึ่งมีความแตกต่าง

⁵³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ , กฎหมายมหาชน วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536) , หน้า 73.

⁵⁴ จรัญ ไชยณานันท์ , สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม , อ้างแล้ว , หน้า 242.

กับสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ เนื่องจากสิทธิพลเมืองนั้นเป็นสิทธิที่สำคัญ กฎหมายฝ่ายบ้านเมืองเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดเป็นสิทธิที่พลเมืองควรมี เช่น สิทธิในการออกกฎหมาย สิทธิที่จะเข้าทำงานสาธารณะ สิทธิในการกำหนดภาษีอากร และสิทธิแก่สังคมส่วนรวมที่จะให้ข้าราชการรายงานการบริหารงานได้ โดยสิทธิพลเมืองนี้กำหนดควบคู่ไปกับหน้าที่พลเมืองด้วย เช่น หน้าที่ที่จะต้องเคารพกฎหมาย หน้าที่ที่ต้องเสียภาษี เป็นต้น จากประวัติความเป็นมาและเนื้อหาที่ปรากฏในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการในการรับรองสิทธิเสรีภาพได้อย่างชัดเจน โดยจะเห็นได้ถึงความป็นรูปธรรมในการรับรองสิทธิเสรีภาพรวมทั้งสิทธิตามธรรมชาติในรูปแบบของกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความแน่นอน สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้

2.3.5 อิทธิพลจากพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล

สิทธิมนุษยชนเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมระดับประเทศและมีสถานะทางกฎหมายมากขึ้นจากการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างต่างๆ ด้วยการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับสิทธิของประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นจุดหนึ่งที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สหรัฐอเมริกา ที่จะนำสิทธิเสรีภาพมาบรรจุรับรองไว้ในคำประกาศอิสรภาพของอเมริกาเมื่อปี 1776 และได้พัฒนาให้มีความสำคัญและมีผลทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ด้วยการประกาศคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ในประเทศฝรั่งเศส แต่อย่างไรก็ตาม การรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนี้ ยังคงมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะเจาะจงสำหรับประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะคงต้องยอมรับว่ามาตรฐานของประเทศตะวันตกต่อการเคารพสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศของตนกับประชาชนของประเทศอื่นก็ยังคงมีความลึกลับกันอยู่มาก เช่น ในกรณีของประเทศด้อยพัฒนาที่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจซึ่งเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดการรับรองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตนทั้ง 3 ประเทศนี้เองต่างตกในสถานะที่ต่ำกว่าและต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติต่างๆ มากมาย กระบวนการพัฒนาสิทธิมนุษยชนให้ยกระดับจากสถานะทางกฎหมายภายในสู่การยอมรับในระดับสากล โดยเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศที่ทุกประเทศทั่วโลกจำเป็นต้องผูกพันในการเคารพสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเป็นชาติใด เผ่าพันธุ์ใด จึงย่อมเป็นสิ่งที่ยากลำบากอยู่พอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม ต่อมาเมื่อกระแสการรับรองสิทธิมนุษยชนมีพลังมากยิ่งขึ้นและได้รับการพัฒนาสู่การยอมรับในระดับสากลในที่สุด โดยเฉพาะกรณีคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี 1789 ที่ได้รับการรับรองและปรากฏอยู่ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ปี 1946

ได้ขยายไปถึงดินแดนที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส และเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล เพื่อเป็นบรรทัดฐานเดียวกันทั่วโลก กระทั่งต่อมาในปี 1948 องค์การสหประชาชาติก็ใช้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ลงวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ซึ่งปฏิญญานี้ก็ได้นำเอาหลักการและแนวคิดการรับรองสิทธิเสรีภาพตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 และคำปรารภของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1946 เข้าไปด้วยกัน จึงเป็นเครื่องยืนยันความก้าวหน้าของพัฒนาการสิทธิมนุษยชนอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากการรับรองโดยเฉพาะเป็นการภายในประเทศ จนกระทั่งได้รับการยอมรับในระดับสากล

2.4 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 : พัฒนาการของการรับรองสิทธิมนุษยชนที่ส่งผลต่อความตื่นตัวต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในระดับสากล

นับแต่อดีตเราจะได้เห็นวิวัฒนาการของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาการกดขี่ ข่มเหงการเบียดเบียนซึ่งกันและกันของมนุษย์พร้อมๆ กับพัฒนาการทางแนวความคิดในการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่มีความชัดเจนเท่าใดนัก และไม่อาจจัดยับยั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมโลกได้ จนกระทั่งมีองค์การสหประชาชาติเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้องค์กรที่ตั้งขึ้นนี้มีภาระหน้าที่ในการคุ้มครองส่งเสริมเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ทุกคนในสังคมโลก ซึ่งภารกิจนี้ปรากฏผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในรูปของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ซึ่งสมาชิกได้ลงมติยอมรับและประกาศปฏิญญาฉบับนี้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับรองปฏิญญานี้ด้วยเช่นกัน จากนั้นเมื่อมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว ปฏิญญานี้ก็ถือเป็นเครื่องมืออันยิ่งใหญ่แห่งประวัติศาสตร์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นเอกสารสำคัญซึ่งแสดงถึงเจตนารมณ์ร่วมกันของประกาศต่างๆ ในการกำหนดไว้เป็นหลักฐานว่า สิทธิมนุษยชนที่สำคัญๆ นั้นมีอะไรบ้าง ทั้งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ ย่อมจะดีขึ้นเป็นลำดับ และปฏิญญานี้เป็นพื้นฐานหรือหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยสหประชาชาติและในประเทศต่างๆ

2.4.1 ที่มาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

แม้ว่าตั้งแต่อดีตก่อนคริสต์ศตวรรษถึงช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จะคล้ายกับว่าหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเริ่มแพร่ขยายมากขึ้นในสังคม แต่พัฒนาการดังกล่าวก็เป็นไปอย่างกระจัดกระจาย ไม่มีความมั่นคงชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับทุกประเทศ จนกระทั่งเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่

ที่ 2 ซึ่งถือเป็นหายนะครั้งยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติ เกิดความสูญเสียชีวิตอย่างมากมาย มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ที่สะท้อนความรู้สึกรังเกียจของทั่วโลกโดยการกระทำของฝ่ายนาซีเยอรมัน ความโหดร้ายของระบบการปกครองโดยฮิตเลอร์ โดยเฉพาะนโยบายเชื้อชาตินิยมที่มีลักษณะก้าวร้าวรุนแรง และด้วยเงื่อนไขสำคัญของการคุกคามการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้กระแสความใส่ใจต่อสิทธิมนุษยชนกับการตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดกฎหมายธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นด้วยแนวความคิดของผู้นำโลกเสรีคนสำคัญคือ ประธานาธิบดีรูสเวลท์ (Franklin D. Roosevelt) ของอเมริกา ซึ่งได้เริ่มประกาศแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพขั้นพื้นฐาน 4 ประการ ซึ่งรูสเวลท์แถลงต่อรัฐสภาอเมริกันเมื่อวันที่ 6 มกราคม ค.ศ. 1941 บรรยายถึงเรื่อง “สังคมโลกใหม่” (The New World Society) โดยที่ทุกประเทศในสังคมโลกใหม่นี้ต้องการนับถือต่อเสรีภาพ 4 ประการ คือ เสรีภาพในการพูดและการแสดงออก เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพจากความขาดแคลน (สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม) และเสรีภาพจากความกลัว (จากการรุกรานทางการทหาร) ซึ่งแนวคิดเสรีภาพทั้ง 4 ประการนี้ได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกฎบัตรแอตแลนติก (Atlantic Charter) ซึ่งมีรูสเวลท์และเชอร์ชิลล์ (W. Churchill) เป็นผู้ผลักดันคำประกาศสำคัญของรูสเวลท์ ดังกล่าว จนกระทั่งนำไปสู่การประกาศอย่างเป็นทางการและเป็นสากล และปัจจุบันต้องนับว่าเป็นที่มาสำคัญประการหนึ่งรองจากความรุนแรงและการสูญเสียชีวิตที่เกิดขึ้นจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 2

ทั้งนี้ จากการกำเนิดของสหประชาชาติในปี 1945 จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งองค์กรสันติภาพของโลกที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนให้เป็นสากล โดยพัฒนาการของสิทธิมนุษยชนเริ่มเห็นได้ตั้งแต่ในกฎบัตรการก่อตั้งสหประชาชาติเอง ซึ่งความเป็นมาของกฎบัตรสหประชาชาติเป็นผลจากการประชุมในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1944 ที่ดัมบาร์ตัน โอ๊คส์ (Dumbarton Oaks) เพื่อการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศเข้ามาแทนที่สันนิบาตชาติพร้อมกับการร่างกฎบัตรขององค์การ ต่อมาเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1945 ในการประชุม ณ เมือง ซานฟรานซิสโก ร่างสุดท้ายของกฎบัตรสหประชาชาติจึงปรากฏขึ้น โดยมีการลงนามรับรองกฎบัตรเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 1945 พร้อมกับที่มีข้อความหลายๆ ส่วนในกฎบัตรที่กล่าวถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่ากฎบัตรสหประชาชาติแม้จะยอมรับคุณค่าของสิทธิมนุษยชน แต่ก็มิได้บัญญัติถึงรายละเอียดแห่งสิทธิมนุษยชนประเภทต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งความเป็นจริงระหว่างกระบวนการร่างก็มีข้อเสนอจากบางประเทศในลาตินอเมริกันและ NGO ให้บรรจุสิทธิมนุษยชนต่างๆลงในกฎบัตร รวมทั้งการให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนซึ่งมีกลไกทางสิทธิมนุษยชนที่เป็นอิสระ แต่ข้อเสนอนี้ไม่ได้

รับการยอมรับในที่ประชุม จึงทำให้เกิดข้อวิจารณ์ในเชิงว่าลึกลับว่าชาติมหาอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง การยกร่างกฎบัตรไม่ตั้งใจจริงที่จะก่อตั้งระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มี ประสิทธิภาพจริงจึง เหตุเพราะแต่ละประเทศดังกล่าวก็ล้วนมีข้อผิดพลาดภายในประเทศตน เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนด้วยกันทั้งสิ้น เช่น โซเวียตก็มีปัญหาค่ายกักกันนักโทษการเมือง, อเมริกามีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติระหว่างคนผิวดำกับ อินเดียนแดง หรือฝรั่งเศสและอังกฤษก็มีปัญหาการเป็นประเทศที่ยึดครองดินแดนอาณานิคม หลายๆ แห่ง การกดขี่เบียดเบียนผู้ได้อาณานิคม แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อจำกัดบางประการที่อยู่ใน กฎบัตรของสหประชาชาติก็บรรจบทบัญญัติเกี่ยวกับการสิทธิมนุษยชนไว้หลายๆ มาตรา เช่น ⁵⁵ ข้อ 5. ของกฎบัตรบัญญัติซึ่งเน้นพันธกิจของรัฐสมาชิกต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนกล่าวว่า “ สมาชิกทั้งหมดให้คำมั่นปฏิญาณ (Pledge) ต่อตนเองว่า จะดำเนินการทั้งในลักษณะร่วมกัน และแยกจากกัน โดยร่วมมือกับสหประชาชาติเพื่อบรรลุผลต่อจุดมุ่งหมายทั้งปวงที่กำหนดไว้ ในมาตรา 55 ” (มาตรา 56) เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าด้วยเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนพัฒนาการแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและความจริงใจในการตระหนักถึงภารกิจสำคัญ ของสหประชาชาติโดยบรรจอรองรับในกฎบัตรสหประชาชาตินี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง ของการคุ้มครองรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมโลก และส่งผลให้เกิดปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชนในปี 1948 ขึ้นในที่สุด

2.4.2 การประนีประนอมทางด้านความคิดระหว่างเสรีนิยมและสังคมนิยม

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง โลกถูกแบ่งออกตามลัทธิทางการเมือง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเสรีนิยม และฝ่ายสังคมนิยม เมื่อสหประชาชาติได้กำหนดขึ้นในฐานะ องค์การระหว่างประเทศที่มีประเทศต่างๆ ทั่วโลกเป็นสมาชิกและต้องการให้มีปฏิญญาสากลว่า ด้วยสิทธิมนุษยชนที่ใช้ได้กับทุกประเทศทั่วไป, จึงเป็นเรื่องยากที่จะสร้างหลักเกณฑ์ร่วมกันใน สถานการณ์ที่โลกถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย เช่นนั้น ความพยายามในการร่างปฏิญญาสากลของ สหประชาชาติจึงถูกแบ่งแยกความคิดออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสังคมนิยมและฝ่ายเสรีนิยม ซึ่ง รายละเอียดของสิทธิมนุษยชนที่ควรให้ความคุ้มครองทั้ง 2 ฝ่ายนี้มีแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ฝ่ายสังคมนิยมเห็นว่า สิทธิต่างๆ ที่ควรได้รับการคุ้มครองนั้นไม่ใช่สิทธิของเอกชนแต่ควร

⁵⁵ Ian Brownlie (Ed) “ Basic Documents on Human Rights ” , (Oxford : Clarendon Press , 1994), PP. 3-14 อ้างถึงใน จริญญา โฆษณานันท์ , สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม , อ้างแล้ว , หน้า 269-270.

เป็นสิทธิของสังคมหรือของรัฐ ขณะเดียวกันก็เชื่อว่าสิทธิต่างๆ ที่พวกประเทศทุนนิยมให้การคุ้มครองโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของพลเมืองและสิทธิการเมือง (Civil and Political Rights) เช่น สิทธิในชีวิต, เสรีภาพ, ทรัพย์สิน, ความเท่าเทียมกัน, ความยุติธรรมและการแสวงหาความสุข ฯลฯ นั้น ไม่เหมาะสมกับการปกครองแบบเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ และโดยที่เห็นว่า สิทธิเอกชนมีความสำคัญน้อยกว่าสิทธิของสังคมหรือของรัฐจึงต้องการคุ้มครองสิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าเช่น สิทธิที่จะมีส่วนร่วมรัฐบาลของประเทศ, สิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหพันธ์กรรมกร, สิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างเท่าเทียมกันสำหรับงานเท่าเทียมกัน, สิทธิในการร่วมชุมนุมเดินขบวนบนถนนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการสมาคม, สิทธิของชนกลุ่มน้อยหรือสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง ฯลฯ เป็นต้น แนวความคิดของฝ่ายสังคมนิยมจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในลักษณะสากลนิยม (Universal) ซึ่งเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของสังคมส่วนรวมมากกว่าสิทธิเสรีภาพของคนแต่ละคน ส่วนฝ่ายเสรีนิยม เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ให้ความสำคัญแก่สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเป็นอย่างมากและเน้นถึงแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยมซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของคนแต่ละคนเป็นสำคัญ แต่ในที่สุดจากแรงกดดันของฝ่ายสังคมนิยมทำให้ที่ประชุมคณะกรรมการกร่างๆ ต้องยอมรับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ตามความคิดเห็นของทั้งฝ่ายสังคมนิยมและฝ่ายเสรีนิยมว่ามีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นั้น เป็นการประนีประนอมแนวคิดของฝ่ายเสรีนิยมและสังคมนิยมเพื่อให้ใช้หลักเกณฑ์ร่วมกันได้ ทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการออมชอมการต่อสู้ของทั้งสองฝ่ายให้อยู่บนแนวทางสายกลางเท่าที่จะทำได้ โดยมุ่งเน้นให้สังคมต้องให้ความสำคัญคุ้มครองป้องกันดูแลทุกคนในสังคมและหาทางทำให้สิทธิเสรีภาพที่ยอมรับแต่เดิมตามกฎหมายเกิดขึ้นจริงได้ เพื่อให้คนที่เท่าเทียมกันมีสิทธิเสรีภาพเสมอกันทุกคน จึงทำให้เกิดการรับรองสิทธิใหม่ๆ ขึ้นมากมาย เช่น สิทธิสตรี, สิทธิของเด็ก, สิทธิของคนชรา, สิทธิของกลุ่มแรงงาน, สิทธิในการเข้ารับการศึกษาอบรม เป็นต้น ทั้งนี้จากปฏิญญาดังกล่าวสามารถสะท้อนการประนีประนอมแนวคิดของฝ่ายสังคมนิยมไว้ในหลายบทบัญญัติด้วยกัน เช่น ข้อ 17 บัญญัติว่า “ (1) บุคคลมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น ...” จากบทบัญญัติดังกล่าวถือเป็นการยอมรับแนวคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ของปัจเจกชน แต่ในขณะเดียวกันก็ยอมรับแนวคิดแบบสากลนิยมของฝ่ายสังคมนิยมด้วย หรือข้อ 22 ซึ่งบัญญัติว่า “ ... บุคคลมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคมและชอบที่จะได้รับผลแห่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต่อศักดิ์ศรีและการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเสรีของตน ” ถือเป็นบทบัญญัติเริ่มแรกที่กล่าวถึงสิทธิ

ในทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ ข้อ 29 ซึ่งบัญญัติว่า “(1) บุคคลมีหน้าที่ต่อประชาคม อันเป็นที่เดียวซึ่งบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้อย่างเสรีและเต็มความสามารถ (2) ในการใช้ สิทธิเสรีภาพ บุคคลต้องอยู่ภายใต้เพียงเช่นที่จำกัด โดยกำหนดแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมุ่ง ประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับ และการเคารพโดยชอบในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ...” อันเป็น การยอมรับถึงหน้าที่ของปัจเจกบุคคลต่อชุมชนควบคู่ไปกับการใช้สิทธิเสรีภาพ เป็นต้น แต่ อย่างไรก็ตาม สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมของฝ่ายสังคมนิยม นั้น แม้จะมีการบัญญัติไว้ในปฏิญญา แต่ก็ไม่ได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังเท่าใดนัก เพราะมีบัญญัติไว้ไม่ถึง 10 ข้อจากทั้งสิ้น 30 ข้อ ความสำคัญของแนวคิดฝ่ายสังคมนิยมจึงยังน้อยกว่าสิทธิของฝ่ายเสรีนิยมอยู่นั่นเอง

2.4.3 เนื้อหาและสาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ประกอบด้วยบทบัญญัติ เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ทั้งสิ้น 30 ข้อ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและง่ายต่อความเข้าใจผู้เขียนใคร่ ขออธิบายถึงเนื้อหาของปฏิญญาตามเนื้อหาของแต่ละข้อในปฏิญญาฯ โดยจำแนกได้ดังนี้

2.4.3.1 สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองไว้ในสองมาตราแรกของปฏิญญาฯ โดยข้อ 1 ได้นิยามพื้นฐานทางอุดมการณ์ของปฏิญญาฯ นี้ว่า “ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง ” ส่วนในข้อ 2 ได้กล่าวถึงขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ โดยบัญญัติว่า “ บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด ...” จึงถือเป็นการยืนยันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคของมนุษย์ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4.3.2 สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย

สิทธิในเนื้อตัวร่างกายได้มีการบัญญัติรับรองไว้ใน ข้อ 3 ถึง ข้อ 14 ของปฏิญญาฯ ซึ่งถือว่าบัญญัติไว้เป็นจำนวนมากอาจเนื่องจากเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง ของมนุษย์ โดยสิทธิในเนื้อตัวร่างกายนี้ได้แก่ สิทธิในร่างกายและเสรีภาพ ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 3 ว่า “ บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในอิสรภาพและในความมั่นคงปลอดภัยของตน ” อิสระ

จากการเป็นทาสในข้อ 4 ว่า “ บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใด ๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ ” อีสาระจากการทรมาน การลงโทษที่โหดร้ายในข้อ 5 ว่า “ บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงทัณฑ์ซึ่งการทรมานโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้ ” อีสาระจากการจับกุม คุมขังในข้อ 9 ว่า “ บุคคลใดจะถูกจับกักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้ ” สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาออกเป็นธรรมในข้อ 10 ว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิอย่างเสมอภาคบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ... ” สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาในข้อ 11 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ... ” หรือสิทธิในความเป็นส่วนตัวในข้อ 12 ว่า “ การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการ ในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหะสถาน การสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่ต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะทำได้ ทุกๆคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอดและการลบลู่ดังกล่าว ” เป็นต้น

2.4.3.3 สิทธิส่วนบุคคล

สิทธิส่วนบุคคล ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 15 ถึงมาตรา 17 โดยกล่าวถึงสิทธิในการถือสัญชาติในข้อ 15 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ (2) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิบัติสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้ สิทธิในการแต่งงานในข้อ 16 ว่า “ (1) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มีการจำกัดใดๆ ... ” และสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินในข้อ 17 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น (2) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยพลการกระทำมิได้ ... ” เป็นต้น

2.4.3.4 สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อและทางการเมือง

สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อและทางการเมืองนั้นมีการบัญญัติไว้ในข้อ 18 ถึงข้อ 21 กล่าวคือ มีการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาในข้อ 18 ว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพที่จะประกาศเปิดเผยศาสนาหรือความเชื่อถือในรูปของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจความเคารพสักการะบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคมและในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

สิทธิในการแสดงความคิดเห็นในข้อ 19 ว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็น โดยปราศจากการแทรกสอดและที่จะแสวงหา รับผิดชอบต่อชนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็น โดยผ่านสื่อใดๆ และ โดยมีต้องคำนึงถึงเขตแดน ” สิทธิในการชุมนุมโดยสงบในข้อ 20 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ ... ” สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในข้อ 21 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกอย่างเสรี ... ”

2.4.3.5 สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม

สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมได้มีบัญญัติไว้ในข้อ 22 ถึงข้อ 27 เช่น สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมในข้อ 22 ว่า “ บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ต่างมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม และมีสิทธิในทางได้มาซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับความมีศักดิ์ศรีของเขาและพัฒนาบุคลิกภาพของเขาอย่างเสรี ... ” สิทธิในการทำงานในข้อ 23 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะทำงาน ที่จะเลือกงานอย่างเสรี ที่จะมีส่วนในการทำงานที่ยุติธรรมและพอใจ และที่จะได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ ... ” สิทธิในการพักผ่อนและมีวันหยุดในข้อ 24 ว่า “ บุคคลมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วยเหตุผลและมีวันหยุดครั้งคราวที่ได้รับค่าตอบแทน ” สิทธิในมาตรฐานการครองชีพในข้อ 25 ว่า “ (1) บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และความอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็นสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ว่างงาน หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในพฤติการณ์อันเกิดจากที่ตนจะควบคุมได้ ... ” สิทธิทางการศึกษาในข้อ 26 ว่า “ (1) บุคคลมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า อย่างน้อยที่สุดในขั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน ขั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ขั้นเทคนิคและขั้นประกอบอาชีพเป็นการศึกษาที่จะต้องจัดมีขึ้น โดยทั่วไป และขั้นสูงเป็นขั้นที่จะเปิดให้ทุกคนเท่ากันตามความสามารถ ... ” รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ต่างๆ ทางสังคมในข้อ 27 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมในประชาคมอย่างเสรีที่จะพึงใจในศิลปะและมีส่วนร่วมในความสำเร็จก้าวหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ (2) บุคคล

ทุกคนมีสิทธิในการรับความคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรมและทางวัตถุอันเป็นผลได้จากการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมและศิลปะซึ่งตนเป็นเจ้าของ ” เป็นต้น

2.4.3.6 สิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบของสังคมและหน้าที่ของบุคคลต่อชุมชน

ข้อ 28 ของปฏิญญาฯ นี้ ได้บัญญัติยืนยันถึงสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบของสังคมโดยมีการบัญญัติไว้ว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศที่จะเกื้อกูลให้การใช้สิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ได้รับระบุในปฏิญญานี้บรรลุผลอย่างสมบูรณ์” และสำหรับหน้าที่ของบุคคลต่อชุมชนหรือสังคมส่วนรวม รวมทั้งข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของฝ่ายสังคมนิยม เพื่อประโยชน์ในการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยนั้น ได้บัญญัติไว้ในข้อ 29 ว่า “(1) บุคคลทุกคนมีหน้าที่ต่อประชาคมอันเป็นที่เดียวซึ่งบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้อย่างเสรีและเต็มความสามารถ (2) ในการใช้สิทธิและเสรีภาพ บุคคลทุกคนต้องอยู่ในบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่ถูกระบุโดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อความ มุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับ และการเคารพโดยชอบในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการ โดยทั่วไป ในสังคมประชาธิปไตย (3) ไม่ว่าในกรณีใดๆ สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้จะใช้ให้ขัดกับความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้”

ทั้งนี้ ในข้อ 30 ซึ่งเป็นข้อสุดท้ายของปฏิญญาฯ ก็ได้บัญญัติไว้ว่า “ไม่มีบทบัญญัติใดๆ ในปฏิญญานี้ที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใดๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใดๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใดๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและเสรีภาพใดๆ บรรดาที่ได้รับระบุไว้ในบทบัญญัติฉบับนี้ ” จึงถือเป็นการปิดโอกาสในการตีความเพื่อที่จะเพิกถอนหรือทำลายสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองคุ้มครองโดยปฏิญญาฯ นี้โดยสิ้นเชิง

2.4.4 สถานะและสภาพบังคับทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยมนุษยชน ค.ศ. 1948

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แม้จะเกิดขึ้น โดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญซึ่ง เนื่องจากมีทุกประเทศทั่วโลกเป็นสมาชิก แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักคือ ปฏิญญาฉบับนี้มีใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศ จึงไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายที่จะต้องผูกพันรัฐที่เข้าเป็นสมาชิกของ

สหประชาชาติในอันที่จะต้องปฏิบัติตามปฏิญญาดังกล่าว ดังนั้น แม้จะมีประเทศต่างๆ เข้าเป็นสมาชิกและให้การรับรองปฏิญญานี้เป็นจำนวนมาก แต่ก็มิได้หมายความว่าประเทศต่างๆ เหล่านั้นจะต้องผูกพันรับรองสิทธิเสรีภาพตามที่ได้กำหนดไว้ในปฏิญญานี้แต่อย่างใด สถานะและสภาพบังคับทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ ดังกล่าว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษา

2.4.4.1 สถานะทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.

1948

เบื้องต้นต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า “ปฏิญญา” ไม่มีสถานะใดทางกฎหมายระหว่างประเทศ หากแต่เป็นเพียงตราสารที่ผ่านการรับรองจากสหประชาชาติ จึงไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย เนื่องจากไม่ใช่สนธิสัญญา เพราะสนธิสัญญานั้นหมายถึง ข้อตกลงซึ่งทำกันระหว่างรัฐสองรัฐ หรือมากกว่านั้นขึ้นไปภายใต้หลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งข้อตกลงที่ว่านี้ก็คือ การที่รัฐต่างๆ มีความเห็นหรือเจตนาตรงกัน สนธิสัญญาจึงเป็นการมีเจตนาตรงกันของรัฐสองรัฐหรือมากกว่านั้น อันแสดงออกโดยการลงนาม, การเจรจาหรือการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และการแสดงเจตนาของรัฐดังกล่าวนั้นแสดงออกโดยบุคคลซึ่งมีอำนาจกระทำการแทนรัฐ สนธิสัญญา จึงอาจเปรียบได้กับการแสดงออกของเจตนาระหว่างเอกชน คือในกรณีที่เอกชนแสดงเจตนาตรงกันภายใต้กฎหมายภายในเรียกว่า “สัญญา” (Contract) ในกรณีที่รัฐต่อรัฐแสดงเจตนาตรงกันภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเรียกว่า “สนธิสัญญา” (Treaty) แต่ปฏิญญานี้ ถือเป็นเพียงข้อสรุปกว้างๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเท่านั้น ไม่มีผลหรือพันธะทางกฎหมายแก่ประเทศสมาชิกแต่อย่างใด ดังนั้น ถ้อยคำในปฏิญญาฯ จึงไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นเพียงข้อความแนะนำแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่บรรดาประเทศต่างๆ นอกจากนี้ปฏิญญาฯ ยังมีลักษณะเป็นเครื่องกำหนดสิทธิมนุษยชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือ บรรดาประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติต่างมีจุดมุ่งหมายที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนร่วมกัน แต่ประเทศเหล่านี้มีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบกฎหมาย เศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ อันมีผลสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในการหาทางทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามกฎหมาย ดังนั้น จึงต้องหาทางประนีประนอมกันในขั้นต้นเสียก่อนว่าสิทธิมนุษยชน ที่ควรคุ้มครองนั้นมีอะไรบ้าง โดยทำในรูปของปฏิญญาฯ เมื่อตกลงกันได้แล้วจึงค่อยทำกันในรูปของข้อตกลงตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศอันมีผลผูกพันต่อไป แต่ข้อความทั้งหมดของปฏิญญาฯ ไม่ได้กล่าวถึง

เครื่องมือที่จะใช้ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ว่าหากประเทศต่างๆ ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาฯ แล้วจะมีวิธีแก้ไขได้อย่างไร มีบทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนอย่างไร

2.4.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ

มนุษยชน ค.ศ. 1948

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นี้ ไม่มีผลผูกมัดตามกฎหมายที่จะบังคับให้รัฐสมาชิกสหประชาชาติต้องปฏิบัติตาม แต่อย่างไรก็ตามมิใช่ว่า ปฏิญญาฯ นี้จะไร้ผลแต่อย่างใด เนื่องจากในวงการวิชาการยังคงมีความเห็นว่า แม้ปฏิญญาฯ นี้จะมีใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศ อันจะมีสถานะทางกฎหมายอย่างชัดเจน แต่ปฏิญญาฯ ก็อาจมีผลทางกฎหมายโดยทางอ้อมได้ ในปัจจุบันจึงมีแนวความคิดที่จะสร้างสถานะทางกฎหมายแก่ปฏิญญาฯ ในหลายๆ แนวทาง เช่น แนวความคิดที่ถือว่าปฏิญญาฯ เป็นส่วนหนึ่งของหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งแนวคิดนี้ค่อนข้างเป็นนามธรรมและไม่อาจสร้างความผูกพันหรือสภาพบังคับได้มากนัก นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการจำนวนมากเห็นว่า การนำหลักการสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาฯ นี้ไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง สม่าเสมอและเป็นเวลานาน อาจทำให้เกิดกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้นได้ในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ แต่แนวคิดนี้ก็พบว่าในสภาพความเป็นจริงยังมีความถกเถียงกันอยู่มาก เนื่องจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นนั้นมีเพียงบางกรณีที่ถูกต่อต้านอย่างจริงจัง โดยเฉพาะกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งไม่มีการประณามต่อต้านอย่างชัดเจน การต่อต้านมักจะปรากฏเมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศกำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนาเท่านั้น ทำให้บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพหลายประการถูกละเลยไม่ได้รับการเคารพมากนัก ดังนั้น ปฏิญญาฯ นี้ อาจเป็นเพียงจารีตประเพณีเฉพาะบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตามจากประชาคมโลกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สถานะกฎหมายจารีตประเพณีของปฏิญญาฯ นี้จึงเกิดขึ้นได้ยากพอสมควร

แต่อย่างไรก็ตาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ นี้ก็มีได้จะถูกละเลยหรือไร้คุณค่าไปแต่อย่างใด เนื่องจากศาสตราจารย์ เรอเน่ กาสแรง นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้หนึ่งในผู้ร่างปฏิญญาฯ ได้ยืนยันว่าปฏิญญาฯ ดังกล่าวมีค่าบังคับมากกว่าเป็นเอกสารซึ่งเินะอยู่บ้าง เพราะในข้อ 55 ของกฎบัตรสหประชาชาติกำหนดว่า สหประชาชาติจักส่งเสริม “ ... (ค) การเคารพโดยสากลและปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลฐานสำหรับทุกคนโดยปราศจากความแตกต่างในทางเชื้อชาติ เพศ ภาษหรือศาสนา ”

และข้อ 56 กำหนดว่า “สมาชิกทั้งปวงให้คำมั่นว่าจะดำเนินการร่วมกันในการให้ความร่วมมือกับองค์กรเพื่อให้บรรลุแห่งความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ใน ข้อ 55 ”⁵⁶ จากข้อ 56 ของกฎบัตรสหประชาชาตินั้น ถือได้ว่ารัฐสมาชิกของสหประชาชาติทั้งปวงให้คำมั่นว่าจะดำเนินการร่วมกันและให้ความร่วมมือในกิจการทั้งหลายกับสหประชาชาติเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในมาตรา 55 ซึ่งมีสาระสำคัญในการส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน รัฐสมาชิกจึงจำเป็นต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามหลักการที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ เนื่องจากมาตรา 56 ถือเป็นภาระให้คำมั่นสัญญาอันเกิดจากความสมัครใจของรัฐสมาชิกในรูปของกฎบัตรสหประชาชาติซึ่งย่อมมีคุณค่าและค่าบังคับมากกว่ารูปของปฏิญญา และถือเป็นการผูกมัดรัฐสมาชิกทุกรัฐให้ต้องปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้โดยปริยาย แม้จะไม่มีผลผูกมัดทางกฎหมายเช่นสนธิสัญญาก็ตาม

2.4.5 ปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลังการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

แม้สหประชาชาติจะได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แล้วแต่ กลับไม่มีความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในทางที่ดีขึ้น สถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ การที่มนุษยชาติถูกข่มขู่สิทธิมนุษยชนในกรณีต่างๆ ยังคงมีขึ้น และอาจเป็นสิ่งที่รุนแรงขึ้นกว่าเดิมก่อนที่จะมีปฏิญญาดังกล่าวด้วย ซึ่งสาเหตุที่ส่งผลต่อการถอยหลังของสิทธิมนุษยชนในทางปฏิบัติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น อาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากรูปแบบและสถานะของปฏิญญาฯ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ปฏิญญานั้นไม่ใช่สนธิสัญญา จึงไม่มีสถานะทางกฎหมาย ไม่มีสภาพบังคับ ทั้งเป็นการกำหนดร่วมกันอย่างหลวมๆ ในลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งโดยปกติมีความอ่อนแอมากในแง่ของการบังคับใช้กฎหมาย จึงไม่ใช่สิ่งผูกมัดในทุกประเทศยังต้องถือปฏิบัติตามสิ่งที่ตนได้ยอมรับไว้ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ จึงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แม้แต่ในประเทศมหาอำนาจต่างๆ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการก่อกำเนิดปฏิญญาฯ ฉบับนี้ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส หรือ อังกฤษ ก็ตาม นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับข้อบังคับทั่วไปที่มีให้สหประชาชาติเข้าแทรกแซงเรื่องที่อยู่เขตอำนาจภายในของรัฐ (Domestic Jurisdiction) ทำให้เกิดความยากลำบากที่สหประชาชาติเข้าไปช่วยเหลือผู้ถูกระทำจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือห้ามปรามความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศหนึ่งๆ เนื่องจากขอบเขตทางด้านอำนาจอธิปไตยของ

⁵⁶ กุลพล พลวัน สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก, เพ็ญอ้าง , หน้า 53.

ประเทศซึ่งไม่อาจก้าวท้าวได้ มาตรการที่เหมาะสมเพื่อบังคับประเทศที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น อาจทำได้เพียงการมีมติให้หยุดการกระทำการ การคว่ำบาตรทางการทูตหรือทางเศรษฐกิจ เท่านั้น ส่วนการใช้กำลังทางทหารของสหประชาชาติเข้าแทรกแซง เพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนแม้จะได้ผลมากกว่ามาตรการต่างๆ ข้างต้นแต่ก็ต้องพบปัญหามากมาย เนื่องจากการใช้กำลังทหารต้องมีมติจากคณะมนตรีความมั่นคง โดยเป็นมติที่ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในคณะมนตรีความมั่นคงไม่น้อยกว่า 9 ประเทศจากสมาชิกทั้งหมด 15 ประเทศ และต้องไม่ถูกยับยั้ง (Veto) จากประเทศซึ่งเป็นสมาชิกถาวรทั้ง 5 ประเทศ ในคณะมนตรีความมั่นคงคือ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษ จีน และรัสเซีย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ 5 ประเทศนี้ต้องให้ความเห็นชอบเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติด้วยความขัดแย้งภายในหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือทางการเมืองในกลุ่มประเทศมหาอำนาจนี้เองเป็นปัญหาสำคัญต่อการมีมติในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้การใช้กำลังทหารแ่งหนึ่งอาจถือเป็นการใช้ความรุนแรง ซึ่งขัดต่อหลักการของสหประชาชาติซึ่งต้องการให้เกิดสันติภาพในโลก และสนับสนุนการยุติความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ยิ่งกว่านั้นในประวัติศาสตร์ปรากฏว่ามีหลายกรณีในประเทศหนึ่งอ้างเหตุผลการแทรกแซงทางสิทธิมนุษยชนเพื่อแสวงหาอำนาจหรือผลประโยชน์ในการเข้าครอบครองประเทศอื่น ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงยังคงมีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.4.5.1 ปัญหาการจำกัดสิทธิมนุษยชน

จากภาพรวมของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กล่าวข้างต้นแล้วปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนคือ ปัญหาการจำกัดสิทธิมนุษยชน แต่ต้องตระหนักว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 โดยสหประชาชาตินั้น โดยเนื้อหาแล้วถือเป็นการรับรองมีลักษณะเป็นการทั่วไปคล้ายกับเป็นการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพแต่เพียงด้านเดียว และเป็นการบัญญัติในลักษณะทางอุดมคติ โดยไม่ได้บัญญัติกรอบแห่งการใช้สิทธิเสรีภาพนี้ ทั้งนี้ได้บัญญัติว่าหากละเลยไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้วจะมีสภาพบังคับทางกฎหมายอย่างไร เช่น ข้อ 2 ที่บัญญัติว่า “บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือ ทางอื่นใด ชาติ หรือ สังคม อันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือ สถานะอื่นใด ...” เป็นต้น ทั้งนี้หากพิจารณาในด้านรูปแบบอาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการส่งเสริมการรับรองสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นการอธิบายอย่างชัดเจน ปราศจากเงื่อนไขข้อจำกัดใดๆ ทำให้ทุกคนในสังคมมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์เต็มที่ แต่ขณะเดียวกันหากพิจารณาอีกด้านหนึ่งความเป็นอุดมคตินี้ทำให้ในทาง

ปฏิบัติมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่มีเงื่อนไขในการใช้สิทธิเสรีภาพของแต่ละคนไม่มีข้อจำกัดใดๆ จนกระทั่งทำให้การใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลหนึ่ง กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของอีกบุคคลหนึ่งได้ง่ายดาย และก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และความรุนแรงต่างๆ ตามมา

2.4.5.2 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในทางปฏิบัติ

การล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสหประชาชาติจะได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ฯ โดยมีประเทศต่างๆทั่วโลกให้ความสนใจเข้าร่วมกับปฏิญญาดังกล่าวก็ตาม นอกจากนี้ในบางครั้งสิทธิมนุษยชนก็ยังถูกชาติมหาอำนาจต่างๆ นำมาอ้างเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ประเทศโลกที่สาม โดยมีมูลเหตุจูงใจอยู่ที่การตัดทวงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หรือการรักษาความได้เปรียบทางการค้าของตนเป็นสำคัญ และท้ายที่สุดก็นำไปสู่การใช้ความรุนแรงอย่างเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ดังนั้น แม้ปฏิญญาฉบับนี้จะมีส่วนสำคัญในการร่วมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้เกิดความตื่นตัวถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่นั่นเอง โดยปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากความอ่อนแอของโครงสร้างและระบบของสหประชาชาติเอง โดยเฉพาะอำนาจในการตัดสินใจของประเทศสมาชิกถาวรทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย ฝรั่งเศสและอังกฤษ เนื่องจากประเทศมหาอำนาจเหล่านี้เองก็ตกเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายกรณี ด้วยอำนาจและความเข้มแข็งบางครั้งจึงมีการใช้อำนาจในการพิทักษ์รักษาสิทธิมนุษยชนเป็นข้ออ้างในการแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศโลกที่สามหรือกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา จึงดูคล้ายกับว่าสหประชาชาติไม่มีปฏิกิริยาหรือเข้าไปจัดการกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง การแก้ปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงมักเป็นในรูปของการเรียกร้องให้ประเทศนั้นๆ ยุติการกระทำ หรือประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือการเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกมีให้สนับสนุน หรือมิให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การทหาร หรือทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมาตรการเหล่านี้ก็มิได้เกิดผลมากนักในทางปฏิบัติ เพราะอย่างไรก็ตาม สหประชาชาติก็ปราศจากอำนาจที่จะบังคับประเทศสมาชิกได้ บทบาทของสหประชาชาติจึงอยู่ที่การส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากกว่าควบคุมและแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ตัวอย่างของการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีความรุนแรงภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ แต่กลับปราศจากท่าทีที่ชัดเจนของสหประชาชาติต่อการแก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ กรณีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในประเทศรวันดา (Rwanda) เมื่อปี

1994 หรือกรณีความชอบธรรมของสหรัฐอเมริกาในการเข้าไปทำสงครามในประเทศอัฟกานิสถาน ซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกามีข้ออ้างหลักเพียงประเด็นเดียวคือ ความเชื่อมั่นว่าการก่อการร้ายและภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับเหตุการณ์ถล่มตึกเวิลด์เทรดเป็นฝีมือของกลุ่มก่อการร้ายที่หลบซ่อนตัวอยู่ที่อัฟกานิสถาน ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้แม้จะเป็นจริง ก็มีอาจเทียบได้กับความสูญเสีย การตายของคนธรรมดา นับพันนับหมื่นชีวิตที่อาศัยอยู่ที่อัฟกานิสถาน และอาจไม่มีความเกี่ยวข้องใดๆ กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือควรมีมาตรการอื่นที่น่าจะใช้อยู่ดีปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวสหรัฐอเมริกาถือเหตุผลเหล่านี้เป็นความชอบธรรมในการบุกเข้าไปในอัฟกานิสถาน ทั้งที่หลายประเทศก็ยังคงมีข้อติติงการกระทำดังกล่าว แต่ก็ไม่พบการทบทวนของสหรัฐอเมริกาและท่าทีต่อปัญหาดังกล่าวของสหประชาชาติที่ชัดเจนนัก จากหลายกรณีที่เกิดขึ้นนี้จึงทำให้เกิดคำถามต่อสถานะของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ และบทบาทของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามเจตนารมณ์ในการก่อตั้งอย่างมากมาย

2.4.6 หลักประกันและความคุ้มครองการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ผลจากสถานการณ์ความรุนแรงและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา จึงเกิดความจำเป็นที่ต้องสร้างมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้น ดังนั้น จึงมีความพยายามทั้งในระดับระหว่างประเทศ และภายในประเทศในการสร้างสถาบัน กลไก หรือกระบวนการต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ได้บัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 เกิดขึ้นได้ในที่สุด พร้อมทั้งป้องกันแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลกให้ลดน้อยลง

2.4.6.1 การยอมรับคุณค่าของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

จากปัญหาที่เกิดขึ้นและด้วยลักษณะของปฏิญญาฯ ที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย ไม่มีสภาพบังคับ หรือผลผูกพันต่อประเทศสมาชิกให้ต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด จึงต้องมีความพยายามในการส่งเสริมและยอมรับคุณค่าของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้บทบัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ มีความศักดิ์สิทธิ์ได้รับการยอมรับนับถือมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สหประชาชาติเองก็จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการทำงานให้จริงจังกับการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้มากยิ่งขึ้น ไม่ละเลยต่อการแก้ไขปัญหานั้น แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ อาจมีปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าและการยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่ต้องตระหนักประการหนึ่งว่า ปฏิญญาฯ ก็ได้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสร้างความคิดในการสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาซึ่งไม่คุ้นเคยนักกับแนวความคิด การรับรองสิทธิมนุษยชน เนื่องจากมักเคยชินกับการปกครองแบบอำนาจนิยมและสังคมระบบ อุปถัมภ์ อย่างน้อยที่สุดปฎิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ก็ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อ รัฐธรรมนูญของหลายประเทศในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของประชาชนเช่นประเทศไทย

2.4.6.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

จากสถานะของปฎิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ซึ่งไม่มีผลผูกพันต่อรัฐสมาชิกในทางกฎหมาย ประกอบกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่มีได้เบาบางลง จึงทำให้เกิดการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในรูปของกติการะหว่างประเทศ ซึ่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่สำคัญสองฉบับคือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง และนอกจากกติการะหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับแล้วก็มีความพยายามในการพัฒนา ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในรูปของสนธิสัญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มี ลักษณะเฉพาะด้านต่างๆ และเป็นข้อผูกมัดเฉพาะรัฐที่เป็นภาคีสมาชิก เช่น เรื่องการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ การเลือกปฏิบัติต่อสตรี สิทธิของเด็ก สิทธิแรงงาน สิทธิของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น โดยสาเหตุส่วนหนึ่งของการแยกสิทธิมนุษยชนจากภาพรวมตามปฎิญาสาท ตาม ลักษณะแห่งสิทธิเป็น 2 ประเภทตามกติกาทั้งสองฉบับดังกล่าวก็เพื่อต้องการให้เกิดความชัดเจนและส่งเสริมการเคารพสิทธิเสรีภาพให้มีความเป็นจริงมากขึ้น โดยกติกาทั้งสองฉบับนี้มี เนื้อหาหรือหลักการภาพรวมคล้ายคลึงกันกล่าวคือ ล้วนแต่ยอมรับต่อสิทธิของประชาชนในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (ในมาตรา 1 ของกติกาทั้งสองฉบับ) ซึ่งหมายถึงการยอมรับ การกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี รวมทั้งมุ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมอย่างมีอิสระเสรี ทั้งในกติกาทั้งสองฉบับยังได้วางหลักการห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือเรื่องอื่นๆ ซึ่งเงื่อนไขนี้ถือเป็นสาระสำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชนอีกด้วย โดยเนื้อหาของกติการะหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งสองฉบับ ย่อมทำให้เห็นถึงพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งหลังจากการประกาศปฎิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นการบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนโดยจำแนกเป็น สิทธิต่างๆ อย่างชัดเจนมีความหมายที่แน่นอน เป็นรูปธรรมและเหมาะสมแก่การนำไปใช้จริง ในทางปฏิบัติ เนื่องจากมีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศเช่นเดียวกับสนธิสัญญาซึ่งมี สถานะทางกฎหมายชัดเจนยิ่งกว่ารูปของปฎิญาสาท และน่าจะช่วยให้สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนเบาบางลงบ้าง

2.5 อิทธิพลการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

สิทธิมนุษยชน นับแต่หลักปรัชญา แนวความคิด จนกระทั่งพัฒนามาสู่การเป็น บทบัญญัติในกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศทั่วโลก โดยความควบคุมตรวจสอบดูแลจากสหประชาชาติ เห็นได้ว่า ล้วนแต่เป็นมุมมองและพัฒนาการจากแนวความคิดของสังคมตะวันตกทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามขณะที่สิทธิมนุษยชนกลายเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง กลับไม่พบความตื่นตัวของกลุ่มโลกอาหรับซึ่งเป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเท่าใดนัก นอกจากนี้ยังพบว่าในชั้นการยกร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งนำโดยซาอุดีอาระเบียและปากีสถานกลับแสดงการวิพากษ์วิจารณ์และไม่เห็นด้วยกับสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาฯ ในบางกรณี ทั้งนี้ เหตุผลในการงดออกเสียงสนับสนุนปฏิญญาฯ ของซาอุดีอาระเบีย นั้น โดยสรุปมีเหตุจากแนวคิดที่แตกต่างกันของสิทธิที่ปรากฏในปฏิญญาฯ และหลักการทางศาสนาบางประเด็นรวมทั้งประเด็นสิทธิในการเปลี่ยนศาสนา⁵⁷ หากพิจารณาจากปฏิกิริยาที่แสดงออกของกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 โดยไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ อาจคิดว่าศาสนาอิสลามไม่มีแนวคิดในการรับรองสิทธิมนุษยชน หรือเป็นศาสนาที่มีความคิดคับแคบไม่อาจพลวัตตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และกดขี่ข่มเหงศาสนิกชนไม่ให้ได้รับการรับรองสิทธิมนุษยชน

แม้ว่าในเบื้องต้นท่าทีและการแสดงออกของกลุ่มประเทศอาหรับดูจะขัดแย้งกับกระแสสังคมโลกที่สนับสนุนการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ต่อมาในปี 1990 ซึ่งเป็นเวลาเกือบ 50 ปี นับแต่การประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติ ก็พบว่ากลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามทั่วโลกได้รวมตัวกันก่อตั้งองค์การอิสลาม (Organization of the Islamic Conference หรือ O.I.C) และบัญญัติปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 (Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990) ขึ้นเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 1990 โดยนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนศาสนาอิสลามมาบัญญัติไว้อย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของปฏิญญา เพื่อให้การรับรองสิทธิมนุษยชนให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการของศาสนาและสามารถนำมาปรับใช้กับสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ความเข้าใจที่ว่าหลักคำสอนของศาสนาอิสลามไม่ส่งเสริมการ

⁵⁷ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, อ่างแล้ว, หน้า 288.

รับรองสิทธิมนุษยชนนั้น คงจะไม่ถูกต้องเสียทีเดียวมิเช่นนั้นคงไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่กลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามต้องมารวมตัวกันเพื่อร่างปฏิญญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้น

2.5.1 สิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกและสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลาม

สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดของสังคมตะวันตกได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ และคริสต์ศาสนา กล่าวคือ การยึดมั่นในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ถือว่าสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่แรกเกิด มนุษย์ทุกคนเสมอภาคกันทั้งหญิงและชาย เพราะถูกสร้างโดยพระเจ้าเป็นเจ้าเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากปรัชญากรีกทั้งหลักมนุษยนิยม และหลักปัจเจกชนนิยมที่ชื่นชมความมีเหตุผลและความสามารถของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ส่งผลให้ลักษณะการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกนั้นเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนทุกคนอย่างเต็มที่และกว้างขวาง คำนึงถึงอำนาจในการใช้สิทธิเสรีภาพของทุกคนในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ มิได้กล่าวถึงเงื่อนไขการจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของอีกบุคคลหนึ่งในสังคม หรือหน้าที่ของบุคคลต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ความเป็นระเบียบ และความผาสุกในการอยู่ร่วมกันของสังคมส่วนรวมแต่อย่างใด ส่วนหนึ่งสะท้อนจากแนวคิดเบื้องหลังของการร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติ ที่กลุ่มประเทศตะวันตกซึ่งมีแนวความคิดในระบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม มุ่งเน้นถึงการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในด้านต่างๆ ของมนุษย์เอาไว้อย่างมากมาย จากหลักพื้นฐานเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกเช่นที่กล่าวมานี้ พบว่าปัจจุบันสังคมตะวันตกได้รับการยอมรับถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน สังคมตะวันตกจึงถือเป็นสังคมเสรีที่ทุกคนในสังคมเท่าเทียมกันอย่างเต็มที่ทุกคนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างกว้างขวาง จนเป็นสังคมในอุดมคติของหลายคน แต่อย่างไรก็ดีต้องยอมรับว่าความเสรีจากการใช้สิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนทุกคนในสังคม โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่กำลังอำนาจเหนือกว่า ในสังคมตะวันตกก่อให้เกิดปัญหาทางด้านวัฒนธรรม ศิลธรรม ตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคม ทำให้สังคมเกิดความสับสนวุ่นวาย มีการแข่งขันเพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองจนลืมกลับมาดูผู้ที่ด้อยโอกาส ซึ่งที่ไม่อาจใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายของตนได้อย่างเต็มที่ จนทำให้สภาพความเป็นจริงในสังคมเกิดความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม

สำหรับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าอิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ในสถานะที่มีเกียรติและสูงส่ง เนื่องจากมนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ (ช.บ.) และเชื่อว่าด้วยความมีเกียรติของมนุษย์นั้น มนุษย์

จึงถูกเลือกให้เป็นผู้แทนของพระเจ้าบนโลกนี้ เพื่อเป็นผู้แทนในการประกอบคุณความดีตามแนวทางที่พระองค์ได้ทรงวางไว้ ทุกคนจึงเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีและมีเกียรติอันสูงส่ง เช่นเดียวกับหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ลัทธิมนุษยชนเหล่านี้แทรกซึมอยู่ในบทบัญญัติต่างๆ ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ตลอดจนหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ไม่ได้มีการนำมาสกัดและจำแนกเรียบเรียงในรูปของบทกฎหมายให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมดังเช่นลัทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกที่ปรากฏอยู่ในรูปของปฎิญาญา ๆ ตลอดจนวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อถือศรัทธาของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิม และหลักการต่างๆ ในศาสนาอิสลามที่คล้ายกับเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ การไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนต่อหลักศาสนาอิสลามทำให้ศาสนาอิสลามถูกมองว่าเป็นศาสนาแห่งความรุนแรง ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามถือเป็นพวกหัวรุนแรงในสายตาของคนทั่วไป ประกอบกับการตอกย้ำจากความขัดแย้งทางความคิดระหว่างศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีต ศาสนาอิสลามจึงยังคงถูกกล่าวหาจากสังคมตะวันตกเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนตลอดมา ทั้งที่ความเป็นจริงหลักคำสอนของศาสนาอิสลามได้รับรองสิทธิมนุษยชนดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในปฎิญาญา ๆ ของสหประชาชาติ เพียงแต่ด้วยหลักปฏิบัติและปรัชญาทางศาสนาบางกรณีอาจเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่หากพิจารณาและได้มีการศึกษาถึงเหตุผลตามหลักศาสนาอิสลามจะพบว่าข้อจำกัดและเงื่อนไขการใช้สิทธิเสรีภาพที่กำหนดขึ้นนั้นมีขึ้นเพื่อคุ้มครองหรือปกป้องประโยชน์ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมส่วนรวม สิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามจึงโน้มเอียงไปทางแนวความคิดแบบสากลนิยมเช่นเดียวกับแนวคิดของประเทศในกลุ่มสังคมนิยมมากกว่าการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่ตามแนวคิดปัจเจกชนนิยมดังที่กลุ่มประเทศตะวันตกยึดถือ และนี่อาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ศาสนาอิสลามถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนเรื่อยมา ทั้งนี้ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขต่างๆ ตามหลักศาสนาอิสลามอาจทำให้ปัจเจกชนแต่ละคนไม่อาจใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างเต็มที่ แต่ก็มีได้เป็นการลดทอนคุณค่าหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด มีผลเพียงลดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนเท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีให้เกิดขึ้นในสังคมนั่นเอง

2.5.2 อิทธิพลการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกต่อพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศอาหรับ

ศาสนาอิสลามมีแนวความคิดพื้นฐานที่สอดคล้องกับการรับรองสิทธิมนุษยชนและหากพิจารณาโดยถ่องแท้ก็จะพบหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจน

เพียงแต่เป็นหลักการที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ไม่ได้มีการนำมาบัญญัติเรียบเรียงให้เป็นหมวดหมู่ เมื่อกระแสการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกมุ่งเน้นการรับรองในรูปของกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนแน่นอน ประกอบกับการที่สหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ขึ้นเพื่อวางกรอบการรับรองสิทธิมนุษยชนแก่ประเทศต่างๆทั่วโลก จึงทำให้กลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งนำโดยซาอุดีอาระเบียประกาศงดออกเสียงลงมติรับรองปฏิญญาฯ ดังกล่าว แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าสังคมมุสลิมจะปฏิเสธความสำคัญของสิทธิมนุษยชน ตรงกันข้ามการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นี้กลับถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่กระตุ้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคในกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างมากกล่าวคือมีการรวมตัวกันในรูปแบบองค์การอิสลาม (Organization of the Islamic Conference หรือ O.I.C) และได้ประกาศปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลามขึ้นเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 1990 เพื่อนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาบัญญัติในรูปของปฏิญญา และเพื่อให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้รับความรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้อง ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม มีลักษณะเฉพาะและเหมาะสมกับหลักปฏิบัติ วิถีชีวิต สภาพสังคมของมุสลิม

จากพัฒนาการการรับรองสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 นี้ได้รับอิทธิพลการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกในรูปของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ไม่มากนักน้อย เนื่องจากหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามนั้นไม่เคยมีการแยกมาบัญญัติรับรองโดยเฉพาะเจาะจง ดังเช่นสังคมตะวันตกที่ได้บัญญัติแยกต่างหากจากหลักคำสอนในคัมภีร์ไบเบิลของศาสนาคริสต์ หากแต่มีการกล่าวถึงในคัมภีร์อัล-กุรอานโดยที่มิได้จำแนกอย่างเป็นระบบหรือมีการบัญญัติในบทกฎหมายของประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างชัดเจน พัฒนาการการรับรองสิทธิมนุษยชนของสังคมตะวันตกซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและชัดเจน กระแสการตื่นตัวด้านสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 นี้ ประกอบกับข้อกล่าวหาและความท้าทายจากสังคมตะวันตกต่อประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามต่อการรับรองสิทธิมนุษยชน ล้วนแต่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชน ในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งถือกำเนิดอย่างเป็นทางการประมาณ 50 ปี ภายหลังจากการประกาศปฏิญญาฯ ของสหประชาชาติ อย่างน้อยที่สุดก็ก่อให้เกิดแนวคิดที่จะหยิบยกเอาประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจากคำสอนศาสนาอิสลามออกมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

บทที่ 3

สิทธิมนุษยชนตามคำสอนของศาสนาอิสลาม

3.1 ความเบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่มีผู้คนจากทั่วโลกให้ความนับถือศรัทธาเป็นจำนวนมากโดยศาสนาอิสลามนั้นถือกำเนิดขึ้นมากกว่า 1,400 ปีมาแล้ว ณ นครมักกะฮ์ (Mecca) ในคาบสมุทรอารเบีย ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย พระผู้เป็นเจ้าในศาสนาอิสลามเรียกว่า “อัลลอฮ์” (ชาวมุสลิมจะกล่าวสรรเสริญภายหลังการกล่าวนามของอัลลอฮ์ว่า “ซุบฮะฮานะฮูวะตะอะลา” แปลว่า ผู้มหัศจรรย์และสูงส่งยิ่ง ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะใช้คำย่อว่า ซ.บ.) ส่วนศาสดาผู้เผยแผ่ศาสนาอิสลามชื่อว่า “มุฮัมมัด” (ชาวมุสลิมจะกล่าวสรรเสริญภายหลังการกล่าวนามของท่านว่า “ซอลลอลลอฮ์ อลัยฮิวะซัลลิม” แปลว่า ขอความสันติจงมีแก่ท่านซึ่งต่อไปผู้เขียนจะใช้คำย่อว่า ซ.ล.) ซึ่งท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) นั้น เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาสามัญที่พระเจ้ามอบหมายภาระหน้าที่ให้มาสั่งสอนถ้อยคำของพระเจ้า และชี้ทางนำที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตให้แก่มนุษย์โดยผ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ท่านจึงเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับมนุษย์ในเรื่องคุณธรรมและการดำเนินชีวิต แต่ท่านก็ไม่ใช่ผู้ที่ก่อตั้งศาสนาอิสลามขึ้นเอง หากแต่ผู้ให้กำเนิดศาสนาอิสลามนั้นคืออัลลอฮ์ (ซ.บ.) แต่เพียงพระองค์เดียว โดยการก่อตั้งศาสนาอิสลามนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยของอาดัม (มนุษย์คนแรกของโลกที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น และศาสดาคนแรกในศาสนาอิสลาม) จากนั้นอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ก็ได้ประทานโอองการของพระองค์ผ่านมายังศาสดาอื่นๆ ในเวลาต่างๆ กัน จนถึงท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) ซึ่งเป็นศาสดาคนสุดท้ายของศาสนาอิสลาม แต่มีใช้คนเดียวที่นำสารของพระเจ้ามายังมนุษยชาติ ดังนั้น มุสลิมจึงมิได้เพียงปฏิบัติตามแนวทางของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) เท่านั้น แต่มุสลิมยังปฏิบัติตามท่านศาสดานูฮ์ (โนอา) อิบรอฮีม (อับราฮัม) มูซา (โมเสส) อีซา (เยซู) และท่านศาสดาอื่นๆ ด้วย¹ ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 42 โอองการที่ 13 บัญญัติว่า “พระองค์ได้ทรงกำหนดศาสนาแก่เจ้า (มุฮัมมัด) เช่นเดียวกับที่พระองค์บัญญัติแก่นูฮ์ (โนอา) และที่เราได้บัญญัติแก่นิบรอฮีม (อับราฮัม) มูซา (โมเสส) และอีซา (เยซู) ว่า ดำรงศาสนาไว้ให้มั่นคง และอย่าแตกแยกกัน” เพื่อนำมนุษยสู่แนวทางที่ถูกต้อง

¹ บรรจง บินกาชัน , ศาสนาอิสลาม , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม) , หน้า 29.

พื้นฐานความคิดของศาสนาอิสลามคือ จักรวาลและทุกสรรพสิ่งบนโลกถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าซึ่งหมายถึง อัลลอฮ์ (ช.บ.) พระองค์จึงเป็นผู้เดียวที่สร้างมนุษย์และได้กำหนดระเบียบแบบแผนที่ต้องสำหรับมนุษย์เพื่อที่จะได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งการสร้างมนุษย์ขึ้นนี้มีได้ต้องการให้มนุษย์อยู่อย่างไว้จุดหมาย แต่ได้สร้างขึ้นในฐานะที่เป็นผู้แทนของพระเจ้าในการประกอบคุณงามความดี มีจุดมุ่งหมายในการใช้ชีวิตที่เจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จในโลกนี้ (ดูญา) และได้รับการตอบแทนคุณความดีในโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) โดยบทบัญญัติของอิสลามนั้นได้วางระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติต่อกันในทุกๆรูปแบบ ขณะเดียวกันก็ได้วางระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าโดยมุ่งเน้นถึงการตอบแทนในโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) เป็นสำคัญ อิสลามจึงถือเป็นศาสนาที่มีความเชื่อมโยงในทุกภาคส่วนของมนุษย์ทั้งเรื่องส่วนตัว เรื่องสังคม รวมทั้งการตอบแทนจากพระเจ้า การปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามจึงมิใช่มีผลแต่เพียงโลกนี้ (ดูญา) เท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อโลกหน้า (อาคิเราะฮ์) ด้วย มุสลิมจึงให้ความสนใจกับการปฏิบัติตามในทุกรายละเอียดของคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ศาสนาอิสลามก็ได้ขีดขวงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อิสลามมิได้ปิดกั้นวัตถุและจิตใจไม่เชื่อในการบำเพ็ญพรต อิสลามมิได้ขอให้มนุษย์หลีกเลี่ยงสิ่งต่างๆที่เป็นวัตถุ² มนุษย์จึงมีอิสระในการคิดการตัดสินใจในการใช้ชีวิตของตนเองตามที่ตนเองปรารถนา หรือเพื่อสร้างความสะดวกสบายความสุขให้แก่ตนเองได้ เพียงแต่ต้องไม่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของศาสนาเท่านั้น โดยมนุษย์ควรระลึกเสมอว่าบทบัญญัติดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องให้แก่มนุษย์ และคอยควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งโดยธรรมชาติอาจถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่ายไม่ให้มัวเมาไปกับสิ่งที่ไม่ดีอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมั่นเอง สำหรับคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น กล่าวได้ว่าอิสลามเป็นศาสนาเดียวที่ไม่มีนิยายปรัมปราใดๆ คำสอนของอิสลามจึงง่ายและเป็นที่น่าสนใจได้ เป็นคำสอนที่ปราศจากไสยศาสตร์และความเชื่อที่ไร้เหตุผล ความเป็นหนึ่งเดียวของพระเจ้า ความเป็นศาสดาของมุฮัมมัด (ช.ล.) และความคิดเรื่องชีวิตหลังความตายเป็นเรื่องพื้นฐานของศรัทธาในอิสลามซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและหลักตรรกะ อิสลามจึงมีความตรงไปตรงมา ไม่มีระดับชั้นชั้นของพระหรือนักบวชไม่มีพิธีกรรมที่สับสนและซับซ้อน ทุกคนสามารถเข้าถึงคัมภีร์อัล-กรุอานได้โดยตรงด้วยตนเองและนำไปปฏิบัติได้ในทันที อิสลามจึงเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติและความศรัทธาในอิสลามนั้นจึงมิได้หมายถึงการยอมรับเชื่อถือ

² จรัญ มะลูลีม , อิสลาม ความหมายและคำสอน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อิสลามมิคออะเคเดมี ,2541) , หน้า 40.

เท่านั้น หากแต่ถือเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต และความศรัทธานั้นต้องมีใช้เป็นเพียงคำพูด หากแต่ต้องมีการแสดงออกโดยการปฏิบัติซึ่งผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลแล้วเท่านั้น

3.1.1 ความหมายของอิสลาม

อิสลาม เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับ คือ “ซัน ลาม มิม” อ่านออกเสียงว่า “ชะลิมุ” หมายความว่าถึง ความสันติ ซึ่งมาจากคำว่า “อัชละมะ” หมายความว่าถึง การยอมจำนนและการเชื่อฟังการปฏิบัติตาม³ ตามความหมายทางศาสนาที่ว่า “อิสลาม” จึงหมายถึง การยอมจำนนต่อเจตนารมณ์ของพระเจ้า และเชื่อฟังกฎหมายของพระองค์ และด้วยการเชื่อฟังกฎหมายของพระองค์เท่านั้นที่จะทำให้เราได้รับความสันติที่แท้จริง และได้รับความบริสุทธิ์ที่ยั่งยืน ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า “มุสลิม” ซึ่งมาจากคำว่า “อัชละมะ” หมายถึงผู้ที่ยอมมอบกายและจิตใจแก่อัลลอฮ์ (ซ.บ.)^{*} ซึ่งหลักการสำคัญประการหนึ่งของศาสนาอิสลามคือการรวมเอาการปฏิบัติตนต่อมนุษย์และการปฏิบัติตนต่อพระเจ้าเข้าไว้ด้วยกัน อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแยกออกจากกัน อิสลามจึงไม่ใช่เป็นเพียงศาสนาที่มีความหมายเช่นที่เข้าใจโดยทั่วไป แต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (The Way of Life) ในทุกด้านตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว สังคม ศีลธรรม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และกฎหมาย และแม้ว่าในปัจจุบันอิทธิพลการดำเนินชีวิตแบบตะวันตก จะได้แพร่ขยายและมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไป แต่ด้วยความศรัทธาของมุสลิมที่เห็นว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีคำสอนครอบคลุมการดำเนินชีวิตอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว การยอมรับการดำเนินชีวิตแบบตะวันตกจึงอยู่ในรูปแบบของการนำมาใช้ให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงความหมายของอิสลามและมุสลิมที่ให้ความสำคัญต่อการยอมรับ การยอมจำนนต่อพระเจ้า ซึ่งอาจทำให้เข้าใจได้ว่าอิสลามกำลังลิตรอนเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อของมนุษย์ ซึ่งในเรื่องนี้หากได้พิจารณาหลักการของอิสลามแล้วจะพบว่า การยอมจำนนต่อเจตนารมณ์ของพระเจ้า และการเชื่อฟังกฎหมายของพระองค์นั้น มิใช่การสูญเสียเสรีภาพหรือความเป็นอิสระอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจ เนื่องจากแนวคิดเรื่องพระเจ้าในอิสลามระบุว่า พระองค์เป็นผู้ทรงกรุณาปรานี ทรงเมตตา ทรงรักและให้ความห่วงใยต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ พระองค์ทรงเอาใจใส่ต่อสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น พระองค์มิได้ต้องการให้เราเป็นทาส เพราะพระองค์ทรงให้เกียรติยศและ

³ จรัญ มะลูลีม , เพิ่งอ้าง , หน้า 19.

^{*} ความหมายตามที่ปรากฏในอัล-กุรอาน บทที่ 3 โองการที่ 102

ศักดิ์ศรีแก่เรา สร้างเราขึ้นมาและทรงยกให้เรามีฐานะเหนือสิ่งใดทั้งหมด และพระองค์มิได้ประสงค์ที่จะครอบงำเรา ดังนั้น เจตนารมณ์ของพระองค์จึงเป็นเจตนารมณ์แห่งความกรุณาและดีงาม คนที่ยอมจำนนต่อเจตนารมณ์ของพระเจ้าซึ่งเป็นเจตนารมณ์ที่ดี ก็ถือว่าเป็นบุคคลที่ดี มีความซื่อสัตย์ เพราะเขากำลังได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนเองและกำลังแสดงความเคารพในสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ และอิสรภาพในทางที่สร้างสรรค์ การยอมจำนนต่อเจตนารมณ์ที่ดีของพระเจ้าจึงไม่ใช่เป็นการทำลายเสรีภาพส่วนบุคคล ตรงกันข้ามกลับให้เสรีภาพอันสูงส่งแก่มนุษย์ เพราะพระเจ้าเป็นผู้เดียวที่ปลดปล่อยเราจากความกลัว ความเชื่อเรื่อง โชคกลาง ไสยศาสตร์และให้สัจธรรมความจริงแก่มนุษย์ ปลดปล่อยจิตวิญญาณออกจากความบาปและความผิด ทำให้จิตวิญญาณได้รับความดีและความบริสุทธิ์ ดังนั้น สิ่งใดที่พระองค์กำหนดนั้นย่อมหมายถึงเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ด้วยกันเองทั้งสิ้น

3.1.2 หลักคำสอน วิธีการดำเนินชีวิต และจริยธรรมในอิสลาม

ศาสนาอิสลาม เน้นการยึดมั่นในพระเจ้าเป็นเจ้าคือ อัลลอฮ์ (ช.บ.) เพียงพระองค์เดียวไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องหมายแทน ไม่มีการเคารพรูปสักการะ ทุกอย่างจึงขึ้นอยู่กับความศรัทธาเป็นสำคัญ เพื่อที่หากเกิดความศรัทธาแล้วจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง หลักคำสอนอันเป็นสาระสำคัญของศาสนาอิสลามจึงประกอบด้วยหลักสองประการคือ (1) หลักศรัทธา และ (2) หลักปฏิบัติ ดังนี้

(1) หลักศรัทธา (The Articles of Faith) ศาสนาอิสลามสอนให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามมีความเชื่อถือศรัทธา โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย ในหลักการศรัทธา 6 ประการคือ

1.1 ศรัทธาในการมีอยู่และเป็นเอกภาพของอัลลอฮ์ (ช.บ.) (Oneness)

อิสลามสอนให้มนุษย์เชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่จริงและมีอยู่เพียงองค์เดียวคือ อัลลอฮ์ (ช.บ.) เท่านั้น พระองค์จะไม่เป็นผู้ถูกกำเนิดและไม่ให้กำเนิดผู้ใด ซึ่งในประเด็นนี้บางศาสนาเชื่อในการมีอยู่จริงของพระเจ้า แต่ไม่เชื่อว่ามิพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว เช่นในศาสนาคริสต์เชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่ 3 องค์ คือพระบิดา พระบุตร และพระคริสต์ ตามหลักศรัทธาของคริสเตียนที่เรียกว่า ไตรภาคี หรือ The Holy Trinity เป็นต้น

1.2 ศรัทธาในเทวทูต (Angels) ของอัลลอฮ์ (ช.บ.)

อิสลามสอนให้เชื่อในเทวทูตของอัลลอฮ์ (ซึ่งเป็นผู้นำสาส์นจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) มายังศาสนิกชน) (ช.ล.) ให้ทำการเผยแพร่ศาสนา ครั้งแรกคือ

เทวทูตญิบรีล (JIBRIL ซึ่งในคัมภีร์ไบเบิลเรียกว่า GABRIEL) ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยอัลลอฮ์ (ซ.บ.) และทำหน้าที่รับใช้อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ตามความประสงค์ที่ถูกกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ โดยเทวทูตดังกล่าวจะไม่มีอิสระในการคิดตัดสินใจในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใด ซึ่งแตกต่างจากการที่พระเจ้าให้อิสระแก่มนุษย์

1.3 ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) (Book of God)

อิสลามได้สอนให้มุสลิมเชื่อในบรรดาคัมภีร์ของพระองค์อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ทั้งที่มีอยู่ก่อนคัมภีร์อัล-กุรอาน โดยเชื่อว่าคัมภีร์ที่มาจากพระเจ้าประทานแก่ศาสดาในศาสนานั้นเป็นคัมภีร์ที่ถูกดัดแปลง และมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ การเชิญชวนมนุษย์ให้ศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว เช่นคัมภีร์ที่ประทานแก่ศาสดาอิบรอฮีม (อับราฮัม) คัมภีร์เตารอตที่ประทานแก่ศาสดามูซา (โมเสส) คัมภีร์ซาบูร์ที่ประทานแก่ศาสดาดาวูด (เดวิด) คัมภีร์อิญญิลที่ประทานแก่อีซา (เยซู) ⁴ สำหรับคัมภีร์อื่นที่ไม่ปรากฏชื่ออยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอานนั้นเป็นการยากที่มุสลิมจะตัดสินได้ว่าคัมภีร์ดังกล่าวได้ถูกประทานมาจากพระเจ้าหรือไม่

1.4 ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต (ศาสดา หรืออนบี หรือรอซูล) ของอัลลอฮ์ (ซ.บ.)

มุสลิมมีความศรัทธาว่าศาสนทูตของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ถูกเลือกจากพระเจ้าให้ทำหน้าที่ปลดปล่อยและสั่งสอนบรรดาศาสนทูตของตน (หมายถึงเป็นมนุษย์ด้วยกัน) ให้มีชีวิตที่ดีขึ้นโดยการเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว นอกจากนี้อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ยังได้ส่งศาสนทูตของพระองค์แก่ทุกประชาชาติ ⁵ บรรดาศาสนทูตของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) รวมทั้งท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) ถือเป็นมนุษย์ที่ถูกเลือกโดยอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ให้ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาของพระองค์เท่านั้น ไม่ได้มีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ธรรมดาแต่อย่างใด เว้นแต่กรณีที่ได้รับอำนาจจากอัลลอฮ์ (ซ.บ.) เท่านั้น มุสลิมจึงเชื่อว่าศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) เป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ (ซ.ล.) ที่แท้จริง และเป็นผู้นำศาสน์ที่ถูกส่งมาถ่ายทอดแก่มนุษย์

1.5 ศรัทธาในวันสุดท้ายและการเกิดใหม่ในปรโลก (Belief in Life After Death)

⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 34 , 136,54 บทที่ 4 โองการที่ 54 บทที่ 5 โองการที่ 46 บทที่ 3 โองการที่ 48 บทที่ 56 โองการที่ 27 และบทที่ 19 โองการที่ 30

⁵ มุญาฮิด , แนะนำศาสนาอิสลาม , (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัล-ญูฮาด , 2521) , หน้า 20.

การศรัทธาในวันสิ้นโลกหรือที่เรียกในภาษาอาหรับว่า เยาวมุลคิยามะ (Yawmal-Qiyamah) นั้น มุสลิมเชื่อว่าในวันดังกล่าวจะมีการตัดสินการกระทำของมนุษย์ขณะที่มีชีวิตอยู่ เพื่อให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) และลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งของพระองค์ ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นเตือนให้มนุษย์ประกอบกรรมดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ทำให้ระมัดระวังในการกระทำของตนขณะที่มีชีวิตอยู่ โดยการเชื่อในวันสิ้นโลกที่จะมีการตัดสินคุณความดีและความผิดต่างๆ ที่มนุษย์ได้กระทำไปนั้นทำให้มนุษย์มีความเชื่อมั่นในความยุติธรรม แม้ว่าในโลกนี้จะไม่มีความยุติธรรมจากมนุษย์ด้วยกัน ในโลกหน้าก็จะได้รับการตอบแทนที่เที่ยงตรง และยุติธรรมจากพระเจ้า

1.6 ศรัทธาในกฎแห่งการกำหนดสภาวะ (Law of Measurement)

กฎแห่งการกำหนดสภาวะในภาษาอาหรับเรียกว่า “ ก้อดร์ ” แปลว่า การกำหนดให้มุสลิมจะต้องเชื่อในการกำหนดสภาวะของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) โดยพระองค์จะเป็นผู้กำหนดสภาวะต่างๆ ในโลก รวมทั้งในจักรวาล และกฎของธรรมชาติทั้งหลาย รวมทั้งการกำหนดความดีความชั่ว อิสลามถือว่าอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ทรงสร้างมนุษย์ให้มีความคิดที่เป็นอิสระที่จะเลือกทำในสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดีก็ได้ เช่นการที่พระองค์กำหนดให้มนุษย์สามารถที่จะพูด มนุษย์มีสิทธิที่จะพูดจริงหรือพูดเท็จก็ได้ โดยพระองค์มิได้บังคับให้มนุษย์ต้องพูดหรือทำในสิ่งที่ดีเท่านั้น แต่พระองค์ได้ให้อิสระแก่มนุษย์ในการเลือกทำความดีหรือความชั่ว โดยให้ความสามารถในการคิดและความเฉลียวฉลาดแก่มนุษย์พร้อมกับคัมภีร์และศาสดาเป็นแนวทางและตัวอย่างในการดำเนินชีวิต ซึ่งต่างจากสรรพสิ่งอื่นที่พระองค์ได้ทรงสร้างขึ้น

ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของการประทานศาสนาอิสลามแก่มวลมนุษย์ต้องการที่จะปกป้องมนุษย์ให้พ้นจากการล่อลวงของชัยฏอน (มาร) คำสอนของศาสนาอิสลามจึงมีเนื้อหาครอบคลุมสิ่งต่างๆ ในชีวิตมนุษย์ 5 ด้านด้วยกันคือ ชีวิต ทรัพย์สิน สติปัญญา วงศ์ตระกูล และศาสนา⁶ เป็นสำคัญ

(2) หลักปฏิบัติ (The Application of Faith) หลักปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม มีอยู่ 5 ประการคือ

2.1 การปฏิญาณตน (The Witness) หน้าที่ของมุสลิมประการแรกคือการประกาศตนต่อสาธารณชนด้วยการกล่าวคำว่า “ ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ์ มุฮัมมัดร่อซูลุลลอฮ์ ” ซึ่งแปลว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ (ซ.บ.) และมุฮัมมัด (ซ.ล.) เป็นศาสนทูตของพระองค์ โดยการกล่าวคำปฏิญาณตนดังกล่าวเป็นการเกี่ยวเนื่องกับการศรัทธาใน

⁶ ข้อมูลจาก www.dranas.net

เอกภาพของพระเจ้า และการศรัทธาในศาสนทูตของพระเจ้าซึ่งอยู่ในจิตใจของมุสลิม เมื่อกล่าวคำปฏิญาณดังกล่าวแล้วมุสลิมจะมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลามที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน และการปฏิบัติตนของศาสนคัมภีร์ฮัมมัด (ช.ล.) หรือที่เรียกว่าซุนนะฮ์

2.2 การละหมาด หรือ นมาซ* (Mandatory Prayers of Worship)

มุสลิมมีหน้าที่ต้องทำการละหมาดวันละ 5 เวลาคือก่อนพระอาทิตย์ขึ้น เมื่อเลยเวลาที่เที่ยงวัน เวลาบ่าย เวลาก่อนค่ำ และในเวลากลางคืน ซึ่งการละหมาดนั้นมีเป้าหมายที่จะฝึกอบรมจิตใจของมุสลิมให้มีการรำลึกถึงอัลลอฮ์ (ช.บ.) โดยสามารถทำได้ทุกสถานที่ที่มีความสะอาด และจะทำละหมาดร่วมกันหรือทำละหมาดคนเดียวก็ได้ แต่ปกติควรละหมาดร่วมกันและในสถานที่ละหมาดที่เรียกว่า “มัสยิด” (Mosque)

2.3 การถือศีลอด (Fasting) หมายความว่าละเว้นจากการกิน การดื่ม การประพฤดิชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้ง การพูดจาเหลวไหล โดยมุสลิมถูกกำหนดให้ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนซึ่งเป็นเดือนที่ 9 ของปฏิทินทางจันทรคติของอิสลาม การถือศีลอดเป็นการแสดงความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) และเพื่อเป็นการฝึกร่างกายและจิตใจให้มีความอดทน เมื่อยามหิวอาหาร และความต้องการทำสิ่งที่ไม่ดีงาม นอกจากนั้นยังทำให้ได้ทราบถึงความรู้สึกของคนยากจนที่ได้รับความหิวโหยจากการขาดแคลนอาหาร และเป็นการส่งเสริมสังคม เพราะในการถือศีลอดนั้นไม่ว่าคนรวยหรือคนจนจะต้องตกอยู่ในความหิวและกระหายเช่นเดียวกัน ทำให้มนุษย์เห็นใจกันและกันมากยิ่งขึ้น

2.4 การจ่ายซะกาต (Mandatory Alms) ซะกาต หมายถึงสิทธิของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ในความมั่งคั่งของมนุษย์ มุสลิมมีหน้าที่ต้องจ่ายซะกาตจากทรัพย์สินที่เหลืออยู่ตามจำนวนที่กำหนดในรอบปีหนึ่งตามอัตราตั้งแต่ร้อยละ 2.5 ถึงร้อยละ 20 จึงอาจกล่าวได้ว่าซะกาตเป็นภาษีทางศาสนาที่มุสลิมมีหน้าที่ต้องจ่ายเข้ากองคลังกลาง (บัยตุลมาล) เนื่องจากซะกาตที่เรียกเก็บได้จะต้องใช้จ่ายไปตามที่ศาสนากำหนดไว้เท่านั้น และผู้มีสิทธิได้รับเงินซะกาตก็คือคนยากจน ผู้ที่เข้ารับอิสลามใหม่และขาดปัจจัยยังชีพ เป็นต้น อิสลามถือว่าการจ่ายซะกาตเป็นหลักปฏิบัติรองลงมาจากการละหมาด และเป็นหลักการทางเศรษฐกิจที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจอิสลามที่เป็นเครื่องมือในการกระจายความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไปสู่ทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

* นมาซ เป็นภาษาเปอร์เซียตรงกับภาษาสันสกฤตว่า นมัส ซึ่งใช้ในภาษาไทยว่า นมัสการ

2.5 การประกอบพิธีฮัจญ์ (Pilgrimage) มุสลิมที่มีความสามารถ มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงมีหน้าที่ต้องเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์อย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิต โดยจะต้องเดินทางไปยังศาสนสถานกะบะฮ์ ณ นครมักกะฮ์ โดยในการทำฮัจญ์นี้จะมีมุสลิม จากทั่วโลกเดินทางมาประกอบพิธีร่วมกัน ซึ่งจะทำให้มุสลิมได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความ เข้าใจกัน อันจะทำให้เกิดภราดรภาพตามหลักศาสนาอิสลาม

จากหลักการสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามได้ กำหนดหลักการในการปฏิบัติของมุสลิมไว้อย่างครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตในทุกด้าน วิธีชีวิตของมุสลิมและหลักการของศาสนานั้นจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกัน และต้อง ควบคู่กันไปเสมอ และนอกจากนั้นอิสลามยังให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม และจริยธรรมอีกด้วย โดยอิสลามถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ของมุสลิม ที่ดี มีความประพฤติและอุปนิสัยที่ดีงาม ทั้งนี้ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับ พระเจ้า เป็นเรื่องของความรัก ความยำเกรงพระองค์ ความบริสุทธิ์ใจ ความอดทนอดกลั้น การ มอบความไว้วางใจในพระองค์ การสำนึกในบุญคุณของพระองค์ ความกระตือรือร้นในการ ปฏิบัติสิ่งที่พระองค์ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่ทรงห้าม อันจะเป็นการสนับสนุนและเสริมสร้าง คุณธรรมของมนุษย์ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองนั้น มุสลิมต้องมีความเมตตา ต่อผู้อื่น เคารพในสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่นเช่นเดียวกับที่เคารพสิทธิของตนเองมีความ ซื่อสัตย์ แสวงหาความรู้และความดีในทุกวิถีทาง ปรับปรุงข้อผิดพลาดของตนและเสียใจต่อ บาบที่ได้กระทำ เป็นต้น

3.1.3 ลักษณะเฉพาะของศาสนาอิสลาม

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศาสนาอิสลามถือเป็นศาสนาแห่ง ความสมบูรณ์ในตัวเอง และสามารถให้คำตอบต่อปัญหาทางด้านจิตใจและปัญหาทางโลกได้ โดยคำตอบนั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะทางด้านปรัชญาเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ทั้งแง่มุมด้านปัจเจกชน และสังคม ซึ่งนี่ถือเป็นลักษณะเฉพาะประการหนึ่งที่ทำให้ อิสลามต่างจากศาสนาอื่นที่ถือว่าศาสนาแยกจากการดำเนินชีวิตทางโลกของมนุษย์ แต่อิสลาม นั้นได้กำหนดถึงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย รวมทั้งกล่าวถึงชีวิตในโลกหน้าไว้ ด้วย ในอิสลามจึงไม่อาจพบสิ่งใดซึ่งศาสนาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เลย อิสลามจึงเป็นเพียง ศาสนาเดียวของโลกที่ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างศาสนากับทางโลก และไม่ยอมรับการแบ่งแยก ระหว่าง วัตถุ (กาย) กับศีลธรรม (ใจ) อิสลามถือว่าศีลธรรมและอำนาจทางวัตถุจำเป็นจะต้อง เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน อิสลามจึงมุ่งที่จะสร้างความสมดุลระหว่างสองแง่มุมของชีวิตทั้งด้านวัตถุ

และจิตใจ คำสอนของอิสลามมีความสอดคล้องกับจิตใจและความต้องการของมนุษย์ในทางโลก ดังนั้น การดำเนินชีวิตของมุสลิมในทุกๆ การกระทำจึงเกี่ยวข้องกับศาสนาอยู่เสมอ และทุกลมหายใจของมนุษย์ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับอิสลามทั้งสิ้น

นอกจากความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินชีวิตของมนุษย์และศาสนาซึ่งไม่อาจแยกจากกันได้แล้ว ลักษณะเฉพาะของศาสนาอิสลามอีกประการหนึ่งคือ “ความศรัทธา” โดยความศรัทธาที่แท้จริงของอิสลามมิได้เป็นเพียงสิ่งที่ทำแต่เพียงลมปากหรือศรัทธาแบบมีคอบอดโดยไม่มีการศึกษาไตร่ตรองเท่านั้น แต่ความศรัทธาในอิสลามคือความศรัทธาที่ได้ศึกษาด้วยสติปัญญาและเหตุผล มุสลิมจึงต้องสร้างความศรัทธาของตน อิสลามของเขาจึงจะสมบูรณ์ นอกจากนี้อิสลามยังสนับสนุนและเชิญชวนให้มนุษย์ได้ศึกษาหาความรู้และใช้สติปัญญาต่างๆ ในการตัดสินใจ และมนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกโดยไม่มีการบังคับ เพราะอัลลอฮ์ (ช.บ.) จะไม่ทรงรับความศรัทธาที่ถูกบังคับ และไม่ทรงถือว่าเป็นอิสลามที่แท้จริง

3.1.4 ที่มาของหลักกฎหมายอิสลาม

กฎหมายอิสลาม ถือเป็นกฎหมายของมนุษยชาติที่สามารถใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาของอัลลอฮ์ (ช.บ.) กฎหมายดังกล่าวจึงไม่มีอคติของมนุษย์ในการที่จะใช้เหตุผลที่เกิดจากจิตสำนึกส่วนตัวที่จำกัดอยู่โดยสิ่งแวดล้อมและสติปัญญาของมนุษย์ ดังนั้น เมื่อกฎหมายอิสลามเป็นกฎหมายของพระเจ้า จึงทำให้กฎหมายดังกล่าวยั่งยืนอยู่ตลอดมา โดยกฎหมายอิสลามมีที่มาสำคัญ 4 ประการดังนี้

1) คัมภีร์อัล-กุรอาน ถือว่าเป็นพระโองการของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ที่ได้ทรงประทานลงมาให้แก่ท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) โดยหลังจากที่ท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ได้เสียชีวิต จึงได้มีการรวบรวมคำสอนต่างๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ตามบันทึกที่มีการจดเป็นตัวอักษรไว้บนใบปาล์มบ้างหนังสือบ้าง ตลอดจนการจดจำของบรรดาผู้ใกล้ชิดและสาวกนำมาเรียบเรียงไว้จนครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งสิ้น 30 บท (ซูเราะฮ์) เป็นจำนวน 6,000 กว่าโองการ จึงนับได้ว่าเป็นที่มาของกฎหมายอิสลามอันดับแรกที่สำคัญที่สุด

2) อัล-หะดีษ คือข้อบัญญัติจากการกระทำต่างๆ และพระวจนะตลอดถึงการวินิจฉัยปัญหากฎหมายบางเรื่อง รวมทั้งการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ซึ่งได้มีการบันทึกและจดจำโดยผู้ใกล้ชิด และบรรดาสาวกทั้งหลาย เก็บรักษาไว้เป็นหลักการทางศาสนาและถือปฏิบัติตามกันตลอดมาเช่นที่เรียกว่า “ซุนนะห์”

3) อัล-อิจญ์มาอ์ คือความเห็นอันเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายอิสลามที่สอดคล้องต้องกันของนักนิติศาสตร์อิสลาม ซึ่งเป็นสาวกของท่านศาสดาในกรณีที่ไม่มี

ข้อความใดปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน หรืออัล-หะดีษ ที่จะยกมาปรับใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อชี้ขาดไปได้ จึงถือตามความเห็นและการพิจารณาอันสอดคล้องต้องกันในหมู่สาวกผู้ใกล้ชิดของท่านซึ่งถือว่าเป็นทางแนะแนวที่ดีที่สุดเช่นกัน

4) อัล-กียาส คือการเปรียบเทียบโดยอาศัยเหตุผลที่ต่อเนื่องด้วยที่มาของกฎหมายอิสลามทั้ง 3 ประการข้างต้น แต่ยังไม่พอแก่การวินิจฉัยปัญหาต่างๆ จึงจำเป็นต้องหาเหตุผลโดยอาศัยการเปรียบเทียบกับตัวบทกฎหมายที่ใกล้เคียง และไม่ขัดต่อหลักการอันเป็นที่มาของกฎหมายอิสลามทั้ง 3 ประการดังกล่าว หรือถ้าหากยังไม่สามารถกระทำได้อีกให้ดำเนินการวินิจฉัยตามหลักธรรม การปฏิบัติศาสนกิจ หรือตามประเพณีนิยมทั่วไปที่ไม่ขัดต่อหลักธรรมหรือจริยธรรมในอิสลาม

3.2 ภูมิหลังทางด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

สิทธิมนุษยชนในอิสลามนั้น ได้มีการกล่าวถึงในคัมภีร์อัล-กุรอาน และซุนนะฮ์ (แนวทางการปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.)) โดยอิสลามได้ให้ความสำคัญกับประโยชน์และสิทธิของปัจเจกชนควบคู่ไปกับประโยชน์ของสังคมเสมอ กล่าวคืออิสลามได้ให้เกียรติแก่มนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้แทนของพระเจ้าบนโลกนี้ และยอมรับให้มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพทั้งทางด้านชีวิตร่างกาย ความคิดความเชื่อ การแสดงออก รวมทั้งสิทธิทางการเมืองต่างๆ เป็นต้น ซึ่งหลักการเหล่านี้ตั้งอยู่บนแนวคิดในการปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และขณะเดียวกันต้องไม่เกิดความเสียหายต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมส่วนรวม เนื่องจากสิทธิมนุษยชนในอิสลามมีความเหนือกว่าด้วยศีลธรรมและความชอบธรรม

เมื่อสิทธิมนุษยชนในอิสลามได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและซุนนะฮ์ จึงกล่าวได้ว่าอิสลามได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิมนุษยชนก่อนที่จะมีคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและมีมากกว่า 1,400 ปี โดยมีหลักฐานสนับสนุนเช่น คำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งท่านได้กล่าวในการประกอบพิธีฮัจญ์ครั้งสุดท้ายของท่านว่า “ โอ้ มนุษย์ทั้งหลาย พวกเจ้าจงได้ตระหนักถึงพระเจ้า และพ่อของพวกท่าน ท่านทั้งหลายเป็นเชื้อสายของอาดัม และอาดัมได้ถูกสร้างมาจากดิน และจงตระหนักว่าผู้ที่ดีที่สุดในหมู่ของท่านท่านในสายตาของอัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้อง และความชอบธรรมนั่นเอง ไม่เกียรติยศใดๆที่จะทำให้ชาวอาหรับเหนือกว่าผู้อื่น ยกเว้นแต่คุณงามความดีและความชอบธรรมของเขา ” สิ่งเหล่านี้จึงเกิดขึ้นก่อนคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งได้ฝังรากลึกอยู่ในหลักการในการปฏิวัติของสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส และจากถ้อยคำดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหลักการของศาสนาอิสลามเห็นว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าในความเป็นมนุษย์เท่า

เทียมกัน ไม่มีสิทธิพิเศษใดในหมู่มนุษย์ด้วยกัน นอกเหนือจากคุณงามความดีของเขา ดังนั้นในอิสลามจึงมิได้มีการแบ่งแยกพรรคพวก แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิวของมนุษย์แต่อย่างใด ทั้งนี้ได้มีการยืนยันในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ มนุษย์เอ๋ย แท้จริง เราได้ให้กำเนิดสุเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และได้ทรงทำให้สุเจ้าได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่มุสเจ้าในทัศนะของอัลลอฮ์ (ช.บ.) คือ ผู้ที่สำรวมตนยิ่ง แท้จริงอัลลอฮ์(ช.บ.) ทรงเป็นผู้รอบรู้เสมอ ”⁸

3.2.1 รากฐานแนวคิดและปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนในอิสลามตั้งอยู่บนรากฐานความคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่ถูกสร้างโดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) โดยสถานะนี้วางอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงชาติกำเนิด เพศ สีผิว เผ่าพันธุ์ และสถานะทางสังคมอื่นๆ นอกจากนี้อิสลามยังถือว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ทรงเลือกมนุษย์ให้เป็นผู้แทนของพระองค์บนโลกนี้ เพื่อที่จะนำแนวทางที่พระองค์ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานมาใช้ มนุษย์จึงถูกสร้างให้มีความสามารถในการเรียนรู้ มีอิสรภาพในการเลือก ซึ่งเมื่อยอมรับอิสรภาพส่วนนี้แล้วจึงมีความเชื่อว่ามนุษย์อาจจะหลงทางได้ จึงจำเป็นต้องมีการนำทางเป็นระยะๆ เพื่อที่มนุษย์จะได้รับรู้ถึงความยิ่งใหญ่ของตัวเองและพระเจ้าจึงได้ส่ง ศาสนทูตของพระองค์ นับแต่ศาสดาอาดัมจนถึงศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ทั้งนี้ การเป็นผู้แทนของอัลลอฮ์ (ช.บ.) นั้น มีขึ้นกับมนุษย์ทุกคนมิได้จำกัดเพื่อ ชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งหรือแต่เพียงผู้ปกครองเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้มนุษย์ในอิสลามเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเกียรติและสูงส่ง ซึ่งเกียรติยศนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) ผู้ทรงอำนาจสูงสุด และเป็นผู้ซึ่งยกย่องมนุษย์ให้อยู่เหนือสิ่งมีชีวิตทั้งปวงที่ถูกสร้างขึ้น จากหลักฐานในคัมภีร์อัล-กุรอานว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ให้เกียรติแก่มนุษย์ โดยสั่งให้บรรดาเทวทูตให้ความเคารพต่อมนุษย์ ดังที่ได้บัญญัติว่า “ และ (จงรำลึกถึงเวลา) เมื่อเรากล่าวแก่บรรดาเทวทูตว่า จงเคารพนบอมต่ออาดัม ... ”⁹ เป็นต้น และด้วยหลักการพื้นฐานดังกล่าวนี้ถือเป็นรากฐานสำคัญต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

ทั้งนี้ แม้อิสลามจะถือว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) เป็นผู้ทรงสร้างมนุษย์ทุกคนขึ้นมา แต่รากฐานความคิดนี้ มิได้ทำลายสิทธิเสรีภาพของมนุษย์แต่อย่างใด เนื่องจากประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้น อิสลามได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพแก่มนุษย์ทุกคนทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม ซึ่งสิทธิเสรีภาพในทุกวิถีทางของการดำเนินชีวิต อิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามี

⁸ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 49 โองการที่ 13

⁹ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 20 โองการที่ 116

อิสระหรืออยู่ในสภาพที่บริสุทธิ์ เกิดมาโดยปราศจากการเป็นทาส ปราศจากบาป ปราศจากความต่ำต้อย ดังนั้น มนุษย์จึงมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ตราบที่เขามีได้ละเมิดกฎของอัลลอฮ์ (ช.บ.) หรือทำลายสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และนอกจากสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไปแล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นรากฐานสำคัญที่ส่งผลต่อการรับประกันสิทธิมนุษยชนในอิสลามอย่างมั่นคงก็คือ เสรีภาพในเรื่องความศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ และเสรีภาพในจิตสำนึก ซึ่งอิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางความเชื่อ ความคิดและการปฏิบัติศาสนกิจ โดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้กล่าวยืนยันในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ไม่มีการบังคับในศาสนา แน่นนอนความถูกต้องได้เป็นที่ชัดเจนจากความผิดแล้ว ดังนั้น ผู้ใดปฏิเสธมารร้ายและมีศรัทธาต่ออัลลอฮ์ โดยแน่นนอน เขาได้ยึดห่วงอันมั่นคงซึ่งไม่มีการขาดอีกแล้ว และอัลลอฮ์ทรงได้ยินและทรงรอบรู้อย่าง ”¹⁰ การที่อิสลามมีทัศนคติเช่นนี้ก็เนื่องจากอิสลามให้ความสำคัญกับการศรัทธา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะไม่มี ความหมายเลยหากเป็นสิ่งที่เกิดจากการบีบบังคับ นอกจากนี้อิสลามยังได้เผยแพร่โดยให้มนุษย์ มีโอกาสในการตัดสินใจเลือกวิถีทางดำเนินชีวิตของตนเองดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) สัจธรรมมาจากพระเจ้า ผู้อภิบาลของพวกท่าน ดังนั้น ผู้ใดประสงค์จะศรัทธาก็ศรัทธา และผู้ใดประสงค์จะไม่ศรัทธาก็ให้ปฏิเสธได้ ”¹¹ อิสลามจึงไม่สนับสนุนให้มีการอาฆาตกันด้วยเรื่องศาสนา ไม่มีความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ไม่มีอคติในเชื้อชาติ

3.2.2 สถานะของมนุษย์ในอิสลาม

อิสลามเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้า มนุษย์ทุกคนจึงเสมอกันต่อหน้าพระเจ้า และมีฐานะสูงส่งที่สุดในบรรดาสิ่งที่ถูกสร้างทั้งหมด การที่มีสถานะอันสูงส่งเช่นนี้ก็เพราะว่ามนุษย์ได้รับความสามารถทางด้านสติปัญญา และมีจิตวิญญาณในการทำสิ่งต่างๆ แต่ยังมีมนุษย์มีฐานะที่สูงส่งเพียงใด มนุษย์ก็ย่อมต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น มนุษย์จึงมีฐานะเป็นผู้แทนของพระเจ้าบนผืนดินนี้ ดังนั้น เมื่อมนุษย์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนของพระองค์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีอำนาจหน้าที่ และมีความสามารถที่ควรจะได้รับเกียรติและความสูงส่ง นอกจากนี้อิสลามยังเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาในสภาพบริสุทธิ์ โดยไม่มีบาปหรือข้ออ้างใดๆติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่เมื่อเขาบรรลุนิติภาวะแล้วเขาจะต้องรับผิดชอบต่อทุกสิ่งทุกอย่างในการกระทำและเจตนารมณ์ของเขา ถ้าหากเขาได้เติบโตขึ้นมาโดยปกติและไม่เป็นคนวิกลจริต มนุษย์จึงไม่เพียงแต่จะเป็นผู้ที่อิสระจากความบาป จนกว่าเขาจะทำบาป แต่เขา

¹⁰ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 2 โองการที่ 256

¹¹ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 18 โองการที่ 29

ยังคงมีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเขา ซึ่งความอิสระนี้ทำให้จิตสำนึกของมนุษย์ปลอดพ้นจากแรงกดดันเรื่องที่ว่ามนุษย์มีบาปติดตัว ตั้งแต่เกิด อิสรภาพในอิสลามจึงวางอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม ดังนั้น อิสลามจึงเชื่อว่าถ้าอาดัมเป็นผู้ทำบาปครั้งแรกก็เป็นเรื่องของอาดัมที่จะต้องรับผิดชอบต่อบาปนั้นเอง บนพื้นฐานแห่งเหตุผลและหลักฐานจากคัมภีร์อัล-กุรอาน มุสลิมเชื่อว่าอาดัมได้ตระหนักถึงสิ่งที่ท่านทำและท่านได้ขอร้องต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าแล้ว เช่นเดียวกันมุสลิมเชื่อว่าพระเจ้าผู้เป็นเจ้าทรงเมตตาและให้อภัยแก่อาดัมแล้ว

เมื่อมนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเกียรติและสูงส่ง คุณลักษณะและสถานะที่พิเศษของมนุษย์ในทัศนะของอิสลามดังนี้

1. คุณลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาในรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุด ดังบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานที่ว่า “..แน่นอน เราได้สร้างมนุษย์ในแบบที่ดีเยี่ยม..”¹² ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มพูนความมั่งคั่งในการสร้างมนุษย์อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงมอบทุกสิ่งซึ่งจำเป็นต่อความต้องการของมนุษย์ โดยพระองค์ได้ทรงตรัสว่า “ และพระองค์ได้กระทำให้ที่อยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย และที่อยู่ในแผ่นดินนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้เจ้า..”¹³

2. มนุษย์เป็นสิ่งที่มีชีวิตที่สมบูรณ์ที่สุด โดยอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงให้มนุษย์มีสัญชาตญาณที่บริสุทธิ์และปลอดจากความชั่วร้ายทั้งปวง และเชื่อว่าความชอบธรรมเป็นนิสัยที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด ในขณะที่ความผันผวนและความชั่วร้ายต่างๆ เกิดขึ้นจากเหตุบังเอิญ เมื่อมนุษย์ไม่ยอมรับในแนวทางของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า และหลงเดินไปตามทางที่ย่อมทำให้มนุษย์จะถูกลงโทษจากการฝ่าฝืนของเขา

3. ความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อความประพฤติและการกระทำของมนุษย์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ความยุติธรรม ความเสมอภาค และสันติภาพ เกิดขึ้นในหมู่ของพวกเขา ดังที่คัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติถึงแนวทางแห่งความสัมพันธไมตรีไว้อย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งได้ผลักดันให้มนุษย์ได้ปฏิบัติตามและยึดมั่นในข้อกำหนดเหล่านั้น

จากสิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้ทราบถึงทัศนะของอิสลามในเรื่องความเป็นมนุษย์ได้อย่างชัดเจน ว่าตามทัศนะของอิสลามมีลักษณะตรงกันข้ามกับสังคมและระบอบการปกครองที่อยู่ในมือของผู้มีอำนาจในยุคก่อนอิสลาม ซึ่งเห็นว่าความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลนั้นมีความแตกต่างกันตามวรรณะ ชาติกำเนิด และความแตกต่างทั้งหลายที่ถูกหยิบยกขึ้นมา

¹² คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 95 โองการที่ 4

¹³ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 45 โองการที่ 13

อ้าง เช่นในคัมภีร์เก่าแก่ของฮินดู มีการจำแนกมนุษย์โดยแบ่งตามความแตกต่างของวรรณะ ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด และเผ่าพันธุ์ ทั้งสิ้น 4 วรรณะ โดยในบรรดาวรรณะทั้ง 4 นั้น ผู้ซึ่งอยู่ในฐานะที่สูงที่สุดคือ “พราหมณ์” และวรรณะที่ต่ำที่สุดคือ “จัณฑาล” ซึ่งถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีมลทิน เป็นทาส และถูกกีดกันจากผู้ที่อยู่ในวรรณะที่สูงกว่า ส่วนชาวกรีกโบราณเองก็ได้รับการปลูกฝังความเชื่อที่ว่า พวกเขาเป็นมนุษย์ที่ถูกเลือกสรรมาแล้ว มนุษย์กลุ่มอื่นๆนอกจากพวกเขาล้วนแต่เป็นผู้ป่าเถื่อน เช่นเดียวกับชาวโรมันซึ่งมักอ้างเหตุผลในสิทธิพิเศษทางสังคมของพวกเขา และบรรดาคนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงศักดิ์ ในขณะที่ชนชั้นอื่นๆถูกมองว่าเป็นทาสที่ต้องรับใช้ผู้ที่สูงกว่าตน เป็นต้น

สำหรับกรณีการคัดเลือกผู้ที่นำหน้าที่เป็นศาสนาทูต (ศาสดา) นั้นมีหลักฐานว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ผู้ทรงสูงสุดได้สั่งให้บรรดาศาสนทูตของพระองค์ คือศาสดามูฮัมหมัด (ช.ล.) มายังมวลมนุษย์เมื่อ 1,400 กว่าปีมาแล้ว ซึ่งในคัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติไว้ว่า “..และเราได้ส่งเจ้า (มูฮัมหมัด) เพื่ออื่นใด เว้นแต่เป็นผู้แจ้งข่าวดีและเป็นผู้เตือนมนุษย์ทั้งหลาย (ต่อบาป)..”¹⁴ ทั้งนี้ อิสลาม ได้ให้ความศรัทธาขึ้นอยู่กับบรรดาศาสนทูตทุกคน ดังที่เราได้พบในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ จงกล่าวเถิด เราศรัทธาในอัลลอฮ์(ช.บ.)และสิ่งที่ได้ถูกประทานแก่บรรดานบีทั้งหลายจากพระผู้อภิบาลของเขาทั้งหลาย โดยเรามีได้จำแนกในระหว่างผู้ใดในหมู่พวกเขา และเราเป็นผู้มอบน้อมต่อพระองค์ ”¹⁵ และท่านศาสดาได้กล่าวแก่นุชชชาติทั้งหมดว่า “ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะเป็นชาวอาหรับ หรือมิใช่ชาวอาหรับ ผิขาว หรือผิวดำ อย่่างไรก็ตามอิสลามมิได้ต่อต้านสิ่งใดโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในเรื่องสถานที่ และมีได้คำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศหรือเส้นแบ่งเขตของชาติใด มุสลิมในดินแดนต่างๆของโลก ซึ่งแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติและสีผิว ทุกคนล้วนเป็นพี่น้องกันในความหมายของศาสนา อิสลามถือว่ามนุษย์ชาติทั้งหมดคือประชาชาติเดียวกัน พวกเขาได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เพราะบทบัญญัติได้กล่าวแก่ประชาชาติทั้งหมดว่า “..แท้จริงนี่คือ ประชาชาติของสุเจ้าเป็นประชาชาติอันหนึ่งอันเดียวกัน และฉันเป็นผู้อภิบาลของสุเจ้า..”¹⁶ และได้มีการบันทึกในคัมภีร์อัล-กุรอานอีกด้วยว่า “ โอ้ มนุษยชาติ แท้จริงเราได้สร้างสุเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และได้ทำให้สุเจ้าเป็นประชาชาติ และเผ่าพันธุ์ เพื่อสุเจ้าจะารู้จักกัน แท้จริงผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่สุเจ้าในทัศนะของอัลลอฮ์ (ช.บ.)

¹⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 34 โองการที่ 28

¹⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 136

¹⁶ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 21 โองการที่ 92

นั่นคือผู้ที่สำรวจตนยิ่ง ..”¹⁷ จากโองการต่างๆในคัมภีร์อัล-กุรอาน และวิถีทางในการดำเนินชีวิตของท่านศาสดานั้น ถือได้ว่าบทบัญญัติของอิสลามได้ปิดลงอย่างสมบูรณ์ แม้จะไม่มีบทบัญญัติเพิ่มเติมหลังจากศาสนของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) และไม่มีศาสนทูตอื่นๆ อีกก็ตาม จึงถือได้ว่าอิสลามได้ถูกทำให้สมบูรณ์แล้ว ชารีอะฮ์(กฎหมายอิสลาม)นี้ จึงมีพื้นฐานมาจากความศรัทธา และการกระทำที่ถูกต้อง มีความทันสมัยเป็นบูรณาการ และครอบคลุมทุกเหตุผลในทุกกาลเวลาและสถานที่

3.2.3 ลักษณะและสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนในอิสลามมีการรับรองไว้อย่างชัดเจนและกว้างขวางทั้งในคัมภีร์อัล-กุรอานและซุนนะฮ์ (แนวทางปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.)) โดยถือว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่พระเจ้าได้ประทานให้แก่มวลมนุษย์ จึงมีความสูงส่งกว่าสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์มอบให้แก่กันด้วยคุณค่าทางศีลธรรม มนุษย์จึงไม่มีสิทธิที่จะยกเลิกหรือละเมิดสิทธิเหล่านั้นได้ รวมทั้งไม่อาจหลีกเลี่ยงโดยอาศัยเจตนารมณ์ของปัจเจกชนหรือชุมชนโดยผ่านทางกฎหมาย หรือจากการละเลยเพิกเฉยของผู้มีอำนาจได้เลย และถือเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องยึดมั่น หวงแหน และส่งผ่านคำสอนของพระเจ้าเพื่อทำให้สิทธิมนุษยชนบรรลุผล และช่วยเหลือมนุษยชาติให้พ้นจากความเจ็บปวด ความโหดร้ายต่างๆได้

อิสลามถือว่าการยอมรับนับถือสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมของสังคม ทั้งนี้ จากรากฐานของหลักคำสอนและปรัชญาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนในทัศนะของอิสลามไม่มีการแบ่งแยกมนุษย์โดยอาศัยปัจจัยทางชาติกำเนิด สีผิว เพศ ภาษา หรือฐานะทางสังคมอื่นแต่อย่างใด ถือว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นโดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) จึงมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นอกจากนี้อิสลามยังถือว่าอิสรภาพของมนุษย์ในสังคมถือเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งของชีวิต เนื่องจากเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนได้รับมาตั้งแต่แรกเกิด และได้รับการรับรองจากการล่งละเมิดและการกดขี่ต่างๆ และสำหรับเรื่องการเมืองการปกครองที่ทำให้สถานะทางสังคมของมนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองซึ่งอาจทำให้ฐานะของมนุษย์เกิดความไม่เท่าเทียมกันนั้น อิสลามถือว่าความเท่าเทียมกันมีอยู่แม้กระทั่งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายของพระเจ้า

¹⁷ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 49 โองการที่ 13

ปราศจากการแบ่งแยกและการแทรกแซงใดๆ นอกจากนี้การปกครองแบบทรราชย์ก็ถือเป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติในอิสลาม และถือว่าทุกคนในสังคมเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม มีสิทธิที่จะต่อต้านผู้รุกรานสังคมหรือกระทำการละเมิดต่อกฎหมาย และขณะเดียวกันทุกคนในสังคมย่อมมีสิทธิได้รับการประกันความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน รวมทั้งบริการต่างๆ ของสังคมด้วย ส่วนเรื่องความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชายนั้น อิสลามได้ยืนยันว่าผู้หญิงก็มีความสำคัญเท่าเทียมกับผู้ชาย และมีได้มีฐานะต่ำกว่าผู้ชายแต่อย่างใด และผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพและ ส่วนร่วมในทุกๆ ด้านเท่าเทียมกับผู้ชาย ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และพระเจ้าอภิบาลของพวกเขาก็ตอบรับ (คำขอ) ของพวกเขา (โดยตรัสว่า) แท้จริงข้าจะไม่ทำให้สูญเสียแก่การกระทำของผู้กระทำคนใดจากพวกเจ้าไม่ว่าเขาจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง บ้างก็สืบเชื้อสายมาจากกันและกัน ”¹⁸

ทั้งนี้ ต้องยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนในอิสลามซึ่งได้มีการรับรองไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและซุนนะฮ์นั้น ไม่ได้มีความเด็ดขาด แต่ถูกจำกัดในบางส่วนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างวัตถุประสงค์ของกฎหมายอิสลามและเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของสังคมซึ่งมีปัจเจกชนเป็นสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อที่จะมิให้เรื่องข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดในเรื่องสิทธิมนุษยชนเหล่านี้กลายเป็นความสับสนและเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจึงจะยกตัวอย่างประกอบ เช่น กรณีเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกจะต้องถูกควบคุม เพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชนในสังคมให้พ้นจากการถูกรบกวนและการประทุษร้ายต่างๆ โดยข้อจำกัดของเสรีภาพเรื่องนี้คือจะต้องไม่เป็นการใส่ร้ายผู้อื่น เปิดเผยความลับของผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย หรือสิทธิเสรีภาพทางทรัพย์สินของบุคคลอิสลามได้รับรองไว้เช่นกันแต่ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการเพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองประโยชน์ของสังคมส่วนรวม โดยอิสลามได้กำหนดวิธีการอันชอบด้วยกฎหมายที่จะได้มาซึ่งทรัพย์สิน รวมทั้งวิธีการเพิ่มพูนทรัพย์สินว่าทรัพย์สินที่ได้รับการคุ้มครองจะต้องไม่ได้มาจากรีการที่มีชอบด้วยกฎหมาย เช่น การงอกเงยของทรัพย์สินจากการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าปกติ รายได้ที่ได้มาจากการจำหน่ายเครื่องคัมที่มีแอลกอฮอล์ และสารเสพติดต่างๆ หรือได้มาจากการเล่นการพนัน เป็นต้น

3.3 ปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ.1990 โดยองค์การอิสลาม : ตัวอย่างการนำหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนในอิสลามมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร

¹⁸ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 3 โองการที่ 195

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งซึ่งมีแนวความคิดพื้นฐานที่สอดคล้องกับการรับรองสิทธิมนุษยชนและหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอาน แม้ไม่ได้มีการนำมาบัญญัติเรียบเรียงให้เป็นหมวดหมู่ แต่เมื่อกระแสการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกมุ่งเน้นการรับรองในรูปของกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความชัดเจนแน่นอน และเป็นหลักประกันการรับรองสิทธิมนุษยชนได้อย่างแท้จริง องค์การอิสลาม (Organization of the Islamic Conference หรือ O.I.C) จึงถือโอกาสนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญที่กระตุ้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยได้ประกาศปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลามขึ้น เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 1990 เพื่อนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาบัญญัติในรูปของปฏิญญา และเพื่อให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้อง ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและเหมาะสมกับหลักปฏิบัติ วิถีชีวิต สภาพสังคมของมุสลิม

3.3.1 ความเป็นมาและเจตนารมณ์ของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990

ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 เกิดขึ้นโดยองค์การอิสลาม (Organization of the Islamic Conference หรือ O.I.C) ซึ่งเป็นองค์การที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มประเทศมุสลิม 57 ประเทศทั่วโลก โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการส่งเสริมความเป็นภราดรภาพระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันในกลุ่มประเทศสมาชิกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และด้านอื่นๆ ขจัดการแบ่งแยกเชื้อชาติ การเลือกปฏิบัติ การล่าอาณานิคม เพื่อสนับสนุนประชาชนชาวปาเลสไตน์ในการต่อสู้เรียกคืนสิทธิในความเป็นชาติและกลับคืนสู่ดินแดนอันเป็นบ้านเกิดของตน และสนับสนุนมุสลิมทั่วโลกในการปกป้องคุ้มครองเกียรติยศความเป็นอิสลาม และสิทธิความเป็นชาติของตน¹⁹ ซึ่งภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรมและเป็นผลงานที่มีค่ายิ่งขององค์การอิสลาม คือ การประกาศปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 1990 เพื่อเป็นแนวทางแก่ประเทศสมาชิกในเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่เป็นสิ่งผลักดันให้เกิดปฏิญญานี้คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติ ซึ่งมีพื้นฐานจากแนวคิดของศาสนาคริสต์ และบางประเด็นไม่อาจนำมาปรับใช้กับสังคมมุสลิมหรือไม่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม จึงเกิดแนวคิดที่จะบัญญัติหลักเกณฑ์

¹⁹ ข้อมูลจากเว็บไซต์ Wikipedia , the free encyclopedia

เรื่องสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้องชัดเจน ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและสามารถนำไปใช้ได้จริงกับประเทศมุสลิมทั่วโลกได้

ปฏิญญาฉบับนี้ได้ตระหนักถึงความเจริญและบทบาททางประวัติศาสตร์ของประชาชาติมุสลิมที่ว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้สร้างสิ่งที่ดีที่สุดแก่มนุษยชาติและได้ให้มนุษยชาติโดยทั่วไปมีความเจริญที่สมดุลและสามารถโยนโยนกับทุกชีวิตทั่วโลกที่วิทยาศาสตร์ต้องยอมรับ ประชาชาติทั้งมีบทบาทสำคัญในการรักษาความปลอดภัยของมนุษยชาติจากความหลงผิด จากการแข่งขันต่างๆ และยังแก้ไขปัญหาเรื้อรังเกี่ยวกับความเจริญของมนุษย์ได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนความพยายามของมนุษย์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันมนุษยชาติต่อการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและการปิดบังอำพรางการประกันเสรีภาพส่วนบุคคลต่อการปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม

3.3.2 เนื้อหาและสาระสำคัญของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ.

1990

ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 เริ่มต้นขึ้นด้วยบทบัญญัติที่ห้ามการเลือกปฏิบัติ หรือการแบ่งแยกโดยเหตุทางเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ความเชื่อ เพศ ศาสนา สถานะทางสังคม หรือสถานะอื่นใด จากนั้นจึงเป็นการบัญญัติถึงการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิเสรีภาพของคนชรา ผู้หญิง เด็ก คนเจ็บป่วย หรือ เหยื่อที่ จะได้รับการเลี้ยงดู ให้ที่อยู่อาศัย รวมทั้งการรักษาพยาบาลต่างๆ เป็นต้น สำหรับประเด็นเรื่องสิทธิระหว่างชายและหญิง ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ก็ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิในการแต่งงานโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ หรือสีผิว มีบทบัญญัติให้ผู้หญิงได้รับการรับรองให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายเช่นการมีส่วนร่วมในสิทธิหน้าที่ต่างๆ เสรีภาพทางการเงิน สิทธิในการรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตน เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของผู้ชายต่อสังคม และในฐานะสามีที่จะต้องดูแลปกป้องครอบครัวของตน บัญญัติให้สิทธิแก่ทั้งพ่อและแม่ในการดูแลลูก คุ้มครองสิทธิในครอบครัว ทั้งรับรองสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเองของบรรดาผู้ที่เป็นทาสหรือผู้ได้อาณานิคม สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่อต้านการใช้อำนาจอันมิชอบของผู้ปกครอง และยังให้ความสำคัญกับสิทธิด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 นี้ ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็นเช่น สิทธิมนุษยชนในอิสลามไม่มีความชัดเจนแน่นอนหลายกรณีขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายอิสลาม (ชารีอะฮ์) เป็น

สำคัญเช่นมาตรา 24 ที่บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพที่อยู่นอกเหนือปณิธานฉบับนี้อยู่ภายใต้กฎหมายอิสลาม หรือมาตรา 25 ที่บัญญัติว่ากฎหมายอิสลามจะเป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิงในการอธิบายความในทุกมาตราที่ระบุไว้ในปณิธานฉบับนี้ หรือมาตรา 22 เกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้บัญญัติว่า 22.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนะของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม 22.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและ ละเว้นจากความชั่วร้าย ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ยังคงมีประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพทางศาสนาซึ่งมาตรา 5 สิทธิในการแต่งงาน ได้บัญญัติว่า 5.1 ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และการแต่งงานเป็นรากฐานของสถาบันครอบครัว หญิงและชายมีสิทธิในการแต่งงานโดยปราศจากการบังคับบนพื้นฐานของกำเนิด สืบ และเชื้อชาติ ซึ่งมาตรา 5 นี้ไม่ได้กล่าวถึงข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างทางศาสนา จึงเกิดข้อวิจารณ์ว่า อิสลามยังคงมีข้อจำกัดและแบ่งแยกมิให้มีการแต่งงานระหว่างมุสลิมกับผู้นับถือศาสนาอื่นอยู่นั่นเอง หรือประเด็นเรื่องสิทธิสตรีตลอดจนความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงซึ่งจะจะไม่มีความชัดเจนนักเช่นมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติให้หญิงเท่าเทียมกับชายในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่มิได้รวมถึงความเท่าเทียมกันในด้านอื่นๆ เช่นสิทธิหน้าที่ในครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับชายในฐานะหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาของสาระของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 มีดังต่อไปนี้

3.3.2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ปฏิญญาไคโรฯ ได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในหลายมาตราและหลายลักษณะด้วยกันเช่น การรับรองคุณค่าและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ใน มาตรา 1 บัญญัติว่า “ 1.1 มนุษย์ทุกคนคือครอบครัวเดียวกันโดยการเชื่อมโยงจากการเป็น บ่าวของอัลลอฮ์ (ช.บ.) และเป็นวงศ์วานของท่านบีอาดัม มนุษย์ทุกคนมีต้นกำเนิดแห่งความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรี ความรับผิดชอบ และสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล โดยปราศจากความลำเอียง หรือแบ่งแยกโดยพื้นฐานของกำเนิด สืบ ภาษา เพศ การเข้าร่วมทางการเมือง สถานภาพทางสังคม ฯลฯ โดยความศรัทธาที่แท้จริงเป็นหลักประกันถึงการพัฒนาในเกียรติ และศักดิ์ศรีนี้ในระหว่างการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ 1.2 มนุษย์ทุกคนเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ (ช.บ.) และเป็นที่รักยิ่งของพระองค์โดยเฉพาะผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ไม่มีใครมีสิทธิพิเศษเหนือผู้อื่น เว้นแต่ผู้มีความประพฤติดี และดำรงความยุติธรรม ” หรือมาตรา 2 ซึ่งบัญญัติ

ว่า “ 2.1 ชีวิตเป็นของขวัญจากอัลลอฮ์(ช.บ.)และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิตนั้น ปัจเจกชน สังคม และรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกป้องสิทธินี้จากการถูกล่วงละเมิด ชีวิตหนึ่งชีวิตใด ไม่สามารถถูกทำลายได้ เว้นเสียแต่มีเหตุผลทางกฎหมายเท่านั้น 2.2 เป็นการผิดกฎหมาย หากมีการใช้วิธีการใดๆก็ตามเพื่อที่จะทำลายล้างมนุษยชาติ 2.3 การชำระไว้ซึ่งการมีชีวิตของ มนุษย์นั้น เป็นความรับผิดชอบทางศาสนา 2.4 ความปลอดภัยต่อร่างกายของมนุษย์นั้น จะ ล่วงละเมิดไม่ได้และไม่สามารถถูกล่วงเกินได้เลย นอกเสียจากมีหลักฐานและเหตุผลทาง กฎหมาย โดยรัฐบาลต้องให้หลักประกันในความคุ้มครองนี้ ” หรือความเสมอภาคของชาย และหญิงในมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า “ หญิงนั้นเท่าเทียมกับชายในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ พวกเขามีความเท่าเทียมกันในสิทธิและหน้าที่ พวกเขาจะมีหลักฐานของการเป็นพลเมืองและมี อิสรระต่อการจัดการทรัพย์สินของพวกเขา และยังมีสิทธิในการดำรงรักษาชื่อเสียงและวงศ์ ตระกูล ”

นอกจากนี้ยังรับรองความมีอิสรเสรีของมนุษย์ในมาตรา 11 ซึ่ง บัญญัติว่า “ 11.1 มนุษย์เกิดมาในสภาพที่อิสรระ ไม่มีผู้ใดที่จะกดขี่ข่มเหง หรือทำให้เสีย เกียรติ หรือควบคุม หรือใช้เขาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายอนุญาตให้ ความเป็นทาสรับใช้นั้นมีได้ต่อพระผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียว 11.2 ลัทธิล่าอาณานิคมทุก ชนิด ซึ่งเป็นสิ่งเลวร้ายที่สุดของการทำให้เป็นทาสถูกห้ามอย่างเด็ดขาดทุกประเทศที่อยู่ภายใต้ อาณานิคมมีสิทธิที่จะคัดสินใจ และมีอิสรภาพ ประเทศชาติต่างๆ นอกจากนั้นจะต้องรับผิดชอบ ในการช่วยเหลือประเทศที่เป็นอาณานิคมเพื่อที่จะขจัดระบบความเป็นทาสและเมืองขึ้นให้ หหมดไป ทุกชาติมีสิทธิที่จะชำระไว้ซึ่งอิสรระ เอกลัทธิ และ มีอำนาจที่จะพิทักษ์รักษา ทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด ” หรือสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในมาตรา 19 ซึ่งบัญญัติ ว่า “ 19.1 มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครอง ต่างก็มีความเสมอภาคกันภายใต้ กฎหมาย 19.2 สิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นหลักประกันของบุคคลทุกคน 19.3 ภาระหน้าที่ถือเป็นสิ่งซึ่งทุกคนต้องยึดถือโดยเคร่งครัด 19.4 ต้องไม่มีกรกล่าวหาหรือ ลงโทษบุคคล นอกจากที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม 19.5 ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการ สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ความผิดโดยกระบวนการสอบสวนที่เป็น ธรรม ซึ่งบุคคลสามารถเข้าไปต่อสู้แก้ไขข้อกล่าวหาของตนได้ ”

3.3.2.2 สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย

สิทธิในเนื้อตัวร่างกายเป็นสิทธิที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์และ ปรากฏอยู่ในหลายมาตราในปฏิญญานี้ เช่นมาตรา 2 บัญญัติว่า “ 2.1 ชีวิตเป็นของขวัญ

จากอัลลอฮ์(ช.บ.) และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิตนั้น ปัจเจกชน สังคม และรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกป้องสิทธินี้จากการถูกล่วงละเมิด ชีวิตหนึ่งชีวิตใดไม่สามารถถูกทำลายได้ เว้นเสียแต่มีเหตุผลทางกฎหมายเท่านั้น 2.2 เป็นการผิดกฎหมายหากมีการใช้วิธีการใดก็ตาม เพื่อที่จะทำลายล้างมนุษยชาติ 2.3 การรณรงค์ไว้ซึ่งการมีชีวิตของมนุษย์นั้น เป็นความรับผิดชอบทางศาสนา 2.4 ความปลอดภัยต่อร่างกายของมนุษย์นั้น จะถูกละเมิดไม่ได้และไม่สามารถถูกล่วงเกินได้ นอกเสียจากมีหลักฐานและเหตุผลทางกฎหมาย โดยรัฐบาลต้องให้หลักประกันในความคุ้มครองนี้ ” หรือมาตรา 3 ซึ่งบัญญัติว่า “ 3.1 ในกรณีที่มีการต่อต้านและมีการใช้อำนาจ อิทธิพล หรืออาวุธในการต่อต้านนั้น ประชาชนทั่วไปซึ่งมิได้มีส่วนร่วมในสงครามนั้น จะต้องไม่ฆ่าผู้ที่อ่อนแอ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้หญิง และเด็ก ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษา และบรรดาเชลยสงครามมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร เสื้อผ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ การทำลายศพเป็นสิ่งที่ต้องห้ามอย่างเด็ดขาด การแลกเปลี่ยนเชลยเพื่อให้มีการกลับสู่ครอบครัวเป็นสิ่งที่ต้องทำในช่วงสงคราม ” หรือสิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม ไม่ถูกทรมาน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในมาตรา 20 บัญญัติว่า “ บุคคลจะต้องไม่ถูกจับกุม เนรเทศ ลงโทษ หรือถูกจำกัดอิสรภาพ จนกว่าจะมีหลักฐานที่แน่ชัดตามกฎหมาย และเขาจะต้องไม่ได้รับการทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการกระทำการรุนแรงใดๆ ที่ขัดต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเขา นอกจากนี้บุคคลจะต้องไม่ถูกนำไปใช้ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรือเป็นอันตรายต่อชีวิตของเขา โดยปราศจากความยินยอมของเขา ทั้งนี้ กฎหมายได้ให้อำนาจแก่ผู้บริหารประเทศในการขจัดสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ” หรือมาตรา 21 ที่บัญญัติว่า “ การจับบุคคลเป็นตัวประกันไม่ว่าจะโดยวิธีการใดหรือเหตุผลใดก็ตาม ถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ” เป็นต้น

3.3.2.3 สิทธิส่วนบุคคล

สิทธิส่วนบุคคลนั้น ปฏิญญาโคโรฯ ได้ให้การรับรองไว้ในหลายด้าน เช่นสิทธิทางทรัพย์สินมาตรา 3 บัญญัติว่า “ 3.2 การทำลายล้างต้นไม้ พืชผัก ปศุสัตว์ บ้านเรือนของฝ่ายตรงข้าม (ศัตรู) เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ” หรือมาตรา 15 ซึ่งบัญญัติว่า “ 15.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการได้มาและการครอบครองทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีสิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยปราศจากอคติต่อตัวเขาหรือบุคคลอื่น หรือชุมชน กรรมสิทธิ์ส่วนตัวของบุคคลจะไม่สามารถถูกเพิกถอนได้ นอกจากเพื่อความต้องการของสังคม โดยจะต้องได้รับค่าชดเชยที่รวดเร็ว และเป็นธรรม 15.2 การยึด หรือริบ และกักกันไว้ซึ่ง

ทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ถูกห้าม นอกจากจะเป็นไปตามกฎหมาย ” หรือมาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในผลสำเร็จต่างๆของเขาทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และผลิตผลทางด้านเทคโนโลยีต่างๆเขามีสิทธิที่จะปกป้องงานเขียนของเขา ระบบการเงินภายใต้เงื่อนไขว่าผลิตภัณฑ์เหล่านั้น สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม ” สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศในมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนย่อมจะไม่ถูกล่วงละเมิด และพวกเขามีสิทธิที่จะปกป้องชื่อเสียงของพวกเขาทั้งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และหลังจากเสียชีวิตแล้ว โดยรัฐและสังคมต้องรับผิดชอบต่อร่างของเขาและต้องจัดการฝังให้เรียบร้อย ” นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสิทธิส่วนบุคคลโดยทั่วไปในมาตรา 18 ว่า “ 18.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะป้องกันตนเอง ศาสนา ครอบครัว ศักดิ์ศรีและทรัพย์สินของตน 18.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว และกิจการส่วนตัวต่างๆในบ้าน ครอบครัว ทรัพย์สิน และการติดต่อสังคมของเขา การจารกรรมและการบังคับขู่เข็ญที่ผิดกฎหมายถือเป็นสิ่งต้องห้าม รัฐจะต้องปกป้องปัจเจกชนต่อการล่วงละเมิดและการแทรกแซงโดยไร้เหตุผล 18.3 เกสสถานถือเป็นสถานที่ที่มีอาจล่วงละเมิดได้ในทุกเวลา ไม่สามารถบุกรุกเข้าไปได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย หากไม่ได้รับความยินยอมจากผู้อยู่อาศัยและจะต้องไม่ถูกทำลาย ถูกยึด หรือขับไล่เจ้าของเดิมออกไป ” เป็นต้น

3.3.2.4 สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ และทางการเมือง

สิทธิเสรีภาพทางความคิด ความเชื่อ และทางการเมืองนั้น เป็นสิทธิที่สำคัญอย่างหนึ่งและมีการบัญญัติไว้ในปฏิญญา ฯ นี้เช่นสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ในมาตรา 8 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงออกถึงความสามารถหรืออำนาจตามกฎหมายของเขาในรูปแบบของสิทธิและหน้าที่ และหากเขาสูญเสียความสามารถดังกล่าว ก็เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะทำหน้าที่แทนเขา ” หรือมาตรา 12 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนไหวในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม และสามารถเลือกภูมิลำเนาที่พำนักอาศัยในประเทศของเขาเองหรือนอกประเทศก็ได้ นอกจากนี้เขายังมีสิทธิที่จะลี้ภัยไปยังประเทศอื่น ถ้าหากว่าเขาถูกปราบปรามโดยมิชอบ และประเทศที่เขาเลือกที่จะลี้ภัยต้องรับผิดชอบในการปกป้องและให้ความปลอดภัยแก่ทุกคน นอกเสียจากเหตุผลของการลี้ภัยนั้นเกิดจากการกระทำผิดกฎหมาย หรือขัดต่อกฎหมายอิสลาม ” หรือมาตรา 22 ซึ่งบัญญัติว่า “ 22.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนะของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม 22.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและละเว้นจากความชั่วร้าย ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม 22.3 สื่อถือเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับการบริการในชุมชน และ

จะต้องไม่ถูกนำมาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือใช้ในทางที่ผิด หรือทำให้เกิดการเสื่อมสลายของศาสนา หรือความเชื่อมั่นศรัทธาของชุมชนที่มีต่อศาสนา และเกียรติของบรรดา ศาสดา 22.4 การต่อต้านความมั่นคงด้วยความเกลียดชัง โดยส่งเสริมให้เกิดการแบ่งพรรค แบ่งพวก และสร้างกระแสชาตินิยมซึ่งสามารถนำไปสู่การแบ่งแยกเชื้อชาติ ถือเป็นความผิด ทางกฎหมาย ” นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาในมาตรา 10 ว่า “อิสลามเป็นศาสนาแห่งสัญชาติญาณเดิมของมนุษย์ การบังคับขู่เข็ญจะไม่ได้รับอนุญาต ให้ปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การแสวงหาผลประโยชน์จากความยากจน และความไม่รู้ของ มนุษย์เพื่อที่จะชักจูงเขาให้เปลี่ยนศาสนา หรือนำไปสู่ความเชื่อที่บิดเบือน เป็นสิ่งที่ถูกห้าม ” เป็นต้น

3.3.2.5 สิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ปฏิญญาโคโร ๑ ได้รับรองสิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคมในหลาย ประเภทเช่นสิทธิทางการศึกษาในมาตรา 9 ซึ่งบัญญัติว่า “ 9.1 การศึกษาเป็นหน้าที่ของ ปัจเจกชน รัฐและชุมชนมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อระบบการศึกษา รัฐจะต้องรับผิดชอบใน การจัดเตรียมสิ่งซึ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษา และวิธีการเพื่อที่จะบรรลุผลในความ สนใจของชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงศาสนาอิสลาม และความจริงของบรรดาสรรพสิ่งทั้ง มวล เพื่อที่จะพวกเขาจะสามารถสร้างสิ่งที่ดี และเกิดผลประโยชน์ต่อมนุษยชาติ 9.2 ระบบ การศึกษาและสถาบัน ที่ชี้นำแนวทางที่หลากหลายเช่น ครอบครัว โรงเรียนมหาวิทยาลัย สื่อ และบรรดา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆต้องรับผิดชอบการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้เกิด ความสมดุลแห่งความประพฤติปฏิบัติในการที่จะส่งเสริม บุคลิกภาพของมนุษย์ ความศรัทธา ในพระเจ้าของเขา ความเคารพและปกป้องในสิทธิและหน้าที่ ” สิทธิในการทำงานในมาตรา 13 ที่บัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนที่มีสติปัญญาความสามารถ ย่อมมีสิทธิในการทำงาน โดยสิทธินี้ รัฐและชุมชนจะต้องเป็นผู้จัดหาและเป็นผู้ปกป้อง มนุษย์มีสิทธิที่จะเลือกงานที่เหมาะสมกับเขา เพื่อที่จะบรรลุความสนใจของเขาและความสนใจของสาธารณชนส่วนใหญ่ ผู้ใช้แรงงานมีสิทธิ ในความปลอดภัย สวัสดิการและหลักประกันทางสังคมต่างๆ ผู้ใช้แรงงานจะต้องไม่เข้า ดำเนินการใดๆในงานที่เหนือกว่าความสามารถของตน เช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงาน (หญิงหรือ ชาย) จะต้องไม่ถูกใช้เพื่อการหาประโยชน์ของผู้อื่น หรือทำงานที่เสี่ยงอันตราย เขามีสิทธิที่จะ ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมต่องานของเขาโดยไม่มี การล่าช้าในการจ่ายค่าตอบแทน เขามี สิทธิที่จะได้รับการเลื่อนขั้น ได้ผลกำไร และรางวัล เขาจะต้องรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่องานที่ ทำเพื่อให้บรรลุความสำเร็จ ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง รัฐจะต้องเข้า

ไปแทรกแซงและจัดการกับความขัดแย้งนั้นด้วยความเที่ยงธรรมและไม่มีอคติ ” หรือมาตรา 14 ที่ว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในการทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยไม่มีเอกลิทธิ การ ล່อลวง หรือความเสียหายอันใดแก่ผู้อื่น และการเก็บอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าปกติเป็นสิ่งที่ถูก ห้ามอย่างเด็ดขาด ” สิทธิที่จะได้รับบริการด้านสุขอนามัย และความเป็นอยู่ที่ดีในมาตรา 17 ซึ่งบัญญัติว่า “ 17.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปราศจาก มลภาวะ และความเลื่อมของศีลธรรมเพื่อที่เขาจะสามารถดำรงอยู่ในศีลธรรมและจริยธรรมอัน ดีได้ รัฐและสังคมมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อสิทธิดังกล่าวนี้ 17.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการ รักษาสุขภาพและการเอาใจใส่จากสังคม โดยรัฐและสังคมต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกใน ชุมชนตามที่เขาต้องการจากทรัพยากรภายในชุมชนนั้น 17.3 รัฐต้องรับผิดชอบต่อหลักประกัน ในสิทธิของบุคคลทุกคน เพื่อให้มีชีวิตที่มีเกียรติ ซึ่งทำให้เขามีโอกาสจัดหาสิ่งที่ต้องการได้เพื่อ ตัวของเขาเอง และผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของเขา สิ่งเหล่านี้รวมถึง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย การศึกษา การรักษาพยาบาล และความต้องการพื้นฐานอื่นๆ ” รวมทั้งสิทธิที่จะได้อยู่ ภายใต้การปกครองที่เป็นธรรมในมาตรา 23 ที่ว่า “ 23.1 เพื่อที่จะเป็นการรับประกัน รากฐานของสิทธิมนุษยชน อำนาจถือเป็นสิ่งที่มอบให้แก่ผู้นำซึ่งมีความน่าเชื่อถือ มีความ รับผิดชอบ และจะต้องไม่ใช่อำนาจนี้ไปในทางที่ผิด หรือนำประเทศไปสู่ระบบเผด็จการเท่านั้น 23.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการดำเนินกิจการต่างๆทางสังคมในหนทางที่สอดคล้องกับ ข้อกำหนดของกฎหมายอิสลาม ” เป็นต้น

3.3.2.6 สิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากระเบียบของสังคมและหน้าที่ ของบุคคลต่อชุมชน

จากสิทธิเสรีภาพที่ได้บัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 นั้นจะเห็นได้ว่ามีสิทธิอยู่กลุ่มหนึ่งซึ่งมักเป็นสิทธิอันเกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจและสังคมที่ปฏิญญาฯ นี้ ถือเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐที่จะต้องให้การสนับสนุนและ อำนาจความสะดวกแก่ประชาชนเพื่อที่จะสามารถบริโภคสิทธินั้นได้อย่างเต็มที่ เช่น สิทธิ ทางการศึกษาในมาตรา 9 ซึ่งบัญญัติว่า “ 9.1 การศึกษาเป็นหน้าที่ของปัจเจกชน รัฐและ ชุมชนมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อระบบการศึกษา รัฐจะต้องรับผิดชอบในการจัดเตรียมสิ่งซึ่ง อำนาจความสะดวกในการศึกษา และวิธีการเพื่อที่จะบรรลุผลในความสนใจของชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงศาสนาอิสลาม และความจริงของบรรดาสรรพสิ่งทั้งมวล เพื่อที่จะพวก เขาจะสามารถสร้างสิ่งที่ดี และเกิดผลประโยชน์ต่อมนุษยชาติ 92 ระบบการศึกษาและ สถาบัน ที่ชี้แนะแนวทางที่หลากหลาย เช่น ครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย สื่อ และบรรดาสิ่ง

อำนวยความสะดวกต่างๆต้องรับผิดชอบการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลแห่งความประพฤติปฏิบัติในการที่จะส่งเสริม บุคลิกภาพของมนุษย์ ความศรัทธาในพระเจ้าของเขา ความเคารพและปกป้องในสิทธิและหน้าที่ ” สิทธิในการทำงานในมาตรา 13 ที่บัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนที่มีสติปัญญาความสามารถ ย่อมมีสิทธิในการทำงาน โดยสิทธินี้รัฐและชุมชนจะต้องเป็นผู้จัดหาและเป็นผู้ปกป้อง มนุษย์มีสิทธิที่จะเลือกงานที่เหมาะสมกับเขา เพื่อที่จะบรรลุความสนใจของเขาและความสนใจของสาธารณชนส่วนใหญ่ ผู้ใช้แรงงานมีสิทธิในความปลอดภัย สวัสดิการและหลักประกันทางสังคมต่างๆ ผู้ใช้แรงงานจะต้องไม่เข้าดำเนินการใดๆในงานที่เหนือกว่าความสามารถของตน เช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงาน (หญิงหรือชาย) จะต้องไม่ถูกใช้เพื่อการหาประโยชน์ของผู้อื่น หรือทำงานที่เสี่ยงอันตราย เขามีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมต่องานของเขาโดยไม่มี การล่าช้าในการจ่ายค่าตอบแทน เขามีสิทธิที่จะได้รับการเลื่อนขั้น ได้ผลกำไร และรางวัล เขาจะต้องรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่องานที่ทำเพื่อให้บรรลุความสำเร็จ ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง รัฐจะต้องเข้าไปแทรกแซงและจัดการกับความขัดแย้งนั้นด้วยความเที่ยงธรรมและไม่มีอคติ ”

ตลอดจนสิทธิที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพอนามัย และความเป็นอยู่ที่ดีในมาตรา 17 ซึ่งบัญญัติว่า “ 17.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปราศจากมลภาวะ และความเสื่อมของศีลธรรมเพื่อที่เขาจะสามารถดำรงอยู่ในศีลธรรมและจริยธรรมอันดีได้ รัฐและสังคมมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อสิทธิดังกล่าวนี้ 17.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการรักษาสุขภาพและการเอาใจใส่จากสังคม โดยรัฐและสังคมต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนตามที่เขาต้องการจากทรัพยากรภายในชุมชนนั้น 17.3 รัฐต้องรับผิดชอบต่อหลักประกันในสิทธิของบุคคลทุกคน เพื่อให้มีชีวิตที่มีเกียรติ ซึ่งทำให้เขามีโอกาสจัดหาสิ่งที่ต้องการได้เพื่อตัวของเขาเอง และผู้ที่อยู่ใต้การปกครองของเขา สิ่งเหล่านี้รวมถึง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การศึกษา การรักษาพยาบาล และความต้องการพื้นฐานอื่นๆ ” เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้บัญญัติหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามปฏิญญาฯ นี้ ด้วยเช่น มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า “ 2.1 ชีวิตเป็นของขวัญจากอัลลอฮ์(ซ.บ.) และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิตนั้นปัจเจกชน สังคม และรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการปกป้องสิทธินี้จากการถูกล่วงละเมิด ชีวิตหนึ่งชีวิตใดไม่สามารถถูกทำลายได้ เว้นเสียแต่มีเหตุผลทางกฎหมายเท่านั้น 2.2 เป็นการผิดกฎหมายหากมีการใช้วิธี การใดๆก็ตามเพื่อที่จะทำลายล้างมนุษยชาติ 2.3 การชำระไว้ซึ่งการมีชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นความรับผิดชอบทางศาสนา 2.4 ความปลอดภัยต่อร่างกายของมนุษย์นั้น จะล่วงละเมิดไม่ได้และไม่สามารถถูกล่วงเกินได้นอกจากมีหลักฐานและเหตุผลทางกฎหมาย โดยรัฐบาลต้องให้หลักประกันในความคุ้มครองนี้ ” หรือมาตรา 18 ข้อ 18.2 ที่

บัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว และกิจการส่วนตัวต่างๆในบ้านครอบครัว ทรัพย์สิน และการติดต่อสังคมของเขา การจารกรรมและการบังคับขู่เข็ญที่ผิดกฎหมายถือเป็นสิ่งต้องห้าม รัฐจะต้องปกป้องปัจเจกชนต่อการล่วงละเมิดและการแทรกแซงโดยไร้เหตุผล ” เป็นต้น

3.3.3 รูปแบบและขอบเขตการรับรองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990

หากพิจารณาเนื้อหาสาระของปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ.1990 แล้ว เห็นได้ว่าโดยภาพรวมของเนื้อหาหลักซึ่งบัญญัติในปฏิญญานี้ แม้จะมีเพียง 25 มาตรา ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นตามพัฒนาการของสังคมโลก หรือสิทธิพลเมืองที่มีมากมายหลายด้านในปัจจุบัน แต่ต้องยอมรับในระดับหนึ่งว่าปฏิญญาโคโรฯ นี้ ได้บัญญัติรับรองถึงแก่นหรือสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวางและเพียงพอแก่การรับรองคุ้มครองมนุษย์ในสังคมได้อย่างเสมอภาคกัน เนื่องจากปฏิญญาโคโรฯ ได้บัญญัติรับรองถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในฐานะที่มนุษย์ถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าและมีเกียรติยศที่สูงส่งกว่าสรรพสิ่งใดๆ ทั้งยังรับรองหลักความเสมอภาคของบุคคลทุกคนในสังคมให้มีความเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกพื้นฐานทางชาติกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา สถานะทางสังคม สีผิว หรือเพศ ถือว่ามนุษย์ชาติเป็นครอบครัวหนึ่งเดียวกันถูกสร้างจากพระเจ้า เช่นกัน ความแตกต่างของบุคคลมีเพียงสิ่งเดียวคือคุณธรรมของบุคคลแต่ละคน นอกจากนี้ปฏิญญาโคโรฯ ยังได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อีกหลายด้าน เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้อย่างชัดเจนว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีสิทธิในชีวิตของตน ชีวิตหนึ่งชีวิตใดไม่อาจถูกทำลายได้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุคคลจะถูกกักขัง จับกุม เนรเทศ หรือถูกจำกัดอิสรภาพถูกทารุณกรรมานด้วยวิธีการใดๆ โดยปราศจากหลักฐานที่แน่ชัดตามกฎหมายไม่ได้ เป็นต้น หรือสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งบัญญัติรับรองในหลายด้านด้วยกันทั้งสิทธิในการธำรงรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตน สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่ สิทธิในการปกป้องตนเองและครอบครัว สิทธิในความเป็นส่วนตัว เป็นต้น หรือสิทธิในการนับถือศาสนา การแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกในเรื่องต่างๆ เป็นต้น ทั้งยังได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งถือเป็นสิทธิพลเมืองขั้นพื้นฐานเช่น สิทธิทางทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการศึกษา สิทธิทางครอบครัว สิทธิในการทำงาน สิทธิทางด้านสุขอนามัย เป็นต้น

นอกจากเนื้อหาของสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ ที่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลแล้ว สิ่งสำคัญประการหนึ่งของปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ยังได้ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของรัฐในอันที่จะต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและดำเนินการต่างๆ เพื่อให้สิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาฯ ฉบับนี้เกิดขึ้นได้จริง เช่น การจัดให้รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบต่อระบบการศึกษา หน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณสุขด้านต่างๆ แก่ประชาชน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี หน้าที่ด้านสุขอนามัย การรักษาพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้ปฏิญญาโคโรฯ นี้ แม้จะมีรากฐานแนวคิดจากพัฒนาการการรับรองสิทธิมนุษยชนของตะวันตกในรูปของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แต่รูปแบบของปฏิญญาโคโรฯ ก็ได้เหมือนกับปฏิญญาฯ ของสหประชาชาติเสียทีเดียว คงมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ รูปแบบการจัดวางเนื้อหา แม้จะมีการบัญญัติเรียงลำดับที่ละมาตราเพื่อความสะดวกแก่การทำความเข้าใจ แต่ก็มีได้มีการจัดแบ่งตามประเภทของสิทธิเสรีภาพที่ให้การรับรองนัก ทำให้ให้สิทธิเสรีภาพด้านเดียวกันไปปรากฏอยู่ในอีกมาตราหนึ่งที่ห่างกันพอสมควร ซึ่งต่างกับการวางรูปแบบของปฏิญญาสากลฯ ที่มีการจัดลำดับอย่างเป็นหมวดหมู่ แบ่งตามประเภทของสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ เรียงลำดับกันไป ดังเช่นในปฏิญญาสากลฯ สิทธิในเนื้อตัวร่างกายจะระบุไว้ในมาตรา 3 ถึงมาตรา 14 สิทธิส่วนบุคคลจะระบุในมาตรา 15 ถึงมาตรา 17 เป็นต้น รูปแบบของปฏิญญาโคโรฯ จึงอาจยังไม่มีความเป็นสากล และมีเนื้อหาที่สับสนปนเปออยู่บ้าง นอกจากนี้ การรับรองสิทธิมนุษยชนในปฏิญญาโคโรฯ แม้จะมีการอธิบายขยายความที่ชัดเจนกว่ากรณีสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติในปฏิญญาสากลฯ ก็ตาม แต่สิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาโคโรฯ นี้หากมองในมุมของผู้ที่มีได้นับถือศาสนาอิสลามอาจยังไม่มี ความชัดเจนนัก เนื่องจากการกำหนดเงื่อนไขการจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้อย่างกว้างขวาง เช่นการกำหนดให้การใช้สิทธิเสรีภาพต่างๆ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายอิสลามหรือชารีอะฮ์ ซึ่งหลักการเหล่านี้ย่อมเป็นที่เข้าใจและยอมรับได้ของมุสลิม แต่สำหรับผู้ที่มีได้นับถือศาสนาอิสลามซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ย่อมตีความไปในทางที่ต่างออกไปได้ และอาจมองว่าเป็นการกำหนดรับรองสิทธิเสรีภาพตามลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่มีอาจนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ เพราะเต็มไปด้วยเงื่อนไขและหลักเกณฑ์มากมาย ดังนั้น หากปฏิญญาโคโรฯ บัญญัติในลักษณะที่เป็นการอธิบายเงื่อนไข รวมทั้งบทจำกัดสิทธิตามหลักศาสนาอิสลาม (ชารีอะฮ์) พร้อมเหตุผลโดยสรุปแล้วน่าจะเป็นการส่งเสริมและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมโดยทั่วไปในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในอิสลาม รวมทั้งส่งผลดีต่อการนำหลักการตามปฏิญญาโคโรฯ ไปประยุกต์ใช้ในสภาพสังคมจริงได้อย่างง่ายดายได้รับการยอมรับ และถูกต้องมากขึ้น

สำหรับขอบเขตการรับรองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 นั้น เนื้อหาโดยรวมของสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาไคโรฯ คล้ายคลึงกับหลักการที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติทั้งเรื่องการรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิทางทรัพย์สิน สิทธิในการนับถือศาสนาอิสลาม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิส่วนบุคคล ตลอดจนทั้งสิทธิทางสังคมและการเมืองต่างๆ ก็ล้วนแต่มีสาระสำคัญไปในแนวทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ปฏิญญาไคโรฯ นี้ กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในอิสลาม มีเนื้อหาที่กล่าวถึงข้อจำกัดของสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอิสลาม (ชารีอะฮ์) และที่มาของปฏิญญาไคโรฯ นี้ มาจากมติขององค์การอิสลามหรือ O.I.C จึงทำให้ขอบเขตการรับรองสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาไคโรฯ นี้ จำกัดและเหมาะสมเฉพาะกับกลุ่มประเทศอาหรับหรือประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติเท่านั้น ไม่อาจนำมาใช้ได้จริงในประเทศอื่นๆ เนื่องจากเป็นหลักสิทธิมนุษยชนที่นำมาจากหลักคำสอนทางศาสนา มิได้มีความเป็นสากลเช่นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติซึ่งเป็นผู้แทนของทุกประเทศทั่วโลก แต่หากกลับมามองอีกมุมหนึ่ง แม้ปฏิญญาไคโรฯ นี้จะออกโดยมติขององค์การอิสลามหรือ O.I.C แต่ก็มีได้หมายความว่า จะนำมาใช้ได้เฉพาะประเทศสมาชิกเท่านั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามรวมทั้งประเทศไทยซึ่งมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากเป็นอันดับสองของประเทศ ทั้งประเทศไทยเองก็ได้เข้าเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ (Observer States) เมื่อปี 1998 ซึ่งการนำสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาไคโรฯ นี้ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับกรอบของปฏิญญาสากลฯ น่าจะสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในประเทศ และส่งเสริมให้มุสลิมในประเทศนั้นๆ สามารถเข้าถึงสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี ทั้งสิทธิมนุษยชนที่ได้บัญญัติในปฏิญญาไคโรฯ นี้ก็ล้วนแต่มีหลักการสำคัญที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลฯ มิได้ลดคุณค่าของสิทธิมนุษยชนลงแต่อย่างใด

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามที่ปรากฏในปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดที่ สืบเนื่องมาจากสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ จึงมีความเป็นสากลในตัวเองและนำไปใช้ได้โดยทั่วไปแม้จะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติรับรองไว้เป็นการชัดเจนก็ตาม ดังนั้น แนวคิดหลักของสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ

มนุษยชน ค.ศ. 1948 จึงย่อมมีแก่นสารที่คล้ายคลึงกัน หากจะมีส่วนที่แตกต่างกันบ้างก็น่าจะเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ทั้งสองปฏิญญาจึงมีความเชื่อมโยงกันในการกระตุ้นและผลักดันให้เกิดพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของสิทธิมนุษยชนเรื่อยไป โดยถือได้ว่าปฏิญญาสากลฯ เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมมุสลิมอย่างชัดเจนในรูปของปฏิญญาเช่นเดียวกับที่สหประชาชาติกำหนดขึ้น แต่สำหรับรายละเอียดที่จะได้รับอิทธิพลอย่างไร เพียงใด มีความเหมือนหรือต่างกันเช่นใดนั้นจะได้กล่าวต่อไป

3.4.1 อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ต่อการประกาศปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990

หลักสิทธิมนุษยชนในอิสลามมีปรากฏมาเป็นเวลานานแล้วตามคำสอนทางศาสนาและปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอาน แต่ก็ได้มีความชัดเจนพอที่จะนำมาใช้อธิบาย และปรับใช้กับสังคมได้มากนัก เนื่องจากมีความกระจัดกระจาย ไม่มีการจัดกลุ่มสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างชัดเจน แต่ภายหลังจากการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แล้วทั่วโลกก็เริ่มให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเสรีภาพมากขึ้น รวมทั้งโลกมุสลิมเอง แม้มีบางส่วนจะไม่ยอมรับปฏิญญาดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่ามียละเอียดบางประการที่แตกต่างจากหลักคำสอนทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าโลกมุสลิมจะไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะในเวลาต่อมาองค์กรอิสลามซึ่งประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้ร่วมมือกันพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนให้มีความชัดเจนแน่นอน มีการแบ่งหมวดหมู่และเรียบเรียงประเภทของสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาบัญญัติในรูปของปฏิญญา และเพื่อให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามได้รับความรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้อง ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม มีลักษณะเฉพาะและเหมาะสมกับหลักปฏิบัติ วิถีชีวิต สภาพสังคมของมุสลิม จากพัฒนาการการรับรองสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 นี้ ได้รับอิทธิพลการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกในรูปของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ไม่มากนักน้อย และด้วยพัฒนาการการรับรองสิทธิมนุษยชนของสังคมตะวันตกซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและชัดเจน กระแสการตื่นตัวด้านสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับข้อกล่าวหาจากสังคมตะวันตกต่อประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามต่อการรับรองสิทธิมนุษยชน ล้วนแต่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งถือกำเนิดอย่างเป็นทางการประมาณ 50 ปี ภายหลังจากการประกาศ

ปฏิญา ฯ ของสหประชาชาติ อย่างน้อยที่สุดก็ก่อให้เกิดแนวคิดที่จะหยิบยกเอาประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจากคำสอนศาสนาอิสลามออกมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

3.4.2 สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่อิสลามให้การรับรองและสอดคล้องกับปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

ปฏิญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ.1990 นั้นโดยภาพรวมของเนื้อหาหลักซึ่งบัญญัติในปฏิญญานี้ ต้องยอมรับในระดับหนึ่งว่าปฏิญาโคโร ฯ ได้บัญญัติรับรองสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวางและเพียงพอแก่การรับรองคุ้มครองมนุษย์ในสังคมได้อย่างเสมอภาคกัน มีการรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้านต่างๆมากมาย เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ตลอดทั้งสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในประเด็นต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเหล่านี้ล้วนแต่สอดคล้องกับปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 อาจมีส่วนที่ต่างกันบ้างแต่ก็เป็นเพียงรายละเอียดเท่านั้น

3.4.2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ศาสนาคริสต์และอิสลามนั้น มีความเชื่อตรงกันในเรื่องมนุษย์คือถือว่ามนุษย์คือผู้ที่ถูกสร้างโดยพระเจ้า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงได้รับการรับรองและยกย่องอย่างสูงสุดไม่ว่าหญิงหรือชาย โดยมีหลักฐานทางศาสนาอิสลามที่บันทึกในคัมภีร์อัล-กุรอานในฐานะที่วางโครงสร้างทั้งในเรื่องการเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิทธิพลเมืองของมนุษย์ สำหรับเรื่องความเป็นมนุษย์แล้วอิสลามได้ให้เกียรติแก่มนุษย์ โดยยอมรับให้มนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในชีวิต เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในทางการเมือง เป็นต้น เช่นที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ..แน่นอน เราได้สร้างมนุษย์ในแบบที่ดียิ่ง.. ” และในอีกบทหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “...และทรงทำให้สุเจ้าเป็นรูปร่าง และทรงทำรูปร่างของสุเจ้าให้ดียิ่ง...” หรือบทที่ว่า “ และแน่นอนยิ่งเราได้ให้เกียรติลูกๆของอาดัม และเราได้บรรทุกพวกเขาบนบกและในน่านน้ำ และเราได้ให้เครื่องยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นกว่าสิ่งอื่นที่ถูกสร้างขึ้นมา ” จึงเห็นได้ว่าอิสลามตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดในการปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนที่เกินกว่าเหตุผลของมนุษย์ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนในอิสลามมีความเหนือกว่าด้วยศีลธรรม คุณงามความดี และความชอบธรรม ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญมนุษย์ทุกคนจึงมีความเสมอภาคกัน มีความเท่าเทียมกันต่อหน้าพระเจ้า เนื่องจากล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดย

พระเจ้าด้วยกันทั้งสิ้น จึงไม่มีความแตกต่างใดๆ มาแยกความเป็นมนุษย์ออกจากกันได้ไม่ว่าจะเป็นชาติกำเนิด เพศ สีผิว เผ่าพันธุ์ หรือสถานะทางสังคมต่างๆ นอกจากนี้อิสลามยังเชื่อว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ทรงให้เกียรติมนุษย์โดยถือว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้แทนของพระองค์บนโลกนี้ เพื่อที่จะได้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนที่มีความรับผิดชอบในอันที่จะนำแนวทางที่พระองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานมาใช้ในการดำเนินชีวิตและเพื่อประกอบคุณงามความดีในโลกนี้ อิสลามจึงเป็นศาสนาที่ได้เปลี่ยนแปลงมนุษย์จากความมีทิฐิมานะในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และสีผิว เพื่อให้มีปัจจัยที่กำหนดความเป็นมนุษย์กว้างขวางขึ้น นั่นคือการให้เหตุผลว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาจากแหล่งกำเนิดเดียวกัน ความแตกต่างทั้งหลายจึงไม่ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่มนุษย์ด้วยกัน นอกจากนี้ยังปรากฏตามคำกล่าวในการประกอบพิธีฮัจญ์ครั้งสุดท้ายของท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ว่า “ โอ้ มนุษย์ทั้งหลาย พวกเจ้าจงได้ตระหนักถึงพระเจ้า และพ่อของพวกท่าน ท่านทั้งหลายเป็นเชื้อสายของอาดัม และอาดัมได้ถูกสร้างมาจากดิน และจงตระหนักว่าผู้ที่ดีที่สุดในหมู่ของพวกท่านในสายตาของอัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้อง และความชอบธรรมนั่นเอง ไม่เกียรติยศใดๆที่จะทำให้ชาวอาหรับเหนือกว่าผู้อื่น ยกเว้นแต่คุณงามความดีและความชอบธรรมของเขา ” สิ่งเหล่านี้จึงเกิดขึ้นก่อนคำประกาศศกถาด้วยสิทธิมนุษยชน และจากถ้อยคำดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหลักการของศาสนาอิสลามเห็นว่ามีมนุษย์ทุกคนมีคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ไม่มีสิทธิพิเศษใดในหมู่มนุษย์ด้วยกัน นอกเหนือจากคุณงามความดีของเขา สิ่งนี้จึงถือเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งในอิสลามที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็มีความเท่าเทียมกันอิสลามจึงมิได้มองว่าความเหนือกว่าของบุคคลอยู่ที่ความเป็นคนผิวขาว หรือผิวดำเท่านั้น แต่อารยธรรมปัจจุบันซึ่งภาควิทยาศาสตร์ปฏิบัติศาสตร์ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฯ แต่กลับมีการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ สีผิวกันอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศที่พัฒนาและยังไม่พัฒนา

หากกลับมาพิจารณาหลักปรัชญาทางศาสนาแล้วจะพบว่า “เอกภาพ” เป็นพื้นฐานสำคัญของศาสนาอิสลามและมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสังคม อิสลามถือว่ามนุษยชาตินั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนบุคคลคือสมาชิกของสังคมเป็นการหลอมรวมของคนที่มาจากที่ต่างๆกัน แต่ความไม่เหมือนกันก็ได้กลายเป็นความแตกต่างไม่ว่าด้วยสีผิว วัฒนธรรม ขนบประเพณี หรือสำเนียงการพูด ความนับถือซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์จะเป็นสิ่งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดี และนี่คือกฎที่ควบคุมอยู่ทั่วไปของสังคมอิสลามทั่วโลก โดยไม่มีความเหนือหรือด้อยกว่ากันเนื่องจากมนุษยชาติทั้งหมดถูกสร้างมาจากดวงวิญญาณดวงเดียวกันจากนั้นจึงจะแบ่งเป็นหญิงและชาย ผิวดำและผิวขาว ยากจนและร่ำรวย แต่ในที่สุดมนุษย์ก็ย่อมต้องกลับมาอยู่ร่วมกันในสังคม โดยคัมภีร์อัล-กุรอาน ได้บัญญัติไว้ว่า “ พระผู้เป็น

เจ้าอันเป็นที่เคารพซึ่งทรงสร้างเจ้าทั้งหลายมาจากคนๆเดียวกันมิได้ทรงทิ้งที่ว่างไว้สำหรับการแบ่งแยกกันทางเชื้อชาติ ความแตกต่างกันในผิวและลึนนั้นเป็นเพียงเครื่องหมายแห่งอำนาจของพระเจ้าผู้สร้าง”²⁰ ทั้งยังเรียกร้องให้มนุษย์ศึกษาถึงเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์และความสามารถของพระเจ้าในการสร้างสีสัน รูปร่าง หน้าตาและภาษาต่างๆ ทั้งที่ทุกสิ่งล้วนมาจากรากเหง้าเดียวกันดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานที่ว่า “ เครื่องหมายแห่งอำนาจของพระองค์ก็คือการที่ทรงสร้างฟากฟ้าและแผ่นดิน ลึนและสีผิวต่างๆนานา ในทั้งหมดเหล่านี้คือคำสอนสำหรับผู้ฉลาด ”²¹ และที่ว่า “ มนุษยชาตินั้นเป็นชาติหนึ่งชาติเดียวกัน ครั้นแล้วเราก็ได้ส่งศาสนทูตไปยังพวกเขาเพื่อให้ข่าวที่น่ายินดี และคำตักเตือนแก่พวกเขา และพร้อมกับศาสนทูตเหล่านั้น เราได้ส่งพระคัมภีร์อันแท้จริงไปด้วยเพื่อให้ผู้คนได้ตัดสินระหว่างกันในเรื่องต่างๆที่พวกเขาแตกต่างกัน และโดยพระเมตตาของพระองค์พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของได้นำบรรดาผู้ศรัทธาไปสู่ความจริงแก่ร่วมกันในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขามีความแตกต่างกัน เพราะพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทรงนำผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ไปสู่หนทางที่เที่ยงธรรม ”²² และบทบัญญัตินี้เองทำให้เราทราบว่ มนุษยชาติก็คือชาติอันหนึ่งอันเดียวกันที่ไม่มีความแตกต่างหรือความขัดแย้งกัน แต่มีเอกภาพ ความร่วมมือและความสอดคล้องกลมกลืนกัน

จากรากฐานแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ข้างต้นนี้ ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1990 เช่นมาตรา 1 ที่ว่า “ 1.1 มนุษย์ทุกคนคือครอบครัวเดียวกันโดยการเชื่อมโยงจากการเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) และเป็นวงศัวานของท่านบิอาคัม มนุษย์ทุกคนมีต้นกำเนิดแห่งความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรี ความรับผิดชอบ และสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล โดยปราศจากความลำเอียง หรือแบ่งแยกโดยพื้นฐานของกำเนิด สีผิว ภาษา เพศ การเข้าร่วมทางการเมือง สถานภาพทางสังคม ฯลฯ โดยความศรัทธาที่แท้จริงเป็นหลักประกันถึงการพัฒนากิจกรรมและศักดิ์ศรีนี้ในระหว่างการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ 1.2 มนุษย์ทุกคนเป็นบ่าวของอัลลอฮ์(ซ.บ.) และเป็นที่ยกย่องของพระองค์ โดยเฉพาะผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ไม่มีใครมีสิทธิพิเศษเหนือผู้อื่น เว้นแต่ผู้มีความประพฤติดี และดำรงความยุติธรรม ” หรือมาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า “ 2.1 ชีวิตเป็นของขวัญจากอัลลอฮ์(ซ.บ.)และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิตนั้น ปึงเจกชน สังคม และรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกป้องสิทธินี้จากการถูกล่วงละเมิด ชีวิตหนึ่งชีวิตใดไม่สามารถถูกทำลายได้

²⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 1

²¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 30 โองการที่ 21

²² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 213

เว้นเสียแต่มีเหตุผลทางกฎหมายเท่านั้น 2.2 เป็นการผิดกฎหมายหากมีการใช้วิธีการใดๆก็ตามเพื่อที่จะทำลายล้างมนุษยชาติ 2.3 การชำระไว้ซึ่งการมีชีวิตของมนุษย์นั้น เป็นความรับผิดชอบทางศาสนา 2.4 ความปลอดภัยต่อร่างกายของมนุษย์นั้น จะล่วงละเมิดไม่ได้และไม่สามารถถูกล่วงเกินได้เลย นอกเสียจากมีหลักฐานและเหตุผลทางกฎหมาย โดยรัฐบาลต้องให้หลักประกันในความคุ้มครองนี้ ” นอกจากนี้ยังรับรองความมีอิสระเสรีของมนุษย์ในมาตรา 11 ซึ่งบัญญัติว่า “ 11.1 มนุษย์เกิดมาในสภาพที่อิสระ ไม่มีผู้ใดที่จะกดขี่ข่มเหง หรือทำให้เสียเกียรติ หรือควบคุม หรือใช้เขาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายอนุญาตให้ความเป็นทาสรับใช้นั้นมิได้ต่อพระเจ้าเป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียว ” พร้อมทั้งยืนยันการแบ่งแยกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ไว้ในมาตรา 22 ว่า “ 22.4 การต่อต้านความมั่นคงด้วยความเกลียดชัง โดยส่งเสริมให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก และสร้างกระแสชาตินิยมซึ่งสามารถนำไปสู่การแบ่งแยกเชื้อชาติ ถือเป็นความผิดทางกฎหมาย ” เป็นต้น และมีความสอดคล้องกับหลักการที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ในสองมาตราแรกของปฏิญญาฯ โดยข้อ 1 ได้นิยามพื้นฐานทางอุดมการณ์ของปฏิญญาฯ นี้ว่า “ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันอย่างอันพี่น้อง ” ส่วนในข้อ 2 ได้กล่าวถึงขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพว่า “ บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด ... ” เป็นต้น

3.4.2.2 หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

หลักความเสมอภาคนี้เป็นหลักการหนึ่งที่ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลฯ และปฏิญญาโคโรฯ ซึ่งอาจมีเหตุผลจากแนวคิดทั้งในศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้า มนุษย์ทุกคนจึงเท่าเทียมกันต่อหน้าพระเจ้า ทั้งนี้ ในศาสนาอิสลามได้มีการบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่แสดงแนวคิดเรื่องความเสมอภาคว่า “ มนุษย์เอ๋ย แท้จริง เราได้ให้กำเนิดเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และได้ทรงทำให้เจ้าเป็นก๊กเป็นเหล่า เพื่อที่เจ้าจะได้รู้จักกัน แท้จริง ผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้าในทัศนะของอัลลอฮ์คือ ผู้ที่สำรวมตนยิ่ง...”²³ อิสลามจึงมิได้มีการแบ่งแยกพรรคพวกแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิวของมนุษย์ ทั้งนี้หลักฐานทางประวัติศาสตร์อีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึง

²³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 49 โองการที่ 13

การให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนในอิสลามคือ กรณีที่ Abu Zdur Al Ghafari ได้โต้เถียงกับ Bilal Ibn Babah ซึ่ง Abu Zdur Al Ghafari ได้กล่าวแก่ Bilal Ibn Babah ว่า “เจ้าบุตรของหญิงผิวดำ” เมื่อท่านนบีฯ ได้ยินคำกล่าวดังกล่าวเช่นนั้น ท่านรู้สึกโกรธและกล่าวตอบว่า “นี่เป็นการมากเกินไปแล้ว ไม่มีเกียรติยศใดที่บุตรของคนผิวดำจะมีเหนือกว่าบุตรของคนผิวดำ นอกเหนือจากความศรัทธาและความเที่ยงธรรมของเขา” หรือกรณีที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ท่านนบีมุฮัมมัด(ซ.ล.) ได้ชัยชนะที่นครมักกะฮ์แล้ว ชาวอาหรับกลุ่มหนึ่งซึ่งหญิงนางชอบอวดตัวก็ได้อ้างสิทธิพิเศษในเชื้อชาติและภาษาของเขา ท่านนบีฯ จึงกล่าวกับพวกเขาว่า “จงขอบคุณพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเถิดว่าโดยคำสอนอันดีงามของอิสลาม พระองค์ได้ทรงปลดปล่อยพวกท่านออกจากยุคสมัยแห่งความโง่เขลา และจงปลดปล่อยความหยิ่งยโส ความอวดดีและความกระหายในอำนาจของพวกท่านออกไปเสีย จงรู้เถิดว่าในศาลแห่งพระเจ้าผู้เป็นเจ้านั้นมีคนอยู่สองจำพวกเท่านั้น คือกลุ่มของผู้เที่ยงธรรมซึ่งมีค่าในสายตาของพระองค์กับกลุ่มของคนบาปซึ่งจำเป็นต้องก้มหัวลงด้วยความอับอาย”²⁴

สำหรับประเด็นความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงนั้น อิสลามยอมรับว่าผู้หญิงมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย และยังยกย่องให้เกียรติผู้หญิงโดยเฉพาะอีกด้วย เช่นที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) กล่าวว่า “ผู้ที่มีความศรัทธาที่สุดในหมู่ผู้ศรัทธาคือผู้ซึ่งเขามีมารยาทที่ดีที่สุด และปฏิบัติอย่างดีที่สุดต่อภรรยาของเขา” อิสลามเชื่อว่าอาดัมและ ฮาวาหรืออีฟถูกสร้างจากวิญญาณที่เหมือนกัน ทั้งสองมีความผิดในบาปเหมือนกัน ทั้งสองสูญเสียความโปรคปรานเช่นเดียวกัน และทั้งสองก็ได้รับการอภัยโทษจากอัลลอฮ์ (ซ.บ.) เช่นเดียวกัน จึงไม่พบคำสอนในอิสลามที่ถือว่าฮาวาหรืออีฟต้องรับผิดชอบต่อการที่อาดัมถูกขับไล่ออกจากสวรรค์ ทั้งนี้สิทธิและความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในอิสลามนี้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของผู้หญิง โดยสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นยกตัวอย่างเช่น สิทธิที่จะมีชีวิตเช่นเดียวกับชาย ด้วยเหตุนี้เองอิสลามจึงห้ามฆ่าลูกผู้หญิง สิทธิที่จะได้รับเกียรติยศ เพราะผู้หญิงก็มีสถานะเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับชาย ดังที่มีบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “และแท้จริงเราได้ให้เกียรติแก่ลูกหลานของอาดัม”²⁵ สิทธิทางทรัพย์สิน ซึ่งอิสลามถือว่าผู้หญิงย่อมมีสิทธิที่จะสะสมทรัพย์ด้วยวิธีการอันถูกต้องตามบทบัญญัติอิสลาม ผู้หญิงที่มีรายได้ไม่จำเป็นต้องแบ่งส่วนรายได้ของตนให้แก่สามีแต่อย่างใด แต่มีสิทธิที่จะได้รับค่าเลี้ยงดูจากสามี เพราะ

²⁴ ซัยยิด มุจตาบา รุคนี มุซาวิ ลารี (ดร.กิติมา อมรทัต แปล) , อารยธรรมตะวันตกในสายตาของมุสลิม , อ้างแล้ว , หน้า 236 -237.

²⁵ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 17 โองการที่ 70

อิสลามถือว่าเป็นหน้าที่ของชายที่ต้องให้ความคุ้มครองดูแลผู้หญิง และการใช้จ่ายก็ไม่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ใดก่อน ตราบเท่าที่เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ รวมทั้งสิทธิทางมรดกที่ผู้หญิงก็มี สิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินด้วยการสืบมรดกดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ สำหรับชาย นั้นมีส่วนจากสิ่งที่บิดามารดาและญาติใกล้ชิดได้ทิ้งไว้ และสำหรับหญิงก็มีส่วนจากสิ่งที่บิดามารดาและญาติใกล้ชิดได้ทิ้งไว้เช่นกัน จากสิ่งซึ่งแม้ว่าจะน้อยกว่าหรือมากกว่ากันตามส่วนที่ได้ถูกกำหนดไว้แล้ว ”²⁶ มีสิทธิที่จะได้รับมะฮัร (ของหมั้น ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ชายมอบให้แก่หญิงในการสมรส) ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และจงมอบมะฮัรให้แก่หญิง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการสมรส ”²⁷ ผู้หญิงมีสิทธิทางการศึกษาหาความรู้ที่เป็นประโยชน์โดยมิเงื่อนไขว่าจะต้องปฏิบัติตามมารยาทของอิสลามที่จำเป็นให้ครบถ้วนซึ่งนับว่ามีประโยชน์ยิ่งทั้งการศึกษาคำสอนและบทบัญญัติของอิสลาม และความรู้ทางสามัญ เป็นต้น²⁸ ดังนั้นตามหลักการอิสลามผู้ชายและผู้หญิงจึงต่างเติมเต็มซึ่งกันและกัน ทั้งคู่เป็นสมาชิกของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน และต่างก็มีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบเหมือนกัน อาจจะต่างกันในงานประเด็นระหว่างบทบาทหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิงที่มีต่อสังคม แต่นั่นมิได้หมายความว่าเพศหนึ่งจะเหนือกว่าหรือด้อยกว่าอีกเพศหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามด้วยบทบัญญัติบางประการของอิสลามเช่นสิทธิในการรับมรดกที่หญิงมีสิทธิในการรับมรดกน้อยกว่าชาย เนื่องจากอิสลามมอบหน้าที่แก่ผู้ชายที่จะต้องดูแลเลี้ยงดูผู้หญิงนั้น อาจมีผู้เข้าใจไปได้ว่าผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง ทั้งที่หน้าที่ส่วนนี้สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของหญิงและชาย และหน้าที่นี้ก็จำกัดเฉพาะในส่วนของการจัดการดูแลสถาบันครอบครัว ซึ่งสามมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแลภรรยา และลูกอันเป็นสิ่งที่ทุกสังคมให้การยอมรับ โดยทั่วไป ไม่ได้หมายความว่าผู้ชายทั้งหมดจะมีสิทธิหรืออำนาจเหนือผู้หญิงทุกคน ทั้งนี้หน้าที่ของผู้ชายต่อครอบครัวหากมองด้านหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการรับประกันสิทธิของผู้หญิงและเด็กที่จะได้รับการปกป้องเลี้ยงดูนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีกรณีกองทัพของหญิงมุสลิมซึ่งต้องแต่งกายมิดชิดทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจอาจคิดว่าเป็นการกดขี่ผู้หญิงแต่โดยเหตุผลทางศาสนาแล้วสิ่งที่กำหนดขึ้นล้วนแต่มีเหตุผลเพื่อปกป้องผู้หญิงจากความชั่วร้ายทั้งปวงทั้งเป็นการให้เกียรติและรักษาเกียรติยศของผู้หญิง หรือกรณีที่อิสลามอนุมัติให้ผู้ชายมีภรรยาได้ถึงสี่คนก็เช่นกันหากพิจารณาถึงเหตุผลของบทบัญญัตินี้แล้ว

²⁶ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 4 โองการที่ 7

²⁷ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 4 โองการที่ 4

²⁸ อับดุลกะรีม ไชดาน (อิสมาอีล อาลี และมาลิก โยธาสมุทร แปล), ระบบสังคมในอิสลาม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายสัมพันธ์, 2525), หน้า 81 - 85.

จะเห็นว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์และส่งเสริมเกียรติยศของผู้หญิงในฐานะภรรยา ปกป้องการผิดประเวณีโดยปราศจากความรับผิดชอบต่างๆ และมีเงื่อนไขในเรื่องความยุติธรรมแก่ภรรยาทั้งสองคนเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงอีกชั้นหนึ่งด้วย สำหรับประเด็นเรื่องการให้ความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงนี้จะกล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

เมื่อหลักคำสอนของอิสลามได้ให้ความสำคัญและรับรองถึงความเสมอภาคของบุคคลอย่างแท้จริงเช่นนี้แล้ว ปญญาโคโรฯ จึงได้บัญญัติรับรองไว้ในหลายมาตราเช่นมาตรา 1 ที่ว่า “ 1.1 มนุษย์ทุกคนคือครอบครัวเดียวกันโดยการเชื่อมโยงจากการเป็นป่าวของอัลลอฮ์ (ช.บ.) และเป็นวงศาวานของอาดัม มนุษย์ทุกคนมีต้นกำเนิดแห่งความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรี ความรับผิดชอบ และสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล โดยปราศจากความลำเอียง หรือแบ่งแยกโดยพื้นฐานของกำเนิด สีผิว ภาษา เพศ การเข้าร่วมทางการเมือง สถานภาพทางสังคม ฯลฯ โดยความศรัทธาที่แท้จริงเป็นหลักประกันถึงการพัฒนาในเกียรติและศักดิ์ศรีนี้ในระหว่างที่อยู่ร่วมกันของมนุษย์ ” หรือสิทธิในความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงในมาตรา 6 ที่ว่า “ หญิงนั้นเท่าเทียมกับชายในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพวกเขามีความเท่าเทียมกันในสิทธิและหน้าที่ พวกเขาจะมีหลักฐานของการเป็นพลเมืองและมีอิสระต่อการจัดการทรัพย์สินของพวกเขา และยังมีสิทธิในการดำรงรักษาชื่อเสียงและวงศ์ตระกูล” เป็นต้น และในลักษณะเดียวกันนี้ปญญาสากลฯ เองก็ได้ให้การรับรองหลักความเสมอภาคไว้ด้วยเช่นกันดังปรากฏในข้อ 1 ของปญญาฯ นี้ว่า “ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง ” ส่วนในข้อ 2 ได้กล่าวถึงขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพโดยบัญญัติว่า “ บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปญญาฯ นี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด ...” จึงถือเป็นการยืนยันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคของมนุษย์ที่ชัดเจน

3.4.2.3 สิทธิเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก

อิสลามได้ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกว่าหมายถึง การที่บุคคลสามารถที่จะมีเสรีภาพมีอิสระได้อย่างเต็มที่ที่จะพูดความจริงและพูดในเรื่องที่สร้างสรรค์ โดยเสรีภาพประเภทนี้ก็มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการสงวนรักษาผลประโยชน์ของปัจเจกชนและสังคม ทั้งนี้ เสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ในกรอบของศีลธรรม และการยับยั้งจิตใจจากความชั่วทั้งหลาย แม้ว่าอิสลามจะให้การรับรองเสรีภาพ

ทางความคิดและการแสดงออก แต่ก็เคร่งครัดในการปกป้องประโยชน์ของสังคมส่วนรวมด้วยเช่นกัน จึงได้มีการกำหนดข้อจำกัดของเสรีภาพประเภทนี้ไว้เช่น เสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกในอิสลามนั้น ต้องได้รับการปฏิบัติเพื่อความสงบสุขปราศจากการใช้วิธีการรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหากไม่ได้วางข้อจำกัดนี้อาจทำให้สังคมเกิดความสับสนวุ่นวาย และเกิดความแตกแยกในสังคม ดังที่ได้ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ จงเชิญชวนยังทางของพระผู้อภิบาลของเจ้าด้วยวิถียุติและการตักเตือนที่ดีและจงโต้แย้งพวกเขาด้วยวิธี (มารยาท วาจา และเหตุผล) ที่ดียิ่ง ”²⁹ และที่กล่าวไว้ว่า “ แล้วทั้งสองจงพูดกับเขาด้วยคำพูดอ่อนโยน บางทีเขาจะนึกคิด ได้รับการเตือนสติจากการเทศนา และความหวาดกลัว (ต่อความชั่วที่ได้กระทำไว้) ”³⁰ หรือที่ว่า “ ความดีและความชั่วนั้นไม่เหมือนกัน จงจัด (ความชั่ว) ด้วย (คุณธรรม) ที่ดียิ่ง และเมื่อนั้นจงดูเถิดผู้ใดที่ได้มีการเป็นศัตรูในระหว่างเจ้าและเขา ก็จะ เป็นเยี่ยงมิตรอันอบอุ่น (คือ เวลาโกรธให้มีขันติธรรม และอภัยเมื่อมีเรื่องเดือดร้อน เมื่อพวกเขาได้ทำเช่นนี้ อัลลอฮ์(ซ.บ.) จะทรงคุ้มครองพวกเขา และศัตรูของพวกเขาจะยอมมอบน้อมตามเขา ดังเช่นเขาเป็นมิตรอันอบอุ่น)”³¹ นอกจากนี้สิทธิเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกจะต้องถูกควบคุม เพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชนในสังคมให้พ้นจากการถูกรบกวนและการประทุษร้ายต่างๆ โดยข้อจำกัดของเสรีภาพในเรื่องนี้คือจะต้องไม่เป็นการใส่ร้ายผู้อื่นเปิดเผยความลับของผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ทั้งนี้มีหลักฐานในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ อัลลอฮ์(ซ.บ.)ไม่ทรงรักการโพนทนาถ้อยความที่ไม่ดี เว้นแต่ (การอุทธรณ์โดย) ผู้ถูกข่มเหง และอัลลอฮ์(ซ.บ.)เป็นผู้ทรงได้ยิน และผู้ทรงรอบรู้เสมอ ”³² และ “ แท้จริงบรรดาผู้ชอบที่จะแพร่รื่องนำบัศดีในหมู่ผู้ศรัทธา สำหรับพวกเขาคือการลงโทษอันเจ็บปวดทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และอัลลอฮ์(ซ.บ.)ทรงรอบรู้ขณะที่ผู้เจ้าไม่รู้ (ว่ามารยาทที่ดีในสังคมคืออย่างไร) ”³³ จากหลักฐานเหล่านี้จึงเห็นได้ชัดเจนว่าแม้สิทธิเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกของอิสลามจะมีเงื่อนไขที่ละเอียดอ่อน แต่นั่นก็เป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความสันติสุขในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

การรับรองสิทธิเสรีภาพทางความคิดเห็นและการแสดงออก

²⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 16 โองการที่ 125

³⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 20 โองการที่ 44

³¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 41 โองการที่ 34

³² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 148

³³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 24 โองการที่ 19

นั้น นอกจากจะบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลฯ ตามข้อ 19 ที่กำหนดว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และแสวงหา รับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็นโดยผ่านสื่อใดๆ และโดยมิต้องคำนึงถึงเขตแดน ” หรือสิทธิในการชุมนุมโดยสงบในข้อ 20 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ ... ” สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในข้อ 21 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกอย่างเสรี ... ” แล้วด้วยหลักการอิสลามที่มีความชัดเจนในการยอมรับนับถือสิทธิด้านนี้จึงได้มีการบัญญัติในปฏิญญาโคโรนาไว้หลายมาตราพร้อมรายละเอียดที่ค่อนข้างชัดเจนเช่น สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในมาตรา 8 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงออกถึงความสามารถหรืออำนาจตามกฎหมายของเขาในรูปแบบของสิทธิและหน้าที่ และหากเขาสูญเสียความสามารถดังกล่าว ก็เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะทำหน้าที่แทนเขา ” หรือมาตรา 12 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนไหวในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม และสามารถเลือกภูมิลาเนาที่พำนักอาศัยในประเทศของเขาเองหรือนอกประเทศก็ได้ นอกจากนี้เขายังมีสิทธิที่จะลี้ภัยไปยังประเทศอื่น ถ้าหากว่าเขาถูกปราบปรามโดยมิชอบ และประเทศที่เขาเลือกที่จะลี้ภัยต้องรับผิดชอบในการปกป้องและให้ความปลอดภัยแก่ทุกคน นอกเสียจากเหตุผลของการลี้ภัยนั้นเกิดจากการกระทำผิดกฎหมาย หรือขัดต่อกฎหมายอิสลาม ” หรือมาตรา 22 ซึ่งบัญญัติว่า “ 22.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนะของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม 22.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการทำความดีและละเว้นจากความชั่วร้าย ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม 22.3 สื่อถือเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับการบริการในชุมชน และจะต้องไม่ถูกนำมาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือใช้ในทางที่ผิด หรือทำให้เกิดการเสื่อมสลายของศาสนา หรือความเชื่อมั่นศรัทธาของชุมชนที่มีต่อศาสนา และเกียรติของบรรดาศาสดา 22.4 การต่อต้านความมั่นคงด้วยความเกลียดชัง โดยส่งเสริมให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก และสร้างกระแสชาตินิยมซึ่งสามารถนำไปสู่การแบ่งแยกเชื้อชาติ ถือเป็นความผิดทางกฎหมาย ” เป็นต้น

3.4.2.4 สิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน

หากพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจของอิสลามแล้วจะเห็นว่า อิสลามมีจุดประสงค์ในการเสริมสร้างฐานะทางด้านเศรษฐกิจที่ถูกต้องเพื่อที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความสมบูรณ์พูนสุขแก่มวลมนุษย์ อิสลามจึงให้ความสำคัญกับเสรีภาพในทรัพย์สินส่วน

บุคคลโดยการพหุการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของปัจเจกชน อิสลามอนุญาตให้บุคคลมีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเมื่อการกระทำเช่นนั้นไม่ก่อให้เกิดผลร้ายแก่ส่วนรวม เช่นที่ท่านนบีมุฮัมมัด(ช.ล.) ได้กล่าวว่า “ ผู้ใดที่ปฏิรูปที่ดินที่ว่างเปล่า มันก็เป็นสิทธิของเขา ” (รายงานโดยติรมิซีย์) แต่ก็มีได้หมายความว่า จะเป็นสิทธิเสรีภาพเด็ดขาดกล่าวคืออิสลามได้วางข้อจำกัดบางประการ เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ดังนั้น หากมองมุมหนึ่งจึงเท่ากับอิสลามคุ้มครองเสรีภาพนี้ แต่ในอีกมุมหนึ่งอิสลามก็ได้วางข้อจำกัดของเสรีภาพนี้ไว้ด้วยเช่นกัน ซึ่งข้อจำกัดนี้ได้แก่

1) อิสลามไม่ส่งเสริมให้มีการสะสมทรัพย์ พระองค์อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และบรรดาผู้ที่สะสมทองและเงิน พร้อมกับไม่ยอมจับจ่ายใช้สอยในหนทางของอัลลอฮ์ (เช่นกับการบริจาคหรือนำไปลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจ ฯลฯ) เจ้าจงบอกข่าวแก่เขาเหล่านั้นถึงการลงทัณฑ์อันเจ็บแสบ ” ³⁴ และ “ ความวิบัติจึงมีแต่ผู้ที่นิินทา ผู้ปรักปรำ ผู้สะสมทรัพย์ และหมั่นนับมันอยู่เนืองๆ ” ³⁵ หรือที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ได้กล่าวว่า “ ผู้ที่เลวที่สุดคือ ผู้ที่ตระหนี่ที่สุด ” หรือ “ ผู้ที่กักตุนอาหารไว้ ก็เท่ากับเขาทำความผิดต่ออัลลอฮ์ ” (รายงานโดยมุสลิม) ทั้งนี้เหตุที่อิสลามไม่ส่งเสริมให้มีการสะสมทรัพย์ก็เนื่องจาก “ เพื่อว่า ทรัพย์นั้นจะไม่หมุนเวียนอยู่ระหว่างคนรวยในหมู่ของสุเจ้า ” ³⁶

2) ทรัพย์สินที่บุคคลได้มานั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ชอบด้วยกฎหมาย หากได้มาโดยวิธีการอันมิชอบหรือทรัพย์สินนั้นมีไซ้ของตน อิสลามต้องการให้ทรัพย์สินนั้นกลับคืนไปสู่เจ้าของเดิมและหากเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของก็จะเข้ามาอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐในฐานะสาธารณสมบัติ

3) อิสลามได้กำหนดวิธีการอันชอบด้วยกฎหมายที่จะได้มาซึ่งทรัพย์สินไว้อย่างเหมาะสม รวมทั้งวิธีการเพิ่มพูนทรัพย์ ทั้งนี้ อิสลามได้เน้นย้ำว่าทรัพย์สินที่ได้รับการคุ้มครองนั้นจะต้องไม่ได้มาจากวิธีการที่มิชอบด้วยกฎหมาย เช่น การโกงเงยของทรัพย์สินเงินทองจากการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าปกติ หรือการฉ้อโกงทรัพย์ ซึ่งเรื่องนี้อิสลามห้ามชัดเจนเกี่ยวกับการกินดอกเบี้ย ฉ้อโกงทรัพย์ รวมทั้งการกระทำที่มีลักษณะที่คล้ายกัน ดังที่มีบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ พระองค์อัลลอฮ์ทรงอนุมัติเรื่องการค้าขาย แต่

³⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 9 โองการที่ 34

³⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 104 โองการที่ 1-2

³⁶ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 59 โองการที่ 7

ทรงห้ามเรื่องดอกเบี้ย”³⁷ หรือที่ว่า “สุเจ้าจงอย่ากินทรัพย์สินสมบัติของอีกบางคนในหมู่สุเจ้า (โดยการฉ้อโกง) และสุเจ้าจงอย่าจำยมน (ทรัพย์สิน) ให้กับพนักงาน (เพื่อสินบน) เพื่อว่าสุเจ้าจะได้ฉ้อโกงทรัพย์สินสมบัติของบุคคลอื่น (หรือเพื่อให้มีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น) ทั้งๆที่เจ้ารู้ดี”³⁸ หรือ บทที่ว่า “ความวิบัติจึงมีแต่ผู้ที่ฉ้อฉลคือ (ที่เวลาเขาซึ่งดวงจากมนุษย์ เขาซึ่งดวงเขาจนเต็ม เมื่อเขาดวงหรือซึ่งให้กับมนุษย์เขาทำให้ขาด)”³⁹ นอกจากนี้รวมถึงรายได้ที่มาจากกรจำหน่าย เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และสารเสพติดต่างๆ หรือได้มาจากการการเล่นการพนัน ซึ่งอิสลามห้าม การตกอยู่ในอบายมุข แต่ให้ดำเนินชีวิตอยู่ในหนทางของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ดังที่บัญญัติในคัมภีร์ อัล-กุรอานว่า “บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย แท้จริงน้ำเมา การพนัน การบูชาอันต์ เป็นสิ่งโสมนมจากการกระทำของมาร ดังนั้น สุเจ้าจงหันห่างมันเสีย”⁴⁰ จึงเท่ากับว่าอิสลามได้ห้ามใช้จ่ายเงินในกิจการที่ไม่เป็นที่อนุมัติต่างๆ

4) อิสลามมีข้อจำกัดห้ามมิให้ปัจเจกชนทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินเกินกว่า 1 ใน 3 ของทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่น เพื่อปกป้องรักษาสิทธิของทายาทที่จะได้รับมรดกของผู้ตาย

5) สำหรับการใช้จ่ายการอุปโภคบริโภคนั้น อิสลามได้กำหนดว่า จะต้องได้สัดส่วนสมดุลกับฐานะของตน ไม่ฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินพอดี ทั้งนี้ ในคัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติไว้ว่า “และสุเจ้าจงอย่าสุรุษสุร่าย แท้จริง ผู้ที่สุรุษสุร่ายนั้นเป็นพี่น้องของมาร และมารเป็นผู้คือคิงต่อพระผู้อภิบาลของเขา”⁴¹ หรือ “บรรดาผู้ที่ตระหนี่และกำชับมนุษย์ให้มีความตระหนี่พร้อมกับซ่อนเร้นสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ได้ทรงประทานมาให้แก่เขา โดยความโปรดปรานของพระองค์ เราได้เตรียมการลงโทษอันอัปยศสำหรับผู้ที่ปฏิเสธ”⁴² อิสลามจึงส่งเสริมให้มีการใช้จ่ายใช้สอยในหนทางของอัลลอฮ์ (ช.บ.) คือการใช้จ่ายในทางที่สุจริตดังเช่นที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “สุเจ้าจะไม่ได้รับความดีอันใด จนกว่าสุเจ้าจะใช้จ่ายสิ่งที่สุเจ้ารัก”⁴³ หรือที่ว่า “จงให้สิทธิ (ในทรัพย์สิน) แก่เครือญาติ ผู้ขัดสน ผู้เดินทาง

³⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 275

³⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 188

³⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 83 โองการที่ 1-3

⁴⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 5 โองการที่ 90

⁴¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 17 โองการที่ 27

⁴² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 37

⁴³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 3 โองการที่ 92

และจงอย่าสุรุษสุร่าย ” ⁴⁴ อิสลามจึงเห็นว่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินควรต้องเสียทรัพย์สินของตนเองไปเนื่องจากความจำเป็นและเพื่อช่วยเหลือสังคมเช่นการจ่ายชะกาดหรือการบริจาคทานต่างๆ และควรเป็นการบริจาคด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และบรรดา (พวกสัปปลับ) ผู้ใช้จ่าย (บริจาค) สมบัติของพวกเขาเพื่ออวดมนุษย์ และพวกเขาไม่ศรัทธาในอัลลอฮ์และไม่ศรัทธาในวันสุดท้าย และผู้ใดมีมารเป็นสหายของเขา (แทนที่จะมีมลาอิกะฮ์ – เทวดา เป็นมิตร) ดังนั้น มันเป็นสหายที่เลวทราม ” ⁴⁵ นอกจากนี้อิสลามยังให้ความสำคัญกับการประกอบสัมมาอาชีพ ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และเมื่อเสร็จสิ้นการละหมาดแล้ว สูเจ้าจงกระจายไปบนหน้าแผ่นดิน และจงแสวงหาปัจจัยยังชีพจากความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ” ⁴⁶ และที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) กล่าวว่า “ การที่บุคคลหนึ่งออกไปตัดฟันแล้วนำไปขาย มันก็ยิ่งดีเสียกว่าการที่เขาไปเที่ยวขอคนอื่น ซึ่งเขาอาจจะให้หรือไม่ให้ก็ได้ ” (รายงานโดยบุคอรี และมุสลิม) หรือที่ว่า “ ไม่มีอาหารใดที่บุคคลจะพึงรับประทาน ดียิ่งไปกว่าอาหารที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง และแท้จริงท่านศาสดาถูกได้รับประทานอาหารที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงของท่านเอง ” (รายงานโดยบุคอรี) หรือที่กล่าวว่า “ บุคคลจะไม่มีรายได้อันใดที่จะดีไปกว่ารายได้ซึ่งเกิดจากน้ำมือของเขา และบุคคลจะไม่จับจ่ายในหนทางใดที่จะดีไปกว่าการจับจ่ายเพื่อตัวของเขาเอง เพื่อภรรยาของเขา เพื่อลูก และเพื่อคนรับใช้ของเขา เพราะมันเป็นการบริจาคทาน ” (รายงานโดยอัล-บัซซาร)

6) ทรัพย์สินส่วนบุคคลสามารถถูกยึดได้เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยทันทีและผู้ที่เป็นเจ้าของก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทนที่เป็นธรรม เช่นกรณีการเวนคืนที่ดินเพื่อทำการขยายถนนสาธารณะ อิสลามอนุญาตให้มีการเวนคืนที่ดินและกำหนดราคาทรัพย์สินนั้นได้หากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า “ ผู้ใดที่มีที่ดิน ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเพาะปลูก หรือจงให้ผู้อื่นไปเพาะปลูก ” (รายงานจากท่านญาบิร บุตรของอับดุลลอฮ์) จึงทำให้เราได้ทราบว่าจำเป็นที่เจ้าของทรัพย์สินต้องนำเอาทรัพย์สินของตนมาลงทุน เพื่อประโยชน์สำหรับบุคคลโดยทั่วไป

จากแนวคิดและหลักการทางด้านเศรษฐกิจและการเคารพสิทธิทางทรัพย์สินของบุคคลภายใต้เงื่อนไขเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของส่วนรวมนั้น นำไปสู่การบัญญัติในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 อันได้แก่ มาตรา 3 ที่บัญญัติว่า “ 3.2

⁴⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 17 โองการที่ 26

⁴⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 38

⁴⁶ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 62 โองการที่ 10

การทำลายล้างต้นไม้ พืชผัก ปศุสัตว์ บ้านเรือนของฝ่ายตรงข้าม (ศัตรู) เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ” หรือมาตรา 15 ซึ่งบัญญัติว่า “ 15.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการได้มาและการครอบครองทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีสิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยปราศจากอคติต่อตัวเขาหรือบุคคลอื่น หรือชุมชน กรรมสิทธิ์ส่วนตัวของบุคคลจะไม่สามารถถูกเพิกถอนได้นอกจากเพื่อความต้องการของสังคม โดยจะต้องได้รับค่าชดเชยที่รวดเร็ว และเป็นธรรม

15.2 การยึด หรือริบ และกักกันไว้ซึ่งทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ถูกห้าม นอกจากจะเป็นไปตามกฎหมาย ” หรือมาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในผลสำเร็จต่างๆของเขาทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และผลิตผลทางด้านเทคโนโลยีต่างๆเขามีสิทธิที่จะปกป้องงานเขียนของเขา ระบบการเงินภายใต้เงื่อนไขว่าผลิตภัณฑ์เหล่านั้นสอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม ” เป็นต้น ทั้งยังสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ในข้อ 17 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น (2) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยพลการกระทำมิได้ ... ” เป็นต้น

3.4.2.5 สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา

ศาสนาอิสลามมีหลักการที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ห้ามมิให้บังคับให้ผู้ใดต้องมาจำใจนับถือ ดังที่มีบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ไม่มีการบังคับในศาสนาแน่นอน ความถูกต้องได้เป็นที่ชัดเจนจากความผิดแล้ว ดังนั้น ผู้ใดปฏิเสธมารร้ายและมีศรัทธาต่ออัลลอฮ์ โดยแน่นอน เขาได้ยึดหวังอันมั่นคงซึ่งไม่มีการขาดอีกแล้ว และอัลลอฮ์ทรงได้ยินและทรงรอบรู้อยิ่ง ” ⁴⁷ หรือที่ว่า “ แน่แน่นอน ได้มายังสุเจ้าแล้วซึ่งการประจักษ์แจ้ง (หลักฐานต่างๆ) จากพระผู้อภิบาลของสุเจ้า ดังนั้น ผู้ใดเห็น (ใช้ปัญญาและปฏิบัติ) ก็ดีสำหรับตัวของเขาเอง และผู้ใดตาบอด (ไม่ใช่ปัญญาและไม่นำพา) ก็ค้าน (เป็นผลเสีย)ต่อตัวของเขาเองและฉัน (มุฮัมมัด) ไม่ใช่ผู้รักษาพวกท่าน ” ⁴⁸ และที่ว่า “ และหากพระผู้อภิบาลของเจ้าทรงประสงค์พวกเขา ณ แผ่นดินนี้คงจะได้ศรัทธาทั่วกันทั้งหมด ดังนั้น เจ้าจะบังคับมนุษย์จนกระทั่งพวกเขาเป็นผู้ศรัทธากระนั้นหรือ ? ” ⁴⁹ ดังนั้น อิสลามจึงถือเป็นศาสนาที่ไม่มีการปิดบังอิสรภาพในความคิด ความเชื่อ และเสรีภาพในการนับถือศาสนาแต่อย่างใด และแท้จริงในคัมภีร์อัล-กุรอานเองก็มีโองการที่แจ่มชัดยิ่งที่แสดงว่าท่านนบีมุฮัมมัด(ซ.ล.) มีหน้าที่เป็นเพียงผู้เผยแผ่ศาสนา

⁴⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 256

⁴⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 6 โองการที่ 105

⁴⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 10 โองการที่ 99

เท่านั้น มิได้มีหน้าที่บังคับหรือจูงใจผู้ใดมานับถือศาสนาอิสลาม ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ พวกเขามีได้ใคร่ครวญดอกหรือว่าที่ (นบีมุฮัมมัด ผู้เป็น) สหายของพวกเขา เขา นั้นไม่มีความบ้า แท้จริง เขามีไซ้ใครอื่นเว้นแต่เป็นผู้ตักเตือนอันซัดเจ็ง ” ⁵⁰ และที่ว่า “ จง กล่าวเถิด (มุฮัมมัด) มนุษย์เอ๋ย! ฉันเป็นเพียงผู้ตักเตือนอันซัดเจ็งแก่พวกท่าน (เป็นเพียงผู้เทศนา ธรรมเท่านั้น มิใช่ผู้วิเศษใดๆ) ” ⁵¹ จึงกล่าวได้ว่า ผู้ใดจะเลือนนับถือศาสนาใดนั้นเป็นความคิด อิสระของผู้นั้น กล่าวคือถ้ายอมรับความจริงก็เป็นผลดีแก่ชีวิตของเขา แต่หากยอมรับความเท็จ ก็เป็นผลเสียแก่ชีวิตของผู้นั้นเอง ไม่มีใครช่วยใครได้ใครทำดีก็ยอมได้ใครทำชั่วก็ยอมได้ชั่ว ทั้งนี้การยอมรับเสรีภาพในการนับถือศาสนาย่อมเป็นคนละประเด็นกับการต่อสู้ป้องกันตนเอง ซึ่งบางคนมักจะนำมาเกี่ยวพันกันโดยไม่จำแนกความแตกต่าง และเห็นว่าการต่อสู้ตามหลัก ศาสนาอิสลามนั้นทำเพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามที่มากขึ้น ซึ่งความจริงแล้ว อิสลามมีหลักการอนุญาตให้มีการต่อสู้ป้องกันตนเองได้ แต่เมื่อพิจารณาและศึกษาในคัมภีร์ อัล-กุรอาน แล้วจะพบว่า การต่อสู้นั้นมีขึ้นได้เมื่อถูกรุกรานเท่านั้น ดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุ รอานว่า “ และจงต่อสู้พวกเขาจนกว่าไม่มีการกดขี่ และการเคารพภักดีนั้นเพื่ออัลลอฮ์ แต่ถ้า พวกเขาหยุดยั้ง ดังนั้น จงอย่าให้มีการเป็นปรปักษ์ เว้นแต่ผู้ข่มเหง ” ⁵² ซึ่งสิ่งนี้ล้วนมาจาก สำนัญสำนึกของคนทุกคน และเมื่อได้ศึกษาประวัติศาสตร์ในระยะต้นๆ ของอิสลามแล้วก็จะ พบความจริงว่า ท่าน นบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) และสาวกต้องอพยพจากนครมักกะฮ์ไปยังนครมาดี นะฮ์ พอปีต่อมาพวกมักกะฮ์ก็ได้ยกกองทัพมาโจมตีจนฝ่ายมุสลิมต้องต่อสู้ด้วยกำลังคนเพียง สามร้อยเศษต่อกำลังของข้าศึกประมาณหนึ่งพัน การต่อสู้ป้องกันตนเอง จึงถือเป็นสิทธิของ มนุษย์โดยธรรมชาติ ดังที่มีบทบัญญัติว่า “ สำหรับบรรดาผู้ถูกโจมตีนั้นได้รับอนุญาต (ให้ต่อสู้ ป้องกันตนเองได้) เนื่องด้วยพวกเขาถูกกดขี่ข่มเหง และแท้จริงอัลลอฮ์ทรงสามารถที่จะช่วย พวกเขา (ให้ชนะ) ได้ ” ⁵³ และในกรณีที่ข้าศึกหยุดยั้งการรุกรานฝ่ายมุสลิมก็จะต้องยุติการ รบด้วย ดังที่บัญญัติว่า “ ...เพราะฉะนั้นถ้าพวกเขาล่าถอยจากสุเจ้า ดังนั้น อัลลอฮ์ไม่ทรง กำหนดหนทางใดๆ แก่ สุเจ้า (เพื่อ) ชัดขวางพวกเขา (เช่นฆ่าหรือจับพวกเขาเป็นเชลย) ”

⁵⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 7 โองการที่ 184

⁵¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 22 โองการที่ 49

⁵² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 193

⁵³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 22 โองการที่ 39

⁵⁴ เพราะการต่อสู้นั้นมีขึ้นได้เพื่อป้องกันความรุนแรง การก่อความเสียหายที่ทำลายสวัสดิภาพของสังคมเท่านั้น

ประเด็นเรื่องการนับถือศาสนานั้น มีหลักฐานปรากฏว่าในการเชิญชวนจักรพรรดิ ราชาราช กษัตริย์ และเจ้าครองนครอื่นๆ รอบประเทศอาหรับให้นับถือศาสนาอิสลาม ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) ได้กล่าวไว้ว่า “ ถ้าบรรดาเหล่านั้นไม่ต้องการจะนับถือก็เป็นสิทธิของพวกเขา ” ⁵⁵ หน้าที่ของท่านจึงเป็นเพียงผู้สื่อสารและเผยแผ่ให้ทั่วถึงเท่านั้น ทั้งได้ปรากฏหลักฐานว่าท่านคอลีฟะห์อุมร์* (ผู้นำทางศาสนาลำดับที่ 4 หลังจากที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) สิ้นชีวิต) ได้จัดส่งสาส์นไปยังชาวนครเยรูซาเล็มมีใจความว่า “ นี่คือนสิ่งที่อุมร์ผู้ปกครองของศรัทธาชนได้มอบให้กับชาวเมืองเยรูซาเล็ม เพื่อเป็นการกำประกันความสงบสุข อุมร์ได้พิทักษ์รักษาชีวิต และโบสถ์ของเขาเหล่านั้นตลอดจนไม่กางเขน โบสถ์ของเขาเหล่านั้นจะไม่ถูกทำลาย เขาเหล่านั้นจะไม่ถูกบีบบังคับในการรับนับถือศาสนา และจะไม่ถูกปองร้าย ” ⁵⁶ นอกจากนี้ยังมีคำสั่งอย่างชัดเจนในคัมภีร์อัล-กุรอานที่มิให้มีการทำลายปูชนียสถานไม่ว่าจะเป็นของยิว คริสต์ หรือของกลุ่มอื่นใดก็ตาม อีกทั้งมีข้อห้ามต่างๆ มากมาย เช่น ห้ามฆ่าคนชรา เด็กและสตรี ห้ามรังแกนักบวชหรือทำลายศาสนสถาน และถือว่าสัญญาใดๆ ที่ทำกับศาสนิกอื่นจะต้องถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และผู้แพ้ (เช่นจากการทำสงคราม) ย่อมได้รับสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกับมุสลิม ดังนั้น การที่สงครามได้เกิดขึ้นในเวลาต่อมาระหว่างฝ่ายมุสลิมกับศาสนิกอื่นจนกระทั่งมีการปล้นสดมภ์ เผาบ้านเรือน ย่อมไม่ถือว่าเป็นหลักธรรมของศาสนา เพราะพฤติกรรมเช่นนี้แม้แต่มุสลิมด้วยกันเองในบางโอกาสก็ปฏิบัติต่อกันเมื่อเกิดการแย่งชิงอำนาจและการปกครองขึ้น เราจะยอมเชื่อหรือว่าการที่คริสตศาสนิกชนทำสงครามล้างผลาญกัน ในยุโรปนั้นเป็นเพราะพระเยซูได้สอนเช่นนั้น และเราจะยอมรับหรือว่าการที่พม่าเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาเป็นการเผาวัดวาอารามของไทยนั้นเป็นเพราะคำสอนของพระพุทธศาสนา ผู้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยความเที่ยงธรรม จึงย่อมไม่น่าถือเอาสิ่งเหล่านี้มาบิดเบือนคำสอนของศาสนา นอกจากนี้หากกล่าวถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนายังมีผู้ที่เข้าใจอีกว่าตามหลักการของศาสนาอิสลามนั้น ผู้ใดออกจากศาสนาอิสลามแล้วจะต้องถูก

⁵⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 90

⁵⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 3 โองการที่ 63

* คอลีฟะห์ หมายถึง ผู้ปกครองมุสลิมสืบต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.)

⁵⁶ วารสารสายสัมพันธ์, *อุดมการณ์อิสลาม*, (กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ประสานมิตรการพิมพ์, 2523) หน้า 74.

ประหารชีวิต ซึ่งแท้จริงแล้วความคิดเช่นนี้ไม่มีในคัมภีร์อัล-กุรอานแต่อย่างใด ในคัมภีร์อัล-กุรอานเพียงแต่ได้กล่าวถึงบุคคลที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามแล้วออกจากศาสนาอิสลามไปนับถือศาสนาอื่น แต่ไม่มีข้อแม้ระบุว่าให้ประหารชีวิตคนผู้นั้นแต่อย่างใด โดยในคัมภีร์อัล-กุรอานกล่าวถึงกรณีผู้ที่ออกจากศาสนาเพียงว่า “ แท้จริง บรรดาผู้ปฏิเสธหลังจากการศรัทธาของพวกเขา แล้วพวกเขาได้เพิ่มการปฏิเสธ การดูแคล์โทษของพวกเขา (ในบาปอื่นๆ) จะไม่ถูกรับและเหล่านี้พวกเขาเป็นผู้หลงผิด ” ⁵⁷ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเข้าใจที่ไขว้เขวนี้ อาจเนื่องมาจากในอดีตมีผู้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามแล้วออกจากศาสนาไปฝักใฝ่กับฝ่ายศัตรูทั้งได้พยายามหรือมีส่วนร่วมร่วมกับฝ่ายศัตรูเข้าโจมตีทำลายสังคมมุสลิม เมื่อคนเหล่านั้นถูกจับก็ถูกประหารชีวิต อันเป็นธรรมเนียมในการทำสงครามเพื่อขจัดเลืยนหนาม และผดุงความสงบสุข แต่ก็มีได้หมายความว่าผู้ใดออกจากศาสนาอิสลามแล้วจะถูกติดตามไล่จับมาประหารชีวิตแต่อย่างใด ⁵⁸ และสำหรับประเด็นเรื่องการแต่งงานที่อิสลามถือว่าเงื่อนไขสำคัญของการแต่งงานคือชายและหญิงที่เป็นเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะต้องเป็นมุสลิมผู้ศรัทธาในพระเจ้า ทั้งคู่ นั้น หากมองอย่างปราศจากความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานของอิสลามแล้วอาจมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาของบุคคล ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วอิสลามให้ความสำคัญกับการแต่งงาน (นิกะฮ์) มาก เนื่องจากถือเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานของสังคมและอารยธรรมที่มนุษย์จะต้องสร้างและดำรงรักษา ดังนั้น อิสลามจึงให้ความสำคัญแก่เรื่องครอบครัวเป็นอย่างมาก อิสลามจึงได้วางมาตรการต่างๆไว้เพื่อรักษาชีวิตครอบครัวให้มั่นคงยาวนานที่สุด การที่อิสลามกำหนดให้คู่แต่งงานต้องเป็นมุสลิมนั้นก็มิเจตนาเพื่อจะให้สามีภรรยาในอนาคตจะได้มีความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติที่เหมือนกัน เพราะความแตกต่างทางความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัตินั้นอาจเป็นเรื่องส่วนบุคคลแต่ก็อาจนำไปสู่การแตกแยกระหว่างสามีภรรยาได้ อีกประการหนึ่งก็คือ การที่พ่อแม่ในครอบครัวที่ไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนในการใช้ชีวิตให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกก็อาจเป็นอุปสรรคในการสร้างบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์แก่ลูกได้ เพราะถ้าทั้งพ่อและแม่ต่างเป็นคนประเภทที่เรียกว่า “อะไรก็ได้” ลูกก็จะรับเอาลักษณะ “อะไรก็ได้” มาเป็นบุคลิกของตนอาจกลายเป็นผู้ที่ไม่มีศาสนา ไม่มีความเชื่อถือศรัทธาในสิ่ง

⁵⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 3 โองการที่ 89

⁵⁸ คำอธิบายเรื่อง เสรีภาพในการนับถือศาสนา ในภาคผนวกคำอธิบายคัมภีร์อัล-กุรอาน เล่มที่ 2 โดยนายดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ (อิบรอฮีมกูเรซี) , หน้า 1237- 1239.

ได้อย่างแท้จริงในที่สุด⁵⁹ หลักการดังกล่าวจึงสะท้อนเป้าหมายการคุ้มครองศาสนาอิสลาม และศาสนาอื่นไว้อย่างชัดเจน

จึงเห็นได้ว่าเสรีภาพในการนับถือศาสนาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของมนุษย์โดยอิสลามก็ได้รับรองไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ยังมีการรับรองการรับรองโดยปฏิญญาสากลฯ ในข้อ 18 ที่กำหนดว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด โนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพที่จะประกาศเปิดเผยศาสนาหรือความเชื่อในรูปของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจกรรมเคารพสักการะ บูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตนเอง หรือร่วมกับผู้อื่นในประชาคมและในที่สาธารณะหรือส่วนตัว ” และสำหรับปฏิญญาโคโคโรฯ นั้นได้รับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามหลักการของอิสลามอย่างชัดเจนในมาตรา 10 ว่า “ อิสลามเป็นศาสนาแห่งสัญชาติญาณเดิมของมนุษย์ การบังคับขู่เข็ญจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การแสวงหาผลประโยชน์จากความยากจน และความไม่รู้ของมนุษย์เพื่อที่จะชักจูงเขาให้เปลี่ยนศาสนา หรือนำไปสู่ความเชื่อที่บิดเบือน เป็นสิ่งที่ถูกห้าม ” แต่สำหรับสิทธิในการแต่งงานตามมาตรา 5 ที่บัญญัติว่า “ 5.1 ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และการแต่งงานเป็นรากฐานของสถาบันครอบครัว หญิงและชายมีสิทธิในการแต่งงานโดยปราศจากการบังคับบนพื้นฐานของกำเนิด สีผิว และเชื้อชาติ ” ซึ่งมาตรา 5 นี้ไม่ได้กล่าวถึงข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างทางศาสนา จึงเกิดข้อวิจารณ์ว่าอิสลามยังคงมีข้อจำกัดและแบ่งแยกมิให้มีการแต่งงานระหว่างมุสลิมกับผู้นับถือศาสนาอื่นอยู่นั่นเอง เห็นได้ว่าข้อจำกัดดังกล่าวมิได้มีขึ้นเพื่อกีดกันมนุษย์ออกจากกันเพียงแก่ความแตกต่างทางศาสนาแต่มีเหตุผลจากการความต้องการสร้างสถาบันครอบครัวที่มั่นคง และเพื่อการมีชีวิตร่วมกันโดยปกติสุขตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นเท่านั้น

3.4.2.6 สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง

อิสลามได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดระบบการปกครองไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั้งปวงเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความเจริญก้าวหน้าภายในสังคม โดยการปกครองตามหลักอิสลามมีอุดมการณ์ดังต่อไปนี้คือ

- 1) การปรึกษาหารือกัน อิสลามมิได้กำหนดเดหหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ

⁵⁹ บรรจง บินกาซัน , อิสลาม สังฆธรรมแห่งชีวิต , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ออฟเซ็ท เพรส , 2548) , หน้า 121-122 .

การปรึกษาหารือกันไว้อย่างรัดกุม หากแต่เปิดโอกาสให้มนุษย์ได้ใช้สติปัญญาวินิจฉัยหลักการปรึกษาหารือซึ่งเขาเห็นว่าเหมาะสมสำหรับสังคมของตนมาใช้ ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และกิจการงานของเขาเหล่านั้น จำเป็นต้องปรึกษาหารือระหว่างเขาเหล่านั้น ”⁶⁰ ดังนั้น อำนาจแห่งรัฐและความรับผิดชอบของผู้ปกครองจึงถูกบัญญัติและได้รับการปฏิบัติผ่านทางกระบวนการแนะนำและการปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองในระบบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

2) ความเสมอภาค อิสลามได้ให้การรับรองว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมานั้นมีความเท่าเทียมกันไม่ว่าเขาจะเกิดมาในตระกูลที่สูงส่ง มีทรัพย์สินเงินทองมากมายมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไรก็ตาม ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคทัดเทียมกัน เช่นที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้กล่าวไว้ว่า “ มนุษย์ทั้งหลาย พระผู้อภิบาลของท่านทั้งหลายมีพระองค์เดียว บิดาของท่านทั้งหลายมีคนเดียว ท่านทั้งหลายทุกคนเกิดจากอาดัม และอาดัมเกิดจากดิน ผู้ที่ประเสริฐที่สุดในหมู่ของท่านทั้งหลาย ณ พระองค์อัลลอฮ์คือผู้ที่มีความยำเกรงมากที่สุด ในหมู่พวกท่าน ชาวอาหรับก็ไม่ได้ประเสริฐไปกว่าผู้ที่ไม่ใช่ชาวอาหรับ ผู้ที่มีผิวแดงก็ไม่ได้ประเสริฐกว่าผู้ที่มีผิวขาว และผู้ที่มีผิวขาวก็ไม่ได้ประเสริฐกว่าผู้ที่มีผิวแดง เว้นแต่เขาจะมีความยำเกรงมากขึ้นไปกว่ากันเท่านั้น ” (รายงานโดย อัล-บัซซาร) นอกจากนี้ท่านอับบากร์ (ผู้นำทางศาสนาต่อจากท่านนบีมุฮัมมัด) ได้กล่าวคำปราศรัยในขณะที่เป็นคอลีฟะห์ว่า “ ประชาชนทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองของท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ามิได้ดีไปกว่าท่านทั้งหลาย ถ้าหากว่าข้าพเจ้าปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้อง ท่านทั้งหลายก็จะให้การสนับสนุนข้าพเจ้า ถ้าหากว่าข้าพเจ้าหลงผิดท่านทั้งหลายก็จะแนะนำข้าพเจ้าสู่หนทางที่ถูกต้อง ”⁶¹ ความเท่าเทียมกันในทัศนะของอิสลามจึงมีอยู่แม้กระทั่งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง โดยถือว่าทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายของพระเจ้าอันปราศจากการแบ่งแยกและการแทรกแซงใดๆ บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันในด้านโอกาสต่างๆทางสังคมพลเมืองทุกคนถือเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม และมีสิทธิที่จะต่อต้านผู้ใดก็ตามที่เข้ามารุกรานสังคม หรือละเมิดต่อกฎหมาย และหากผู้ปกครองปกครองประเทศโดยฝ่าฝืนกฎหมายหรือกระทำการข่มเหงประชาชน ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองก็สามารถเรียกร้องและคัดค้านการกระทำดังกล่าวได้

⁶⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 42 โองการที่ 38

⁶¹ วารสารสายสัมพันธ์, อุดมการณ์อิสลาม, อ้างแล้ว, หน้า 63.

3) ความยุติธรรม มีบทบัญญัติชัดเจนในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ทรงใช้ให้มีความยุติธรรม ” ⁶² และที่ว่า “ และเมื่อสุเจ้าทำการปกครองมนุษย์ ก็จงปกครองด้วยความยุติธรรม ” ⁶³ นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ยังได้กล่าวว่า “ บุคคล 7 คน ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์จะทรงให้ร่วมเงาแก่เขาในวันที่ไม่มีร่มเงาใดๆ นอกจากร่มเงาของพระองค์ และหนึ่งในจำนวนนั้นคือ ผู้นำที่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ” (รายงานโดยบุคอรี และมุสลิม)

4) การตักเตือนซึ่งกันและกัน ตลอดจนการเชิญชวนกันไปสู่การประกอบความดี และละเว้นการประกอบความชั่ว ดังที่ระบุในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และสุเจ้าจงตักเตือนกัน แท้จริงการตักเตือนกันนั้นเป็นประโยชน์ต่อศรัทธาชน ” ⁶⁴ และที่ว่า “ จงให้ชนหมู่หนึ่งในหมู่สุเจ้าเรียกร้องไปสู่คุณธรรมกำชับกันให้ประกอบความดีและห้ามปรามกันมิให้ทำความชั่ว ” ⁶⁵ รวมทั้งคำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ที่ว่า “ ศาสนานั้นคือการให้คำตักเตือนกัน ” (รายงานโดยมุสลิม)

5) การเสริมสร้างความสงบสุข และความเป็นปึกแผ่นภายในชาติ อิสลามเห็นว่าจำเป็นที่ประชาชนทุกคนต้องช่วยกันเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติหรือภายในสังคมอันจะนำมาซึ่งความสันติสุข ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ แท้จริง มนุษย์นั้นเป็นประชาชาติเดียวกัน ” ⁶⁶ ถ้าหากว่ามีการบ่อนทำลายสังคมหรือยุ้งให้เกิดความระส่ำระสายภายในชาติก็จำเป็นจะต้องกำจัดให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้เนื่องจากการยุ้งให้เกิดความระส่ำระสายนั้นเป็นอันตรายยิ่งกว่าการก่ออาชญากรรมเสียอีก โดยท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า “ ผู้ใดที่มาหาท่านทั้งหลาย ขณะที่ท่านทั้งหลายลงมติเป็นเอกฉันท์ในบุคคลคนหนึ่ง โดยที่เขาพยายามที่จะยุ้งให้เกิดการแตกความสามัคคี และทำให้เกิดความระส่ำระสายขึ้น ท่านทั้งหลายก็จงสังหารเขาเถิด ” (รายงานโดยอะหมัด และมุสลิม) อย่างไรก็ตามหากเกิดความยุ่งเหยิงขึ้นแต่มิได้มีวัตถุประสงค์ในการบ่อนทำลาย ตามนัยนี้ไม่อนุญาตให้ใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างเด็ดขาด ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และสุเจ้าจงอย่าละเมิด แท้จริง

⁶² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 16 โองการที่ 90

⁶³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 58

⁶⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานที่ 51 โองการที่ 55

⁶⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 3 โองการที่ 104

⁶⁶ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 213

พระองค์ไม่ทรงรักผู้ที่ละเมิด”⁶⁷ และเมื่อฝ่ายที่บ่อนทำลายยอมจำนนก็จำเป็นที่ฝ่ายปราบปรามจะต้องยุติการปฏิบัติการเช่นที่บัญญัติไว้ว่า “ ถ้าหากว่าเขาเหล่านั้นยุติ ดังนั้น การสู้รบจะไม่เกิดขึ้น เว้นแต่กับผู้ที่อธรรม”⁶⁸

6) การสนับสนุน การเคารพเชื่อฟัง และการติดตามดูแลการปฏิบัติงานของผู้ปกครอง อิสลามถือว่าประชาชนนั้นคือเจ้าของประเทศ ส่วนผู้ปกครองนั้นคือผู้ที่ได้รับการจ้างวานให้ปฏิบัติหน้าที่ตามความต้องการของประชาชน โดยเหตุนี้จึงจำเป็นที่บุคคลจะต้องให้การสนับสนุนผู้ปกครองหากเขาดำเนินอยู่ในหนทางที่เที่ยงธรรม พร้อมกันนี้ก็เป็นที่เขาจะต้องควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครองด้วย ดังนั้น การปกครองแบบทราชาธิจึงไม่ได้รับการอนุมัติในระบอบของอิสลาม เนื่องจากทุกคนในสังคมต้องได้รับหลักประกันในเรื่องความปลอดภัย ความเป็นอิสระ ความมีเกียรติ ภายใต้แบบแผนของกฎหมายอิสลามและสิทธิเหล่านี้ต้องได้รับการคุ้มครอง และการดูแลจากสังคม ทั้งนี้ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวไว้ว่า “ ทุกคนเป็นผู้ดูแลและทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของเขา ผู้นำจะต้องดูแลและจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของเขา ” (รายงานโดยบุคอรีและมุสลิม)

สำหรับวิธีการคัดเลือกผู้ปกครองหรือผู้แทนในอิสลามนั้น อิสลามมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ตายตัวแต่ได้ปล่อยให้มนุษย์ได้ทำการปรึกษาหารือกันเพื่อหาวิธีการอันเหมาะสม ซึ่งคุณสมบัติโดยสังเขปของผู้ปกครองในระบอบอิสลามควรมีลักษณะดังนี้คือ ต้องเป็นสมาชิกในสังคมนั้น ต้องทรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณวุฒิ มีความกล้าหาญ มีความเฉียบขาด มีจิตใจโอบอ้อมอารีใส่ใจต่อประโยชน์ของส่วนรวม มีความยำเกรง สันโดษ เป็นต้น ส่วนกฎการทำศึกนั้น อิสลามอนุมัติให้ทำสงครามได้ในกรณีต่างๆ หากถูกรุกราน ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ได้มีการอนุมัติ (ให้ทำการต่อสู้) สำหรับผู้ที่ถูกอธรรม”⁶⁹ และ “ สูเจ้าจงต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์กับผู้ที่ทำการคุกคามสูเจ้า และสูเจ้าจงอย่าละเมิด แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ไม่ทรงรักผู้ที่ละเมิด”⁷⁰ หรือเพื่อขจัดความยุ่งเหยิงการบ่อนทำลาย และการก่อความไม่สงบดังเช่นกล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ขณะทำการสู้รบจำเป็นที่ทหารจะต้องไม่สังหารสตรี เด็ก คนชรา ผู้ที่ไม่มีทางต่อสู้ ชาวเมือง ผู้ที่ถือศีลอยู่ในโบสถ์ ห้ามทำลายต้นไม้

⁶⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 190

⁶⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 193

⁶⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 22 โองการที่ 39

⁷⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 190

บ้านเรือน เรือกสวนไร่นา เมื่อจับเชลยได้ก็ต้องปฏิบัติดีต่อเขา ⁷¹ ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ เมื่อจับเชลยได้ จากนั้นก็จงปราณี ปลดปล่อยไปหรือเอาค่าไถ่ตัว ” ⁷²

จากความสำคัญของสิทธิเสรีภาพในทางการเมืองจึงมีการรับรองในปฏิญญาสากลในข้อ 21 โดยสรุปว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกอย่างเสรี ส่วนในศาสนาอิสลามนั้นก็ได้มีการรับรองว่าระบบการเมืองการปกครองอิสลาม ประชาชนทุกคนย่อมต้องได้รับสิทธิในการคุ้มครองดูแลจากรัฐไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นพลเมืองในรัฐหรือเป็นผู้อพยพก็ตาม นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงสิทธิของประชาชนในการเลือกผู้ปกครองด้วยว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองได้นั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน การมีผู้ปกครองโดยการคัดเลือกจากประชาชนนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญของการปกครองในระบบอิสลาม นอกจากนี้ยังได้ปรากฏในปฏิญญาโคโรฯ ในมาตรา 12 ว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนไหวในแนวทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม และสามารถเลือกภูมิภนาที่พักอาศัยในประเทศของเขาเองหรือนอกประเทศก็ได้” หรือมาตรา 22 ซึ่งบัญญัติว่า “ 22.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการแสดงออกซึ่งทัศนคติของเขาในวิถีทางที่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม 22.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการร้องขอการสนับสนุนในการกระทำความดีและละเว้นจากความชั่วร้าย ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอิสลาม ... 22.4 การต่อต้านความมั่นคงด้วยความเกลียดชัง โดยส่งเสริมให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก และสร้างกระแสชาตินิยมซึ่งสามารถนำไปสู่การแบ่งแยกเชื้อชาติ ถือเป็นความผิดทางกฎหมาย ” เป็นต้น

3.4.2.7 สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล

สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มีความหมายที่กว้างขวางมากเป็นการกล่าวรวมถึงสิทธิเสรีภาพที่บุคคลแต่ละคนควรได้รับการรับรองในความเป็นอยู่ และความเป็นส่วนบุคคลของเขาอันได้แก่ สิทธิเสรีภาพในครอบครัว เคหะสถานของตน สิทธิทางการศึกษา สิทธิในการถือครองกรรมสิทธิ์ สิทธิในการป้องกันชื่อเสียงเกียรติยศของตนและครอบครัว เป็นต้น ซึ่งสิทธิส่วนบุคคลเหล่านี้อิสลามได้ให้การรับรองไว้ในหลากหลายด้านด้วยกันดังเช่นที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลในเคหะสถานที่ว่า “ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงอย่า

⁷¹ วารสารสายสัมพันธ์ , อุดมการณ์อิสลาม , อ่างแล้ว, หน้า 86.

⁷² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 47 โองการที่ 4

เข้าในบ้านใดๆอื่นนอกจากบ้านของสุเจ้า จนกว่าสุเจ้าได้ขออนุญาต (หรือจนกว่าได้รู้ว่าจะเข้าไปได้หรือไม่) และได้กล่าวคำนับผู้อาศัยของมัน (เสียก่อน คือคำนับเจ้าของบ้านหรือผู้อยู่ในบ้านด้วยประโยคที่ว่าอัลลามอะลัยกุม – ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่าน) นั้นเป็นการดีกว่า (ที่มีประโยชน์) สำหรับสุเจ้า เพื่อสุเจ้าจะได้ใคร่ครวญ (ว่าผู้อื่นต่างมีเรื่องส่วนตัวของตน) ”⁷³ หรือสิทธิในชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ว่า “ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงหลีกเลี่ยงให้พ้นจากส่วนมากของการสงสัย (ที่ให้ร้าย) เพราะว่าการสงสัยบางชนิดนั้นเป็นบาป และจงอย่าสอดแนมและจงอย่านิทาลับหลังกันและกัน ผู้ใดในหมู่สุเจ้าชอบที่จะกินเนื้อของพี่น้องที่ตายแล้วของเขา (ด้วยการนิทา) กระนั้นหรือทั้งๆที่สุเจ้ารังเกียจมัน และจงสำรวจคนต่ออัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงนิรโทษโดยปราณี ผู้ทรงเมตตาเสมอ ”⁷⁴ ทั้งนี้เห็นได้ว่าสำหรับสิทธิเสรีภาพของบุคคลทางความคิด ความเชื่อ การแสดงออก สิทธิการถือครองกรรมสิทธิ์ นั้น ล้วนแต่ได้รับความคุ้มครองรับรองภายใต้หลักการและรายละเอียดเช่นที่ได้กล่าวมาในหัวข้อข้างต้นในที่นี้จึงไม่กล่าวซ้ำ จึงจะกล่าวถึงสิทธิด้านหนึ่งที่เกี่ยวข้องเป็นสิทธิที่จำเป็นและสำคัญสำหรับมนุษย์ในการดำรงชีวิตและอิสลามได้ให้การรับรองสิทธินี้อย่างยิ่งนั่นคือ สิทธิทางการศึกษา

อิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยอิสลามบัญญัติให้บุคคลทั้งชายและหญิงศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ผู้ที่รู้กับผู้ที่ไม่รู้จะทัดเทียมกันหรือ ”⁷⁵ และที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า “ การแสวงหาวิชาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิง ”⁷⁶ อิสลามจึงถือเป็นศาสนาแห่งความรู้ โดยโองการแรกของคัมภีร์อัล-กุรอานที่ได้เน้นย้ำให้ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) อ่านและยกย่องความรู้และการศึกษา ดังที่คัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติว่า “ จงอ่าน ด้วยพระนามของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ผู้ทรงสร้างมนุษย์มาจากดิน จงอ่าน อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ผู้ทรงสอนให้เขียนด้วยปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้ ”⁷⁷ สำหรับมุสลิมการศึกษาจึงถือเป็นสิ่งสูงสุดในชีวิต ผู้ศึกษาเล่าเรียนได้รับการยกย่องให้อยู่ในฐานะถัดจากบรรดาศาสดา ดังที่มีคำกล่าวที่ว่า “ บรรดาผู้มีการศึกษา คือทายาทของบรรดาศาสดา ” นอกจากนี้อิสลามก็ไม่มีแบ่งเพศในการศึกษา เพราะท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า

⁷³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 24 โองการที่ 27

⁷⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 49 โองการที่ 12

⁷⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 39 โองการที่ 9

⁷⁶ วารสารสายสัมพันธ์, อุดมการณ์อิสลาม, อ้างแล้ว, หน้า 86.

⁷⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 96 โองการที่ 1-5

“ การศึกษาเล่าเรียนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิง ” อิสลามต้องการให้ทุกคนศึกษาหาความรู้มาปฏิบัติและเผยแพร่ออกไป ทั้งยังสนับสนุนให้ศึกษาหาความรู้ต่อไปอีกด้วย ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) กล่าวว่า “ มนุษย์จะได้รับความรู้ทราบนานเท่าที่เขาแสวงหาความรู้ ถ้าหากเขาคิดว่าเขามีความรู้ทุกอย่างแล้ว เขากลายเป็นผู้โง่เขลา ” และที่กล่าวว่า “ ผู้ใดก็ตามที่อยู่บนหนทางแห่งการศึกษาหาความรู้ นั้น พระผู้เป็นเจ้าจะชี้หนทางไปสวรรค์ให้แก่เขา ” ⁷⁸ ทั้งนี้อิสลามถือว่าการแสวงหาความรู้ นั้นควรศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม คือ การแสวงหาวิชาความรู้ทางโลกจะช่วยให้คุณคลสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ส่วนความรู้ทางศาสนาก็จะช่วยขัดเกลาจิตใจของคุณคลให้พ้นจากการตกเป็นทาสของกิเลสและอารมณ์ใฝ่ต่ำ พร้อมทั้งทำให้คุณคลมีจิตใจผ่องใส และตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า “ จงทำงานเพื่อชีวิตในโลกนี้เหมือนกับว่าเจ้าจะไม่ตาย และจงทำดีเพื่อโลกหน้าเหมือนดังที่ว่าท่านจะตายในวันพรุ่งนี้ ” จึงเห็นได้ว่าแม้การศึกษาของอิสลามจะเน้นทางด้านศีลธรรม แต่อิสลามก็มีได้ละเอียดประโยชน์ของการศึกษาในสถาบัน และการวางหลักสูตรต่างๆ ดังปรากฏจากจดหมายของคอลีฟะฮ์อุมร์ที่มีถึงผู้ปกครองนครว่า “ จงสอนบุตรของท่านให้ว่ายน้ำและขี่ม้า และจงสอนให้เขารู้จักภษิตและโคลงกลอน ” ⁷⁹ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าอิสลามมิได้เป็นศาสนาที่จำกัดสิทธิของมนุษย์แต่อย่างใด หากพิจารณาอย่างละเอียดจะทราบว่าอิสลามได้ชี้แนะทางการศึกษาเพื่อสังคมโดยแท้จริง นอกจากนี้ อิสลามยังทำทนายให้มนุษย์ใช้สติปัญญาซึ่งอัลลอฮ์ (ซ.บ.) มอบมาให้อย่างเต็มที่อีกด้วยดังที่คัมภีร์อัล-กุรอานชี้ชัดว่า “ คัมภีร์ (อัล-กุรอาน) ซึ่งเราได้ประทานลงมาแก่เจ้า (มุฮัมมัด) อันมีความจำเริญ เพื่อพวกเขาจะได้พิจารณาโอองการทั้งหลาย และเพื่อปวงผู้มิตติจะได้ใคร่ครวญ ” ⁸⁰

จากความสำคัญของการศึกษาในอิสลาม ทำให้เห็นว่าอิสลามรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวาง โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 9 ซึ่งบัญญัติว่า “ 9.1 การศึกษาเป็นหน้าที่ของปัจเจกชน รัฐและชุมชนมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อระบบการศึกษา รัฐจะต้องรับผิดชอบในการจัดเตรียมสิ่งซึ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษา และ

⁷⁸ มุฮัมมัด อะฎียะฮ์ อัล-อับรอซี (มุฮัมมัด อมีน บินกาซัน เปล) , การศึกษาในอิสลาม , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัล-ญูฮุด , 2521) , หน้า 12-17 .

⁷⁹ มุฮัมมัด อะฎียะฮ์ อัล-อับรอซี (มุฮัมมัด อมีน บินกาซัน เปล) , การศึกษาในอิสลาม , เพิ่งอ้าง , หน้า 8 .

⁸⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 38 โอองการที่ 29

วิธีการเพื่อที่จะบรรลุผลในความสนใจของชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงศาสนาอิสลาม และความจริงของบรรดาสรรพสิ่งทั้งมวล เพื่อที่จะพวกเขาจะสามารถสร้างสิ่งที่ดี และเกิดผลประโยชน์ต่อมนุษยชาติ 92 ระบบการศึกษาและสถาบันที่ชี้แนะแนวทางที่หลากหลายเช่น ครอบครัว โรงเรียนมหาวิทยาลัย สื่อ และบรรดาสถาบันอำนวยความสะดวกต่างๆต้องรับผิดชอบการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลแห่งความประพฤติปฏิบัติในการที่จะส่งเสริมบุคลิกภาพของมนุษย์ ความศรัทธาในพระเจ้าของเขา ความเคารพและปกป้องในสิทธิและหน้าที่ ” ส่วนสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลด้านอื่นๆ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ ได้รับรองไว้เช่น สิทธิทางทรัพย์สินมาตรา 3 บัญญัติว่า “ 3.2 การทำลายล้างต้นไม้ พืชผัก ปศุสัตว์ บ้านเรือนของฝ่ายตรงข้าม (ศัตรู) เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ” หรือมาตรา 15 ซึ่งบัญญัติว่า “ 15.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการได้มาและการครอบครองทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมีสิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยปราศจากอคติต่อตัวเขาหรือบุคคลอื่น หรือชุมชน กรรมสิทธิ์ส่วนตัวของบุคคล จะไม่สามารถถูกเพิกถอนได้ นอกจากเพื่อความต้องการของสังคม โดยจะต้องได้รับค่าชดเชยที่รวดเร็ว และเป็นธรรม 15.2 การยึด หรือริบ และกักกันไว้ซึ่งทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ถูกห้าม นอกจากจะเป็นไปตามกฎหมาย ” หรือมาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนมีสิทธิในผลสำเร็จต่างๆของเขาทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และผลิตผลทางด้านเทคโนโลยีต่างๆเขามีสิทธิที่จะปกป้องงานเขียนของเขา ระบบการเงินภายใต้เงื่อนไขว่าผลิตภัณฑ์เหล่านั้น สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลาม ” สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศในมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “ บุคคลทุกคนย่อมจะไม่ถูกล่วงละเมิด และพวกเขามีสิทธิที่จะปกป้องชื่อเสียงของพวกเขาทั้งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และหลังจากเสียชีวิตแล้ว โดยรัฐและสังคมต้องรับผิดชอบต่อร่างของเขาและต้องจัดการฝังให้เรียบร้อย ” นอกจากนี้ยังกล่าวถึงสิทธิส่วนบุคคลโดยทั่วไปในมาตรา 18 ว่า “ 18.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะป้องกันตนเอง ศาสนา ครอบครัว ศักดิ์ศรี และทรัพย์สินของตน 18.2 บุคคลทุกคนมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว และกิจการส่วนตัวต่างๆในบ้าน ครอบครัว ทรัพย์สิน และการติดต่อสังคมของเขา การจารกรรมและการบังคับขู่เข็ญที่ผิดกฎหมายถือเป็นสิ่งต้องห้าม รัฐจะต้องปกป้องปัจเจกชนต่อการล่วงละเมิดและการแทรกแซงโดยไร้เหตุผล 18.3 เลหสถานถือเป็นสถานที่ที่มีอาจล่วงละเมิดได้ในทุกเวลา ไม่สามารถถูกรุกเข้าไปได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย หากไม่ได้รับความยินยอมจากผู้อยู่อาศัยและจะต้องไม่ถูกทำลาย ถูกยึด หรือขับไล่เจ้าของเดิมออกไป ” หรือสิทธิในการแต่งงานตามมาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า “ 5.1 ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และการแต่งงานเป็นรากฐานของสถาบันครอบครัว หญิงและชายมีสิทธิในการแต่งงาน โดยปราศจากการบังคับบนพื้นฐานของกำเนิด สีผิว และเชื้อชาติ ” เป็นต้น เช่นเดียวกับสำหรับปฏิญญาสากล

ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ที่รับรองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในลักษณะเดียวกันเช่น สิทธิในการถือสัญชาติในข้อ 15 ว่า ” (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ (2) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิบัติสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้ สิทธิในการแต่งงานในข้อ 16 ว่า “ (1) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มีการจำกัดใดๆ ...” และสิทธิการเป็นเจ้าของทรัพย์สินในข้อ 17 ว่า “ (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น (2) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยพลการกระทำมิได้ ...” เป็นต้น

3.4.3 สิทธิมนุษยชนที่อิสลามให้การรับรองนอกเหนือจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

จากเนื้อหาสาระของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 แม้สาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาฯ จะสอดคล้องและเป็นไปในทางเดียวกันกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 หลายประการ แต่กระนั้นก็ต้องยอมรับว่าอิสลามได้รับรองสิทธิส่วนที่แตกต่างและไม่ได้ถูกกล่าวถึงในปฏิญญาสากลฯ ด้วยเช่นกัน ซึ่งสิทธิเหล่านี้อาจถือเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยที่อิสลามเล็งเห็นความสำคัญและให้การรับรองไว้ ขณะที่ปฏิญญาสากลฯ อาจเห็นว่าสามารถรวมเข้ากันได้กับสิทธิด้านอื่นๆ โดยไม่ต้องแยกรับรองต่างๆ หาก นอกจากนี้บางกรณีก็ถือได้ว่าเป็นสิทธิในทางศาสนาโดยแท้ จึงได้รับการรับรองไว้โดยเฉพาะ ทั้งนี้สำหรับสิทธิมนุษยชนที่อิสลามให้การรับรองนอกเหนือจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

3.4.3.1 สิทธิของเด็กกำพร้า

ปฏิญญาสากลฯ ได้รับรองสิทธิของเด็กไว้ในข้อ 25 (2) ว่า “ มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน ” ส่วนปฏิญญาไคโรฯ ก็ได้รับรองถึงสิทธิของเด็กไว้ในมาตรา 7 ว่า “ 7.1 ด้วยการถือกำเนิด ไม่มีเด็กคนใดมีสิทธิต่อต้าน บิดามารดา ชุมชน หรือรัฐในการได้รับการรักษาพยาบาล การศึกษา การออกกำลังกาย การส่งเสริมสุขภาพ และการใส่ใจในเรื่องศีลธรรม มารดาและทารกในครรภ์มีสิทธิได้รับการปกป้อง และการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ” รวมถึงความคุ้มครองเด็กในยามเกิดสงครามตามมาตรา 3 ที่ว่า “ 3.1 ในกรณีที่มีการต่อต้าน และมีการใช้อาวุธ อหิพล หรืออาวุธในการต่อต้านนั้น ประชาชนทั่วไปซึ่งมิได้มีส่วนร่วมในสงครามนั้น จะต้องไม่มาผู้ที่อ่อนแอ

โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้หญิง และเด็ก ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษา และบรรดาเชลยสงครามมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร เสื้อผ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ การทำลายศพเป็นสิ่งที่ต้องห้ามอย่างเด็ดขาด การแลกเปลี่ยนเชลยเพื่อให้มีการกลับสู่ครอบครัว เป็นสิ่งที่ต้องทำในช่วงสงคราม ”

ทั้งนี้ นอกจากสิทธิของเด็ก โดยทั่วไปแล้วหลักศาสนาอิสลามยังรับรองสิทธิแก่เด็กกำพร้าไว้เป็นพิเศษกว่าสิทธิของเด็กโดยทั่วไป เนื่องจากเด็กกำพร้าไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครองดูแลเช่นเด็กทั่วไป จึงควรมีสิทธิได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ดังมีบทบัญญัติต่างๆ ในคัมภีร์อัล-กุรอานที่เน้นย้ำถึงความพิเศษของการดูแลเลี้ยงดูเด็กกำพร้า อิสลามจึงเน้นการจัดหาที่อยู่ที่พักอาศัยแก่เด็กกำพร้า การปกป้องพวกเขาจากการกระทำที่เลวร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินของเด็กกำพร้า ดังระบุในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และจงให้เด็กกำพร้าซึ่งสมบัติของพวกเขา และจงอย่าเปลี่ยนของเลว (ของเรา) แทนของดี (ของเขา) และจงอย่ากินสมบัติของพวกเขาผนวกกับสมบัติของสุเจ้า แท้จริงมันเป็นบาปใหญ่หลวง ”⁸¹ หรือที่ว่า “ และจงอย่าให้ (แก่เด็กกำพร้า) ผู้โหดเหี้ยม ซึ่งสมบัติ (ของเขาที่อยู่ในความครอบครอง) ของสุเจ้า ซึ่งอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงทำให้เป็นที่จุนเจือสำหรับสุเจ้า แต่จง (จัดการ) สมบัตินั้นให้มีประโยชน์ และ) ให้เครื่องยังชีพแก่พวกเขาใน (ประโยชน์อันได้จาก) สิ่งนั้น และจงให้พวกเขาอุ่นงุ่น และจงพูดแก่พวกเขาด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน (ให้รู้ว่าเป็นการดูแลผลประโยชน์) เพื่อพวกเขา ”⁸² หรือ “ แท้จริง บรรดาผู้กินสมบัติของเด็กกำพร้าโดยอธรรม พวกเขาเพียงแต่กินไฟ (เข้าไป) ในท้องของพวกเขาเท่านั้น และในไม่ช้าพวกเขาจะเข้าไปในเปลวเพลิง ”⁸³ หรือ “ ... และจงอย่าเข้าใกล้ (ขยักขอก) สมบัติของเด็กกำพร้า เว้นแต่ (ให้จัดการ) โดยวิธีที่ดียิ่ง (เพื่อรักษาหรือให้มีผลประโยชน์) จนกว่าเขาจะบรรลุถึงความเป็นผู้ใหญ่ของเขา ... ”⁸⁴ จึงเห็นได้ว่าอิสลามถือสถานะของเด็กกำพร้าเป็นเรื่องสำคัญและสมควรแก่การเอาใจใส่เป็นพิเศษ แต่ทั้งปฏิญญาโคโรฯ และปฏิญญาสากลฯ กลับมิได้กล่าวถึงอย่างชัดเจน ทำให้เด็กกำพร้ายังคงไม่ได้รับการเลี้ยงดูและปกป้องอย่างเหมาะสมเช่นในปัจจุบัน

3.4.3.2 สิทธิในทางมรดก

⁸¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 2

⁸² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 5

⁸³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 10

⁸⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 6 โองการที่ 153

สิทธิในทางมรดกนั้นมิได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนใน
 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แต่ก็พออธิบายได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิ
 ในทางทรัพย์สิน ซึ่งบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินจากการรับมรดกได้ และเมื่อถือ
 ว่าชายและหญิงมีความเสมอภาคกันแล้ว การแบ่งมรดกตามกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ
 จึงมีการแบ่งให้หญิงและชายในส่วนที่เท่ากัน ส่วนในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนใน
 อิสลาม ค.ศ. 1990 เองก็มิได้กล่าวถึงสิทธิในเรื่องนี้เป็นพิเศษแต่อย่างใด ซึ่งก็อาจเนื่องมาจากเป็น
 สิทธิที่มีการบัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอาน และกลายเป็นวิถีปฏิบัติของมุสลิมไปแล้วนั่นเอง
 โดยอิสลามได้ยอมรับอย่างชัดเจนถึงสิทธิของทายาทในการรับมรดกของบรรพบุรุษ และ
 อิสลามจัดระบบที่เป็นพิเศษและละเอียดอ่อนในการรับมรดกซึ่งทายาทจะมีสิทธิได้รับมรดก
 จากทรัพย์สินของผู้ตายหลังจากที่มีการชำระหนี้สินจากมรดกแล้ว ส่วนที่เหลือจะแบ่งตามที่
 บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอาน และซุนนะฮ์ (แนวทางปฏิบัติของท่านนบีฯ) โดยอิสลามได้บัญญัติ
 หลักเกณฑ์สำหรับการรับมรดกตามพื้นฐานแห่งความถูกต้องและความยุติธรรม ทั้งอิสลามยัง
 ได้ล้มเลิกธรรมเนียมประเพณีของคนในยุคก่อนเช่น การตัดสิทธิเด็กและผู้หญิงในการรับมรดก
 ได้สำเร็จ ทั้งนี้เรื่องการรับมรดกได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ สำหรับ
 ผู้ชายคือส่วนจากที่พ่อแม่และญาติสนิทได้ละไว้ และสำหรับผู้หญิงคือส่วนจากที่พ่อแม่และ
 ญาติสนิทได้ละไว้ จะน้อยหรือมากนั้นก็ตามส่วนที่กำหนดไว้แล้ว ”⁸⁵ หรือ “ อัลลอฮ์ได้
 ทรงตั้งสุเจ้าเกี่ยวกับลูกๆของสุเจ้าในการรับมรดกประเภทที่ 1 ว่า สำหรับ (ลูก) ชายคือเพียง
 ส่วนของ (ลูก) หญิงสองคน แต่ถ้ามี (ลูก) หญิง (สองคน หรือ) เกินสองคน ดังนั้น นางได้สอง
 ในสามของที่เขา (ผู้ตาย) ละไว้ แต่ถ้ามีลูกหญิงเพียงคนเดียว ดังนั้น นางได้ครึ่งหนึ่งของมรดก
 ทั้งหมด และส่วนมรดกประเภทที่ 2 สำหรับพ่อแม่ของเขาแต่ละคนในทั้งสองนั้นได้ส่วนที่หกที่
 เขาละไว้ในเมื่อเขามีบุตร ครั้นถ้าเขาไม่มีบุตรและพ่อแม่ของเขาเท่านั้นที่เป็นทายาท ดังนั้น แม่
 ของเขาได้หนึ่งในสาม แต่ถ้าเขามีพี่น้อง ดังนั้น แม่ของเขาได้หนึ่งในหก หลังจากจ่าย
 หนี้กรรม (มิให้เกินหนึ่งในสามของมรดกทั้งหมดที่) เขาจัดมันแล้วหรือชำระหนี้สิน (รวมทั้ง
 ค่าใช้จ่ายในการฝัง) พ่อของสุเจ้าก็ดี ลูกของสุเจ้าก็ดี สุเจ้านั้นไม่ถึงคอกว่าผู้ใดในหมู่พวกเขา
 ไกล่สนิทสุเจ้ามากกว่าในทางคุณ ส่วนกำหนด (เป็นพระบัญญัติ) จากอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์
 เป็นผู้ทรงรอบรู้ (ในการจัดมรดก) ผู้ทรงปรีชาญาณเสมอ (ในการปันส่วน เพราะฉะนั้นจงอย่า
 ตั้งหนี้กรรมอื่นจากพระบัญญัตินี้) ”⁸⁶ หรือ “ และมรดกประเภทที่ 3 สำหรับสุเจ้าคือ

⁸⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 7

⁸⁶ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 11

ครั้งหนึ่งที่ภริยาของสุเจ้าละไว้ ถ้านางไม่มีบุตร แต่ถ้านางมีบุตร (ติดจากสามีอื่นหรือจากสามีปัจจุบันก็ตาม) ดังนั้น สำหรับสุเจ้าคือหนึ่งในสี่ที่นางละไว้หลังจากจ่ายพินัยกรรม นางจัดมันแล้วหรือชำระหนี้สิน และสำหรับนางคือหนึ่งในสี่ที่สุเจ้าได้ละไว้ ถ้าสุเจ้าไม่มีบุตร แต่ถ้าสุเจ้ามีบุตร ดังนั้น สำหรับนางคือหนึ่งในแปดที่สุเจ้าละไว้หลังจากจ่ายพินัยกรรมที่สุเจ้าจัดมันแล้วหรือชำระหนี้สิน แต่ถ้ามีชายหรือหญิงที่ไม่มีทายาทโดยตรงรับมรดก (แต่เขามีผู้บังเกิดอยู่) และเขามีพี่ชาย (หนึ่งคนหรือ) น้องชาย (หนึ่งคน) ดังนั้น สำหรับ (พี่น้องชายและหญิง) แต่ละคนในทั้งสองคือหนึ่งในหก แต่ถ้าพวกเขามีพี่น้องมากกว่าหนึ่งคนนั้น ดังนั้น พวกเขาเป็นผู้มีส่วนเท่าๆกัน ในหนึ่งในสามหลังจากจ่ายพินัยกรรมที่เขาจัดมันแล้วหรือชำระหนี้สิน โดยไม่มีผลร้ายแก่ทายาท นี่เป็นคำสั่งจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงจันดี ” ⁸⁷

จากหลักการตามคัมภีร์อัล-กุรอานจะเห็นได้ว่า ศาสนาอิสลามมีหลักเกณฑ์การแบ่งมรดกบนพื้นฐานว่าจะแบ่งให้แก่ผู้ชาย 2 ส่วน และแบ่งให้แก่ผู้หญิง 1 ส่วน ซึ่งแม้จะดูไม่เป็นธรรมนัก หากพิจารณาเพียงอัตราส่วนที่เป็นตัวเลขแต่อิสลามถือว่านี่เป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากสิทธิของผู้หญิงในอิสลาม เนื่องจากตามหลักศาสนาแล้วผู้ชายมีหน้าที่ในการปกป้องและดูแลผู้หญิงและเด็กในครอบครัว พร้อมทั้งเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ด้วย จากภาระความรับผิดชอบดังกล่าวนี้เองจึงทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทรัพย์สินเงินทองที่ผู้ชายได้รับส่วนหนึ่งจึงตกมาเป็นค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้หญิง ถ้าหากว่านางยังไม่มีสามีหรือเป็นหม้ายก็จำเป็นที่ผู้เป็นพ่อ ปู่ พี่ชาย น้องชาย ลูกชาย อาชาย น้าชาย ฯลฯ ของนางจะต้องเลี้ยงดูนาง แต่ในทางกลับกันตามศาสนามีได้บัญญัติให้ผู้หญิงมีหน้าที่ดังกล่าว แต่ได้รับสิทธิในการดูแลจากผู้ชาย และไม่อนุญาตให้ผู้เลี้ยงดูนำเอาทรัพย์สินของนางมาใช้สอยโดยที่นางไม่ยินยอมด้วย ถ้าหากว่าหญิงนั้น ไม่มีญาติผู้ชายที่จะเลี้ยงดูนางก็จำเป็นที่รัฐต้องให้การเลี้ยงดูนาง พร้อมกับออกค่าใช้จ่ายให้กับนางด้วย ดังนั้น เงินหรือทรัพย์สินของผู้หญิงจึงเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียว และผู้ชายไม่มีสิทธิในเงินส่วนนั้น การกำหนดให้แบ่งมรดกให้แก่ผู้ชาย 2 ส่วน และแบ่งให้แก่ผู้หญิง 1 ส่วน จึงเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้หญิงซึ่งด้วยสรีระควรได้รับการปกป้องดูแล และแบ่งเบาภาระของผู้ชายเพื่อให้ครอบครัวอยู่ได้อย่างเป็นสุขนั่นเอง นอกจากนี้ สำหรับการทำให้พินัยกรรมนั้น อิสลามก็ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า อิสลามอนุญาตให้มุสลิมทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้กับผู้อื่นได้ แต่ต้องไม่เกินไปกว่าหนึ่งในสามของทรัพย์สินที่เขามีอยู่ทั้งหมด ซึ่งเรื่องนี้ท่านชะอ์ดี อิบนิ อะบีบักรอกุส กกล่าวว่า “ ฉันได้กล่าวว่า ท่านศาสดาครับ ฉันมีทรัพย์สินสมบัติ และ ไม่มีผู้ใดที่จะสืบมรดกต่อของฉัน นอกจากลูก

⁸⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 12

หญิงของฉันเพียงคนเดียว ฉันจะทำพิธีกรรมยกทรัพย์สินของฉันสองในสามให้ผู้อื่นได้หรือไม่” ท่านศาสดากล่าวว่า “ไม่ได้” ฉันกล่าวว่า “ดังนั้นฉันจะทำพิธีกรรมเป็นจำนวนครึ่งหนึ่ง” ท่านศาสดากล่าวว่า “ไม่ได้” ฉันกล่าวว่า “ดังนั้นฉันจะทำพิธีกรรมหนึ่งในสามได้หรือไม่” ท่านศาสดากล่าวว่า “ได้ หนึ่งในสาม เพราะนั่นก็มากมายแล้วแท้จริง การที่ท่านปล่อยให้ผู้สืบทอดของท่านมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ยังคิดว่าการที่ปล่อยให้เขามีความยากจนโดยเกี่ยวข้องกับผู้อื่น” (รายงานโดย บุคอรี และมุสลิม) ดังนั้น การที่อิสลามห้ามการทำพิธีกรรมยกทรัพย์สินเกินกว่า 1 ใน 3 ของทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่น จึงถือเป็นการปกป้องรักษาสิทธิของทายาทประการหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ยังคงเป็นข้อถกเถียงกันอย่างกว้างขวางสำหรับผู้มิใช่มุสลิม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สภาพสังคมกลับกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ต่างแยกกันอยู่ ทุกคนต่างต้องเอาตัวรอดในสังคม จึงทำให้เกิดคำถามต่างๆ มากมายทั้งเรื่องความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติและสภาพบังคับของหลักการนี้จะแน่ใจได้เพียงใดว่าหากแบ่งให้แก่ผู้ชายมากกว่าแล้วผู้ชายจะไม่ละทิ้งภาระหน้าที่ในการเลี้ยงดูญาติผู้หญิงของตน สำหรับข้อสังเกตเหล่านี้จำเป็นต้องทำความเข้าใจปรัชญาและลักษณะของศาสนาอิสลามก่อนว่าอิสลามมิใช่เป็นเพียงศาสนาแต่เป็นวิถีชีวิตของบุคคลด้วย หลักการทางศาสนาอิสลามจึงมิได้กำหนดเฉพาะหลักความดีงามเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงทุกการกระทำของมนุษย์และการรับมรดกนี้ก็เช่นกันแม้จะดูเป็นเรื่องทางสังคมของมนุษย์แต่อิสลามก็ได้วางหลักเกณฑ์ภายใต้เงื่อนไขที่เป็นธรรมแล้วจึงจำเป็นที่มุสลิมต้องถือปฏิบัติ ซึ่งหากมองจากหลักการและเหตุผลของเงื่อนไขต่างๆ นี้ล้วนแต่มีที่มาที่ไปมิใช่เป็นการกำหนดเพียงเพื่อส่งเสริมฐานะของชายให้เหนือกว่าหญิงอย่างปราศจากเหตุผลแต่อย่างใด ทั้งหากนำไปปฏิบัติ น่าจะเป็นการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความแน่นแฟ้น มีการดูแลคุ้มครองกัน ช่วยเหลือกันมากกว่าครอบครัวแบบต่างคนต่างอยู่ นอกจากนี้หลักการในการแบ่งมรดกนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีการรับรองไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์อัล-กุรอาน ดังนั้น หากมีการฝ่าฝืนหรือหากชายที่ได้รับส่วนแบ่งแล้วปฏิเสธการเลี้ยงดูญาติหญิงของตน แม้ทางโลกมนุษย์จะไม่มีสภาพบังคับ แต่ตามหลักศาสนาย่อมถือเป็นบาปซึ่งจะมีผลสืบเนื่องต่อการตัดสินความดีความชั่วในโลกหน้านั่นเอง

3.4.3.3 สิทธิที่จะได้รับการอภัยโทษ

สิทธิในการได้รับการอภัยโทษนั้น ไม่ได้มีบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ.

1990 แต่เป็นที่รับรองในศาสนาอิสลามที่เห็นว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอภัยโทษ จากพระเจ้า หากเขาได้สำนึกถึงความผิดที่ได้กระทำไป โดยสิทธินี้ถือเป็นสิทธิในทางศาสนา และขึ้นอยู่กับความศรัทธาของบุคคลไม่ใช่สิทธิเสรีภาพในทางสังคมดังที่มีการรับรอง โดยทั่วไป ซึ่งการที่อิสลามได้รับรองถึงสิทธิดังกล่าวนี้ก็เพื่อส่งเสริม และให้กำลังใจแก่ผู้ที่ กระทำผิดและสำนึกถึงความผิดนั้น เพื่อมีโอกาสนในการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ทั้งเป็นการ สนับสนุนบุคคลให้เห็นคุณค่าของการให้อภัย และการ โอนอ่อนผ่อนตามระหว่างบุคคลที่จะ ยอมต่อความชั่วร้ายและการรุกราน โดยอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการต่อสู้กับ ความเกลียดชังและการรุกรานด้วยการให้อภัย ดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และเมื่อ บรรดา (ผู้ยากจนเหล่านั้น) ผู้ศรัทธาในโองการทั้งหลายของพวกเรามายังเจ้า ดังนั้น จงกล่าว เถิด สันติแก่พวกท่าน พระผู้อภิบาลของพวกท่านได้ทรงกำหนดความเมตตา (เป็นคุณลักษณะ) แก่พระองค์ เพื่อว่าผู้ใดในหมู่พวกท่านกระทำชั่วโดยมงาย (โดยไม่รู้) แล้วเขาอุกแก่โทษ หลังจากนั้นและฟื้นฟู (ทำตน) ให้ดีขึ้น ดังนั้น แท้จริง พระองค์คือผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตา เสมอ ” ⁸⁸ หรือการสอนให้มนุษย์รู้จักให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันดังที่ว่า “ (ดังนั้น) จงยึด เอาการผ่อนปรน (อย่ารุนแรงแก่พวกเขา) และการกำชับการดี และจงห่างจากพวกโจดเขลา (ที่ จงใจไม่เชื่อฟังในหลักธรรม) ” , “ และถ้ามีการยุแหย่จากมาร (ที่ให้ข่าวลือ) ยุแหย่ (ให้เกิด โทสะเพราะพฤติกรรมของพวกโจดเขลานั้น) ดังนั้น จงขอที่พึ่งต่ออัลลอฮ์ (ด้วยการระงับโทสะ และมีขันติธรรม) แท้จริง พระองค์เป็นผู้ทรงไต่ฝัน ผู้ทรงรอบรู้ ” ⁸⁹ ทั้งนี้อิสลามยังให้มุสลิม ทุกคนให้สิทธิในการได้รับอภัยโทษต่อศัตรูด้วยดังเช่นที่บัญญัติว่า “ และถ้าสุเจ้า (มุสลิม) จะ ลงโทษ (พวกปรปักษ์) ดังนั้น จงลงโทษเยี่ยงที่สุเจ้าได้ถูกรับโทษโดยนัยนั้น (คืออย่าลงโทษ ปรปักษ์มากกว่าที่ปรปักษ์ได้ทำร้ายตน) แต่ถ้าสุเจ้าอดทน (ไม่เอาความแค้น) แน่นอน (วิธี นี้) มันดียิ่งสำหรับผู้อดทนทั้งหลาย ” , “ และ (มุฮัมหมัด) จงอดทนเถิด และขันติธรรมของ เจ้ามีมิได้ เว้นแต่ด้วย (พระกรุณาของ) อัลลอฮ์ จงอย่าเศร้าโศกต่อพวกเขา (เมื่อพวกเขาคือรื้อน ไม่ศรัทธา) และอย่าอยู่ในความกลัดกลุ้มต่อที่พวกเขาวางแผน (ต่อเจ้าและหมู่ชนของเจ้า) ” ⁹⁰ จึงกล่าวได้ว่าอิสลามให้ความสำคัญกับการอภัยโทษ ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้มนุษย์เอื้ออาทรต่อกัน

3.4.3.4 สิทธิในการป้องกันตนเอง

⁸⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 6 โองการที่ 54

⁸⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 7 โองการที่ 199-200

⁹⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 16 โองการที่ 126-128

สิทธิในการป้องกันตนเอง เป็นสิทธิอีกประการหนึ่งที่ไม่ได้มีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แต่ในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ได้กล่าวถึงสิทธิของเชลยศึกซึ่งเชื่อมโยงกับการทำสงครามอยู่บ้างตามมาตรา 3 ที่ว่า “ 3.1 ในกรณีที่มีการต่อต้าน และมีการใช้อำนาจ อิทธิพล หรืออาวุธในการต่อต้านนั้น ประชาชนทั่วไปซึ่งมิได้มีส่วนร่วมในสงครามนั้น จะต้องไม่ฆ่าผู้ที่อ่อนแอ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้หญิง และเด็ก ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษา และบรรดาเชลยสงครามมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร เสื้อผ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ การทำลายศพเป็นสิ่งที่ต้องห้ามอย่างเด็ดขาด การแลกเปลี่ยนเชลยเพื่อให้มีการกลับสู่ครอบครัว เป็นสิ่งที่ต้องทำในช่วงสงคราม ” สำหรับประเด็นนี้ศาสนาอิสลามได้กล่าวถึงสิทธิดังกล่าวนี้ไว้ด้วย เนื่องจากถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ที่ย่อมมีสิทธิที่จะป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยอันตรายการถูกระบุร้ายต่างๆ แต่ทั้งนี้ ก็มีไว้ว่าสิทธิในการป้องกันตนเองนี้จะนำมาใช้ได้อย่างง่ายดาย และไร้ขอบเขต เนื่องจากได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะการป้องกันตนเองจากภัยจากความอยุติธรรม การถูกรุกราน โจมตีอันจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียง ฯลฯ เท่านั้น ดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และบรรดาที่เมื่อมีการอธรรม (เช่น การละเมิด เบียดเบียน รุกราน) เกิดขึ้นแก่พวกเขา พวกเขาก็ป้องกัน (ตนเอง) ” , “ และการตอบแทนของความชั่วคือความชั่วเยี่ยงนั้น แต่ผู้ใดภัยและ (ด้วยวิธีนั้น) ประองคอง รางวัล (ตอบแทน) ของเขาเป็นหน้าที่ของอัลลอฮ์ แท้จริงพระองค์มีทรงรักผู้อธรรม ” , “ และผู้ใดป้องกันตนเอง (หรือแก้แค้นตอบโต้) หลังจากถูกเบียดเบียน ดังนั้น เหล่านี้ไม่มีทางใดคาหนิพวกเขา ” ⁹¹ หรือที่ว่า “ (การละเมิดชีวิตใน) เดือนต้องห้าม (ให้ถูกแก้แค้นได้) ในเดือนต้องห้าม และ (สำหรับการละเมิด) เรื่องต้องห้ามทั้งปวงนั้นมีการแก้แค้น (การลงโทษ) ดังนั้น ผู้ใดละเมิด (รุกราน) ต่อสุเจ้า จงละเมิด (ตอบการรุกราน) ต่อเขาเยี่ยงที่เขาได้ละเมิดต่อสุเจ้า และจงสำรวมตนต่ออัลลอฮ์ (เช่น ไม่ทำร้ายผู้ไม่ใช่คู่อริ) และจงรู้ไว้เถิดว่าอัลลอฮ์ทรงอยู่กับผู้สำรวมตนจากความชั่ว ” ⁹² และที่ว่า “ และจงเตรียมต่อต้านพวกเขา (ตาม) ที่สุเจ้าสามารถกระทำได้ซึ่งกำลังทัพ และม้าที่ผูกไว้ (คือเลี้ยงไว้อย่างสมบูรณ์และเตรียมพร้อมไว้เสมอ) เพื่อข่มขวัญ (ทำให้กลัว) โดยนัย (แห่งการเตรียมพร้อมและกำลัง) นั้นแก่ศัตรูของอัลลอฮ์และ (พวกเขาก็เป็น) ศัตรูของเจ้า (เช่นกัน) และพวกอื่นๆอีกอันจากพวกเขาซึ่งสุเจ้าไม่รู้จักพวกเขา (แต่) อัลลอฮ์ทรงรู้จักพวกเขา และอันใดที่สุเจ้าบิรจาคในทางของอัลลอฮ์ พระองค์จะทรงตอบ

⁹¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 42 โองการที่ 39-41

⁹² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 194

แทนให้ครบแก่สุเจ้า และสุเจ้าจะไม่ถูกยุดิธรรม (แม้แต่น้อย) ” , “ และถ้าพวกเขาโอนอ่อน ยั้งสันติภาพ ดังนั้น เจ้าจงอ่อนโอนตามด้วย และจงไว้วางใจในอัลลอฮ์ แท้จริงพระองค์เป็นผู้ทรงไถ่ ยิน ผู้ทรงรอบรู้ ” ⁹³

สำหรับประเด็นการป้องกันตนเองนี้ จำเป็นที่จะต้องอธิบายทำความเข้าใจควบคู่กับ “ญิฮาด” ในอิสลามเพื่อให้เกิดความชัดเจนและความเข้าใจที่ถูกต้อง กล่าวคือ ญิฮาด นั้น ท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เคยกล่าวว่า “ สูดยอของการศรัทธาคือการญิฮาด ” และ “ ญิฮาดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือการญิฮาดกับจิตใจของตนเอง ” ญิฮาดจึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่คนทั่วไปและแม้แต่มุสลิมเองก็เข้าใจผิดและมองว่าหมายถึงการทำสงคราม แท้จริงแล้วคำว่า “ญิฮาด” ไม่ได้หมายความว่า “สงครามอันศักดิ์สิทธิ์” แต่โดยภาษาแล้วหมายถึง “การต่อสู้” หรือ “การพยายามดิ้นรน” คำว่า “สงคราม” ในคัมภีร์อัล-กุรอานคือ “ฮัรบ” หรือ “กิดาล” ส่วนคำว่าญิฮาดหมายถึงการพยายามต่อสู้อย่างจริงจังและจริงใจทั้งในระดับบุคคลและสังคมเป็นการพยายามต่อสู้เพื่อทำความดีและขจัดความไม่เป็นธรรม การกดขี่ข่มเหงและความชั่วให้หมดไปจากสังคม การต่อสู้นี้เป็นการต่อสู้ทั้งทางด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง ญิฮาดคือการทำงานหนักเพื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง ในคัมภีร์อัล-กุรอาน คำนี้ถูกใช้ในรูปแบบต่างๆถึง 33 ครั้ง และมักจะมาจากแนวความคิดอื่นๆของอัล-กุรอานเช่น ความศรัทธา การสำนึกผิด การทำความดีและการอพยพ ⁹⁴ ญิฮาดสามารถปฏิบัติได้ในหลายๆด้านโดยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัตถุหรือศีลธรรมเช่นการต่อสู้กับความปรารถนาของตนเอง การต่อสู้กับมารร้ายในใจ ความยากจน การไม่รู้หนังสือ โรคภัย และการต่อสู้กับความชั่วร้ายต่างๆ นอกจากนี้ยังมีตำราทางศาสนาหลายเล่มที่อ้างอิงถึงญิฮาดประเภทดังกล่าวนี้ หนึ่งในรูปแบบของการญิฮาดคือการปกป้องชีวิต ทรัพย์สินและเกียรติยศ คนที่ตายระหว่างการทำญิฮาดก็ถือว่าเป็นผู้พลีชีพเพื่อหนทางของพระเจ้า (ชะฮีด) ดังที่ท่านนบิฯ ได้ยืนยันไว้ และญิฮาดยังถูกทำเพื่อป้องกันการรุกรานบ้าน ประเทศและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น ดังนั้น ญิฮาดจึงไม่ใช่เครื่องมือของการทำสงครามต่อผู้บริสุทธิ ไม่ได้หมายถึงการทำร้ายผู้อื่นและผู้ถูกกดขี่ ญิฮาดในอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อป้องกันศาสน์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้ามิให้ถูกทำลายเท่านั้น ญิฮาดในอิสลามจึงถือเป็นการคุ้มครองความศรัทธาและสิทธิมนุษยชนของตนเอง ญิฮาดไม่ใช่สงครามเสมอไป อิสลามถือเป็นศาสนาแห่งความสันติ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าอิสลามยอมรับการกดขี่ข่มเหง อิสลามสอนว่ามนุษย์ต้องใช้ความพยายามไปถึง

⁹³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 8 โองการที่ 60-61

⁹⁴ บรรจง บินกาซัน , อิสลาม ศัจธรรมแห่งชีวิต , อ่างแล้ว , หน้า 135-136.

ที่สุดในการขจัดความตึงเครียดและความขัดแย้ง อิสลามส่งเสริมการไม่ใช้ความรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงทั้งส่งเสริมให้มนุษย์ทำลายความชั่วด้วยวิธีการอันสันติปราศจากการใช้กำลังให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้ อิสลามยังสอนจริยธรรมในยามสงครามด้วยเช่นว่า สงครามเป็นที่อนุมัติในอิสลาม แต่เฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถใช้วิธีการอย่างสันติเช่นการเจรจากันได้แล้ว สงครามจะเป็นวิธีการสุดท้ายและต้องหาทางหลีกเลี่ยงให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้ต้องตระหนักเสมอว่าสงครามในอิสลามมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อบังคับให้ผู้คนต้องเปลี่ยนศาสนาหรือล่าอาณานิคมเพื่อความมั่งคั่งยิ่งใหญ่ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันชีวิต ทรัพย์สิน ดินแดน เกียรติยศและเสรีภาพของตนจากความไม่เป็นธรรมและการกดขี่

หากต้องมีการทำสงครามอิสลามก็ได้วางข้อกำหนดและเงื่อนไขการทำสงครามไว้อย่างรัดกุมดังนี้⁹⁵

1) ต้องมีความเข้มแข็งเพื่อที่ศัตรูจะได้เกรงกลัวและไม่กล้าโจมตี

2) จงอย่าเริ่มต้นการเป็นศัตรูก่อน แต่จงทำงานเพื่อสันติภาพให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น ก่อนที่จะทำสงครามจำเป็นต้องหาหนทางปรับความเข้าใจกันระหว่างคู่กรณีเสียก่อน ถ้าหากว่าไม่สัมฤทธิ์ผล ก็จงทำสงคราม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัดกล่าวว่า “ ท่านทั้งหลายจงอย่าทำสงครามกับเขาเหล่านั้น จนกว่าจะได้เรียกเรื่อง(ปรับความเข้าใจ) กับเขาเสียก่อน ถ้าหากว่าพวกเขาปฏิเสธก็จงอย่าเริ่มทำสงครามจนกว่าพวกเขาจะเริ่มก่อน ถ้าหากว่าพวกเขาเริ่มทำสงคราม ท่านทั้งหลายก็อย่าเพิ่งเริ่มสู้รบกับพวกเขา จนกว่าพวกเขาจะสังหารบุคคลในหมู่ของพวกท่าน ”⁹⁶

3) จงต่อสู้กับคนที่รุกราน ไม่มีการลงโทษแบบเหมารวมและจะต้องไม่ทำร้ายผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมสงครามและต้องไม่ใช้อาวุธทำลายร้ายแรง

⁹⁵ เรียบเรียงจาก บรรจง บินกาซัน , อิสลาม ศัจธรรมแห่งชีวิต , เพิ่งอ้าง , หน้า 137. และ มุณีร์ มุฮัมมัด , กฎหมายอิสลาม , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายสัมพันธ์, 2521) , หน้า 198-204.

⁹⁶ มุณีร์ มุฮัมมัด , กฎหมายอิสลาม , อ้างแล้ว , หน้า 203.

4) ยุติการเป็นศัตรูทันทีที่อีกฝ่ายหนึ่งมีแนวโน้มที่จะยอมรับสันติภาพดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ถ้าหากว่าพวกเขายุติการสู้รบ ดังนั้น การก่อสงครามจะไม่มีขึ้น เว้นแต่กับผู้อธรรม ”⁹⁷

5) ต้องรักษาสัญญาและข้อตกลงตราบใดที่ศัตรูยังปฏิบัติตามสัญญา

6) ต้องปฏิบัติดีต่อเชลยศึก ดังมีรายงานของท่านศาสดาไว้ได้กล่าวว่า “ จงแก่เครื่องพันธนาการของเชลยเพื่อตอบรับผู้ร้องขอ จงให้อาหารแก่ผู้หิวกระหาย และจงดูแลผู้เจ็บป่วย ” (รายงานโดย อิมามอะหมัดและอัล-บุคอรี) และที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และพวกเขาให้อาหารด้วยความรักในอัลลอฮ์ ต่อผู้ขัดสน เด็กกำพร้า และเชลยศึก ”⁹⁸ นอกจากนี้ยังถือว่าการปฏิบัติที่ดีที่สุดกับเชลยศึกก็คือ การปล่อยตัวให้เป็นอิสระ ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และเมื่อสุเจ้าเผชิญกับบรรดาผู้ที่คือดั่ง ก็จงทำการสู้รบกับเขา จนกระทั่งพวกเขาจ่ายแพ้ง พร้อมกับจงควบคุมเขาไว้ให้มัน หลังจากนั้นก็จงปราณีเขา (โดยปล่อยให้เป็นอิสระ) หรือเอาค่าไถ่ (ของเขา) ”⁹⁹ ทั้งการทำสงครามห้ามมิให้เผาผู้คนไม่ว่าจะเป็นหรือตายแล้วก็ตาม (รายงานโดยอัล-บุคอรี อะบู ดาวูด และอัตติรมิซีย์) ห้ามมิให้ทำลายรูปร่างลักษณะของผู้ตาย ดังท่านนบีกล่าวไว้ว่า “ ห้ามมิให้น้ำองทรัพย์และทำลายรูปร่างลักษณะของผู้ตาย ” (รายงานโดยอัล- บุคอรี)

จากที่ได้อธิบายถึงความหมายของญีฮาด และหลักเกณฑ์การทำสงครามในอิสลามข้างต้นแล้ว เห็นได้ว่า ญีฮาดไม่ใช่ลัทธิการก่อการร้าย อิสลามไม่อนุมัติการก่อการร้ายต่อพลเรือนผู้บริสุทธิ์ไม่ว่าจะโดยการรุกรานหรือในสถานการณ์ใดก็ตาม อิสลามส่งเสริมผู้ถูกกดขี่ให้ต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองและให้มุสลิมช่วยเหลือคนที่ถูกกดขี่ข่มเหงและได้รับความเดือดร้อน การก่อการร้ายจึงไม่ใช่ญีฮาด แต่ควรเรียกว่า “พะชาด” หรือ “การก่อความเสียหาย” ซึ่งขัดกับหลักคำสอนของอิสลาม เนื่องจากอิสลามต้องการสร้างระเบียบให้แก่โลกมนุษย์ทั้งหมดทั้งมุสลิมและมีไม่มุสลิมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยุติธรรม สันติและเกิดความสามัคคี¹⁰⁰

⁹⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 193

⁹⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 76 โองการที่ 193

⁹⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 47 โองการที่ 4

¹⁰⁰ บรรจง บินกาซัน , อิสลาม ศัจธรรมแห่งชีวิต , อ่างแล้ว , หน้า 138 .

3.4.4 ความแตกต่างระหว่างสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดของสังคมตะวันตกดังเช่นที่ปรากฏตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 โดยสหประชาชาติ เห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ และคริสต์ศาสนากล่าวคือ การยึดมั่นในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ถือว่าสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตั้งแต่แรกเกิด มนุษย์เป็นเจ้าของสิทธินี้โดยชอบธรรม ไม่มีอำนาจหรืออภิสิทธิ์ใดมาลบล้างหรือทำลายได้ มนุษย์ทุกคนเสมอภาคกันทั้งหญิงและชาย เพราะถูกสร้างโดยพระเจ้าเป็นเจ้า เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากปรัชญากรีกทั้งหลักมนุษยนิยม และหลักปัจเจกชนนิยมที่ชื่นชมความมีเหตุผลและความสามารถของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ส่งผลให้ลักษณะการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนทุกคนอย่างเต็มที่ คำนึงถึงอำนาจในการใช้สิทธิเสรีภาพของทุกคนในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ มิได้กล่าวถึงเงื่อนไขการจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของอีกบุคคลหนึ่งในสังคม หรือหน้าที่ของบุคคลต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ความเป็นระเบียบและความผาสุกในการอยู่ร่วมกันของสังคมส่วนรวมแต่อย่างใด สังคมตะวันตกจึงถือเป็นสังคมเสรีที่ทุกคนในสังคมเท่าเทียมกันอย่างเต็มที่ทุกคนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างกว้างขวาง แต่ต้องยอมรับว่าความเสรีจากการใช้สิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนทุกคนในสังคม โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีกำลังอำนาจเหนือกว่าก่อให้เกิดปัญหาทางด้านวัฒนธรรม ศิลธรรม ตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างมากจนทำให้สภาพความเป็นจริงในสังคมเกิดความไม่เท่าเทียมกัน สำหรับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามถือว่าอย่างน้อยที่สุดหลักการเรื่องมนุษย์ตามคำสอนของศาสนาอิสลามก็มีความสอดคล้องและแทบจะเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นที่มาของสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกกล่าวคือ อิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ในสถานะที่มีเกียรติและสูงส่ง เนื่องจากมนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้าหรืออัลลอฮ์ (ซ.บ.) ทุกคนจึงเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ด้วยเหตุที่สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ปรากฏตามบทบัญญัติต่างๆ ในคัมภีร์อัลกุรอาน ตลอดจนหลักคำสอนของศาสนาอิสลามไม่ได้มีการนำมาจำแนกเรียบเรียงในรูปของบทกฎหมายให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม นอกจากนี้หลักปฏิบัติและปรัชญาทางศาสนาบางกรณีอาจเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่หากพิจารณาและศึกษาถึงเหตุผลตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว จะพบว่าข้อจำกัดและเงื่อนไขการใช้สิทธิเสรีภาพที่กำหนดขึ้นนั้นมีขึ้นเพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมส่วนรวม สิทธิมนุษยชนตามหลัก

ศาสนาอิสลามจึงเน้นทางแนวความคิดแบบสากลนิยมมากกว่าการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่ตามแนวคิดปัจเจกชนนิยมดังที่กลุ่มประเทศตะวันตกยึดถือ

3.4.4.1 พื้นฐานความคิดการรับรองสิทธิมนุษยชน

แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามคือ อิสลามเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้า มนุษย์ทุกคนจึงเสมอกันต่อหน้าพระเจ้า อิสลามจึงถือว่ามนุษยชาติทั้งมวลคือประชาชาติเดียวกัน พวกเขาได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ดังที่บันทึกในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ โอ้มนุษยชาติ แท้จริงเราได้สร้างเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และได้ทำให้เจ้าเป็นประชาชาติ และเผ่าพันธุ์ เพื่อเจ้าจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่เจ้าในทัศนะของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) นั่นคือผู้ที่สำรวมตนยิ่ง ..” ¹⁰¹

ความคิดพื้นฐานที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อลักษณะและปรัชญาการรับรองสิทธิมนุษยชนในอิสลามได้แก่ ระเบียบสังคมอิสลามที่ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนในการแก้ไขสังคม ¹⁰² กล่าวคือทุกคนในสังคมจะต้องมีหน้าที่ในการแก้ไขปรับปรุงสังคมและขจัดความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในสังคมให้หมดสิ้นไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล รวมทั้งให้ความร่วมมือช่วยเหลือกับบุคคลอื่นๆ เพื่อให้บรรลุผลดังกล่าว ดังที่ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และพวกเราจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่ดีและการตัดทอน (ขำเกรง) ต่ออัลลอฮ์ และจงอย่าช่วยเหลือกันในเรื่องที่ไม่ดี ที่เป็นบาปและก่อให้เกิดการเป็นศัตรูกัน ” ¹⁰³ ดังนั้นอิสลามจึงมีหลักการให้สิ่งที่เป็นสิ่งต้องห้าม (หะรอม) แก่ผู้อื่นนั้นเป็นสิ่งไม่ดี และเป็นการทำลายสังคมด้วย นอกจากนี้อิสลามยังให้ความสำคัญกับสังคมมนุษย์มาก โดยถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม เขาข่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ จิตใจของแต่ละบุคคลจะเป็นเช่นไรย่อมขึ้นอยู่กับสภาพสังคมที่อยู่ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวไว้ว่า “ เด็กทุกคนจะเกิดมาบนธรรมชาติอันบริสุทธิ์แล้วพ่อ แม่ของเขาจะทำให้เขาเป็นยะฮูดี หรือเป็นนัศรอญี ...” ¹⁰⁴ เนื่องจากพ่อแม่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อลูกในสังคมเล็กๆ เบื้องต้น และสังคมจะผลักดันให้เด็กกระทำความชั่วหรือความดี หากพ่อแม่เป็นผู้หลงทาง ทั้งสองก็จะเป็นแรงผลักดันให้ลูกหลาน

¹⁰¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 49 โองการที่ 13

¹⁰² อับดุลละริมี ไชดาน (อิสมาอีล อาลี และมาลิก โยฮาสมุทร แปล) ระบอบสังคมในอิสลาม, อ่างแล้ว, หน้า 103 – 104 .

¹⁰³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 5 โองการที่ 2

¹⁰⁴ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 9 โองการที่ 71

หลงทางและออกจากธรรมชาติอันบริสุทธิ์ที่อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ทรงสร้างขึ้นมา หากพ่อแม่ดี ย่อมจะทำให้ลูกยังคงอยู่ในสภาพธรรมชาติอันบริสุทธิ์ที่อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ทรงสร้างมาด้วย เช่นเดียวกับสังคมใหญ่ก็ย่อมมีอิทธิพลต่อบุคคลทั้งส่วนที่ดีและไม่ดีเช่นกัน อิสลามจึงถือว่าการมีสังคมที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน และด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องให้ความสนใจกับสังคมที่เขาอาศัยอยู่ และขจัดความไม่ตรงกันต่างๆในสังคมให้หมดสิ้นไปโดยไม่มองข้ามว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยเด็ดขาด จากแนวความคิดเหล่านี้เองส่งผลต่อลักษณะของการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอิสลามที่แตกต่างจากการรับรองสิทธิมนุษยชนของสังคมตะวันตกกล่าวคือแม้จะพบว่าสิทธิมนุษยชนในอิสลามมีข้อจำกัดและเงื่อนไขการใช้สิทธิเสรีภาพมากมาย แต่หากเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐานทางศาสนาจะทำให้ทราบว่าข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ นั้น อาจมีผลกระทบต่อปัจเจกชนแม้จะทำให้ปัจเจกชนแต่ละคนไม่อาจใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างเต็มที่ แต่ก็มิได้เป็นการลดทอนคุณค่าหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด คงเป็นเพียงการลดสิทธิเสรีภาพเท่าที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองหรือปกป้องประโยชน์ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของสังคมส่วนรวม เนื่องจากสังคมที่ดีย่อมจะส่งผลต่อทุกคนในสังคมด้วย สิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามจึงโน้มเอียงไปทางแนวความคิดแบบสากลนิยมมากกว่าการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่ตามแนวคิดปัจเจกชนนิยมดังที่กลุ่มประเทศตะวันตกยึดถือ

3.4.4.2 คุณค่าและสภาพบังคับของสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรอง

สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามดังที่ปรากฏในส่วนต่างๆของคัมภีร์อัล-กุรอานนั้น อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นสิ่งที่เลื่อนลอยปราศจากสภาพบังคับใดๆ ทั้งสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ย่อมไม่อาจมีสภาพบังคับใดๆกับผู้ปฏิเสธ โดยเฉพาะในประเทศที่ไม่ได้ปกครองตามหลักศาสนาอิสลาม แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนนี้ย่อมส่งผลอย่างแน่นอนในโลกหน้า (อาคิเราะห์) ซึ่งเป็นวันที่มุสลิมทุกคนเชื่อว่าในวันนั้นจะมีการพิพากษาความดีและความชั่วที่มนุษย์ได้กระทำไว้ในโลกนี้ และด้วยความเชื่อนี้ย่อมส่งผลให้มุสลิมผูกพันตนปฏิบัติตามหลักคำสอนต่างๆอย่างเคร่งครัด จึงทำให้สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของอิสลามนั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจให้มุสลิมผูกพันและปฏิบัติตามโดยไม่ต้องมีกฎหมายใดๆมารองรับอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้คุณค่าและสภาพบังคับของสิทธิมนุษยชนในอิสลามสืบเนื่องมาจากหลัก “ ความศรัทธา ” นั่นเอง ซึ่งหลักความศรัทธาหรืออีมานนี้ ไม่ใช่การบังคับให้เชื่ออย่างงมงาย เช่นในอิสลามห้ามการแต่งงานกับหญิงหรือชายที่บูชารูปปั้นหรือสิ่งอื่นใดจนกว่าเขาผู้นั้นจะศรัทธา การศรัทธาในกรณีนี้ต้องเป็นการศรัทธาอย่างจริงใจ ไม่ใช่จนกว่าเขาจะนับถือ

ศาสนาอิสลาม หากแต่ต้องได้เรียนรู้จนเกิดศรัทธาแล้ว ดังนั้น ความศรัทธาจึงถือเป็นรากแก้วของความรู้และการกระทำ ความเข้าใจที่ว่าความศรัทธาคือการบังคับให้เชื่อโดยที่รู้หรือไม่รู้ก็ตามนั้น ไม่มีในหลักการของอิสลาม เพราะถ้าการศรัทธาเป็นไปด้วยการบังคับ หรือด้วยความงมงาย ศาสนาก็จะเป็นการบังคับไปด้วย การกระทำหรือการปฏิบัติศาสนกิจก็จะกลายเป็นการทำด้วยความจำใจ ซึ่งก็ไม่อาจจัดกิลเลสให้ผู้นั้นมีความผ่องแผ้วไปได้ จึงต้องแยกเรื่องวินัยของศาสนาออกจากความศรัทธา เนื่องจากอิสลามมีวินัยของตนเองจะถือเอาความสมัครใจมาเป็นข้อแก้ตัวละเมิดต่อระเบียบวินัยไม่ได้ เช่นการถือศีลอดเป็นวินัยอย่างหนึ่งของอิสลามจะถือเอาความสมัครใจไม่ยอมทำตามเป็นข้อแก้ตัวว่ายังไม่เต็มใจทำไม่ได้ การคิดและทำเช่นนั้นเท่ากับสร้างความมัวหมองให้แก่จิตใจของผู้นั้น * ความศรัทธาที่แท้จริงของอิสลามจึงมิได้เป็นเพียงสิ่งที่ทำแต่เพียงลมปากโดยไม่มีการศึกษาไตร่ตรอง แต่ความศรัทธาในอิสลามคือความศรัทธาโดยได้ศึกษาด้วยสติปัญญาและเหตุผล อิสลามของเขาจึงจะสมบูรณ์ นอกจากนี้อิสลามยังสนับสนุนให้มนุษย์ได้ศึกษาหาความรู้และใช้สติปัญญาต่างๆ ในการตัดสินใจ และมนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกโดยไม่มีการบังคับ เพราะอัลลอฮ์ (ช.บ.) จะไม่ทรงรับความศรัทธาที่ถูกบังคับ และไม่ทรงถือว่าเป็นอิสลามที่แท้จริง และด้วยหลักความศรัทธานี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สิทธิมนุษยชนในอิสลามมีคุณค่าและไม่อาจล่วงละเมิดได้ นอกจากความศรัทธาแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ส่งผลให้มุสลิมถือปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามรวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนี้ก็คือ อิสลามเป็นศาสนาที่ไม่มีนักบวช มุสลิมทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามหลักคำสอนอย่างเคร่งครัด ต้องเรียนรู้ศาสนาและทำหน้าที่เผยแผ่ด้วย แม้จะเป็นการเทศนาเพียงประโยคเดียวหรือ โองการเดียวก็ตาม ซึ่งในอิสลามถือว่าการเผยแผ่นั้นเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนตามภูมิปัญญา ดังนั้น หลักคำสอนและหลักปฏิบัติในอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ผูกติดกับมุสลิมทุกคน และขอมให้สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของอิสลามนั้นเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติตาม แม้ว่าจะไม่ได้บัญญัติชัดเจนในรูปกฎหมายหรือวางบทกำหนดโทษไว้ เช่นการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกแต่อย่างใด

3.5 ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลาม

* คำอธิบาย เรื่อง อีมาน ในภาคผนวกคัมภีร์อัล-กุรอาน เล่มที่ 2 โดยนายดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ หน้า 1261-1262 .

แม้ศาสนาอิสลามจะมีบทบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆมากมาย แต่ด้วยการที่เป็นบทบัญญัติในทางศาสนามีลักษณะเป็นการกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตของมุสลิม จึงค่อนข้างมีความละเอียด ลึกซึ้ง และอาจดูเคร่งครัดต่างกับบทบัญญัติของศาสนาอื่นที่แบ่งแยกระหว่างการดำเนินชีวิตบนโลกนี้ และเรื่องทางธรรมหรือทางศาสนาออกจากกันอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมไม่มีโอกาสได้ทราบข้อเท็จจริง รายละเอียด จึงทำให้เกิดความเข้าใจในทางที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะกรณีของหลักการบางประการที่ดูเหมือนจะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล จนได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงควรจะได้ศึกษาถึงปรัชญา และเหตุผลของหลักการต่างๆ ในศาสนาอิสลามที่มักจะได้รับ การวิพากษ์วิจารณ์ให้มากขึ้น โดยต่อไปนี้จะหยิบยกถึงประเด็นที่มักเกิดข้อสงสัยหรือโต้แย้งเสมอ มาอธิบายให้ทราบถึงหลักการและแนวความคิด ตลอดจนความเป็นจริงของหลักการดังกล่าว

3.5.1 ความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงและชาย

อิสลามมีหลักความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายว่า ทุกคนถูกสร้างโดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) ทุกคนจึงเสมอภาคกันทั้งหญิงและชาย นอกจากนี้ยังได้บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ มนุษย์เอ๋ย แท้จริง เราได้ให้กำเนิดสุเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และได้ทรงทำให้สุเจ้าเป็นกักเป็นเหล่า เพื่อที่สุเจ้าจะได้รู้จักกัน แท้จริง ผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้าในทัศนะของอัลลอฮ์คือ ผู้ที่ดำรงตนยิ่ง...” แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลทั่วไปซึ่งไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม และไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามมักมองว่า อิสลามเป็นศาสนาที่กีดกันสิทธิของผู้หญิง และไม่มีเสมอภาคระหว่างชายและหญิงที่แท้จริงในอิสลาม ดังจะเห็นได้จากหลักปฏิบัติต่างๆ ทั้งเรื่องการอนุมัติให้ชายมีภรรยาได้สี่คน การแต่งกายของผู้หญิงมุสลิม หน้าที่ของภรรยาในอิสลาม หรือการศึกษาของผู้หญิงมุสลิม ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้จะได้อธิบายถึงเหตุผลและหลักการพื้นฐานของแต่ละเรื่องดังนี้

สำหรับประเด็นเรื่องที่ยุทธอิสลามอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้สี่คนนั้น อาจถือเป็นหลักการที่ค่อนข้างล่อแหลมต่อการถูกต่อต้านหรือถูกมองว่าสะท้อนถึงการกดขี่และดูหมิ่นฐานะของผู้หญิงในสังคม ทั้งศาสนาอื่นๆก็ไม่มีบทบัญญัติลักษณะนี้ปรากฏอยู่ แท้จริงตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามแล้ว การอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่า 1 คน นั้น ถือเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น คัมภีร์อัล-กุรอานได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า “ และถ้าหากสุเจ้าเกรงว่า จะไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่เด็กกำพร้าได้ ดังนั้น ก็จงแต่งงานกับหญิงที่สุเจ้าพึงพอใจ สองหรือสามหรือสี่ แต่ถ้าหากสุเจ้ากลัวว่าสุเจ้าไม่สามารถจะให้ความยุติธรรมระหว่างพวกนาง

ได้ ดังนั้น ก็จงแต่งงานเพียงหนึ่งเท่านั้น”¹⁰⁵ และนี่เป็นเพียงประโยคเดียวเท่านั้นในคัมภีร์อัล-กุรอานที่พูดถึงการมีภรรยาได้มากกว่า 1 คน และเป็นหลักฐานที่ชี้ว่าอิสลามไม่ได้สั่งใช้เรื่องการมีภรรยามากกว่า 1 คน¹⁰⁶ อิสลามแค่เพียงอนุญาตโดยมีเงื่อนไขบางอย่างเป็นองค์ประกอบประการแรกคือ การมีภรรยามากกว่า 1 คน เป็นที่อนุญาตเมื่อมีเด็กกำพร้ามากมายที่ต้องเลี้ยงดู โดยญาติอาจจะแต่งงานกับแม่ของเด็กกำพร้าเหล่านี้ ถ้าเขารู้สึกว่าเขาไม่สามารถให้ความยุติธรรมแก่เด็กกำพร้าได้ การแต่งงานในกรณีเช่นนี้จะทำให้เขาสามารถเลี้ยงดูเด็กกำพร้าและสามารถเข้าถึงเด็กเหล่านั้นได้โดยไม่ต้องกลัวข้อครหาของสังคม นี่จึงเป็นเงื่อนไขทางสังคมที่ยอมรับได้ เนื่องจากการส่งเสริมสวัสดิการของเด็กกำพร้าและเป็นศักดิ์ศรีของผู้หญิง ประการที่สองคือ เรื่องความเป็นธรรมต่อภรรยา เช่น การจัดหาที่พัก อาหาร เสื้อผ้าและการเอาใจใส่เหมือนกันทุกคน ถ้าหากเขารู้สึกว่าไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เขาก็ควรจะพอใจกับการมีภรรยาเพียงคนเดียว ทั้งนี้ ความยุติธรรมนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง หากชายที่ประสงค์จะแต่งงานไม่แน่ใจว่า จะสามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาของเขาได้แล้ว การแต่งงานนั้นถือเป็นเรื่องหะรอม (ต้องห้าม) ความยุติธรรมที่ต้องปฏิบัติในการแต่งงานมากกว่า 1 คนนี้คือการให้ความเท่าเทียมกันในด้านค่าใช้จ่าย ค่าครองชีพซึ่งรวมทั้งค่าอาหาร เครื่องแต่งกาย และที่อยู่อาศัย และอย่าให้เกิดความกระทบกระเทือนจิตใจแก่ภรรยาคนใดคนหนึ่งต่อหน้าภรรยาคนอื่นๆ เพื่อให้เห็นว่าฝ่ายสามีมีความรักต่อคนใดคนหนึ่งมากกว่าอีกคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงด้วยกิริยาหรือคำพูด ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กำชับให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการที่อิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่า 1 คนก็เพื่อที่จะรักษาศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงไว้และเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ที่ดิงามทางด้านสังคมศีลธรรมและเศรษฐกิจของผู้หญิง นอกจากนี้หากว่าศาสนาไม่เปิดโอกาสให้มีภรรยาได้หลายคนแล้ว ชายที่มีความต้องการสูงก็จำเป็นต้องหาทางออกโดยวิธีที่เป็นบาปทั้งการมีชู้ การผิดประเวณีซึ่งการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการทารุณต่อผู้หญิงและเลวร้ายยิ่งกว่าการมีภรรยาหลายคนเสียอีก ทั้งยังอาจส่งผลให้เกิดปัญหาลูกนอกกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และทำให้สังคมเกิดปัญหาในที่สุด อิสลามจึงเน้นให้ผู้ศรัทธาเดินสู่แนวทางแห่งความบริสุทธิ์ และจัดระเบียบ

¹⁰⁵ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 3

¹⁰⁶ บรรจง บินกาซัน , อิสลาม ศัจธรรมแห่งชีวิต , อ่างแล้ว , หน้า 128 .

ความสัมพันธ์ของชายและหญิงในแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนทั้งกุ่มกันทุกคนให้พ้นจากความตึงเครียดทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ และขณะที่อิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้หลายคนนี่อิสลามได้กำหนดขอบเขตไว้ด้วย ดังนี้ ความสัมพันธ์อันบริสุทธิ์และมีเกียรติ ตลอดจนการป้องกันการผิดประเวณีด้วยการแต่งงานนั้น ถือว่าเป็นเกียรติแก่ชายและหญิงเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ข้อผ่อนผันที่อนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้เกินกว่า 1 คนแต่ไม่เกิน 4 คน ยังสามารถนำมาใช้ในกรณีที่ผู้หญิงในสังคมมีจำนวนมากกว่าผู้ชายได้เช่นกัน หากสังคมไม่มีการจัดเตรียมมาตรการรองรับไว้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจจะนำไปสู่ความเสื่อมทรามทางศีลธรรมที่เป็นอันตรายต่อรากฐานของอารยธรรมได้ ซึ่งข้อนี้อาจมีผู้โต้แย้งว่ารัฐสมัยใหม่สามารถที่จะดูแลแม่ม่าย และเด็กกำพร้าได้นั้นก็เป็นเรื่องจริง แต่รัฐไม่สามารถจัดเตรียมบ้านในความหมายของชีวิตครอบครัวให้แก่คนเหล่านี้ได้ ในอิสลามชีวิตครอบครัวถือเป็นสิ่งสำคัญ แม้แต่ชีวิตครอบครัวเพียงครั้งหนึ่งที่ผู้หญิงและเด็กกำพร้าพบในครอบครัวที่พ่อมีภรรยา มากกว่า 1 คน ก็ยังดีกว่าชีวิตที่ไม่มีครอบครัวเลย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการมีภรรยาคนเดียวจึงเป็นชีวิตที่ดีอย่างไม่ต้องสงสัยภายใต้สถานการณ์ที่ปกติ แต่เมื่อสถานการณ์ไม่ปกติเกิดขึ้นโดยจำนวนผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย การจำกัดให้ผู้ชายมีภรรยาเพียงคนเดียวก็อาจถือเป็นความผิดพลาดในการแก้ปัญหาสังคม การให้ผู้ชายมีภรรยา มากกว่า 1 คน โดยมีข้อจำกัดนี้เท่านั้นจึงจะสามารถเผชิญกับปัญหาดังกล่าวได้ ทั้งนี้ อาจมี ผู้โต้แย้งว่าการอนุญาตให้มีภรรยา มากกว่า 1 คนที่อิสลามสร้างขึ้นมานี้ถือเป็นข้อยกเว้นและเป็นการเยียวยาปัญหาสังคมนั้นส่วนใหญ่แล้วได้ถูกคนมักมากทางกามารมณ์นำไปใช้ในทางที่ผิด นั่นก็เป็นความจริง แต่ในทุกสังคมก็ล้วนแต่มีผู้ที่ใช้กฎระเบียบต่างๆ ในทางที่ผิดเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่ไม่อนุญาตให้มีภรรยา มากกว่า 1 คน ความรู้สึกของมนุษย์อาจสร้างหนทางอื่นขึ้นมาตอบสนองความต้องการของตน และสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยและสวัสดิการของสังคมมากกว่าการนำเอาข้ออนุญาตให้มีภรรยา มากกว่า 1 คนแต่ไม่เกิน 4 คนมาใช้เสียด้วยซ้ำ นอกจากนี้ จากหลักการดังกล่าวอิสลามไม่ได้ดูถูกสถานะของผู้หญิงในสังคมแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม อิสลามได้ยอมรับสถานะของผู้หญิงว่ามีความเท่าเทียมกับผู้ชายด้วย ซึ่งคัมภีร์อัล-กุรอานได้ยืนยันว่า “ และใครก็ตามที่ทำความดี ไม่ว่าจะชายหรือหญิง และเขา (หรือเธอ) เป็นผู้ศรัทธา พวกเขาเหล่านั้นจะได้เข้าสวรรค์ ” ¹⁰⁷ ในบางกรณี การมีภรรยา มากกว่า 1 คนอาจเป็นการแก้ปัญหาในทางปฏิบัติและเป็นทางเลือกที่ดีกว่าในหลายกรณีเช่น เมื่อภรรยาเป็นโรคเรื้อรังและไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายของสามีได้ อิสลามก็เสนอ

¹⁰⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 124

ทางเลือกให้สองทางคือ การหย่าหรือการมีภรรยาใหม่อีกคนหนึ่ง ซึ่งการมีภรรยาใหม่นั้นทำให้ภรรยาคนแรกไม่ต้องกลับไปสู่ความลำบาก โดยเฉพาะกรณีที่หญิงเหล่านั้นไม่มีงานทำเลี้ยงตนเอง นอกจากนี้ การมีภรรยาหลายคนนั้นยังได้ถูกนำมาใช้ในกรณีที่ภรรยาเป็นหมั้นและสามีต้องการที่จะมีบุตร ในอิสลามสามีสามารถหย่าภรรยาหรือมีภรรยาอีกคนหนึ่งที่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ ซึ่งทางเลือกที่สองนี้ย่อมเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะรักษาสถานะภาพทางครอบครัวไว้ ทั้งนี้ อาจมีคำถามตามมาว่า หากสามีเป็นหมั้นหรือเป็นโรคติดต่อร้ายแรงที่ไม่สามารถรักษาได้ ภรรยาจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกันนี้และมีสามีคนที่สองได้หรือไม่ คำตอบในเรื่องนี้คือ ไม่ เนื่องจากเหตุผลทางด้านปฏิบัติของสังคมส่วนใหญ่ทั่วโลกที่ล้วนแต่ให้ความสำคัญกับพ่อในการเป็นผู้นำครอบครัว และการยอมรับให้ภรรยามีสามีได้หลายคนนั้นนอกจากจะเกิดความสับสนในครอบครัวอันเนื่องมาจากการมีสามีมากกว่า 1 คนแล้ว ยังอาจเกิดปัญหาเรื่องที่เกิดที่ไม่สามารถรู้ได้ว่าพ่อของลูกคือใคร และจากนั้นก็อาจเกิดปัญหาถึงการรับมรดกและเรื่องทางศีลธรรมอื่นๆตามมา แต่อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่สามีเป็นหมั้นหรือเป็นโรคติดต่อร้ายแรง หญิงที่เป็นภรรยาที่ได้รับอนุญาตให้หย่าจากสามีและแต่งงานกับชายอื่นได้ นอกจากนี้สำหรับสังคมที่ผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าผู้ชาย ย่อมที่ทางเลือกสองทางคือ การมีภรรยามากกว่า 1 คน หรือการผัดประเวณี กรณีนี้การมีภรรยาคนเดียวไม่อาจแก้ปัญหาความยุ่งยากต่างๆได้ ผู้หญิงที่มีจำนวนมากอาจหาทางตอบสนองความต้องการของตนโดยการมีผู้ผัดประเวณี หรือการขายตัวเพื่อหาเลี้ยงชีพต่างๆ ดังนั้น การอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่า 1 คน ย่อมทำให้ผู้หญิงมีชีวิตที่มีเกียรติและได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจโดยไม่สูญเสียศักดิ์ศรีหรือการยอมรับทางสังคมแต่ประการใด ลูกๆของหญิงเหล่านี้ก็ย่อมได้รับความคุ้มครองดูแลเอาใจใส่จากผู้เป็นพ่อ โดยไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ทางศีลธรรมทั้งการผัดประเวณี โสเภณี หรือการทำแท้งต่างๆ เป็นต้น

สำหรับเรื่องการแต่งกายของผู้หญิงมุสลิมนั้น เบื้องต้นต้องทำความเข้าใจก่อนว่า อิสลามได้บัญญัติหลักการแต่งกายทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลามของทั้งชายและหญิงว่า

- 1) สะอาด เรียบร้อย ไม่ฟุ่มเฟือย
- 2) ไม่เปิดเผยเรือนร่าง เช่น การใช้ผ้าบาง ผ้าที่โปร่ง หรือผ้าที่แนบเนื้อ
- 3) ห้ามผู้หญิงแต่งกายเป็นชาย และห้ามผู้ชายแต่งกายเป็นหญิง
- 4) ห้ามผู้หญิงใช้น้ำหอมเมื่อออกจากบ้าน
- 5) ห้ามผู้ชายใส่ทองคำ และห้ามใช้เครื่องแต่งกายที่เป็นผ้าไหม
- 6) การแต่งกายต้องปกปิดสิ่งอันพึงสงวน (เอาเราะฮ์) ของร่างกาย โดย

เอาเราะฮ์ของผู้หญิงคือร่างกายทั้งหมด ยกเว้นใบหน้าและมือ ส่วนเอาเราะฮ์ของผู้ชายคือตั้งแต่ สะดือถึงหัวเข่า

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าข้อบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งกายนั้น อิสลามมิได้ เฉพาะเจาะจงแก่ผู้หญิงเท่านั้น แต่ได้บัญญัติรวมทั้งกรณีของผู้ชายด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ในส่วน ของบทบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งกายของผู้หญิงนั้น ในคัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติไว้ว่า “ และจงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) แก่บรรดาผู้หญิงผู้ศรัทธาให้พวกเธอลดสายตาของพวกเธอต่ำลง และให้พวกเธอรักษาอวัยวะเพศของพวกเธอ อย่าเปิดเผยเครื่องประดับของพวกเธอ เว้นแต่สิ่งที่พึงเปิดเผยได้และให้เธอปิดด้วยผ้าคลุมศีรษะของเธอลงมาถึงหน้าอกของเธอ และอย่าให้เธอเปิดเผยเครื่องประดับของพวกเธอ เว้นแต่สามีของพวกเธอ หรือบิดาของพวกเธอ หรือบิดาของ สามีของพวกเธอ หรือลูกชายของพวกเธอ ...”¹⁰⁸ และที่ว่า “ โอ้นบีเอ๋ย เจ้าจงกล่าวแก่บรรดา ภรรยาของเจ้า บรรดาลูกสาวของเจ้า และบรรดาสตรีของผู้ศรัทธาทั้งหลาย ให้พวกนางจงดึง เสื้อคลุมของพวกนางลงมาปิดร่างกายของพวกนางนั้น เป็นการดีกว่าที่นางจะเป็นที่รู้จัก เพื่อที่ พวกนางจะไม่ถูกรบกวน และอัลลอฮ์ทรงเป็นผู้ภัย ผู้ทรงเมตตาอย่างมากมาย ”¹⁰⁹ ดังนั้น การแต่งกายของผู้หญิงมุสลิมจึงต้องเป็นการแต่งกายที่เรียบร้อยมิดชิด ปกปิดสิ่งพึงสงวน (เอาเราะฮ์) ตามบทบัญญัติของอิสลาม ฮิญาบ หรือเครื่องแต่งกายตามแบบอิสลามสำหรับ ผู้หญิงจึงต้องมีรูปแบบคือเสื้อผ้าที่สวมใส่ต้องไม่บางจนสามารถมองเห็นได้ ไม่รัดรูปหรือแนบ เนื้อ เมื่อสวมใส่แล้วจะต้องไม่ให้เห็นรูปร่างทรวดทรงหรือนิคมโนภาพออกได้ ต้องเป็นการ แต่งกายอย่างมิดชิดปกปิดร่างกายทั้งหมดจะเปิดได้แต่เพียงใบหน้าและฝ่ามือเท่านั้น ทั้งยัง ห้ามมิให้ใช้น้ำหอม หรือเปิดเผยเครื่องประดับมากเกินไป นอกจากที่ปรากฏตามปกติเท่านั้น เนื่องจากในทัศนะของอิสลามการแต่งกายที่มิดชิดย่อมส่งเสริมเกียรติของผู้หญิงให้สูงส่งมาก ขึ้น ป้องกันตนเองจากการถูกข่มเหงรังแก ป้องกันจากการถูกจาบจ้วง ลวนลาม เพื่อคุ้มครอง ความละอายและความสงบเสงี่ยมของผู้หญิงมิให้เกิดความเสียหาย และเพื่อมิให้ตัณหาจะ เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้ชาย เนื่องจากการแต่งกายด้วยผ้าที่แนบเนื้อ รัดรูป หรือไม่มีมิดชิด รวมทั้งการเปิดเผยเครื่องประดับต่างๆ การใช้น้ำหอม ล้วนแต่เป็นการกระตุ้นความรู้สึกของผู้ชายและนั่นย่อมนำไปสู่ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ การถูกข่มขืน ตลอดจนการถูกทะเลาะ โลม ทางสายตาและวาจา ซึ่งย่อมทำให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้หญิงลดน้อยลง ต่างกับผู้หญิงที่แต่ง กายเรียบร้อยมิดชิด แม้ภายนอกอาจไม่ดึงดูดสายตาของคนทั่วไป แต่นั่นก็ถือเป็นเกราะป้องกัน

¹⁰⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 24 โองการที่ 31

¹⁰⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 33 โองการที่ 59

ภัยอย่างดี และทำให้คุณค่าของผู้หญิงสูงขึ้น ทั้งนี้ นอกจากการแต่งกายภายนอก แล้วอิสลามยังได้วางระเบียบเกี่ยวกับมารยาทของผู้หญิงที่เกี่ยวข้องเนื่องเชื่อมโยงกับการแต่งกาย เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณค่าของผู้หญิงให้สูงขึ้น ได้แก่เรื่องมารยาทในการเดินและการพูดของผู้หญิงในอิสลาม ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และจงอย่ากระแทกเท้าเพื่อจะให้ผู้อื่น ได้รู้ถึงสิ่งที่พวกเธอได้ปกปิดเครื่องประดับเอาไว้ ” ¹¹⁰ ซึ่งหมายความว่า อย่าเดินกระแทกเท้าเพื่อที่จะได้ยินเสียงกำไลเท้า เมื่อพวกนางทำเช่นนั้นก็ถือเป็นการเรียกร้องความสนใจจากผู้ชาย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม (หะรอม) อันจะนำไปสู่ความเสื่อมเสียในที่สุด ดังนั้นจึงสมควรที่ผู้หญิงควรจะเดินด้วยความระมัดระวัง อย่าเดินด้วยท่าทางขำขวย ส่วนเรื่องคำพูดนั้นได้บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ โอ้บรรดาภรรยาของนบี พวกเธอมิใช่เป็นเช่นเดียวกับผู้หญิงอื่นๆ หากพวกเธอมีความขำเกรง (อัลลอฮ์) ก็จงอย่าพูดด้วยสำเนียงอ่อนหวาน เพราะจะทำให้ผู้ที่หัวใจเป็น โรคเกิดความละโมบ และจงพูดด้วยคำพูดที่ดี ” ¹¹¹ ดังนั้น ผู้หญิงจึงควรใช้คำพูดที่ซื่อสัตย์ และอย่าพูดในทางที่จะทำให้เกิดการติดอกติดใจ เพราะคำพูดที่อ่อนหวานเกินพอดีย่อมทำให้ผู้ฟังเกิดความละโมบ และจำเป็นที่พวกนางจะต้องพูดด้วยคำพูดที่ดีและสุภาพ

สำหรับประเด็นเรื่องหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะภรรยาและแม่ตามที่อิสลามกำหนดและอาจเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมและมองว่าเรื่องดังกล่าวทำให้ฐานะของชายเหนือกว่าหญิงนั้น จริงอยู่ที่อิสลามให้ความสำคัญต่อหน้าที่ของผู้หญิงในครอบครัวเช่นหน้าที่ของภรรยาที่ต้องเชื่อฟังสามี และปฏิบัติหน้าที่ต่อสามีอย่างครบถ้วน ทั้งยังกำหนดให้ภรรยามีหน้าที่รับผิดชอบกิจการภายในบ้าน ทั้งนี้ เนื่องจากหลักการอิสลามให้ความสำคัญกับความเกี่ยวข้องกันของบุคคล ส่งเสริมครอบครัวและสังคมให้มั่นคงและดำเนินไปได้ด้วยดี แต่อย่างไรก็ตามนั้นมิได้หมายความว่า จะทำให้ผู้ชายมีสิทธิเหนือผู้หญิงไม่ คัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติว่า “ บรรดาผู้ชายคือผู้ปกครองเลี้ยงดูบรรดาผู้หญิง ” ¹¹² ซึ่งย่อมมิได้หมายความว่าให้อภิสิทธิ์แก่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง แต่หมายถึงการมอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบให้ผู้ชายที่จะต้องดูแลผู้หญิง ทั้งแม่ของเขา พี่สาวน้องสาวของเขา ภรรยาและลูกสาวของเขาในทุกๆเรื่องเช่นอาหาร ที่พักอาศัย การดูแลสุขภาพ เสื้อผ้า และชีวิตความเป็นอยู่ ทั่วๆไปเท่าที่เขาสามารถทำได้ นอกจากนี้การเชื่อฟังของผู้หญิงในอิสลามก็จำกัดเฉพาะการเชื่อฟังต่อสิ่งที่เป็นคำสั่งสอนของอัลลอฮ์ (ช.บ.) เท่านั้น หากสิ่งใดผิดสิ่งใดไม่ดีก็ย่อมไม่มีเหตุให้ต้อง

¹¹⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 24 โองการที่ 31

¹¹¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 33 โองการที่ 32

¹¹² คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 4 โองการที่ 34

เชื่อฟังหรือปฏิบัติตาม ทั้งนี้จึงมิใช่เฉพาะหน้าที่ของภรรยาต่อสามีเท่านั้น แต่อิสลามยังกำหนดหน้าที่ของสามีที่ต้องให้ความคุ้มครอง ดูแลจัดหาเครื่องยังชีพ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่ปกอาศัย รวมทั้งค่าเลี้ยงดูต่างๆ ให้แก่ภรรยาในลักษณะเท่าเทียมกันด้วย ดังที่คัมภีร์อัล-กุรอานบัญญัติว่า “และสำหรับภรรยาจะได้รับความดีเช่นเดียวกับที่จะต้องกระทำดี”¹¹³

หากกล่าวโดยทั่วไปแล้ว อิสลามคงถือว่าผู้หญิงมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ชาย นอกเหนือจากสิ่งที่มีความแตกต่างกันทางด้านความพร้อมและความสามารถ โดยมีเงื่อนไขว่าการใช้สิทธิต้องไม่ขัดกับหน้าที่ของผู้หญิง ด้วยหลักการนี้ทำให้ผู้หญิงมีสิทธิต่างๆ มากมาย เช่น

1. สิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ อิสลามเห็นว่าผู้หญิงสมควรได้รับเกียรติเพราะเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ชาย
2. สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่เช่นเดียวกับผู้ชาย และด้วยเหตุนี้อิสลามจึงห้ามฆ่าลูกผู้หญิง¹¹⁴
3. สิทธิที่จะสะสมทรัพย์สินด้วยวิธีการอันถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม เพราะผู้หญิงมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้ชายที่จะมีสิทธิในทรัพย์สิน และผู้หญิงก็มีสิทธิสืบมรดก ตามสัดส่วนที่บัญญัติไว้ นอกจากนี้ยังมีสิทธิที่จะจัดการใช้จ่ายเงินทองตามความประสงค์ของตนได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ใดก่อน ตราบเท่าที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์
4. สิทธิที่จะได้รับของหมั้น หรือทรัพย์สินที่ชายมอบให้แก่หญิงในการสมรส (มะฮัร) ทั้งยังมีสิทธิที่จะได้รับค่าเลี้ยงดูจากสามี รวมทั้งสิทธิในการเลี้ยงดูลูก หากมีการหย่าร้างกันระหว่างสามีภรรยา
5. สิทธิที่จะศึกษาหาวิชาความรู้ที่เป็นประโยชน์ด้วยวิธีการอันเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้หญิง โดยมีเงื่อนไขว่าต้องปฏิบัติตามมารยาทของผู้หญิงตามบทบัญญัติของอิสลาม เป็นต้น

3.5.2 การลงโทษผู้กระทำผิดด้วยวิธีการรุนแรง

ข้อวิจารณ์ต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในอิสลามนั้น ประเด็นหนึ่งที่คู่จะถูกเพ่งเล็งและบุคคลทั่วไปให้ความสำคัญมากที่สุดก็คือนี่เป็นเครื่องมือในระบบกฎหมายอาญา

¹¹³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 328

¹¹⁴ อับดุลกะรีม ไชดาน (อิสมาอีล อาลี และมาลิก โยธาสมุทร แปล) , ระบอบสังคมในอิสลาม , อ่างแล้ว , หน้า 81.

(Huduud) และถือว่ามาตรการทางกฎหมายอาญาในอิสลามนั้นฝ่าฝืนต่อหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเด็นนี้หากมีการศึกษาบทลงโทษทางอาญาตามหลักกฎหมายอิสลามแล้ว จริ่งอยู่ที่อาจเห็นถึงความรุนแรงของบทลงโทษอยู่มากพอสมควร แต่ทุกกรณีก็ล้วนแต่มีข้อกำหนดและเงื่อนไขสำหรับโทษนั้นๆ อยู่ด้วยเช่น¹¹⁵

การลงโทษกรณีการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา อิสลามถือว่าการฆ่าหรือทำลายชีวิตผู้อื่นเป็นโทษมหันต์ ดังที่บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และจงอย่าสังหารชีวิตใดๆ ที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงห้ามไว้ เว้นแต่เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม ”¹¹⁶ ซึ่งบทลงโทษในกรณีนี้ก็คือการประหารชีวิต หรือการจ่ายค่าทดแทนหากมีการตกลงกันโดยฝ่ายผู้เสียหายให้อภัย ดังที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย การลงโทษอาญาเกี่ยวกับการฆาตกรรมโดยเจตนาได้กำหนดแก่ผู้เจ้าแล้ว (คือจะต้องสังหาร) ชายไทต่อชายไท ทาสต่อทาสหญิงต่อหญิง และผู้ใดได้รับการอภัยจากพี่น้องของเขา (ของผู้ที่ถูกสังหารหรือตาย) ก็จงปฏิบัติตามความเหมาะสม และจงจ่ายค่าทดแทนโดยดี ”¹¹⁷ และที่มีรายงานว่า “ ผู้ใดที่สังหารบุคคล เขาจะได้รับทางเลือกในสิ่งสองสิ่งคือให้จ่ายค่าทดแทน หรือให้ประหารชีวิต ” (รายงานโดยอัล-บุคอรีและมุสลิม) ทั้งนี้กรณีการลงโทษประหารชีวิตมีเงื่อนไขอยู่ว่า ผู้ถูกลงโทษจะต้องบรรลุนิติภาวะ มีสติสัมปชัญญะ ดังนั้น จึงไม่มีการประหารชีวิตเด็ก หรือ ผู้วิกลจริต ห้ามการลงโทษในมัสยิด และผู้ที่กระทำผิดต้องฆ่าผู้ตายโดยเจตนา หรือเป็นผู้จ้างวาน หรือเป็นผู้ร่วมมือด้วย มิใช่โดยถูกบีบบังคับ พลาดพลัง หรือการหลงลืม ส่วนการฆ่าโดยไม่เจตนา เช่น การตีเบาๆ หรือการขว้างแบบเล่นๆ แต่ผู้ถูกตีหรือถูกขว้างตาย กรณีนี้ให้มีการลงโทษหนักเช่นกัน แต่โดยการจ่ายค่าทดแทน ไม่มีการประหารชีวิต ซึ่งการจ่ายค่าทดแทนนี้มีรายงานว่า ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า “ การจ่ายค่าทดแทนสำหรับการฆาตกรรมโดยไม่เจตนา ก็ให้จ่ายค่าทดแทนให้มีความรุนแรงเช่นเดียวกับการฆาตกรรมโดยเจตนา แต่ไม่ต้องสังหารฆาตกร ... ” (รายงานโดยอะบูดาวูด และอิมามอะหฺมัด) ส่วนการฆ่าโดยพลาด เช่น การล่าสัตว์แต่กระสุนปืนแลลไปถูกคน เป็นต้น กรณีนี้ให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าทดแทนให้ครอบครัวของผู้ตายหรือทายาท โดยให้ยี่ระยะเวลาในการจ่ายค่าทดแทนเป็น 3 ปีเช่นเดียวกับการจ่ายค่าทดแทนกรณีฆ่าโดยไม่เจตนา

¹¹⁵ มุนีร์ มุฮัมมัด, กฎหมายอิสลาม, อ่างแล้ว, หน้า 157-184.

¹¹⁶ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 6 โองการที่ 152

¹¹⁷ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 2 โองการที่ 178

การลงโทษผู้ผิดประเวณี มีบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “หญิงชู้และชายทำชู้ จงโบยแต่ละคนใน 2 คน นั้น คนละ 100 หน และจงอย่าให้ความสงสารแก่บุคคลทั้งสอง ยับยั้งเจ้า (จงอย่าให้ความสงสารแก่เขาทั้งสอง) จงลงโทษตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์”¹¹⁸ และท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงยึดถือแนวทางของฉัน แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ได้ทรงให้ทางออกแก่นางเหล่านั้น ชายและหญิงที่ยังมิได้แต่งงานและผิดประเวณี ให้โบย 100 ที และเนรเทศ 1 ปี สำหรับชายและหญิงที่แต่งงานแล้วและผิดประเวณี ก็ให้โบย 100 ที และขว้างด้วยหินจนตาย” (รายงานโดยมุสลิม อะบู ดาวูด และอัตติรมิซีย์) ทั้งนี้ การลงโทษผู้ผิดประเวณีมีเงื่อนไขคือผู้ถูกลงโทษต้องบรรลุนิติภาวะ และมีสติสัมปชัญญะ พร้อมกับต้องมีการทำผิดโดยสมยอม มิใช่ด้วยการบีบบังคับ ส่วนผู้ที่กล่าวหาว่า บุคคลหนึ่งผิดประเวณีจำเป็นที่เขาจะต้องนำพยานมายืนยันจำนวน 4 คน ถ้าเขาไม่สามารถหาพยานมายืนยันได้หรือพยานไม่ยอมกล่าวคำสาบาน ก็ให้โบยผู้นั้น 80 ที ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้กล่าวว่า “และบรรดาผู้ที่ปรักปรำหญิงบริสุทธิ์ (ว่าได้ทำชู้) แล้ว ไม่ได้นำพยานสี่คนมายืนยัน ดังนั้น จงโบยพวกเขา 80 ที และจงอย่ารับการเป็นพยานของเขาอีกเป็นอันขาด บุคคลเหล่านี้คือผู้สลับ”¹¹⁹ ซึ่งเรื่องนี้มีรายงานว่า ท่านชะฮ์ อิบนิ ชะฮ์ด กล่าวว่า ชายผู้หนึ่งได้มาหาท่านศาสดาและกล่าวว่า “เขาได้ผิดประเวณีกับหญิงคนหนึ่ง พร้อมกับได้เอ่ยชื่อนางด้วย ท่านศาสดาจึงได้ให้คนไปตามนางมาพร้อมกับได้ไต่ถามนาง แต่นางตอบปฏิเสธ ท่านศาสดาจึงได้โบยชายผู้นั้น 80 ที และปล่อยนางไป” (รายงานโดยอะบู ดาวูด และอันนะซาอีย์) ทั้งนี้ อิสลามไม่อนุมัติให้โบยหรือขว้างหินหญิงที่มีโลหิตหลังการคลอดบุตรและหญิงที่ตั้งครรภ์จนกว่านางจะคลอดบุตร พร้อมกับให้นางให้นมบุตรเป็นเวลา 2 ปีเสียก่อน

การลงโทษผู้ที่ลักขโมย มีบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ส่วนผู้ชายและผู้หญิงที่ขโมยจะตัดมือเขาทั้งสอง เพื่อเป็นการตอบแทนตามที่เขาทั้งสองขวนขวายไว้”¹²⁰ ทั้งนี้โทษดังกล่าวมีข้อจำกัดตามมูลค่าของสิ่งของหรือเงินที่ขโมยไป โดยจะมีการกำหนดว่าต้องมีมูลค่าเท่าใดขึ้นไป จึงจะมีโทษถึงขั้นตัดมือ (แต่นักวิชาการยังไม่มียุติบทสรุปที่แน่นอนเกี่ยวกับมูลค่าดังกล่าว) นอกจากนี้ ผู้ที่ต้องรับโทษต้องบรรลุนิติภาวะมีสติสัมปชัญญะ และทำความผิดโดยความสมัครใจของตนเท่านั้น

¹¹⁸ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 24 โองการที่ 2

¹¹⁹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 24 โองการที่ 4

¹²⁰ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 5 โองการที่ 38

การลงโทษเกี่ยวกับการดื่มสุรา การดื่มสุรานั้นอิสลามถือเป็นข้อห้ามอย่างเคร่งครัด โดยในคัมภีร์อัล-กุรอานได้บัญญัติเกี่ยวกับโทษหรือพิษของสุราไว้ว่า “ สิ่งมีนเมาทั้งหลาย ... ก่อให้เกิดความเป็นศัตรูและความเกลียดชังขึ้นในหมู่ผู้เจ้าและหน่วงเหนี่ยวพวกเขาเสียจากการรำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าและจากการกระทำตามคำบัญชาและข้อบังคับของพระองค์ และการตกเป็นทาสมักจะชักนำพวกเขาให้ห่างไกลจากหนทางแห่งความสุข และนำไปสู่ความไม่ยับยั้งและนาร้างเกียจ ” ¹²¹ และได้มีการกำหนดโทษแก่ผู้ที่ดื่มสุราไว้ ซึ่งมีรายงานว่าท่านอะนัสได้กล่าวว่า “ ท่านศาสดาได้โบยผู้ที่ดื่มสุรากับด้วยก้านอินทผาลัม ... ” และสำหรับเงื่อนไขการโบยผู้ดื่มสุรานั้น ผู้ดื่มสุราจะต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะ มีสติสัมปชัญญะ และต้องดื่มด้วยความสมัครใจ โดยการโบยจำเป็นต้องรอให้ผู้ดื่มสุราสร้างเมาก่อน

สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของบทลงโทษทางอาญาตามหลักกฎหมายอิสลาม เห็นได้ว่าทุกกรณีมีเงื่อนไขในการลงโทษ ซึ่งโดยสรุปแล้วเงื่อนไขการลงโทษทางอาญาโดยทั่วไปมีดังนี้คือ ไม่ให้ตีที่บริเวณใบหน้า ต้องไม่ลงโทษในมัสยิด การโบยต้องทำอย่างระมัดระวังไม่โบยจุดที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้ที่ถูกลงโทษต้องกระทำผิดขณะบรรลุนิติภาวะ และมีสติสัมปชัญญะ กระทำผิดด้วยความสมัครใจมิได้ถูกบังคับ โดยต้องมีพยานรู้เห็นหรือยอมรับอย่างชัดแจ้งหรือปริยาย และหากผู้กระทำผิดอยู่ในอาการมึนเมา ให้รอจนกว่าหายมึนเมาแล้วจึงลงโทษ เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นจึงเห็นได้ว่า ระบบการลงโทษตามกฎหมายอิสลามเป็นระบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งก็ได้ใช้กันมาช้านานในทุกประเทศทั่วโลก แต่ปัจจุบันอาจมีการปรับเปลี่ยนวิธีการ โดยเน้นที่การเยียวยา แก้ไข ปรับปรุงผู้กระทำผิด แต่อิสลามยังคงยืนยงถึงหลักการเดิมคือการแก้ที่ต้นเหตุ ปิดหนทางการกระทำความชั่ว เนื่องจากการลงโทษด้วยวิธีการอื่น อาจเป็นโทษที่ผู้กระทำผิดกลัวเสี่ยง สถิติการก่ออาชญากรรมในหลายๆประเทศทั่วโลกจึงเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่บทลงโทษเบาบาง แต่อิสลามถือว่าอิสลามเชิดชูและให้เกียรติผู้สร้างความคิดมากเพียงใด ก็เป็นการสมควรที่จะต้องมิมีบทลงโทษอย่างสาหัสแก่ผู้กระทำผิดนั้น เพราะนั่นจะเป็นการบดขยี้หน่วงเหนี่ยวคนในสังคม ปกป้องสังคมให้อยู่ได้อย่างปกติสุข คุ่มครองคนดี และขณะเดียวกันก็เป็นการกำราบคนที่จะคิดทำความชั่วให้เห็นโทษที่จะได้รับ เพื่อที่จะได้เกิดความเกรงกลัว ระวังความชั่วภายในจิตใจของตน ดังนั้น หากมองอีกแง่มุมหนึ่งแล้ว จะเห็นว่าแม้บทลงโทษทางอาญาตามกฎหมายอิสลามจะรุนแรงแต่ก็ประกอบไปด้วยเงื่อนไขที่มีเหตุผลมิใช่ว่าจะต้องใช้บทลงโทษนี้ในทุกกรณี โดยเฉพาะการคุ้มครองเด็ก ผู้วิกลจริต หรือมีสติสัมปชัญญะไม่สมบูรณ์ย่อมไม่ต้องรับโทษ นอกจากนี้เช่นที่ได้กล่าวมาแล้วว่าอิสลามเน้น

¹²¹ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 5 โองการที่ 9

ประโยชน์และความสงบสุขของสังคมส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ การลงโทษด้วยวิธีการเช่นนี้จึงไม่ใช่เป็นการแก้แค้น แต่ล้วนมีความมุ่งหมายที่จะปกป้องสิทธิในความปลอดภัยของสังคมและความสงบสุขในสังคม เช่น การลงโทษผู้ที่เป็นขี้หรือผิดประเวณีนั้น เกิดขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิในการให้กำเนิดบุตรหลาน การตีบทอดทางกรรมพันธุ์ และเพื่อการชำระอยู่ของสังคม การลงโทษผู้ที่ใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่นนั้น เกิดขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองเกียรติยศของบุคคล และการลงโทษผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ก็เพื่อคุ้มครองสติสัมปชัญญะของมนุษย์ และปกป้องคุ้มครองสังคมให้พ้นจากอันตรายอันอาจเกิดจากการกระทำของผู้ที่สูญเสียสติสัมปชัญญะจากเครื่องดื่มเหล่านี้ เป็นต้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงหลักการคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน สติปัญญา ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลของผู้ที่ถูกล่วงละเมิดนั่นเอง นอกจากนี้ต้องระลึกว่าบทลงโทษทางอาญานั้นเป็นมาตรการทางทัณฑวิทยาซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันปราบปรามการกระทำผิด โดยมุ่งเน้นการกระทำต่อตัวผู้กระทำผิดเท่านั้น จึงไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับหลักการสิทธิมนุษยชนได้ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการที่ใช้โดยทั่วไปกับทุกคนในสังคมในระดับที่เสมอกัน ดังนั้น หากเราจะให้สิทธิมนุษยชนอย่างสมบูรณ์แบบแก่ผู้ที่กระทำความผิดและละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่นแล้ว นั่นย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมต่อบุคคลผู้ถูกล่วงละเมิดโดยผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน หลักการทั้งสองเรื่องดังกล่าวจึงไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่อาจนำมาส่งเสริมบทบาทของกันและกันได้เพื่อให้ทุกคนในสังคมปลอดภัยและมีความสงบสุขต่อไป

3.5.3 ความแตกต่างในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมและผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม

ด้วยคำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ตอนหนึ่งว่า “ มุสลิมเป็นพี่น้องของมุสลิมพวกเขาจะได้รับอนุญาตให้ทำอันตรายต่อพี่น้องของเขา หรือผลักไสเขาไปยังศัตรูของพวกเขา ” และที่ว่า “ ตัวอย่างแห่งการร่วมมือกันและการรวมกันของมุสลิมในระหว่างพวกเขาเหมือนดังส่วนประกอบต่างๆของร่างกาย เมื่ออวัยวะส่วนใดบาดเจ็บ อวัยวะส่วนอื่นก็จะกระทบกระเทือนไปด้วยอาการเจ็บปวด หรือการนอนไม่หลับ ” ทำให้มีผู้เข้าใจผิดว่าศาสนาอิสลามให้การรับรองคุ้มครองเฉพาะต่อมุสลิมเท่านั้น ไม่ให้ความสำคัญต่อผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานแล้วจะพบว่า อิสลามได้ให้ความสำคัญกับความป็นภราดรภาพของ “ประชาชาติ” โดยถือว่ามนุษยชาติทั้งมวลก็คือประชาชาติเดียวกัน และย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ว่า “ โอ้มนุษยชาติ แท้จริงเราได้สร้างเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และได้ทำให้เจ้าเป็นประชาชาติและเผ่าพันธุ์ เพื่อเจ้าจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่เจ้าในทัศนะของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) นั้นคือผู้ที่สำรวมตนยิ่ง ” นอกจากนี้ยังได้มีบทบัญญัติในอัล-หะดีษ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของ

ท่าน นบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ต่อผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมหลายกรณี เช่น ครั้งหนึ่งอัสมาอีได้กล่าวแก่ท่าน นบีฯว่า แม่ของฉันเป็นมุชริก (บูชาเจว็ด) ได้มาหาฉันเพื่อขอความช่วยเหลือ ฉันจะช่วยเหลือแม่ของฉันได้หรือไม่ ท่านได้ตอบว่า จงอย่าตัดความสัมพันธ์กับแม่ของเจ้า หรือเมื่อครั้งที่ผู้แทนคริสต์เคยมาจากนักบุญรอนได้มาที่นครมาดีนะฮ์ ท่านนบีฯ ได้ให้การต้อนรับเขาโดยได้จัดให้เขาพักอยู่ในมัสยิดและได้อนุญาตให้พวกเขาสวดมนต์ตามวิธีของเขาเมื่อมุสลิมพยายามที่จะขัดขวางการสวดมนต์ ท่านนบีฯก็ห้ามมิให้ขัดขวาง เป็นต้น ¹²²

จึงกล่าวได้ว่า ความผูกพันกันทางศาสนาระหว่างมุสลิมนี้มิใช่มีความหมายว่าจะ ทำให้มีการกดขี่ข่มเหงผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมและดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าอิสลามยอมรับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมอิสลาม และอิสลามยังใช้ให้มีการคุ้มครองเขาเช่นเดียวกับมุสลิม และยอมได้รับความยุติธรรม รวมทั้งความดีจากสังคมมุสลิมอยู่นั่นเอง ทั้งนี้อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้ตรัสไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ และจงอย่าให้ความโกรธของพวกเจ้าที่มีอยู่กับคนกลุ่มหนึ่ง เป็นสาเหตุให้พวกเจ้าไม่มีความยุติธรรม จงมีความยุติธรรมเถิด เพราะว่าความยุติธรรมนั้นเป็นการใกล้เคียงกับการตักวา (ความยำเกรง) มากที่สุด ” ¹²³ นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ยังได้กล่าวไว้ว่า “ ฟังรู้ไว้เถิดว่า ผู้ใดที่ข่มเหงผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมที่มีสัญญาที่จะอยู่ร่วมกันกับมุสลิมในรัฐอิสลาม (ซิมมียะ) หรือดูแลเขา หรือให้เขากระทำในสิ่งที่เกินความสามารถของเขา หรือเอาสิ่งใดจากเขาโดยที่เขาไม่อนุญาตหรือไม่ยินยอมให้ฉันนี้แหละ (ท่านนบีฯ)จะเป็นปรปักษ์กับเขาผู้นั้นในวันกิยามะฮ์(วันสิ้นโลก) ” ¹²⁴ ดังนั้น ความหมายของคำว่า การเห็นแก่พวกพ้องหมายถึงการช่วยเหลือกันทั้งในทางที่ถูกต้องและในทางที่ไม่ถูกต้องช่วยเหลือกัน โดยถือหลักการสืบเชื้อสายไม่ว่าจะเป็นเชื้อสายทางเผ่าพันธุ์หรือการสืบตระกูลหรือทางครอบครัวก็ตาม ความหมายของการเห็นแก่พวกพ้องดังกล่าวนี้ เป็นที่แพร่หลายในหมู่ชาวอาหรับสมัยก่อนอิสลาม กล่าวคือแต่ละคนในเผ่าพันธุ์เดียวกันจะช่วยเหลือกันทั้งในเรื่องที่ถูกและไม่ถูก เพราะว่าเขามาจากเผ่าพันธุ์เดียวกัน ซึ่งอิสลามปฏิเสธการเห็นแก่พวกพ้องเช่นที่กล่าวมานี้และใช้ให้ละทิ้งเสีย ดังนั้น สัญลักษณ์ของสมัยญาฮิลียะฮ์ (ก่อนอิสลาม) ก็คือ “ จงช่วยเหลือพี่น้องของท่าน ไม่ว่าเขาจะเป็นผู้ข่มเหงหรือผู้ถูกข่มเหงก็ตาม ” แต่อิสลามถือว่า “ จง

¹²² มุญาฮิด (รวบรวม), วิถีชีวิตมุสลิม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัล-ญูฮาด , 2520) , หน้า 25-26.

¹²³ คัมภีร์อัล-กุรอานบทที่ 5 โองการที่ 9

¹²⁴ อับดุลกะรีม ไชดาน (อิสมาอีล อาลี และมาลิก โยธาสมุทร แปล) , ระบอบสังคมอิสลาม , อ่างแล้ว , หน้า 24 .

ช่วยเหลือพี่น้องของท่านที่เป็นผู้ถูกข่มเหง (ด้วยการห้ามปรามเขามิให้ทำการข่มเหง) ...” อิสลามจึงตำหนิการเห็นแก่พวกพ้องของตนในทุกกรณี ไม่เพียงแต่การเห็นแก่พวกพ้องที่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจ หรือเชื้อชาติเดียวกันเท่านั้น แต่กินความกว้างไกลไปถึงการเห็นแก่พวกพ้องทุกๆกรณี ดังนั้น การช่วยเหลือผู้อื่นในหนทางที่ไม่ถูกต้องเพียงเหตุที่มีเชื้อสายเดียวกัน อยู่ที่เดียวกันหรือมีอาชีพเดียวกันเท่านั้น จึงถือเป็นการเห็นแก่พวกพ้องที่น่าตำหนิ¹²⁵ นอกจากนี้การเรียกร้องและการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมนั้น เป็นที่อนุญาตตามหลักการของอิสลามก็จริง แต่การต่อสู้และเรียกร้องด้วยเจตนาของการเชิดชูความเป็นเชื้อชาตินิยม เผ่าพันธุ์นิยมเฉพาะกลุ่มของตนนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม เพราะลัทธิชาตินิยมนั้น เป็นแนวคิดที่พยายามจะสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคมโลกซึ่งท่านศาสดากล่าวในเรื่องนี้ว่า “ใครก็ตามที่เรียกร้องไปสู่ฮัซซอบียะฮ์ (การคลั่งชาติ เผ่าพันธุ์ หลงตระกูล ถือพวกพ้อง) คนผู้นั้นมิได้เป็นพวกฉัน ใครก็ตามที่ต่อสู้เพื่อฮัซซอบียะฮ์คนผู้นั้นมิได้เป็นพวกฉันและใครก็ตามที่ตายไปเพราะสนับสนุนฮัซซอบียะฮ์ คนผู้นั้นมิได้เป็นพวกเดียวกับฉัน” (รายงานโดยมุสลิม อาบูดาวูด และนาซาอีย์) *

สำหรับกรณีที่มีมุสลิมต้องอยู่ภายใต้การปกครองของชนต่างศาสนิกนั้น มิใช่ข้อต้องห้ามตามบทบัญญัติของอิสลามแต่ประการใด จึงไม่มีเหตุผลใดที่มุสลิมจะต้องลุกขึ้นต่อต้าน เว้นแต่กรณีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือถูกกดขี่ข่มเหงเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเฉพาะมุสลิมเท่านั้น ศาสนิกอื่นก็เช่นกันถ้ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความอธรรม กดขี่ ริดรอนสิทธิทางศาสนา ก็เป็นสิทธิที่เขาเหล่านั้นจะลุกขึ้นต่อสู้กับความอธรรมและการกดขี่ ในประวัติศาสตร์อิสลามตามรายงานของมุฮัมมัด อิบนิอิสฮาก ในหนังสือชีรอตุร รอซุลลุลลอฮ์ ได้บันทึกไว้ว่า “เมื่อบรรดาสาวกของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้รับการกดขี่ ซึ่งท่านศาสดาไม่สามารถปกป้องทุกคนได้ ท่านจึงได้สั่งให้สาวกของท่านจำนวนหนึ่งอพยพไปยังอบิสลิเนีย (ฮาวาซะฮ์ หรือ เอธิโอเปียในปัจจุบัน) ซึ่งกษัตริย์อัลบายาซีร์แห่งอบิสลิเนียเป็นชนต่างศาสนิก

¹²⁵ อับดุลกะรีม ไชดาน (อิสมาอีล อาลี และมาลิก โยธาสมุทร แปล), ระบอบสังคมอิสลาม, เพิ่งอ้าง, หน้า 25-26.

* เอกสารเผยแพร่เรื่อง “อิสลามความจริงที่ต้องเปิดเผย” ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องอย่างละเอียด โดยคณะที่ปรึกษาฝ่ายกิจการศาสนาอิสลาม (อูลามาฮ์) และผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา, หน้า 17-18.

แต่เป็นกษัตริย์ที่มีคุณธรรมสูง นับเป็นการอพยพครั้งแรกของมุสลิมที่มีขึ้นในปี ฮ.ศ. ที่ 5 กษัตริย์อัลบาศิรได้ให้การต้อนรับบรรดามุสลิมและทรงประทานที่พำนักให้ผู้อพยพเหล่านั้นต่างมีความสุขที่ได้อยู่กับสันติภาพ ความมั่นคง และเสรีภาพในการนับถือศาสนา และในปี ฮ.ศ. ที่ 6 มีการอพยพของมุสลิมไปยังอบิสตินีอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งครั้งนี้มุฮริกินจากมักกะฮ์ได้ส่งผู้แทนไปเจรจากับกษัตริย์อัลบาศิร เพื่อขอรับผู้อพยพทั้งหมดกลับมักกะฮ์ เพื่อรับโทษและเมื่อได้มีการซักถามได้ความอย่างชัดเจนแล้ว กษัตริย์อัลบาศิรตรัสว่า บรรดามุสลิมมีอิสระที่จะอยู่อาศัยในราชอาณาจักรของพระองค์ได้ตราบที่พวกเขาต้องการซึ่งสร้างความผิดหวังให้กับมุฮริกินมักกะฮ์เป็นอย่างมากนั้น เป็นการชี้ให้เห็นว่า มุสลิมสามารถที่จะอยู่ที่ใดก็ได้ที่มีผู้ปกครองที่มีคุณธรรมเช่นที่ท่านศาสดาได้ส่งสาวของท่านไปยังอบิสตินี

ส่วนประเด็นการอยู่ร่วมกันกับคนศาสนิกอื่นนั้น ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมบางส่วนอาจเข้าใจว่าอิสลามห้ามการคบหาสมาคมกับคนต่างศาสนิก ซึ่งความจริงแล้วศาสนาอิสลามเรียกร้องสันติภาพและยึดมั่นในหลักการแห่งความเข้าใจ ความรัก และเอื้ออาทรระหว่างมนุษย์ด้วยกัน อิสลามปฏิเสธความคิด พฤติกรรมสุดโต่งและความรุนแรงโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ การประชุมใหญ่ระดับโลก เรื่องมุสลิมกับเพื่อนต่างศาสนิก (we and the other) ซึ่งจัดโดยกระทรวงศาสนาสมบัติและกิจการอิสลามร่วมกับสภาสูงสุดเพื่อการชำระสายกลาง ณ โรงแรมเชอราตัน ประเทศคูเวต เมื่อวันที่ 6-8 มีนาคม 2549 ที่ประชุมมีมติร่วมกันพอสรุปได้ดังนี้ ความหลากหลายทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ถือเป็นพื้นฐานทางธรรมชาติและข้อเท็จจริงของสังคมมนุษย์ โดยที่ความหลากหลายในเรื่องดังกล่าวไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างที่จะสร้างความบาดหมางและเป็นศัตรูระหว่างกัน และขอประกาศเจตนารมณ์แห่งการยึดมั่นหลักสายกลางและต่อต้านพฤติกรรมอันนำไปสู่ความรุนแรงและความบาดหมางระหว่างผู้คนในสังคม จึงกล่าวได้ว่า

1. อิสลามเป็นศาสนาที่เรียกร้องสู่การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือระหว่างคนต่างศาสนิก ภายใต้หลักการของความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และยึดมั่นในหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยสันติและมีความยึดหยุ่น สามารถนำไปปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนต่างศาสนิกได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด
2. การศึกษาอิสลามที่มีนัยแอบแฝงและมีวัตถุประสงค์ที่อยู่บนพื้นฐานแห่งความมิจฉา การใส่ร้ายและบิดเบือน เป็นสิ่งที่ต้องประณาม การเสวนากับเพื่อนต่างศาสนิกมิได้หมายถึงความพยายามที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวในสารัตถะของศาสนา หากแต่มีเป้าหมายเพื่อกระชับความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องระหว่างเพื่อนร่วมโลก ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้และความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การจรจโรงสังคมที่สันติ

3. ที่ประชุมตระหนักในความสำคัญและบทบาทของการช่วยเหลือกัน และกันระหว่างเพื่อนต่างศาสนา และยืนยันว่าทุกประชาชาติมีสิทธิเสรีภาพในการยึดมั่น ศาสนาตามความเชื่อแห่งตน การใช้ชีวิตร่วมกันกับพี่น้องต่างศาสนิกถือเป็นข้อเท็จจริงทาง ประวัติศาสตร์และความจำเป็นของสังคมมนุษย์ ภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม สิทธิ เสรีภาพควรตั้งมั่นบนพื้นฐานของการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เป็นเครื่องมือในการ แสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพจนเกินขอบเขต หรือล้ำเส้น กรอบวิถีการดำเนินชีวิตอันปกติสุขของ สังคมอื่น

จึงเห็นได้ว่าอิสลามมิได้กีดกันผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมแต่อย่างใด แต่ยังยอมรับและให้ ความดูแลคุ้มครองรวมทั้งยกย่องในฐานะที่เท่าเทียมกับมุสลิมเช่นเดียวกัน ¹²⁶

3.5.4 หลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดและไม่อาจปรับให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

คนยุคสมัยใหม่ส่วนใหญ่มักจะมองว่าศาสนาเป็นสิ่งล้าสมัยและไม่มีความ จำเป็นสำหรับมนุษย์อีกต่อไปแล้ว เพราะปัจจุบันวิทยาศาสตร์สามารถจัดเตรียมทุกอย่าง ที่มนุษย์ต้องการได้หมดทุกอย่าง และด้วยความเชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์นี้ กวีตุนิยมทั้งหลายจึง ไม่เพียงแต่จะปฏิเสธศาสนาเท่านั้น แต่ยังพยายามที่จะทำลายทำลายศาสนาเพื่อสถาปนา วิทยาศาสตร์ที่พวกเขาเชื่อมั่นให้กลายเป็นศาสนาสำหรับโลกยุคใหม่ด้วย อย่างไรก็ตามพึง ระลึกว่า แม้ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะทำให้มนุษย์ได้รับความ สะดวกสบายต่างๆ ในการดำเนินชีวิต แต่วิทยาศาสตร์ก็ไม่อาจตอบสนองความต้องการที่จำเป็น บางอย่างให้แก่ชีวิตมนุษย์ได้ เนื่องจากชีวิตที่หมายถึงนี้ไม่ใช่เฉพาะชีวิตทางด้านร่างกายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชีวิตทางด้านจิตวิญญาณที่เป็นส่วนสำคัญและเป็นชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ด้วย ดังนั้น โลกปัจจุบันจึงเจริญรุ่งเรืองแต่ในทางวัตถุ แต่กลับขาดความดีงามทางด้านจิตวิญญาณ และด้วยเหตุที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถให้คำตอบในทุกเรื่องได้ ศาสนาจึงถือเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับมนุษย์ที่ต้องการคำตอบทางด้านจิตวิญญาณ และศาสนานั้นต้องเป็นศาสนาที่มาจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของวิญญาณมนุษย์เท่านั้นที่จะสามารถให้คำตอบได้ ดังนั้น มนุษย์จึงไม่ได้ ต้องการเพียงปัจจัยในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีความต้องการสิ่งอื่นๆที่จะทำให้ มนุษย์เหนือกว่าสัตว์อื่นเช่น กฎระเบียบในการดำเนินชีวิต ทั้งเรื่องการเงิน การแต่งกาย

¹²⁶ เอกสารเผยแพร่เรื่อง “อิสลามความจริงที่ต้องเปิดเผย” ได้รับการตรวจสอบความ ถูกต้องอย่างละเอียดโดยคณะที่ปรึกษาฝ่ายกิจการศาสนาอิสลาม (อูลามาฮ์) และผู้ว่าราชการ จังหวัดยะลา , อ้างแล้ว, หน้า 19-25.

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูก ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน การแต่งงาน การหย่า การจัดการศพ การแบ่งมรดก ฯลฯ มาตรฐานทางศีลธรรม หากไม่มีศาสนามนุษย์จะเอาสิ่งใดเป็นเครื่องวัด ความดีความชั่ว ความผิดความถูก ความจริงและความเท็จ เพราะถ้าเอาความรู้สึกรู้สึกของมนุษย์เป็นตัวกำหนดก็ย่อมไม่อาจหาข้อยุติได้เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความรู้สึกทางด้านศีลธรรมต่างกัน หรือหลักประกันในการตอบแทนความดีความชั่ว ซึ่งถือธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการสิ่งตอบแทนจากการกระทำของตน ดังนั้น มนุษย์จึงต้องการหลักประกันว่าการทำดีของตนจะได้รับการตอบแทนและการทำผิดจะต้องถูกลงโทษ เพราะความเชื่อเช่นนี้ทำให้มนุษย์มีความมั่นคงในจิตใจและทำความดีต่อไป และด้วยความเชื่อมั่นในหลักประกันที่ศาสนาให้ไว้นี้เอง มนุษย์ที่มีศาสนาจึงยังคงทำดีและละเว้นจากความชั่ว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ อิสลามถือเป็นศาสนาหนึ่งที่เตรียมให้กับมนุษย์อย่างครบถ้วน

ดังนั้น ศาสนาจึงมิใช่สิ่งที่ล้าสมัยแต่อย่างใด โดยเฉพาะอิสลามซึ่งเป็นศาสนาที่รวมบทบัญญัติทั้งทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืนมิได้แยกเรื่องทางศีลธรรมออกจากการปฏิบัติคนในทางโลก นอกจากนี้อิสลามยังมีวิธีการแก้ไขความชั่วในจิตใจมนุษย์ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและส่วนรวม ทำให้ชีวิตมนุษย์และสังคมผ่านสิ่งเลวร้ายต่างๆ ไปด้วยดี หลักปฏิบัติตามแนวทางของอิสลามจึงเป็นการรวมเอาความจริงทุกอย่างที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ไว้ คำสอนของศาสนาอิสลามแม้มีหลักเกณฑ์ที่ละเอียดและเคร่งครัดและคล้ายกับไม่สามารถปรับเปลี่ยนตามความเปลี่ยนแปลงและยุคสมัยของสังคมได้ แต่ต้องยอมรับว่าหากหลักการทางศาสนาเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพสังคม ศาสนาก็ไม่อาจทำหน้าที่ในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลได้อีกต่อไป หากแต่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมหรือสภาวะการณ์ที่ไม่แน่นอน ถ้ากลับมาพิจารณาหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว แม้จะเคร่งครัดและยากต่อการปฏิบัติตามและเข้าใจได้ของผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม แต่กระนั้นหลักคำสอนของอิสลามก็ถือได้ว่าเป็นเพียงศาสนาเดียวที่แทรกซึมอยู่ในทุกการกระทำในวิถีชีวิตของมุสลิม และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ในทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากอิสลามได้วางหลักปฏิบัติต่างๆ ไว้อย่างครอบคลุมในทุกกรณีที่มนุษย์จะได้พบเจอ แม้คัมภีร์อัล-กุรอานจะได้ประทานมายังมนุษย์กว่า 1,400 ปีแล้วก็ตาม หลักการของศาสนาอิสลามจึงมีความเป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลงและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้แต่ก็สามารถนำไปใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย โดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ทรงวางหลักการต่างๆ ไว้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์แบบที่สุด และหลักการของศาสนาอิสลามจึงเป็นหลักการที่สอดคล้องและเตรียมการป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่มนุษย์และสังคมไว้อย่างครอบคลุมทุกแง่มุมแล้ว

3.6 สถานะและสภาพบังคับของปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990

ปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 มีสถานะและสภาพบังคับไม่แตกต่างจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 นัก เนื่องจากปฏิญญานี้ไม่มีใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศ จึงไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายที่จะต้องผูกพันรัฐที่เข้าเป็นสมาชิกในอันที่จะต้องปฏิบัติตามปฏิญญาดังกล่าว ดังนั้น แม้จะมีประเทศต่างๆ เข้าเป็นสมาชิกและให้การรับรองปฏิญญานี้พอสมควร แต่ก็มิได้หมายความว่าประเทศต่างๆ เหล่านั้นจะต้องผูกพันรับรองสิทธิเสรีภาพตามที่ได้กำหนดไว้ในปฏิญญานี้แต่อย่างใด เนื่องจาก “ปฏิญญา” ไม่มีสถานะใดทางกฎหมายระหว่างประเทศ หากแต่เป็นเพียงตราสารที่ผ่านการรับรองจากประเทศสมาชิก จึงไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย ปฏิญญานี้ถือเป็นเพียงข้อสรุปกว้างๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามเท่านั้น ไม่มีผลหรือพันธะทางกฎหมายแก่ประเทศสมาชิกแต่อย่างใด ดังนั้น ถ้อยคำในปฏิญญาฯ จึงไม่ใช่กฎหมาย เป็นแต่เพียงความร่วมมือกันของประเทศสมาชิกองค์การอิสลาม หรือ O.I.C. เพื่อที่จะให้มีหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่สอดคล้องและถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามเพื่อที่จะได้นำมาปรับใช้ต่อไป ทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับการร่างกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ ที่จะจัดทำขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการอิสลาม แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ปฏิญญาโคโรฯ นี้ ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องมือที่จะใช้ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ว่า หากประเทศต่างๆ ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาฯ นี้ แล้วจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร มีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างไร จึงยอมทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับในทางปฏิบัติ

3.6.1 สถานะทางกฎหมายต่อกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ไม่มีผลผูกมัดตามกฎหมายที่จะบังคับให้ประเทศสมาชิกองค์การอิสลามหรือ O.I.C. ต้องปฏิบัติตาม แต่อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าปฏิญญาฯ นี้จะไร้ผลบังคับใช้แต่อย่างใด เนื่องจากสถานะทางกฎหมายอาจเทียบเคียงได้กับกรณีของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1990 ที่ว่าแม้ปฏิญญาจะไม่ใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศอันจะมีสถานะทางกฎหมายอย่างชัดเจน แต่ปฏิญญาอาจมีผลทางกฎหมายโดยทางอ้อมได้ ในปัจจุบันจึงมีแนวคิดที่จะสร้างสถานะทางกฎหมายแก่ปฏิญญาในหลายๆ แนวทาง เช่น แนวความคิดที่ถือว่าปฏิญญาเป็นส่วนหนึ่งของหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ หรือการนำหลักการสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาฯ นี้ไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง สม่่าเสมอ และเป็นเวลานาน อาจทำให้เกิดกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้นได้ในฐานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่าง

ประเทศ แต่แนวคิดเหล่านี้ค่อนข้างเป็นนามธรรมและไม่อาจสร้างความผูกพันหรือสภาพบังคับได้มากนัก แต่อย่างไรก็ตาม ต้องระลึกเสมอว่าปฏิญญาไคโรฯ นี้ มีจุดต่างอันเป็นจุดเด่นกว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 อยู่ประการหนึ่งคือ ปฏิญญาไคโรฯ มีที่มาจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามไม่ใช่เป็นเพียงการกำหนดขึ้นเอาเองโดยมนุษย์ ดังนั้น แม้อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นสิ่งที่เลื่อนลอยปราศจากสภาพบังคับใดๆ ซึ่งหากมองด้านผลที่เกิดขึ้นในโลกนี้เช่นสภาพบังคับต่างๆตามกฎหมาย สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ย่อมไม่อาจมีสภาพบังคับใดๆกับผู้ที่ปฏิเสธอิสลาม แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนนี้ย่อมส่งผลอย่างแน่นอนในโลกหน้า (อาคิเราะห์) ซึ่งเป็นวันที่มุสลิมทุกคนเชื่อว่าในวันนั้นจะมีการพิพากษาความดีและความชั่วที่มนุษย์ได้กระทำไว้ในโลกนี้ และด้วยความเชื่อนี้ย่อมส่งผลให้มุสลิมผูกพันตนปฏิบัติตามหลักคำสอนต่างๆอย่างเคร่งครัด จึงทำให้สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของอิสลามมีคุณค่าทางด้านจิตใจให้มุสลิมผูกพันและปฏิบัติตามโดยไม่ต้องมีกฎหมายใดๆมารองรับอีกชั้นหนึ่ง โดยคุณค่านี้สืบเนื่องมาจากหลัก “ความศรัทธา” นั่นเอง นอกจากนี้อิสลามเป็นศาสนาที่มีความเชื่อในเรื่องผลตอบแทนจากการประกอบคุณความดีในโลกนี้ทำให้ทุกการกระทำของมุสลิมมุ่งถึงผลในโลกหน้า หลักคำสอนและหลักปฏิบัติในอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ผูกติดกับมุสลิมทุกคน และย่อมทำให้สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของอิสลามเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติตาม แม้ว่าจะไม่ได้บัญญัติชัดเจนในรูปกฎหมายหรือวางบทกำหนดโทษไว้ เช่นการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกแต่อย่างใด

3.6.2 อิทธิพลของปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนของมุสลิมในประเทศไทย

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีได้นับถือศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ จึงไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การอิสลามหรือ O.I.C. และมีได้ลงนามรับรองปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 แต่การที่ประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลาม (มุสลิม) อยู่เป็นจำนวนมาก ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกับองค์การอิสลามหรือ O.I.C. เป็นอย่างดี โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมกับองค์การอิสลามหรือ O.I.C. ในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ (observer states) ในปี 1998 (พ.ศ. 2541) ซึ่งการเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์นี้น่าจะเป็นผลดีต่อประเทศไทยในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้เรียนรู้เนื้อหาสาระของปฏิญญาไคโรฯ เพื่อนำมาปรับใช้ในการรับรองสิทธิมนุษยชนแก่มุสลิมในประเทศไทย เนื่องจากปัจจุบันในประเทศไทยเองมีการตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ประชาชนทุกๆกลุ่มล้วนแต่

ต้องการการใส่ใจ ดูแล และได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนจากรัฐ สำหรับกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิมนั้น แม้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจตามแต่ความเชื่อถือของบุคคลไว้อย่างชัดเจน ทั้งมุสลิมก็สามารถบริโภครักษาสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองได้เช่นเดียวกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น แต่กระนั้นด้วยลักษณะเฉพาะบางประการของศาสนาอิสลาม ทั้งคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติที่แทรกซึมอยู่ในทุกการกระทำในชีวิตมนุษย์ มุสลิมจึงมีความผูกพันความศรัทธาต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอน เพราะนั่นมิได้หมายความว่าเฉพาะผลที่จะเกิดขึ้นในโลกนี้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความคาดหวังผลที่จะได้รับตอบแทนในโลกหน้าอีกด้วย ประเทศไทยจึงควรหันมาให้ความสนใจในการปรับปรุงเนื้อหาของกฎหมาย ทศนคติ และการปฏิบัติโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแก่มุสลิมในประเทศไทย โดยยึดถือแนวทางของปรัชญาญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ดังกล่าว ซึ่งสิ่งนี้ก็มีได้หมายความว่า จะเป็นการให้อภิสิทธิ์แก่มุสลิมเหนือกว่าประชาชนกลุ่มอื่นแต่อย่างใด แต่เป็นเพียงการเสริมความต้องการของมุสลิมที่จะได้ปฏิบัติตามหลักการของศาสนาเท่านั้น นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าเนื้อหาของสิทธิมนุษยชนตามปรัชญาญาโคโรฯ นั้น คล้ายคลึงกับหลักการที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติทั้งเรื่องการรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิทางทรัพย์สิน สิทธิในการนับถือศาสนาอิสลาม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิส่วนบุคคล ตลอดจนทั้งสิทธิทางสังคมและการเมืองต่างๆ ก็ล้วนแต่มีสาระสำคัญไปในแนวทางเดียวกัน มิได้ลดทอนคุณค่าของสิทธิมนุษยชนลงไปแต่อย่างใด จึงน่าจะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้ เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในประเทศ และส่งเสริมให้มุสลิมในประเทศนั้นๆ สามารถเข้าถึงสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4.1 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

แม้ว่าตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติจะถือว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาแต่กำเนิด แต่สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองกลับมองว่าการที่จะทำให้สิทธิเสรีภาพได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมนั้นย่อมต้องอาศัยกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ตราโดยฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือการทำให้สิทธิเสรีภาพมีระเบียบแบบแผนนั้นต้องอาศัยอำนาจรัฐในการที่จะประมวลสิทธิภาพเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติมากมายของมนุษย์มาเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งตามแนวคิดดังกล่าวต้องนำสิทธิเสรีภาพต่างๆ มาบัญญัติไว้ก็เพื่อเป็นการรับรองว่าสิทธิเสรีภาพของแต่ละบุคคลนั้นจะไม่สามารถถูกละเมิดได้ไม่ว่าจากปัจเจกชนด้วยกันหรือแม้แต่จากองค์กรต่างๆ ของรัฐ จึงต้องนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรม และการที่จะนำมาบัญญัติเป็นตัวบทกฎหมายนั้นก็ต้องผ่านกลไกทางรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเรื่องสิทธิเสรีภาพถือเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นจึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมิบทบัญญัติกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญ

4.1.1 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยม

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) คือ แนวความคิดที่จะใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรให้เป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองและกำหนดกลไกอันเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infra-structure) ในการจัดองค์กรบริหารรัฐ¹ มีวัตถุประสงค์ในการจำกัดอำนาจผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นวัตถุประสงค์อันเกิดขึ้นเป็นลำดับแรกและคงอยู่จนปัจจุบันนี้ และวัตถุประสงค์ในการสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้กับรัฐบาลไทยระบบการเมืองซึ่งวัตถุประสงค์ข้อนี้ต้องการใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นกลไกที่จะทำให้รัฐบาลบริหารบ้านเมืองให้เป็นไปโดยเรียบร้อยต่อเนื่องและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ และวัตถุประสงค์ประการสุดท้ายคือเพื่อสร้างความเป็นธรรม

¹ อมร จันทรสุมบุรณ์ , การปฏิรูปการเมือง คอนสติติวชันแนลลิสม์ ทางออกของประเทศไทย , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สำนักนโยบายศึกษา, 2539) , หน้า 9.

ให้เกิดขึ้นในสังคม โดยแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างรัฐในฐานะผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจสูงสุดกับประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง² โดยรัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองซึ่งสิทธิเสรีภาพของ ผู้ใต้ปกครองและประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการปกครองหรือในการใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยต้องมีการสร้างระบบควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจและมีการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพเพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่มีแนวคิดในการสร้างมาตรฐานขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้าเอง ทั้งนี้ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมในสมัยใหม่ได้มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจากหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีหลักการที่ปรากฏเด่นชัดในสมัยใหม่ คือ รัฐธรรมนูญต้องมีหน้าที่สร้างระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพแก้ไขข้อบกพร่องของการกำหนดโครงสร้างการปกครองที่ไม่ส่งเสริมเสถียรภาพให้แก่พรรคการเมืองอันเป็นพื้นฐานของการจัดตั้งรัฐบาลที่ดีอันจะนำไปสู่การบริหารบ้านเมืองด้วยความมีประสิทธิภาพและดำเนินการไปด้วยความโปร่งใสซึ่งรัฐต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ปกครองเพื่อให้การใช้อำนาจรัฐไม่เป็นไปตามอำเภอใจจากหลักการที่เกิดขึ้นจากพัฒนาการของแนวความคิดทฤษฎีนิยมได้มีการพัฒนามาจนเป็นหลักการอันเหมาะสมตามสถานะเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อันปรากฏเป็นกรอบในการดำเนินการใช้บรรดามวลวัตถุประสงค์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมดังนี้³

- 1) ต้องการให้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรมาจำกัดอำนาจของผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 2) ต้องการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยคุ้มครองคนที่อ่อนแอกว่า
- 3) ต้องการสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นในการจัดการบ้านเมืองโดยเฉพาะระบบการเมือง

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ รวมคำบรรยายเนติฯ ภาคหนึ่ง สมัยที่ 54 การบรรยายครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2544), หน้า 59.

³ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, รัฐธรรมนูญในแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ในรวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ [www. pub-law . net](http://www.pub-law.net) เล่ม 2 2545, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เพรส จำกัด, 2546), หน้า 328.

อย่างไรก็ตาม จากวิวัฒนาการของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในยุคต่างๆ จะพบว่าในแต่ละยุคสมัยนั้นประสบกับปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น จึงต้องมีการหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้เบาบางลง ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันก็คือแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิรูประบบการปกครองประเทศ ซึ่งก็ต้องมีการพัฒนาในรายละเอียดเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศอย่างเหมาะสม จึงทำให้หลักรัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการเมืองการปกครองในแต่ละประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.1.1 ทฤษฎีพื้นฐานอันเป็นที่มาของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมประกอบด้วยแนวคิดอันเป็นรากฐาน ดังนี้⁴

1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม

แนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดแนวคิดสัญญาประชาคม โดยแนวคิดดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของนักปราชญ์หลายท่านทั้งโทมัส ฮอบส์ (Thomus Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) โดยภาพรวมกล่าวได้ว่าแนวคิดของสิทธิตามธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิและเสรีภาพตามสัญญาคืออำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพที่ปัจเจกชนพึงมีต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นจากเจตนารมณ์ร่วมกันของคนในสังคมนั้นๆ ที่ยอมสละสิทธิตามธรรมชาติบางประการให้ผู้ปกครองออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคมได้ ทั้งนี้กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นนั้นจะใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ตามสัญญาอันเกิดจากแนวคิดสัญญาประชาคมนี้เองได้กลายเป็นรากฐานสำคัญในระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมาชิกทุกคนร่วมตกลงกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้นๆ และเมื่อรัฐธรรมนูญเกิดจากสัญญาประชาคม รัฐธรรมนูญจึงต้องอยู่เหนือทุกส่วนของสังคมการเมืองนั้นๆ สมาชิกในสังคมนั้นยินยอมอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุด

⁴ เรียบเรียงจากเกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, รัฐธรรมนูญในแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ในรวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net เล่ม 2 2545, เพิ่งอ้าง, หน้า 329-336.

ของเจตนารมณ์ร่วมกัน โดยรัฐมีหน้าที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และขณะเดียวกัน ประชาชนก็อาจถูกรัฐจำกัดขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

2) หลักความเป็นสูงสุดของกฎหมายรัฐธรรมนูญ

หลักความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (Supremacy of the Constitutional) นี้เป็นผลของรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ เนื่องจากหากได้พิจารณาถึงทฤษฎีบริสุทธิแห่งกฎหมายที่ว่ากฎหมายที่ให้อำนาจออกกฎหมายอื่น ย่อมสูงกว่ากฎหมายที่ออกมาและจากการที่รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่มีที่มาจากอำนาจสูงสุดในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) และเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งระบบกฎหมายขึ้นทั้งระบบ โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองในการปกครองรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ตลอดจนกำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงส่งผลให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญสร้างขึ้น รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดกฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญหรือมีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ รวมทั้งการกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมมีกระบวนการแตกต่างจากกฎหมายธรรมดาเพื่อเป็นหลักประกันให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มีความเป็นสูงสุดมิให้มีการออกกฎหมายมาล่วงละเมิดอำนาจนี้ได้

3) ทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจธิปไตย

หลักการแบ่งแยกอำนาจสืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ไม่ต้องการให้อำนาจรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียวกันเพราะบุคคลหรือองค์กรเดียวผูกขาดการใช้อำนาจไว้โดยไม่มีองค์กรใดมาตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจซึ่งจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองถูกกดขี่ ดังนั้น หากมีการใช้อำนาจโดยมิชอบเกิดขึ้นแล้วในทางกลับกันก็จะส่งผลให้เสรีภาพของผู้อยู่ใต้ปกครองมีอาจบังเกิดขึ้นได้และจะทำให้ประชาชนขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จึงได้เกิดแนวคิดการแบ่งแยกอำนาจขึ้นโดยมองเตสกีเออ (Montesquieu) ได้เสนอแนวคิดในการแบ่งแยกการใช้อำนาจธิปไตยออกเป็นสามอำนาจคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการเพื่อทำให้เกิดดุลยภาพของอำนาจไม่ให้มีการผูกขาดอำนาจอยู่ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยแต่ละอำนาจต้องมีการถ่วงดุลและคานอำนาจระหว่างกัน (checks and balances) ซึ่งหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการแบ่งแยกอำนาจก็เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองจากการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ หลักการดังกล่าวจึงถือเป็นหลักสำคัญของรัฐธรรมนูญสมัยใหม่ และมีอิทธิพลเหนือรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ที่ได้นำหลักการ

รัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

4) หลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เหตุทวนศักระหว่างความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์ให้พ้นจากลัทธิตหาราชย์หรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง ทั้งนี้ภายใต้หลักการที่ว่ากระทำการใดอันเป็นการลบล้างสิทธิของประชาชนจะกระทำไม่ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น โดยรัฐ โดยหลักนิติรัฐพบว่า มีสาระสำคัญสามประการตามแนวคิดของ A.V.Dicey ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพที่จะได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายดังนี้คือ⁵

1.กฎหมายของบ้านเมืองย่อมมีความสำคัญและเด็ดขาดกว่าอำนาจอื่น บุคคลจะถูกลงโทษต่อเมื่อกระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายเท่านั้นจะถูกลงโทษเพราะเหตุอื่นไม่ได้ และผู้ที่วินิจฉัยว่าผู้ใดกระทำความผิดหรือไม่ก็คือศาลยุติธรรมเท่านั้น

2.บุคคลทุกคนย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองซึ่งได้รับการบังคับรับรองโดยศาลยุติธรรมเท่าเทียมกัน

3.กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเพียงการรองรับสิทธิของมนุษย์ตามที่ศาลได้รับรองและบังคับบัญชาให้เท่านั้น กล่าวคือกฎหมายที่รัฐสภาออกมาเป็นกฎหมายที่กำหนดฐานะของบุคคลที่มีอยู่ตามกฎหมาย มิใช่เพียงแต่จะรับรองจากตัวหนังสือในรัฐธรรมนูญ หากแต่จะต้องให้บุคคลผู้ถูกละเมิดมีทางแก้ไขโดยใช้สิทธิฟ้องผู้กระทำความผิดหรือผู้กระทำละเมิดต่อศาลตามกฎหมายอื่นของบ้านเมืองได้ด้วย

หลักนิติรัฐจึงแสดงถึงการจำกัดอำนาจขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐมิให้ใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อคุ้มครองป้องกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยคำนึงระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตยที่ปกครองด้วยรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด

4.1.1.2 หลักการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

แนวคิดรัฐธรรมนูญเป็นแนวคิดที่พยายามใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครอง และกำหนดกลไกอันเป็น

⁵ ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, เหลี่ยมหลังคอกฎหมายและความยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), หน้า 21.

โครงสร้าง ทั้งนี้ หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรก็คือ การส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจากทฤษฎีพื้นฐานตลอดจนวิวัฒนาการทางแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญประการหนึ่งของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมคือ การรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน บทบัญญัติที่แสดงถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญสมัยใหม่ที่ยึดถือแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่ยึดถือแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจึงไม่อาจเพิกเฉยต่อการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และจำเป็นต้องมีการบัญญัติรับรองไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

4.1.2 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไทยในอดีต

หลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้พ้นจากการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 17 ฉบับ ซึ่งหลายฉบับได้ให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของ ปวงชนชาวไทยแต่ความผันผวนทางการเมืองซึ่งถูกครอบงำด้วยระบบเผด็จการทหารตลอดระยะเวลาเกือบ 50 ปี เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญไม่บรรลุผลในสภาพความเป็นจริง แต่กลับถูกจำกัดลดทอนโดยผู้ถืออำนาจรัฐและกลุ่มอิทธิพลระดับต่างๆ การเมืองการปกครองภายใต้ระบบเผด็จการที่ผูกขาดและขาดความโปร่งใส ทั้งปิดกั้นโอกาสมีส่วนร่วมของปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

อย่างไรก็ดีประเทศไทยได้มีความพยายามนำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยถือว่ารัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดในการวางรูปแบบการปกครองของประเทศ โดยที่ผ่านมามีประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญมาทั้งสิ้น 17 ฉบับ แต่รัฐธรรมนูญบางฉบับกลับกลายเป็นเครื่องมือของคณะรัฐประหารโดยมิได้คำนึงถึงแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม ขณะเดียวกันก็มีรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับก็ได้พยายามนำหลักการแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งปรากฏอยู่มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่สภาพทางการเมืองในขณะนั้น ในที่นี้จึงจะแยกพิจารณาการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญไทยในอดีตดังนี้

4.1.2.1 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบเผด็จการ

นับแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 พบว่า แม้เราจะยืนยันว่าประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายสูงสุด แต่ในความเป็นจริงภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประเทศไทยมีการทำรัฐประหารหลายครั้งและนำมาซึ่งการปกครองระบอบเผด็จการ โดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมแก่ผู้มีอำนาจ ทั้งนี้รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองที่สะท้อนการปกครองแบบเผด็จการมีถึง 10 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475, รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2490, รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495, ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502, ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515, รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519, ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520, ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534, และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 จึงควรศึกษาว่ารัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองแบบเผด็จการนี้ มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมหรือไม่ เพียงใด ดังต่อไปนี้

1) พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีเพียงบทบัญญัติที่ว่าอำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชน (มาตรา 1) และให้มีองค์กรที่ใช้อำนาจแทนประชาชน (มาตรา 2) อันเป็นการยืนยันถึงการเปลี่ยนแปลงจากการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น หากได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้โดยเฉพาะ

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 นี้ มีการรับรองสิทธิของประชาชนชาวไทยอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก โดยได้มีการรับรองความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย (มาตรา 21) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา 13) เสรีภาพในร่างกาย เหนือความหวาดกลัว การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม และการอาชีพ (มาตรา 14) อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองเท่าใดนัก ทั้งมีการออก

พระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 มีผลทำให้มีบุคคลจำนวนมากถูกจับกุม และถูกพิจารณาคดีทางการเมืองโดยคณะกรรมการที่รัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งแทนศาลยุติธรรม⁶

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2490) ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทย (มาตรา 21-มาตรา 25) ตลอดจนให้การรับรองความเป็นอิสระของศาลในการพิจารณาคดี (มาตรา 88) เป็นต้น

4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 รัฐธรรมนูญฉบับนี้เกิดขึ้นภายหลังการทำรัฐประหารโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 ซึ่งประกาศภายหลังการทำรัฐประหารโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 ได้ถูกประกาศใช้เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2495 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในร่างกาย ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การชุมนุมสาธารณะ และการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่ไม่ได้กำหนดมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพดังกล่าว

5) รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2502 หลังจากปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวและได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นทั้งรัฐสภาและสภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้ระบุถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในทางเมืองแต่ประการใด ซึ่งแสดงว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้ต้องการให้ประชาชนใช้สิทธิทางการเมืองหรือมีส่วนร่วมในทางการเมืองแม้แต่น้อย ทั้งนี้ต้องเข้าใจเสียก่อนว่าในทัศนะของจอมพลสฤษดิ์ ประชาธิปไตยแบบไทยควรที่จะเป็นไปในรูปที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ และมองว่าระบบพรรคการเมืองไทยนั้นไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ดังนั้น พรรคการเมือง หรือการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรงจึงมิใช่

⁶ ไพโรจน์ พลเพชร บรรณเจ็ด สิงคะเนติ พิชาয় รัตนดิถก ณ ภูเก็ต ชลัท ประเทือง รัตนา เจลิม เกิดโมลี, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันพระปกเกล้า , 2546), หน้า 39.

สิ่งที่มีความจำเป็นต่อระบบการเมืองไทย ดังนั้นระบบการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมืองนั้นไม่เหมาะสมกับประเทศไทย เพราะจะทำให้เกิดการแตกแยกความสามัคคีและนำไปสู่ความวุ่นวาย ทางออกของปัญหาก็คือ ควรต้องให้อำนาจกับรัฐบาลมากขึ้น ให้รัฐบาลเป็นสถาบันที่จะกำหนดว่าอะไรคือเจตนารมณ์ของชาวไทยทั่วประเทศโดยมีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่ความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมือง จอมพลสฤษดิ์จึงอาศัยอำนาจเด็ดขาดตามมาตรา 17 ของรัฐธรรมนูญการปกครองฯ จัดการกับปัญหาต่างๆ ตลอดจนทำการกวาดล้างผู้ที่เห็นว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือเป็นปฏิปักษ์ทางการเมือง ตลอดจนปัญญาชน นักคิด นักเขียนเป็นจำนวนมาก

6) รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 เกิดจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 จอมพลถนอม กิตติขจรได้ทำรัฐประหารตนเองเนื่องจากไม่สามารถประสานผลประโยชน์ในรัฐบาลของตนได้ มีการประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติว่า 300 ฉบับ ไม่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ จึงมีการเรียกร้องให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร ในที่สุดจอมพลถนอมจึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ขึ้นโดยเลี่ยงการใช้รัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังคงมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจเด็ดขาดแก่นายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกับมาตรา 17 ของรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีเพียงสภาเดียว และสมาชิกมาจากการแต่งตั้ง รัฐธรรมนูญการปกครองฉบับนี้จึงมุ่งเน้นถึงการสร้างฐานอำนาจให้แก่จอมพลถนอมเป็นสำคัญ

7) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 หลังการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 มิได้กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง

8) รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2520 โดยคณะปฏิวัติมีเจตนาที่จะให้ใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว เนื้อหาสาระทั่วไปปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และไม่ได้กำหนดถึงหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

9) รัฐธรรมนูญการปกครอง พุทธศักราช 2534 นี้ถูกประกาศใช้ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นฉบับชั่วคราว และมีหลักการเช่นเดียวกันกับรัฐธรรมนูญการปกครอง พุทธศักราช 2520

10) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 รัฐธรรมนูญนี้ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพไว้อย่างชัดเจนเพียงมาตราเดียว คือ ⁷ “มาตรา 3 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” การบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพไว้เพียงมาตราเดียวนี้ ดูประหนึ่งว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่เมื่อได้พิจารณาให้ทอ้งแท้แล้วจะพบว่าในคำปรารภของรัฐธรรมนูญเองปรากฏชัดว่ารัฐธรรมนูญนี้ “ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ พันธกรณีตามสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ” ซึ่งเท่ากับมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรับรองสิทธิเสรีภาพตามประเพณีการปกครองไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับบทบัญญัติสิทธิเสรีภาพที่เคยมีมาในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ในฐานะเป็นประเพณีการปกครองไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อีกทั้งยังเป็นมติใหม่ที่ไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อนที่รับรองสิทธิเสรีภาพที่ประเทศไทยผูกพันในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้ขอบเขตการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพนั้นกว้างมากยิ่งขึ้น

จากสาระสำคัญเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญภายใต้การปกครองแบบเผด็จการอาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลาภายหลังการรัฐประหารมักจะนำมาสู่การปกครองในลักษณะเผด็จการนั้นสัมพันธ์ภาพที่เกิดขึ้นเป็นสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มอภิสิทธิ์ชนด้วยกัน รวมทั้งทหารซึ่งมีการแก่งแย่งช่วงชิงอำนาจจากนักการเมืองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน เน้นการสร้างฐานอำนาจให้แก่ผู้ปกครองโดยผู้ปกครองเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในประเทศ ดังนั้น รัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จึงไม่ได้นำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม

⁷ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 พร้อมข้อเสนอสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติกรรม, 2549), หน้า 229.

มาใช้ เนื่องจากการนำหลักการจำกัดอำนาจของผู้ปกครองและการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาใช้ย่อมส่งผลกระทบต่ออำนาจของผู้ปกครอง จึงมักไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากนัก หรือหากมีก็เป็นเพียงการรับรองแต่เพียงกรอบกว้างๆ เท่านั้น มิได้นำมาใช้ในการปฏิบัติโดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน และสื่อสารมวลชน เป็นต้น

4.1.2.2 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตย⁸ มี 2 ฉบับด้วยกัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 สำหรับหลักการรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับนั้นมีดังต่อไปนี้

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติหลักประกันสิทธิและเสรีภาพโดยนำบทบัญญัติการรับรองสิทธิเสรีภาพเกือบทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาบัญญัติไว้ และยังมีการปรับปรุงระบบรัฐสภาโดยห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในเวลาเดียวกัน เพื่อสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับฝ่ายบริหาร แต่ในทางปฏิบัติกลับกลายเป็นเครื่องมือในการค้ำจุนอำนาจทางการเมืองให้กับฝ่ายบริหารเช่น กำหนดให้วุฒิสภามาจากการคัดเลือกโดยฝ่ายบริหารและมีจำนวนมากถึงสามในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงทำให้วิธีการได้มาของวุฒิสภาย่อมเป็นไปได้เพื่อ

⁸ การปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตยเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ประชาธิปไตยครึ่งใบ เป็นความพยายามของกลุ่มอำมาตยาธิปไตยที่ต้องการกลับมาใช้อำนาจแต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองได้เปลี่ยนไปจึงนำไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบที่สามารถตอบสนองความต้องการทางการเมืองของกลุ่มพลังสังคมสองกลุ่มคือ กลุ่มพลังเดิมซึ่งได้แก่ ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน กับกลุ่มพลังอำนาจใหม่ คือ กลุ่มนักธุรกิจที่เข้ามามีตำแหน่งทางการเมือง ระบบการเมืองนี้จึงเป็นระบบการเมืองที่พยายามผสมผสานประโยชน์ความต้องการและความเรียกร้องทางการเมืองของทั้งสองกลุ่ม ใน ลิขิต ชีรเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 216.

ประโยชน์ของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ด้วยบทบัญญัติที่ห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ในขณะที่มิได้บัญญัติห้ามมิให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันเหมือนในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ทำให้ฝ่ายบริหารกุมอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และปราศจากการตรวจสอบอำนาจที่มีประสิทธิภาพ

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เกิดขึ้นจากความต้องการรักษาอำนาจของกลุ่มทหาร แต่ไม่อาจต้านทานกระแสประชาธิปไตยได้จึงมีการปรับตัวโดยหันหน้าเข้าหา กลุ่มนักธุรกิจซึ่งต้องการผลประโยชน์ตอบแทนธุรกิจของตน โดยรวมตัวกันในรูปพรรคการเมือง เพื่อออมชอมกันรักษาประโยชน์ของแต่ละฝ่าย แม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะมิบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้ในหมวด 3 กว่า 20 มาตรา (มาตรา 22 ถึง มาตรา 45) แต่ก็มิได้เกิดผลในทางปฏิบัติมากนัก เนื่องจากสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แฝงด้วยการสร้างกลไกต่างๆ ให้ใช้รัฐบาลครองอำนาจได้นานที่สุด เช่น การกำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งวุฒิสมาชิกเพื่อเป็นฐานเสียงให้แก่ตน หรือการกำหนดให้นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น ประกอบกับบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ มีการชะลอการบังคับใช้บทบัญญัติบางมาตรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติที่เป็นมาตรการในการสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับรัฐบาล โดยผ่านกลไกของระบบพรรคการเมือง จึงทำให้ มาตรการดังกล่าว ไม่อาจเกิดผลได้ในช่วงระยะเวลา 4 ปีของการบังคับใช้บทเฉพาะกาล ยิ่งไปกว่านั้น ในบทเฉพาะกาลยังมีลักษณะเป็นการสืบทอดอำนาจทางการเมืองให้กับผู้นำทหาร และข้าราชการประจำมาใช้บังคับแทนบทบัญญัติบางมาตราในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จึงทำให้ รัฐธรรมนูญเอื้อประโยชน์ให้กับผู้มีอำนาจเป็นสำคัญ

การปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองที่ ผสมผสานระหว่างการปกครองแบบเผด็จการและแบบประชาธิปไตย ซึ่งอาจถือเป็นพัฒนาการ อีกขั้นของระบบเผด็จการที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคที่กระแสนิยมประชาธิปไตยทวีความ สำคัญมากขึ้น กล่าวคือเป็นการคลายตัวของระบบเผด็จการทหารเพื่อรักษาอำนาจของตนให้ คงอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กับความต้องการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มนักธุรกิจ จึงเป็น การออมชอมอำนาจกันระหว่างคน 2 กลุ่ม สัมพันธภาพเชิงอำนาจที่เกิดขึ้นจึงยังคงเป็นสัมพันธ ภาพในกลุ่มผู้มีอำนาจ 2 กลุ่ม คือ ทหารและนักธุรกิจ โดยไม่ให้ความสำคัญกับประชาชน การ รับรองสิทธิเสรีภาพในช่วงนี้จึงไม่แตกต่างจากช่วงที่มีการปกครองแบบเผด็จการ โดยเฉพาะ กรณีสิทธิทางสื่อสารมวลชน แม้จะได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ แต่ก็มี การควบคุมสื่อถึง ขั้นที่เรียกว่าจำกัดสิทธิหลายกรณี เช่น การสั่งปิดโรงพิมพ์ที่พิมพ์ข่าวโจมตีรัฐบาล เป็นต้น

4.1.2.3 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบประชาธิปไตย

หลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี 2475 พบว่ารัฐธรรมนูญที่ถือเป็นรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงมีเพียง 5 ฉบับ การรับรองสิทธิเสรีภาพภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรอันสะท้อนแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมถึงถูกคาดหวังว่าจะมีขึ้นอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองแบบประชาธิปไตยได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยรายละเอียดการรับรองสิทธิเสรีภาพของรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับมีดังนี้

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489

ช่วงเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้นำฝ่ายพลเรือนของคณะราษฎร ซึ่งได้แก่นายปรีดี พนมยงค์ และนายควง อภัยวงศ์ ได้เสนอให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. 2489 โดยผ่านกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามมาตรา 63 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ได้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว และมีการประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ทำให้ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่การปกครองในระบบรัฐสภาอย่างแท้จริง และเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองหลายประการ เช่น มีการปรับปรุงรัฐสภาโดยกำหนดให้เป็นระบบรัฐสภาแบบสองสภาซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ซึ่งมาจากการเลือกตั้งทางตรงและทางอ้อมโดยประชาชน และแยกราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง เป็นการห้ามมิให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองในขณะเดียวกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการรับรองสิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นครั้งแรก แต่เป็นเพียงการรับรองไว้เพียงหลักการใหญ่ๆ เท่านั้น มิได้กำหนดรายละเอียดซึ่งเป็นการเชื่อมต่อระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจกับประชาชนไว้ ทำให้พรรคการเมืองเป็นเพียงฐานอำนาจของกลุ่มการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการจัดตั้ง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง

และมีการแยกออกเป็นสิทธิและเสรีภาพประเภทต่างๆ ไว้ในแต่ละมาตรา สิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิเสรีภาพในทางความคิดเห็น สิทธิเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ สิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็มีการกำหนดไว้อย่างรัดกุมว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา และได้รับการคุ้มครอง นอกจากนี้ยังมีการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทางการเมืองโดยการออกเสียงประชามติเป็นครั้งแรก

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากการเรียกร้องของนิสิต นักศึกษา และประชาชน ต่อมารัฐบาลที่มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างละเอียดและชัดเจน มีการเพิ่มการรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายซึ่งมีผลโดยตรงต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเพื่อเป็นการเพิ่มหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่จะไม่ถูกละเมิดสิทธิด้วยการแทรกแซงโดยมิชอบจากรัฐให้มั่นคงยิ่งขึ้น รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังได้บัญญัติรับรองได้ด้วยว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ ซึ่งก็หมายความว่า การตรากฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐสภา รัฐสภาจะตรากฎหมายดังกล่าวถึงขนาดฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไม่ได้ จึงสะท้อนให้เห็นความพยายามของผู้ร่างรัฐธรรมนูญในการนำแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมาใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญได้อย่างชัดเจน และคาดหมายได้ว่าการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างจริงจังระบบรัฐสภาและรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อบกพร่องบางประการของมาตรการและกลไกที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการที่มุ่งส่งเสริมระบบพรรคการเมืองด้วยการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่มิได้วางกฎเกณฑ์ใดๆ เกี่ยวกับพรรคการเมือง จึงทำให้พรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนมากโดยมิได้เป็นองค์กรที่สะท้อนเจตจำนงของประชาชน แต่ต้องการให้ได้รับเลือกตั้งเท่านั้น รัฐบาลที่เกิดขึ้นจึงเป็นรัฐบาลผสมที่อ่อนแอไร้เสถียรภาพ ประกอบกับสภาวะสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งจึงก่อให้เกิดการปฏิวัติ

รัฐประหารล้มรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

4) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทยนั่นคือ การให้บุคคลภายนอกที่มีใช้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ จนนำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดเมื่อวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการแก้ไขหลายครั้ง ซึ่งครั้งที่มีการแก้ไขในสาระสำคัญและมีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ 5) แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2538 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมในการปกครองไว้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และยังมีการเพิ่มเติมสิทธิเสรีภาพใหม่ๆ ขึ้นด้วยเช่น สิทธิที่ได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารจากหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ (มาตรา 48 ทวิ) สิทธิของบุคคลในการประกอบอาชีพและการแข่งขันเสรีอย่างเป็นธรรมซึ่งบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก (มาตรา 48 เบญจ) สิทธิในการเลือกตั้งด้วยการกำหนดให้ประชาชนผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์มีสิทธิในการเลือกตั้งเป็นครั้งแรก (มาตรา 409 (2)) จากเดิมที่ให้สิทธิแก่ประชาชนที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปเท่านั้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการรับรองสิทธิเสรีภาพก็ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง และการที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้เพียงหลักการใหญ่ๆ ให้มีการจัดตั้งองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ จึงมีข้อถกเถียงในวิธีการรายละเอียดขององค์กรต่างๆ ทำให้องค์กรที่จัดตั้งขึ้นไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้

5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่เป็นประชาธิปไตยและปรากฏแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมใช้มากที่สุด ทั้งยังแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากใช้รัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ได้เป็นอย่างดี ทั้งเป็นความหวังว่าจะเป็นกลไกที่จะปรับเปลี่ยนระบบการเมืองการปกครองจากระบบผู้แทนและระบบราชการที่ยังขาดความโปร่งใสไปสู่สภาพที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังมีบทบัญญัติอย่างชัดเจนในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล กำหนดให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรใช้อำนาจโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพนั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยส่วนของการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้

ในหมวด 3 ด้วย สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และหมวด 8 ว่าด้วยศาล รวมกว่า 50 มาตรา โดยเพื่อความสะดวกในการพิจารณา จึงได้แยกการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็น 2 กลุ่ม คือ สิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองดังนี้

สิทธิมนุษยชน ได้แก่ การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีการบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรก สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่างๆ) สิทธิเสรีภาพของบุคคลในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นการปฏิบัติก้ำกึ่งต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน สิทธิเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว ที่จะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม และสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น สำหรับสิทธิพลเมือง ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพของสื่อมวลชน เสรีภาพในทางวิชาการและสิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิของบุคคลโดยเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน สิทธิของผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ สิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิของผู้บริโภค สิทธิของบุคคลที่ได้รับทราบข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนให้เกิดผลในทางปฏิบัติเช่น การกำหนดให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ ผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ การรับรองสิทธิของบุคคลที่จะใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลในกรณีที่บุคคลนั้นถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ การปรับปรุงและจัดตั้งองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อเป็นประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การปรับปรุงหลักประกันความอิสระของผู้พิพากษา หรือตุลาการ และกระบวนการพิจารณาของศาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองของประชาชนก็ได้รับรองโดยรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิของประชาชนในการเสนอร่าง สิทธิของประชาชนผู้ในการเสนอให้มีการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง สิทธิในการออกเสียงประชามติ เป็นต้น ส่วนการกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นนั้นรัฐธรรมนูญได้กำหนดบทบัญญัติที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรท้องถิ่น และเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจนกว่าที่เคยมีมาในอดีต

จากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญที่สะท้อนการปกครองระบบประชาธิปไตยข้างต้นกล่าวได้ว่าสัมพันธภาพเชิงอำนาจในระบบอบประชาธิปไตยเริ่มเป็นสัมพันธภาพที่มีได้จำกัดอยู่แต่เพียงกลุ่มผู้มีอำนาจอีกต่อไป แต่เป็นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น สัมพันธภาพเชิงอำนาจจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ได้ปกครอง (ประชาชน) แต่อย่างไรก็ตามทางปฏิบัติประชาชนใน ความหมายนี้ก็จำกัดแต่เพียงกลุ่มผู้มีความรู้หรือปัญญาชนเท่านั้น มิได้ไปถึงประชาชนในกลุ่ม รากหญ้ามากนัก สำหรับการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เห็นได้ว่า มีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นจำนวนมาก ทั้งยังให้ความสำคัญกับการจำกัดการใช้อำนาจรัฐ การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจ สิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้รับการเคารพและให้ความสำคัญมากกว่าที่ผ่านมา โดยเฉพาะ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

4.1.3 การรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะได้รับการยอมรับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยและสะท้อนแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้อย่างเด่นชัดและสมบูรณ์ที่สุด แต่ภายใต้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมายทั้งปัญหาความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐ การทุจริตคอร์รัปชัน กาละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงหลายต่อหลายเหตุการณ์ รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งในหมู่ประชาชนที่ถูกปลุกขึ้นให้แบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายจนเสื่อม สลายความสามัคคีของชนในชาติซึ่งถือเป็นวิกฤตการณ์รุนแรงอย่างหนึ่งในสังคม* จึงนำไปสู่ การทำรัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

สำหรับเรื่องการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น คณะกรรมาธิการ ยกร่างรัฐธรรมนูญมีความเห็นที่จะคงบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ไว้ แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปก็มีแนวความคิดที่จะต้อง

* เปรียบเรียงจากคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

พัฒนาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอดีต นอกจากนี้ยังมีการกำหนดสิทธิเสรีภาพใหม่ๆ เพิ่มขึ้นในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 รวมทั้งพยายามค้นหาวิธีที่จะทำให้ประชาชนสามารถบังคับตามสิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างแท้จริงจึงมีการสร้างกลไกและมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ *

4.1.3.1 แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่บัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550

จากแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมนำมาสู่แนวคิดในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ประกอบด้วยกรอบ 3 ประการในการจัดทำรัฐธรรมนูญคือ

1) การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองให้มีส่วนร่วมในการปกครองอย่างกว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ซึ่งเป็นการนำสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติและสิทธิเสรีภาพใหม่ๆ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

2) การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
รัฐธรรมนูญนิยมเป็นแนวความคิดในการเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อแสวงหาการจตุรปกครองทั้งทางการเมืองและกลไกบริหารบ้านเมือง โดยกำหนดวิธีการขจัดหรือลดข้อเสียที่จะเกิดจากพฤติกรรมและการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบหรือไม่ชอบธรรมของนักการเมืองและของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ให้มากที่สุด ดังนั้น การเขียนรัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมจึงมีไว้เพื่อทำให้มีองค์กรทางการเมืองที่มาจากเลือกตั้งและการบัญญัติให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามแบบเก่าๆ ที่เคยใช้มาเท่านั้น แต่ต้องเป็นการกำหนดรูปแบบขององค์กรทางการเมืองเพื่อให้มีแนวนโยบายที่แน่ชัดและบริหารนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง มีวิธีการกำกับและถ่วงดุลการทำหน้าที่ขององค์กรทางการเมืองเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบด้วย

3) การเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้รัฐบาล

* เอกสารประกอบการสัมมนา คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ระหว่างวันที่ 5-10 มีนาคม 2550 ณ โรงแรมสปริงฟีลด์ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมคือ การกำหนดมาตรการที่มีความมุ่งหมายทำให้องค์กรทางการเมืองมีประสิทธิภาพโดยทำให้ “องค์กรทางการเมืองฝ่ายบริหาร” มี “ความเป็นผู้นำ” เนื่องจากองค์กรบริหารอยู่ในฐานะที่ตัดสินใจกระทำการได้ด้วยเหตุผลและจำต้องมีฐานะมั่นคงในช่วงเวลาหนึ่งที่เป็นเพื่อบริหารนโยบายนั้นให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การบริหารประเทศจึงจำเป็นต้องอาศัย “ความเป็นผู้นำในทางนโยบาย” ของผู้บริหารประเทศด้วย⁹ ในทางปฏิบัติการกำหนดกลไกให้เป็นไปตามกรอบหรือวัตถุประสงค์ของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมนั้นก็ต้องอาศัยกลไกที่เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการจัดองค์กรทางการเมืองและการบริหารประเทศเพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของรัฐสภาและมีการดำเนินการตามนโยบายนั้นอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ในส่วนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพอย่างมากทั้งยังเพิ่มประเภทสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้นกว่าโดยสิทธิและเสรีภาพที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ การให้สิทธิและเสรีภาพตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยรับรอง มีผลผูกพันเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วทั่วถึง และเสียค่าใช้จ่ายตามควร โดยเด็ก เยาวชน สตรี คนพิการและทุพพลภาพได้รับการคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และที่สำคัญคือประชาชนมีสิทธิฟ้องศาลรัฐธรรมนูญด้วยตนเองได้เป็นครั้งแรก สิทธิด้านแรงงานที่ได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งระหว่างการทำงานและเมื่อพ้นภาวะการทำงานได้รับการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนได้รับการคุ้มครอง โดยไม่เพียงแต่ห้ามปิดกิจการสื่อมวลชนแต่ยังห้ามแทรกแซงสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสาร รวมทั้งห้ามผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการสื่อสารมวลชนด้วย เพื่อป้องกันการใช้สื่อสารมวลชนเพื่อประโยชน์ของตนเอง สิทธิที่จะได้รับการศึกษาฟรี 12 ปี โดยเพิ่มให้ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น บุคคลที่ไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอ มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ เป็นครั้งแรก การขยายสิทธิชุมชน ให้ครอบคลุมถึงกรณีการรวมตัวกันของบุคคลขึ้นเป็นชุมชน โดย

⁹ อมร จันทรสุมบุรณ์, การปฏิรูปการเมือง คอนสติติวชันแนลลิสม์ ทางออกของประเทศไทย, อ่างแล้ว, หน้า 126.

ไม่จำเป็นต้องเป็นการรวมตัวกันมาเป็นเวลานานจนถือว่าเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม นอกจากนี้ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติ จะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน โดยชุมชนมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการ ส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ รับรองสิทธิชุมชนไว้ สิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นครั้งแรก รวมทั้งมีสิทธิเข้าถึงรายละเอียดของ ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา นอกเหนือจากสิทธิในการเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารของราชการ การกำหนดให้การทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ ทั้งหลายที่มีผลกระทบต่อประชาชน รัฐจะต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ก่อน และเมื่อมีการลงนามแล้วจะต้องให้ประชาชนเข้าถึงรายละเอียดของสนธิสัญญา รวมทั้ง ต้องแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการลงนามในสนธิสัญญา อย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรมด้วย รวมทั้งให้สิทธิประชาชน 100,000 คน เข้าชื่อเพื่อเสนอขอแก้ไข รัฐธรรมนูญได้เป็นครั้งแรก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการใช้สิทธิเสรีภาพของ ประชาชนให้ง่ายและสะดวกขึ้นกว่าเดิมโดยมีการแบ่งหมวดหมู่ของสิทธิเสรีภาพให้ชัดเจน มีการรับรองสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองทันที ลดจำนวนประชาชนในการเข้าชื่อเสนอ ร่างกฎหมายและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจาก 50,000 ชื่อ เหลือเพียง 20,000 ชื่อ ทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพมีประสิทธิภาพและมีมาตรการคุ้มครองอย่างชัดเจน โดยการ บัญญัติให้ ตัดคำว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ออกจากท้ายบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและ เสรีภาพทั้งหลาย เพื่อส่งสัญญาณว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกิดขึ้นทันทีตาม รัฐธรรมนูญไม่ใช่ตามกฎหมาย กำหนดระยะเวลาในการตรากฎหมายลูกที่เกี่ยวกับสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนให้ชัดเจน (ส่วนใหญ่ประมาณ 1 ปี) เพื่อมิให้ผู้มีอำนาจถ่วงเวลาในการ ตรากฎหมายลูกอันเป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น

4.1.3.2 อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

ต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน

นับแต่ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948มานานกว่า 50 ปี จนเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศในฐานะที่เป็นหลักประกันสำคัญใน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ต้องยอมรับว่าปฏิญญาฯ นี้เป็นแบบแผน

สำหรับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศต่างๆทั่วโลก และสำหรับประเทศไทยซึ่งเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ และได้รับรองปฏิญญาฯ ดังกล่าวตั้งแต่แรกเริ่ม คือเมื่อปี 2491 หรือ ค.ศ. 1948 ปฏิญญาฯฉบับนี้จึงมีอิทธิพลและส่งผลต่อแนวความคิดการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยในฐานะที่ได้รับรองปฏิญญาดังกล่าวจำเป็นต้องถือเอากรอบที่ปฏิญญาฯฉบับนี้ได้วางไว้มาใช้กับประเทศไทยด้วย เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับกรอบของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

4.1.3.3 บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นี้ มีการปรับปรุงรูปแบบการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพให้มีความชัดเจนมากขึ้นจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยได้มีการแยกเป็นหมวดหมู่ แบ่งเป็นสิทธิเสรีภาพ ประเภทต่างๆ อย่างชัดเจนง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีความครอบคลุมสิทธิเสรีภาพทุกประเภทโดยเฉพาะสิทธิพลเมืองโดยมีรายละเอียดดังนี้

ก) สิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในหมวด 1 บททั่วไป เป็นการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล และความเสมอภาคของบุคคล

ข) สิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งมีด้วยกันทั้งสิ้น 13 ส่วน ประกอบด้วยสิทธิมนุษยชน และสิทธิพลเมืองดังนี้

ส่วนที่ 1 บททั่วไป ได้แก่ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ ทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรง บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทาง

ศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรง บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนุญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนุญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ความเสมอภาค ได้แก่ การรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องต่างๆจะกระทำมิได้ เป็นต้น

ส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ การจับ การค้น และการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร เสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น

ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การบัญญัติรับรองว่าในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ มีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว และทั่วถึง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ กรณีเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือ

ทุกพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ เป็นต้น

ส่วนที่ 5 สิทธิในทรัพย์สิน ได้แก่ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน เป็นต้น

ส่วนที่ 6 สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ได้แก่ เสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม มีสิทธิได้รับหลักประกันความปลอดภัยและสวัสดิภาพในการทำงาน รวมทั้งหลักประกันในการดำรงชีพทั้งในระหว่างการทำงานเมื่อพ้นภาวะการทำงาน เป็นต้น

ส่วนที่ 7 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อสารความหมายโดยวิธีอื่น การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำมิได้ การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้ สื่อมวลชนอื่นย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจอของหน่วยราชการ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือ โทรคมนาคมมิได้ ไม่ว่าในนามของตนเองหรือให้ผู้อื่นเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นแทน หรือจะดำเนินการโดยวิธีการอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่สามารถบริหารกิจการดังกล่าวได้ในทำนองเดียวกับการเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการดังกล่าว คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ เป็นต้น

ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ได้แก่ สิทธิในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เสรีภาพในทางวิชาการ เป็นต้น

ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ได้แก่ สิทธิในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและพัน

ต่อเหตุการณ์ เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ เป็นต้น

ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน ได้แก่ สิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ สิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครอง อันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภค ย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับข้อมูลที่เป็นความจริง และมีสิทธิร้องเรียนเพื่อให้ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมีสิทธิรวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค เป็นต้น

ส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม ได้แก่ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น เสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน ได้แก่ สิทธิชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน สิทธิของมนุษย์ที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน การดำเนินโครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และ

สุขภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในชุมชนและจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและ ผู้มีส่วนได้เสียก่อน สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตาม บทบัญญัตินี้ เป็นต้น

ส่วนที่ 13 สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญได้แก่ การบัญญัติลักษณะ ปฏิเสธว่าสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้มิได้ และบุคคลย่อม มีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใดๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

4.1.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญกับสิทธิ มนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคนไทยมุสลิม

ดังที่กล่าวในบทก่อนว่า หลักการอิสลามตั้งอยู่บนรากฐาน ของความคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่ถูกสร้างโดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) โดยสถานะนี้วางอยู่บน พื้นฐานของความเชื่อมั่นว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นอกจากนี้อิสลามยัง ถือว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ทรงเลือกมนุษย์ให้เป็นผู้แทนของพระองค์บน โลกนี้เพื่อที่จะนำ แนวทางที่พระองค์ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานมาใช้ มนุษย์จึงถูกสร้างมาให้มี ความสามารถในการเรียนรู้ มีอิสรภาพในการเลือก ทั้งนี้ การเป็นผู้แทนของอัลลอฮ์ (ช.บ.) มี ขึ้นกับมนุษย์ทุกคนมิได้จำกัดเพื่อชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งหรือแต่เพียงผู้ปกครองเท่านั้น จึงทำให้ มนุษย์ในอิสลามเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเกียรติและสูงส่ง แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัด รวมทั้งรายละเอียดของการใช้สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ในอิสลาม ทำให้อาจเข้าใจได้ว่า ศาสนา อิสลามไม่อาจไปช่วยกันกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่เช่นที่ได้อธิบายในบทก่อน เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกผู้นำของประชาชน ตามหลักศาสนาอิสลาม เห็นได้ว่าอิสลามมุ่งเน้นถึงระบบการปกครองที่ต้องมีการปรึกษาหารือ ร่วมกัน โดยอิสลามถือว่าประชาชนคือเจ้าของประเทศ ส่วนผู้ปกครองเป็นเพียงผู้ที่ได้รับความ ไว้วางใจให้เข้ามาทำหน้าที่ตามความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ อย่างเที่ยงธรรมด้วย ทั้งยังได้รับรองความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองไว้ อย่างชัดเจนว่า ผู้ปกครองไม่มีอภิสิทธิ์ใด ๆ และหากไม่สามารถปกครองประเทศให้เกิดความ สบสุขได้หรือกระทำการกดขี่ข่มเหงประชาชน ผู้ใต้การปกครองก็สามารถคัดค้านหรือต่อต้าน

การกระทำดังกล่าวได้ ดังนั้น อิสลามจึงมีหลักการทางการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

สำหรับประเทศไทยซึ่งมีผู้นับถือศาสนาอิสลาม (มุสลิม) อยู่จำนวนมาก จึงจำเป็นต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้มากขึ้น เพื่อนำมาปรับใช้ในการรับรองสิทธิมนุษยชนแก่มุสลิมในประเทศไทย เนื่องจากปัจจุบันในประเทศไทยเองมีการตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ประชาชนทุก ๆ กลุ่มล้วนแต่ต้องการได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนจากรัฐ สำหรับกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิมนั้น แม้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือของบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจตามมาตรา 37 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” จึงที่มุสลิมสามารถบริโภคสิทธิเสรีภาพต่างๆ ได้เช่นเดียวกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น แต่ด้วยลักษณะเฉพาะของศาสนาอิสลามซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่แทรกซึมอยู่ในทุกการกระทำในชีวิตมนุษย์ มุสลิมจึงมีความผูกพันความศรัทธาต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอน ในทางปฏิบัติจึงควรมีการตรากฎหมายลำดับรองเพื่อให้การรับรองสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ สัมฤทธิ์ผล หรือควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติพื้นฐานความคิดของมุสลิมแก่สังคม เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของชนชาวไทยทุกศาสนาเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

4.1.4 ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพและปัญหาทางวิชาการจากบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งที่มีบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพมากที่สุด และรับรองสิทธิพลเมืองใหม่ ๆ มากมาย

แต่กระนั้นก็มีใช้เครื่องพิสูจน์ว่าทางปฏิบัติประชาชนจะได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจริง เนื่องจากที่หากเปรียบเทียบแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่ามีการรับรองและให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง แต่ทางปฏิบัติกลับพบว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง และอาจมากกว่าที่ผ่านมามากด้วย โดยปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็คือ การที่ผู้ใช้อำนาจรัฐไม่ให้ความสำคัญและไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างจริงจังและจริงใจนั่นเอง ซึ่งตัวอย่างการละเมิดสิทธิมนุษยชนมิให้เห็นมากมาย โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิในชีวิตและเนื้อตัวร่างกาย ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุด ดังเช่น กรณีการปราบปรามการค้ายาเสพติด การใช้ความรุนแรงในการปราบปรามผู้กระทำความผิดในภาคใต้ หรือการใช้วิธีการทารุณผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน เป็นต้น

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เห็นได้ว่า ในแง่ผลการปฏิบัตินั้นไม่อาจประเมินได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้มากนักน้อยเพียงใด และทำให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยลดน้อยลงได้บ้างหรือไม่ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เพิ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 แต่หากพิจารณาเนื้อหาของบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้วเห็นได้ว่า แม้มีความชัดเจนและกว้างขวางกว่าที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 แต่ปัญหาจากบัญญัติในแง่วิชาการยังคงเป็นปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้นกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นั่นคือ สิทธิเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้นั้นอาจไม่มีผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากตอนท้ายของบทบัญญัติมักมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งนั่นหมายความว่า สิทธิเสรีภาพเหล่านี้จะนำมาใช้ได้จริงก็ต่อเมื่อมีการตรากฎหมายลำดับรองขึ้นมารับรองเท่านั้น ตราบใดที่ยังไม่มีการตรากฎหมายมารับรองอีกชั้นหนึ่ง สิทธิเสรีภาพดังกล่าวก็ยังไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง แต่หากเปรียบเทียบกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถือว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติลักษณะนี้น้อยลงมาก

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่อาจทำให้บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ล้มเหลวเหมือนดังที่เคยเกิดกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ก็คือ ความจริงจังและการให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนของรัฐ เนื่องจากที่ผ่านมามพบว่ารัฐมักจะไม่ได้ให้ความสำคัญ และถึงขั้นละเลยเพิกเฉยต่อพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ย่อมทำให้การใช้อำนาจของรัฐลดลง หรือการใช้อำนาจต้องถูกกำกับหรือควบคุมมากขึ้น จึงทำให้รัฐที่คุ้นเคยกับการใช้อำนาจแบบรวมอำนาจ หรือการที่รัฐบาลมักมีความรู้ความเข้าใจว่าการกำหนดนโยบายทางการเมือง

และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไม่ต้องผูกพันกับสิทธิเสรีภาพที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงทำให้รัฐบาลละเลยไม่รับผิดชอบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมักจะสำคัญผิดว่าสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ความรับผิดชอบทางการเมืองแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายของรัฐทุกรัฐ หรือมีความเข้าใจว่าสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ไม่มีสภาพบังคับ หรืออาจเกิดจากทัศนคติของผู้ใช้อำนาจรัฐที่มักเคยชินกับวัฒนธรรมการใช้ อำนาจแบบอำนาจนิยมที่ให้ความสำคัญกับอำนาจขององค์กรรัฐหรืออำนาจของเจ้าหน้าที่เป็นใหญ่ จึงมักจะปฏิเสธหรือมองการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น

4.2 การรับรองสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางศาสนา จึงมีการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาของคนไทยทุกคนในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน และสำหรับคนไทยมุสลิมแล้ว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามหลักศาสนาจึงมีการตรากฎหมายลำดับพระราชบัญญัติมารับรองคุ้มครองเพื่อให้สิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามได้รับความคุ้มครองอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ในทางปฏิบัติโดยมีการตรากฎหมายเฉพาะเรื่อง 4 ฉบับด้วยกัน คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการ ใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 โดยจะกล่าวถึง รายละเอียด แนวความคิด ตลอดจนผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

4.2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี

นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 : สิทธิของบุคคลในครอบครัว

ความเป็นมาของกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกที่บังคับใช้อยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น ¹⁰ ได้ตราขึ้นใช้เป็นหลักฐานครั้งแรกในปี พ.ศ. 2444 คือ “ กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. 120 ”

¹⁰ เคน โต๊ะมีนา, กฎหมายอิสลาม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงจันทร์การพิมพ์, 2532), หน้า 17-25.

เหตุที่เรียกว่า “บริเวณ 7 หัวเมือง” ก็เพราะหมายถึงส่วนหนึ่งของมณฑลนครศรีธรรมราช อันได้แก่

1. เมืองตานี คือ จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
2. เมืองหนองจิก คือ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
3. เมืองยะหริ่ง คือ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
4. เมืองสายบุรี คือ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน
5. เมืองยะล่อ คือ จังหวัดยะลาปัจจุบัน
6. เมืองรามัน คือ อำเภอรามันห์ จังหวัดยะลาปัจจุบัน
7. เมืองระแงะ คือ อำเภอร่าแงะ จังหวัดนราธิวาสปัจจุบัน

เหตุผลที่มีประกาศพระบรมราชโองการนี้มีว่า “ เพื่อจะให้ราชการบ้านเมืองในหัวเมืองเหล่านั้นเป็นไปโดยสะดวกดี และทั้งจะให้ความสุขสำราญแก่พระยาเมืองและศรีวันกรมการ ตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์ทั่วไป ” ซึ่งข้อบังคับฯ ดังกล่าวมีกล่าวถึงกิจการฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งหมด 32 โดยสาระสำคัญคือข้อ 31. ให้มีศาลเป็น 3 ชั้นคือ 1.ศาลบริเวณ 2. ศาลเมือง และ 3. ศาลแขวง ให้มีผู้พิพากษาสำหรับศาลเหล่านี้ เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี ตามพระราชกำหนดกฎหมาย และข้อ 32. ให้ใช้พระราชกำหนดกฎหมายทั้งปวงในความอาญาและความแพ่ง แต่ความแพ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามเรื่องผัวเมียก็ดี แลเรื่องมรดกก็ดี ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นจำเลย ให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษาและให้ไต่ถามคดีซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นที่น่าเชื่อถือในศาสนาอิสลามเป็นผู้พิพากษตามกฎหมายอิสลามนั้น

หัวเมืองทั้ง 7 นี้ ต่อมาในปี ร.ศ. 125 (พ.ศ. 2449) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็น “มณฑลปัตตานี” ขึ้น โดยแบ่งการปกครองเป็นหัวเมืองใหญ่แยกออกเป็น 4 จังหวัด คือ

1. เมืองตานี เมืองยะหริ่ง และเมืองหนองจิก รวมเป็นจังหวัดปัตตานี
2. เมืองสาย หรือเมืองสายบุรี ตั้งเป็นจังหวัดสายบุรี
3. เมืองยะล่อ และเมืองรามัน รวมเป็นจังหวัดยะลา
4. เมืองระแงะ ตั้งเป็นจังหวัดนราธิวาส

ต่อมาทางราชการได้ยุบจังหวัดสายบุรีลงเป็น “อำเภอสายบุรี” และให้ขึ้นกับจังหวัดปัตตานีมาจนถึงปัจจุบัน โดยสรุปหัวเมืองทั้ง 7 ตาม “กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ร.ศ. 120” ปัจจุบันนี้ก็คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส สำหรับจังหวัดสตูลนั้น ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สตูล

ขึ้นกับมณฑลไทรบุรี (รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซียปัจจุบัน) ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2452 ไทยทำสัญญากับอังกฤษยอมสละอำนาจปกครองเหนือมณฑลมลายู 4 รัฐ คือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิสให้แก่อังกฤษ คงเหลือสตูลเพียงเมืองเดียวที่ยังคงอยู่ในราชอาณาจักรไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สตูลเข้าร่วมอยู่ในมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งตั้งที่ทำการอยู่ที่จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2468 ปัจจุบันสตูลเป็น 1 ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนด้านเกี่ยวกับศาล สตูลก็เป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งมีชาวไทยมุสลิมเป็นจำนวนมากเหมือนกับ 3 จังหวัดดังกล่าวข้างต้น เดิมสตูลเคยมีศาลเกี่ยวกับศาสนา แต่ถูกยุบไป มุสลิมจึงไม่ยอมขึ้นศาลในคดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก โดยอ้างว่าแม้ศาลไทยจะพิจารณาพิพากษาไปแล้วก็ตาม ทางศาสนาอิสลามยังไม่ถือว่าเป็นคำวินิจฉัยที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุดังกล่าว พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลจึงเสนอความเห็น ไปยังสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลภูเก็ต (ซึ่งสมัยนั้นสตูลขึ้นอยู่กับมณฑลภูเก็ต) ขอให้ศาลทางศาสนาเช่นเดียวกับกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2460 จึงได้มีสารตราของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมดำเนินการตามกระแสพระบรมราชโองการให้ขยายการใช้กฎหมายอิสลามไปถึงจังหวัดสตูล แต่เนื่องจากจังหวัดสตูลก็ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว และมรดก บังคับแก่บุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามอย่างเดียวกับจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2474 ทางราชการได้ยุบมณฑลปัตตานี และมณฑลภูเก็ตให้คงเหลือฐานะเป็นจังหวัดตามระเบียบวิธีบริหารการปกครองที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ในขณะนั้น ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 มาตรา 6 และพระราชบัญญัติให้ใช้บรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 มาตรา 4 บัญญัติว่า บทบัญญัติแห่งบรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวและบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. 120 ในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ฉะนั้นกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ. 120 ยังคงมีผลใช้บังคับในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลต่อไป คือ ใช้กฎหมายอิสลามบังคับคดีว่าด้วยครอบครัวและมรดกแก่ผู้นับถือศาสนาอิสลามตามเดิม

ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหนังสือ “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก พุทธศักราช 2508 ” ว่า ข้อยกเว้นนี้หมายความว่า สำหรับบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามและมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล เมื่อเป็นความกันในศาลของ 4 จังหวัดนี้เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ยังคงต้องใช้กฎหมายอิสลาม ไม่ใช่ประมวลแพ่งฯ บรรพ 5 และ 6 ชาวมุสลิมในจังหวัด

เหล่านี้จึงยังคงมีภริยาได้ถึง 4 คนตามกฎหมายอิสลาม โดยไม่ต้องจดทะเบียนแม้แต่สักคนเดียว และเมื่อตายลง การแบ่งมรดกก็ต้องแบ่งตามกฎหมายอิสลาม แต่ทั้งนี้จำกัดเฉพาะบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดดังกล่าวเท่านั้น ไม่ขยายไปถึงมุสลิมในจังหวัดอื่น และใช้ได้เฉพาะในกรณีที่อยู่ความเป็นมุสลิมในจังหวัดที่ว่านี้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย

สำหรับจังหวัดสตูล มีผู้สงสัยว่า ตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6 ดังกล่าว จะกระทบกระเทือนต่อการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดสตูลด้วยหรือไม่ เพราะจังหวัดสตูลมิได้รวมอยู่ในบริเวณเจ็ดหัวเมืองดังกล่าว จังหวัดสตูลใช้กฎหมายอิสลามโดยอาศัยสารตราของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติทั้งสองมิได้กล่าวถึงสารตรานั้นหรือจังหวัดสตูลเลย เรื่องนี้คณะกรรมการตรวจพิจารณาประมวลกฎหมายที่ออกใหม่ได้ชี้แจงไว้มีใจความว่านับแต่วันที่ มีสารตรา ชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูลก็ตกในบังคับแห่ง “ กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.120 ” ทั้งนี้ เพราะปรากฏข้อความอธิบายในสารตราว่า เป็นนโยบายของรัฐบาลจะใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่ราษฎรที่นับถือศาสนาอิสลามทั่วพระราชอาณาเขตคาบสมุทรมลายู พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6 ไม่มีความปรากฏว่าให้ยกเลิกสารตราที่กล่าวระบุดัง “ กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ” นั้น มุ่งถึงกฎหมายที่ใช้อยู่ ดังนั้นเป็นอันบังคับตลอดถึงจังหวัดสตูลด้วย

การใช้กฎหมายอิสลามบังคับแก่สี่จังหวัดดังกล่าวใช้บังคับมาจนถึง พ.ศ. 2486 ซึ่งอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลในครั้งนั้นได้เปลี่ยนนโยบายใหม่ ให้เลิกใช้กฎหมายอิสลามในสี่จังหวัด ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขยายบังคับถึงจังหวัดทั้งสิ้น ทั้งนี้ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2486 มาตรา 3 และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติบรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2486 มาตรา 3 ซึ่งหมายถึงให้มีการยกเลิกการใช้กฎหมายอิสลามในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคโดยสิ้นเชิง ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามซึ่งอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคได้อย่างมาก เพราะทุกคนเป็นผู้อยู่ในหลักการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด และมีความจำเป็นจะต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการสมรสและการแบ่งมรดกให้ถูกต้องตามศาสนบัญญัติเช่นเดียวกัน มิฉะนั้นก็จะต้องได้รับบาปหนัก ประชาชนทั้งหลายที่มีกรณีพิพาทเกี่ยวกับคดีครอบครัวและมรดกจึงไม่สามารถถือปฏิบัติตามการตัดสินของศาลที่ดำเนินการพิจารณาพิพากษาโดยใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับได้ เพราะไม่ตรงกับข้อบัญญัติของทางศาสนาอิสลาม ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงรัฐบาลได้พิจารณาและมองเห็นความ

เดือดร้อนของประชาชนชาวไทยมุสลิมที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก จึงเปลี่ยนนโยบายให้นำกฎหมายอิสลามมาใช้ในจังหวัดทั้ง 4 ใหม่ในปี พ.ศ. 2489 โดยตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ซึ่งใช้บังคับถึงปัจจุบัน

4.2.1.1 หลักการและเหตุผลของกฎหมาย

พระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดขึ้นด้วยเหตุที่รัฐได้มองเห็นถึงความเดือดร้อนของประชาชนชาวไทยมุสลิมที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งไม่อาจใช้หลักกฎหมายว่าด้วยครอบครัว มรดกตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ เนื่องจากศาสนาอิสลามได้วางระเบียบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกไว้โดยเฉพาะซึ่งต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีบทบทกำหนดความเชื่อและการปฏิบัติเกือบทุก แขนงจะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมใดหรือแนวความคิดใดของมนุษย์ที่จะพ้นจากขอบข่ายของศาสนาอิสลาม มุสลิมจึงถือว่าแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันล้วนแต่มีนัยสำคัญทางศาสนาทั้งสิ้น ถ้ามีการฝ่าฝืนหรือปายเบี่ยงแล้วจะมีบาป จึงจำเป็นที่ต้องมีการตราพระราชบัญญัตินี้ออกใช้บังคับเพื่อนำกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกมาใช้บังคับแก่มุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ แทนบรรพ 5 บรรพ 6 ว่าด้วยเรื่องครอบครัวและมรดกในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีบทบัญญัติเพียง 7 มาตรา มีหลักการสำคัญคือ เห็นควรให้ใช้กฎหมายอิสลามในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของมุสลิมในศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งมีมุสลิมเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท โดยการพิจารณาคดีนั้นให้มีคาโต๊ะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมผู้พิพากษา โดยให้คาโต๊ะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม และลงลายมือชื่อในคำพิพากษาที่พิพากษาคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้น คำวินิจฉัยชี้ขาดของคาโต๊ะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามให้เป็นอันเด็ดขาดในคดีนั้น

4.2.1.2 แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่ง

คุ้มครอง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 นี้มีสาระสำคัญในการเปิดโอกาสให้มุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้ คือ ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ได้ใช้กฎหมายอิสลามในส่วนของ

ครอบครัวมรดกตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งมีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หลายประการ จึงเห็นได้ว่า การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของบุคคลในครอบครัว สิทธิส่วนบุคคลในอันที่จะดูแลจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตนตามหลักการทางศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมเสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อของตนให้มีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงถือเป็นพระราชบัญญัติที่สำคัญยิ่งฉบับหนึ่งสำหรับมุสลิม โดยเฉพาะมุสลิมที่อยู่ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ที่ได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติตามความเชื่อศรัทธาของตนโดยไม่ถูกจำกัดภายใต้กฎหมายของรัฐเท่านั้น ทั้งยังกำหนดให้มิคาโตะยุติธรรมซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลามมาเป็นผู้วินิจฉัยข้อพิพาทเป็นการเฉพาะอีกด้วย

4.2.1.3 ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 นี้ใช้บังคับตั้งแต่ปี 2489 จนถึงปัจจุบัน โดยส่วนการบังคับใช้นั้น พระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้มีรายละเอียดชัดเจนว่ามีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับครอบครัว และมรดกของมุสลิมอย่างไร เพียงแต่มีบทบัญญัติให้นำหลักกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวมรดก มาใช้เท่านั้น ทั้งนี้จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติดังกล่าวเกิดผลในทางปฏิบัติคือ การพิจารณาพิพากษาของศาลในสี่จังหวัดนี้มีความสำคัญแตกต่างไปจากการพิจารณาพิพากษาของศาลในจังหวัดอื่น ๆ แต่แตกต่างเฉพาะคดีที่คู่ความเป็นชาวมุสลิมเท่านั้น ส่วนคดีที่คู่ความมิได้เป็นมุสลิมก็มิได้แตกต่างแต่อย่างใด การพิจารณาคดีของศาลในสี่จังหวัดที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมพอแยกได้ ดังนี้

1. ในคดีอาญา การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของมุสลิมในจังหวัดเหล่านี้ไม่มีข้อแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น การพิจารณาคดีอาญาไม่ต้องมีคะโตะยุติธรรมนั่งพิจารณา ชนชาวมุสลิมมีสิทธิเสมอภาคเช่นเดียวกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น
2. ในคดีแพ่ง มุสลิมในจังหวัดเหล่านี้ได้รับผลปฏิบัติทางคดีเป็นกรณีพิเศษแตกต่างกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ กล่าวคือ ในคดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความ โดยอยู่ในบทบังคับดังนี้

(1) การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นดังกล่าวต้องมี
 คณะโต๊ะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นนั้น

(2) คณะโต๊ะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อ
 กฎหมายอิสลามและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาคด้วย คำวินิจฉัยของคณะโต๊ะยุติธรรมในข้อ
 กฎหมายอิสลามเป็นอันเด็ดขาด

(3) คณะโต๊ะยุติธรรมอาจถูกคัดค้านมิให้นั่งพิจารณาได้ตาม
 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษา

(4) เมื่อคณะโต๊ะยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้คู่ความตกลง
 กันเลือกอิสลามศาสนิกหนึ่งนายปฏิบัติหน้าที่แทนเฉพาะคดี ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้ต่างเสนอชื่อ
 อิสลามศาสนิกที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่ากัน แต่ไม่ให้เกินฝ่ายละ 3 นาย เมื่อ
 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใดจากรายชื่อที่คู่ความเสนอให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่เป็น
 คณะโต๊ะยุติธรรมเฉพาะคดีนั้นได้

ส่วนคดีแพ่งอื่น ๆ มุสลิมก็อยู่ในบังคับแห่งบทกฎหมายแพ่ง
 เช่นเดียวกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ทุกประการ ส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดี
 ครอบครัวและมรดกของมุสลิมนั้นพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ในการพิจารณาคดีทุกครั้งในศาลชั้นต้นของจังหวัดทั้งสิ้น
 ต้องมีคณะโต๊ะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษา สำหรับองค์คณะของผู้
 พิพากษาก็ต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 คือ ต้องมีผู้
 พิพากษาอย่างน้อยสองนายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา เพราะเป็นคดีเกี่ยวกับครอบครัวและ
 มรดก

2. คณะโต๊ะยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะข้อกฎหมาย
 อิสลามเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอื่นเป็นอำนาจของผู้พิพากษา

คำวินิจฉัยของคณะโต๊ะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามเป็นอัน
 เด็ดขาด จะอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาดังกล่าวไม่ได้

คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะโต๊ะยุติธรรมรวมอยู่ในคำพิพากษา
 โดยปกติผู้พิพากษาเป็นผู้จดคำพยานและเรียงคำพิพากษา เมื่อเสร็จสำนวนก็ทำคำพิพากษาอย่าง
 คดีแพ่งธรรมดา โดยมีคณะโต๊ะยุติธรรมลงลายมือชื่อในคำพิพากษาคด้วย

3. คำฟ้องหรือคำร้องขอจะต้องบรรยายให้ปรากฏว่า คู่ความ
 เข้ามรดกหรือผู้ร้องขอเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และคดีที่ฟ้องหรือร้องขอนั้นเกี่ยวข้องกับ
 ครอบครัวหรือมรดกซึ่งต้องบังคับตามกฎหมายอิสลาม เมื่อพนักงานรับฟ้องตรวจฟ้องแล้วก็ให้

คะโต๊ะะยุดิธรรมตรวจฟ็องอีกครั้งหนึ่ง ต่อไปพนักงานรับฟ็องจะหมายเหตุหน้าฟ็องว่า “ความศาสนา” แล้วนำเสนอผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาสั่งคำฟ็องหรือคำร้องขอต่อไป

การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้วก็ไม่มีข้อผิดแผกแตกต่างอย่างใดกับคดีแพ่งธรรมดา ทั้งนี้สำหรับอายุความมรดกบัญญัติให้อยู่ในบังคับอายุความมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากหลักศาสนาอิสลามไม่มีบทบัญญัติถึงอายุความมรดกไว้จึงได้มีประกาศเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย* กำหนดอายุความมรดกในระหว่างผู้นับถือศาสนาอิสลามว่า ข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณได้ประชุมกับโต๊ะกาลี* และอิหม่ามเห็นชอบร่วมกันว่า ควรกำหนดอายุความมรดกไว้เพียง 1 ปี ดังนั้นความมรดกที่จะฟ็องร้องกันตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ศก 124 เป็นต้นไป ให้ศาลถือกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หากพ้นกำหนด 1 ปี ห้ามมิให้ศาลไว้รับไว้พิจารณา

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปัญหานี้ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นมานานและกลายเป็นคำถามมาโดยตลอดในปัจจุบันคือ ปัญหาการนำกฎหมายอิสลามมาใช้บังคับกับมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ นอกจากสี่จังหวัดในภาคใต้ซึ่งเห็นว่าการใช้กฎหมายอิสลามในปัจจุบันให้ใช้เฉพาะในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น ความจริงจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศมีมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ประมาณ 3 เท่า จึงควรมีสติธิเช่นเดียวกันกับที่อยู่ในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล และสิ่งเหล่านี้อาจถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของมุสลิมในเขตจังหวัดอื่นในการใช้กฎหมายอิสลาม เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างมุสลิมในประเทศไทยด้วยกัน ทั้งนี้ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอย่างเสมอกัน ส่วนนี้ต้องทำความเข้าใจว่ารัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับได้มีบทบัญญัติในทำนองให้สิทธิเสรีภาพในการถือศาสนาโดยได้ให้ความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนาแตกต่างจากบุคคลอื่น ฉะนั้น การที่มีชาวไทยมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ เรียกร้องสิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้น จึงมิใช่เป็นการขอ “อภิสิทธิ์” หรือ “สิทธิพิเศษ” แต่ประการใด เพราะประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาโดยอ้อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และ

* ประกาศกำหนดอายุความมรดกในระหว่างคนนับถือศาสนาอิสลาม (ลงพระนาม) ดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ประกาศมา ณ วันที่ 28 เมษายน รัตนโกสินทร์ ศก 124

* โต๊ะกาลี มาจากคำว่า กอฎี เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า ผู้พิพากษา

ยอมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน จะอ้างว่าชนชาวอื่นอาจจะขอสิทธิเช่นนั้นบ้าง แล้วจะเกิดความยุ่งยากนั้นอาจฟังไม่ขึ้นเพราะศาสนิกอื่น ไม่มีบทบัญญัติเหมือนศาสนาอิสลาม แต่หากมีเหมือนศาสนาอิสลามก็ควรให้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ หากจะอ้างว่าไม่มีงบประมาณเพิ่มตำแหน่งคะโต๊ะยุติธรรมก็ไม่จำเป็นจะต้องใช้งบประมาณเพื่อแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม เพราะตามจังหวัดที่มีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมากมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกือบทุกจังหวัดแล้วเมื่อมีคดีเกี่ยวกับศาสนาก็ให้ทางศาลเชิญกรรมการอิสลามเหล่านั้นไปว่าเป็นคดี ๆ ไปเช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลแรงงานและศาลคดีเด็กและเยาวชนฯ ซึ่งใช้ผู้พิพากษาสมทบ เป็นต้น

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งของพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวมรดกที่จะนำมาใช้นั้น เดิมไม่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงต้องมีการจัดทำ “กฎหมายอิสลาม” ที่จะนำมาใช้คดีเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกตามพระราชบัญญัตินี้โดยเฉพาะขึ้น ซึ่งกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกที่นำมาใช้บังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในศาลจังหวัดปัตตานี, นราธิวาส, ยะลา, และสตูล ในปัจจุบันนั้นเป็นคำแปลจาก “กิตาบ” * ต่าง ๆ และเนื่องจากกิตาบมีผู้เรียบเรียงบรรยายไว้มากมาย ฉะนั้นการพิจารณาพิพากษาคดี คะโต๊ะยุติธรรมอาจจะอ้างถึงกิตาบแสดงความเห็นขัดแย้งได้ การวินิจฉัยชี้ขาดคดีก็ไม่สะดวก ด้วยเหตุนี้กระทรวงยุติธรรมจึงได้ตั้งกรรมการอันประกอบด้วยคะโต๊ะยุติธรรม ผู้พิพากษาและผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบชำระคำแปลกิตาบอันเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกเป็นภาษาไทย โดยเริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2472 ตรวจสอบชำระคำแปลพิมพ์เสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2484 เหตุที่ชักช้าใช้เวลานานถึง 12 ปี เพราะต้องนำหลักศาสนาขึ้นมาแปล กิตาบมีมากมาย บางครั้งลงมติไปอย่างหนึ่ง ต่อมาพบในกิตาบอื่นขยายความกว้างกว่าที่ตกลงไว้เดิมก็ต้องแก้ไข คะโต๊ะยุติธรรมที่เป็นกรรมการบางคนไม่สัถ์ภาษาไทย ถึงขนาดที่จะซาบซึ่งในความหมายแห่งถ้อยคำได้ ข้อความบางข้อที่ไม่น่าจะถือเอามาเป็นสาระสำคัญในสมัยนี้คะโต๊ะยุติธรรมก็ไม่กล้าตัดทิ้งหรือเปลี่ยนแปลงด้วยกลัวว่าจะเป็นบาป นอกจากนี้ศัพท์บางคำเป็นภาษาอาหรับต้องเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดยใช้ข้อความยืดยาว เพราะไม่มีศัพท์ซึ่งมีความหมายเป็นพิเศษไว้ คำแปล “ หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ” นี้ ได้รวบรวมข้อความที่กล่าวซ้ำกันในที่ต่าง ๆ ไว้ในที่แห่งเดียวกัน เรียบเรียง

* กิตาบ คือตำราที่เป็นคำอธิบายความในคัมภีร์อัล-กุรอาน อัล-หะดีษ และมติธรรมของปราชญ์ในศาสนาอิสลามให้เข้าใจความหมาย

ข้อความเบื้องต้นเพื่อให้ได้ทั้งลักษณะครอบครัวและลักษณะมรดก รวบรวมข้อความซึ่งต่อเนื่องกันแต่กระจายอยู่ในkitabต่าง ๆ รวมเป็นข้อเดียวกันวางรูปโครงให้เป็นไปตามกฎหมายปัจจุบัน คือจัดเป็นลักษณะหมวดและมาตราเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนขึ้นใหม่ ถ้อยคำใดเป็นศัพท์ใช้เฉพาะในศาสนาอิสลามหาศัพท์ภาษาไทยที่เหมาะสมมิได้ก็คงรูปศัพท์นั้นไว้ตามเดิม โดยให้คำวิเคราะห์ศัพท์ไว้เพื่อให้ทราบความหมาย โดยเพื่อให้ถือเป็นหลักเดียวกันในการวินิจฉัยคดี คณะยุติธรรมต้องใช้หลักกฎหมายที่แปลรวมรวมนี้ และก่อนดำรงตำแหน่งคณะยุติธรรม คณะยุติธรรมต้องให้ถ้อยคำรับรองว่าต้องใช้กฎหมายเล่มนี้ ฉะนั้น เมื่อคดีเกิดขึ้น คณะยุติธรรมจะต้องชี้ขาดบังคับคดีตามหลักกฎหมายดังกล่าวมาแล้วตลอดไปตามหลักกฎหมายนี้ หากมีปัญหาข้อใดซึ่งไม่มีกล่าวไว้ในหลักกฎหมายนี้ก็ต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายนี้อันเป็นการวางหลักปฏิบัติผ่อนสั้นผ่อนยาวในทางคดีความ เพื่ออำนวยความสะดวกในการพิจารณาพิพากษาคดีของมุสลิมในจังหวัดนี้ให้ดำเนินไปด้วยดี

แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ “กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก” ที่นำมาใช้บังคับตามพระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายอิสลามที่กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการแปลขึ้นตั้งแต่ปี 2484 จึงมีถ้อยคำและภาษาที่เข้าใจยาก (คำที่พื้นสมัย) มีการทับศัพท์ด้วยภาษาอาหรับและภาษามลายู เช่น มาตรา 2 (6) เสพเมถุนนิรโทษ ซึ่งหมายความว่า การที่ชายร่วมประเวณีกับหญิงโดยมิได้มีเจตนาฝ่าฝืน อิสลามบัญญัติ เช่น สำคัญผิดว่าหญิงนั้นเป็นภรรยาของตน หรือชายกำลังวิกลจริตหรือเสียดสี เป็นต้น ซึ่งคำว่าเสพเมถุนนิรโทษนี้อาจให้คำว่าร่วมประเวณีโดยสำคัญผิดได้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสุภาพเหมาะสมมากกว่า เป็นต้น นอกจากนี้บทบัญญัติซึ่งเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไปอาจแยกมาไว้ในส่วนของภาคผนวกได้ เพื่อมิให้กฎหมายอิสลามมีถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือย เช่น หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเคารพเชื้อเพลิงสามีมของภรรยา รายละเอียดของการบริจาคนาน (ชะกาต) หรือรายละเอียดการให้ความอุปการะเลี้ยงดูภรรยา เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้เกิดปัญหาต่อการทำความเข้าใจและการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้การเข้าถึงหลักกฎหมายอิสลามอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันแม้แต่มุสลิมด้วยกันก็เป็นเรื่องยาก ประกอบกับรูปแบบของกฎหมายอิสลามที่ตั้งใจอยู่ตั้งแต่ปี 2484 โดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุงจนถึงปัจจุบันนั้น ไม่มีความเป็นสากลภาษาที่ใช้เข้าใจยากและฟุ่มเฟือย หากได้มีการปรับปรุงให้มีรายละเอียดครบถ้วนชัดเจนเข้าใจได้โดยทั่วไปจึงน่าจะเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะแต่การพิจารณาคดีของศาลในจังหวัดภาคใต้เท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ ในปัจจุบันได้ด้วย

4.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 : เสรีภาพในการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือของตน

“ฮัจย์” โดยทางภาษาแปลว่า “การมุ่งสู่” หรือ “ความตั้งใจที่จะไปยังจุดที่กำหนด” ซึ่งในที่นี้หมายถึง “การมุ่งสู่นครมักกะฮ์เพื่อประกอบศาสนกิจตามแบบที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้ทำไว้เป็นแบบอย่าง” โดยหลักการอิสลามแล้ว ฮัจย์เป็นหลักปฏิบัติประการหนึ่งที่กำหนดให้มุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิงที่มีความสามารถทั้งทางด้านร่างกายและทรัพย์สินได้ปฏิบัติครั้งหนึ่งในชีวิต ดังนั้น ฮัจย์จึงเป็นการประกอบคุณงามความดีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มุสลิมจะต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อมทั้งด้านทรัพย์สิน จิตใจ และความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความรู้ นั่นถือว่าสำคัญมาก เพราะหากไปทำฮัจย์โดยไม่มีความรู้ก็จะไม่เกิดความซาบซึ้ง ไม่เห็นคุณค่าและทำไม่ถูกต้องตามรูปแบบและวัตถุประสงค์ แต่สำหรับผู้ที่ยังไม่มีความพร้อมหรือยังไม่สามารถที่จะไปทำฮัจย์ได้นั้น อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีเจตนาอย่างแน่วแน่ว่าจะต้องไปหาทางไปให้ได้ ส่วนจะได้ไปหรือไม่นั้นก็ถือเป็นอีกเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้หากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และกุศโลบายของการทำฮัจย์แล้วจะพบว่าฮัจย์ เป็นการประกาศความเป็นเอกภาพและความเสมอภาคของมนุษยชาติเพราะการทำฮัจย์มุสลิมจากทุกประเทศในโลกไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าพันธุ์ใด สีผิวใด ฐานะแตกต่างกันเพียงใด หรือพูดภาษาใดก็ตาม ทุกคนจะมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน นั่นคือเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ (ซ.บ.) รวมทั้งถือเป็นโอกาสอันดีที่มุสลิมจะได้เข้าถึงประวัติศาสตร์ทางศาสนา โดยวิธีการปฏิบัติด้วยตนเองตามที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้เคยปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ นอกจากนี้หลังจากเสร็จการทำฮัจย์ ผู้ที่ไปทำฮัจย์ยังมีโอกาสไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของอิสลามด้วย และการทำฮัจย์ทำให้มุสลิมจากทั่วโลกได้มารวมกัน มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น วัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งธุรกิจการค้าแก่กันและกัน อันจะเกิดผลประโยชน์แก่มนุษยชาติทั่วไปในอนาคต ดังนั้น จากการตระหนักถึงความสำคัญของการทำฮัจย์ ประกอบกับประเทศไทยมีมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการส่งเสริมคุ้มครองเสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อถือศรัทธา จึงมีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 ขึ้น

4.2.2.1 หลักการและเหตุผลของกฎหมาย

เจตนารมณ์ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ ภาครัฐให้ความสำคัญและตระหนักว่า การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลาม ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นศาสนบัญญัติอันจำเป็นในทางศาสนาอิสลาม ทำให้ชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์แต่ละปีเป็น

จำนวนมาก ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญคุ้มครองส่งเสริมการไปประกอบพิธีฮัจย์ตลอดมา แต่ก็ยังมีอุปสรรคบางประการทางกฎหมายจึงควรมีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องสมบูรณ์ทั้งในทางหลักศาสนา ความสะดวก ปลอดภัย มีหลักประกันการเดินทาง และป้องกันการหาประโยชน์อันมิชอบต่าง ๆ ของผู้ที่แสดงตัวเป็นผู้จัดการฮัจย์โดยหวังหลอกลวงทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้ที่ตั้งใจไปประกอบพิธีฮัจย์ ประกอบกับปัจจุบันไม่มีผู้ทำหน้าที่อะมีรุลฮัจย์ หรือรอฮีสบิชาติลฮัจย์ อัลรตมียะห์ หรือหัวหน้าคณะผู้แทนฮัจย์อย่างเป็นทางการ สำหรับเป็นผู้นำชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย จึงยังทำให้เกิดความยากลำบากแก่ผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ในเรื่องการขอใบอนุญาตเข้าเมือง การเดินทาง ที่พัก และมีอุปสรรคอื่น ๆ อีกมาก ดังนั้นเพื่อขจัดปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้ที่ไม่สะดวก ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย จึงกำหนดให้จุฬาราชมนตรีหรือผู้ที่จุฬาราชมนตรีเสนอชื่อต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาคัดเลือกแต่งตั้งเป็นผู้ทำหน้าที่ อะมีรุลฮัจย์ หรือรอฮีสบิชาติลฮัจย์ อัลรตมียะห์ (หัวหน้าคณะผู้แทนฮัจย์ทางการ) มีหน้าที่ควบคุมดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์

4.2.2.2 แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่ง

คุ้มครอง

พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. 2524 นี้มีความสำคัญในการมุ่งคุ้มครองสิทธิในการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์นี้ถือเป็นศาสนกิจที่สำคัญประการหนึ่งตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนพึงกระทำ หากอยู่ในฐานะที่จะทำได้ ทั้งยังถือเป็นการส่งเสริมให้การประกอบพิธีฮัจย์เป็นไปโดยสะดวกและปลอดภัยอีกด้วย เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญคือ กำหนดให้มี อะมีรุลฮัจย์ หรือหัวหน้าคณะผู้แทนฮัจย์ทางการของประเทศไทย นำชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยกำหนดให้จุฬาราชมนตรีเป็นอะมีรุลฮัจย์ แต่ปีใดที่จุฬาราชมนตรีไม่ประสงค์จะเดินทางไปเป็นอะมีรุลฮัจย์ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกบุคคลผู้สมควรเป็นอะมีรุลฮัจย์ จำนวนสามคน เพื่อให้จุฬาราชมนตรีนำเสนอชื่อต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้งเป็นอะมีรุลฮัจย์ จำนวนหนึ่งคน นอกจากนี้เพื่อความปลอดภัยและคุ้มครองผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ไม่ให้ถูกหลอกลวงจากผู้ไม่หวังดีที่แสวงหาประโยชน์ช่องทางการทำธุรกิจจาก การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์

จึงมีการกำหนดให้กิจการดังต่อไปนี้ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจญ์ คือ 1) การรับจัดบริการขนส่งอันได้แก่ การรับจ้างขนส่งหรือรวบรวมบุคคลและสัมภาระในการรับจ้างขนส่งโดยพาหนะใด ๆ จากที่หนึ่งไปยังที่อีกแห่งหนึ่งในกิจการฮัจญ์ 2) การจัดบริการอื่นที่เกี่ยวกับกิจการฮัจญ์ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา และ 3) การโฆษณาหรือกระทำการอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการชักชวนเพื่อให้ใช้หรือรับบริการตาม (1) หรือ (2) อันเป็นการแสวงหาประโยชน์ในทางธุรกิจสำหรับตนเองหรือผู้อื่น โดยผู้กระทำมิได้เป็นผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่ของบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ ตาม (1) และ (2) ทั้งนี้การอนุญาตของคณะกรรมการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

4.2.2.3 ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้บังคับมานานกว่า 25 ปี หลังมีการแก้ไขเพียงครั้งเดียวเมื่อ พ.ศ. 2532 แต่ก็ยังคงมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ และไม่มีปัญหาในทางปฏิบัตินัก เพราะเนื้อหาและหลักการสำคัญของพระราชบัญญัตินี้มุ่งเน้นการส่งเสริมและให้ความสะดวกแก่มุสลิมที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์เป็นสำคัญ

4.2.3 พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 : สิทธิในการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 นี้ ประกาศใช้แทนพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491 จึงเป็นกฎหมายฉบับเดียวที่ครอบคลุมการจัดตั้งและการบริหารงานขององค์กรทางศาสนาอิสลามในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ทั้งหมด

4.2.3.1 หลักการและเหตุผลของกฎหมาย

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มีหลักการสำคัญในการจัดระเบียบการบริหารงานขององค์กรทางศาสนาอิสลามให้มีความเป็นเอกภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การดำเนินกิจการต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยง่าย โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้มีจุฬาราชมนตรีซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้นตามที่กรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศเสนอต่อนายกรัฐมนตรีขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งจุฬาราชมนตรีจะมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการให้

คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอิสลาม ออกประกาศแจ้งผลการดูวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา และออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ทั้งให้กระทรวงศึกษาธิการตั้ง “อิสลามวิทยาลัย” ขึ้นได้หากเห็นสมควรเพื่อให้การศึกษาอบรมทางวิชาการทางศาสนา วิชาการทั่วไปและวิชาชีพ กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งและการเลิกมัสยิด (อันเป็นสถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจ โดยจะต้องมีการละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม) กำหนดให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก

สำหรับการบริหารงานกิจการทางศาสนาอิสลามในระดับประเทศนั้นก็ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยขึ้นประกอบด้วยจุฬาราชมนตรีเป็นประธานและกรรมการซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คำปรึกษาหรือขอแนะนำเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนาและการศึกษาศาสนาอิสลาม การประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เป็นต้น ทั้งนี้ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยขึ้นมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก

ส่วนภูมิภาค กำหนดให้จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดไม่น้อยกว่า 3 มัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อให้มีหน้าที่ในระดับที่ใกล้ชิดกับมุสลิมในจังหวัดนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งอิสลาม ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับ

เรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ เป็นต้น โดยให้มีสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแต่ละมัสยิดประกอบด้วย อิหม่าม (ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด) เป็นประธานกรรมการ คอเต็บ (ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด) เป็นรองประธานกรรมการ บิหลัน (ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา) เป็นรองประธานกรรมการ และกรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษ * ประจำมัสยิดกำหนด ทั้งนี้อิหม่าม คอเต็บ และบิหลันไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช โดยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะมีอำนาจหน้าที่สนับสนุนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจ ประนีประนอมข้อพิพาทต่าง ๆ ระหว่างมุสลิมด้วยกัน คูดวงจันทร์และแจ้งผลการคูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เป็นต้น

4.2.3.2 แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง

สาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มุ่งที่จะให้ความคุ้มครองคือ สิทธิในการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือของตนให้เกิดผลชัดเจนมากขึ้นซึ่งแสดงออกผ่านบทบัญญัติที่รับรองและให้ความสำคัญกับการบริหารงานต่าง ๆ ขององค์กรทางศาสนาอิสลามที่อาจมีลักษณะเฉพาะและต้องมีความสอดคล้องกับบัญญัติของศาสนาอิสลามซึ่งมีการรับรองไว้เป็นพิเศษเช่นเดียวกับศาสนาพุทธหรือศาสนาอื่นในประเทศไทย โดยกำหนดให้มีการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำกิจการทางศาสนาอิสลามในประเทศไทย การแต่งตั้งคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเพื่อดูแลกิจการทางศาสนาอิสลามในภาพรวมระดับประเทศ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อดูแลส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในระดับจังหวัด และชุมชน เพื่อให้มีความใกล้ชิดกับมุสลิมในท้องถิ่น ซึ่ง

* สัปบุรุษ หมายถึง มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดและมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดแต่ผู้นั้นจะเป็นสัปบุรุษเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

ถือเป็นการช่วยส่งเสริมสนับสนุนสังคมชุมชนให้มีความสามัคคี ส่งเสริมให้มุสลิมในชุมชนนั้นได้ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเป็นที่พึ่งพิงของชุมชนในกรณีที่มีข้อขัดแย้ง หรือกรณีพิพาทกันก็อาศัยคณะกรรมการประจำมัสยิดหรือคณะกรรมการประจำจังหวัดช่วยประนีประนอมและระงับข้อพิพาทให้หมดสิ้นไปได้

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า คณะกรรมการต่างๆ ที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นหน่วยงานหลักที่จะเข้ามาดำเนินกิจการต่างๆ อันเชื่อมโยงกับที่พระราชบัญญัติอื่นๆ เกี่ยวกับศาสนาอิสลามได้บัญญัติไว้ เช่น กรณีพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ที่กำหนดให้จุฬาราชมนตรีเป็น อะมีรุลฮัจย์ (หัวหน้าคณะผู้แทนฮัจย์ทางการ) จึงเป็นอำนาจหน้าที่อีกประการหนึ่งของจุฬาราชมนตรี นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ หรือกรณีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่องครอบครัวและมรดก ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ออกหนังสือรับรองการสมรส และการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ ซึ่งส่งผลให้การใช้กฎหมายอิสลามได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการมากขึ้น ทั้งยังทำให้คดีความที่จะขึ้นสู่ศาลเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องครอบครัวมรดกตามหลักกฎหมายอิสลามลดน้อยลงด้วย

4.2.3.3 ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ตราขึ้นใช้บังคับเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติฉบับก่อน ๆ คือ พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491 ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลานานและไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงได้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรศาสนาอิสลามและการบริหารงานขององค์กรเสียใหม่เพื่อให้การดำเนินงานทางศาสนาอิสลามสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ซึ่งเป็นการรวบรวมหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์กรทางศาสนาอิสลามในกฎหมายฉบับต่าง ๆ มารวมเข้าด้วยกันในฉบับเดียวเพื่อให้เกิดเอกภาพในการดำเนินการต่าง ๆ มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับหลักการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ หรือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยมีองค์กรส่วนกลางคอยควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้มุสลิม

ในทุกชุมชนทุกท้องถิ่นที่ได้มีโอกาสปฏิบัติศาสนกิจและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนของคนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ประกาศใช้เมื่อปี 2540 จึงยังไม่ปรากฏปัญหา นัก เพียงแต่อาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับความเหมาะสมของบางบทบัญญัติเท่านั้น เช่น คุณสมบัติของจุฬาราชมนตรีที่มีเพียงเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุขั้นต่ำซึ่งกำหนดว่าต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์เท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดถึงอายุขั้นสูงว่าควรไม่เกินเท่าใด ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีเป็นบุคคลที่เหมาะสมจริงแต่อาจมีอายุมากจนไม่สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้โดยสะดวกนัก หรือการคัดเลือกสรรหาจุฬาราชมนตรีควรให้มีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการสรรหา ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของสภาที่ปรึกษาสูงสุด (ชูรอ) เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการคัดเลือกผู้นำในระบอบอิสลาม ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านผู้แทนอันสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งยังเป็นการกำกับดูแลและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการของจุฬาราชมนตรีอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับบางบทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับนี้บ้าง เช่น ปัญหาที่ว่าผู้หญิงจะเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้หรือไม่ ซึ่งปัญหานี้หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการยกเว้นพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้วเห็นว่า กฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นจากความพยายามในการผสมผสานระหว่างหลักการศาสนาอิสลามกับหลักการบริหารองค์กรสมัยใหม่เข้าด้วยกัน ด้วยเหตุนี้จึงมีบทบัญญัติส่วนหนึ่งที่เป็นหลักการศาสนา แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องการบริหารงาน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้มีคณะกรรมการประจำมัสยิดเกิดขึ้น โดยมีอิหม่ามเป็นประธาน และมีกรรมการอื่นเป็นผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งตามหลักการศาสนาอิสลามผู้ที่ผู้นำจะต้องเป็นชายเท่านั้น ดังนั้น อิหม่ามจึงต้องเป็นชาย รวมทั้งคอเต็บและบิหลันก็จะต้องเป็นชายด้วย เนื่องจากบุคคลทั้งสองนั้นถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้นำเช่นเดียวกันเพราะบุคคลทั้งสองมีคุณสมบัติพิเศษตามมาตรา 31 เช่นเดียวกันและสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนอิหม่ามได้เมื่ออิหม่ามไม่อยู่หรือไม่มีอิหม่าม แต่สำหรับกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในส่วนของกรรมการอื่นนั้นเป็นเพียงคณะผู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้นำ ซึ่งองค์ประกอบควรมีความหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้การปรึกษาหารือนั้นเป็นการรับฟังความคิดเห็นแบบรอบด้าน ซึ่งผู้หญิงก็นับเป็นผู้ที่สามารถให้ความคิดเห็นในแง่มุมมองของสตรีที่ละเอียดอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการศึกษา เรื่องครอบครัวหรือเด็ก อีกทั้งมิได้มีบทบัญญัติใดห้ามผู้หญิงในการดำรงตำแหน่งคณะให้คำปรึกษาในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ก็จะส่งผลทำให้การตัดสินใจของผู้นำองค์กรมีความรอบคอบและละเอียดอ่อนมากยิ่งขึ้น สำหรับในประเด็นที่ว่าจะขัดกับมาตรา 7 ในเรื่องคุณสมบัติทั่วไปหรือไม่นั้น เห็นว่าถ้าหากพิจารณาบทนิยามคำว่า “มัสยิด” และ “สับปูรุษ” ในมาตรา 4 แล้ว จะเห็นได้ว่าการใช้

ถ้อยคำว่ามีมุสลิมในทั้งสองบทนิยาม ซึ่งหากตีความว่ามีมุสลิมหมายถึงเฉพาะผู้ชายเท่านั้นก็จะมีผลทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าร่วมประกอบศาสนกิจในมัสยิดได้ รวมทั้งไม่อาจเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดได้ด้วย ซึ่งการตีความในลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดการขัดกันหรือไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นว่าเป็นการตีความที่ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น ผู้หญิงจึงสามารถเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้

ส่วนกรณีปัญหาที่ว่าหากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยหรือความเห็นของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะมีความผิดอย่างไร กรณีนี้แม้ว่าตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จะได้กำหนดให้องค์การบริหารในระดับต่าง ๆ เป็นนิติบุคคล สามารถบริหารงานได้โดยอิสระภายใต้กรอบอำนาจที่ให้ไว้ตามกฎหมายก็ตาม แต่กฎหมายก็ได้กำหนดให้องค์การบริหารในระดับสูงมีอำนาจในการกำกับดูแลองค์การบริหารในระดับล่างด้วย เช่น อำนาจของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามมาตรา 26 (2) และ (4) ในการกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกำกับ ดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ด้วยเหตุนี้ ในกรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีคำวินิจฉัยหรือคำแนะนำในเรื่องใด คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตาม ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 35 (3) ได้กำหนดหน้าที่ประการหนึ่งของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไว้ว่า “ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย” แม้กฎหมายมาตรานี้จะได้ระบุให้ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงก็ตาม แต่ก็ย่อมรวมความถึงคำวินิจฉัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วย เพราะแม้แต่คำแนะนำยังต้องปฏิบัติตามแล้วเหตุใดจึงจะไม่ต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่า และเมื่อกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่จะต้องปฏิบัติตามแล้ว การที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใดไม่ปฏิบัติตามก็ย่อมถือได้ว่าเป็นการบกพร่องต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในกรณีนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสามารถดำเนินการสอบสวนและหากเห็นว่ามีกรบกพร่องต่อหน้าที่จริง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก็สามารถวินิจฉัยและมีมติให้พ้นจากตำแหน่งได้ตามมาตรา 40 (6) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

กรณีปัญหาที่ว่าผู้ที่เป็นอิมามจะเป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในขณะเดียวกันได้หรือไม่ กรณีนี้ไม่มีบทบัญญัติใดในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กำหนดข้อห้ามไว้ แต่ในทางตรงกันข้ามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้องค์กรศาสนาอิสลามใน

แต่ละระดับมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างมาก ทั้งนี้ โดยกำหนดให้สัปบุรุษเป็นผู้คัดเลือกอิหม่าม และอิหม่ามเป็นผู้คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกผู้แทนไปดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งการกำหนดเช่นนี้มีเจตนาที่จะให้องค์กรทั้งสามระดับมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน มีความใกล้ชิดกันเสมือนหนึ่งเป็นองค์กรเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลทำให้มีบางคนอาจดำรงตำแหน่งในทั้งสามระดับในขณะเดียวกันได้ หากบุคคลนั้นเป็นผู้มีคุณสมบัติและมีความเหมาะสม เหตุผลในการกำหนดเช่นนี้ก็เนื่องจากกฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้ผู้นำองค์กรในระดับท้องถิ่นสามารถหยิบยกหรือนำปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นเข้าสู่การพิจารณาขององค์กรในระดับจังหวัดหรือองค์กรในระดับชาติได้อย่างทันทั่วถึง และการที่ท้องถิ่นมีผู้แทนของตนดำรงตำแหน่งอยู่ในคณะกรรมการอิสลามในระดับต่าง ๆ นั้นย่อมจะทำให้การรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสังคมมุสลิมเป็นไปด้วยความรวดเร็วและสามารถใช้กลไกในพระราชบัญญัติฉบับนี้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญหาที่ว่าหากกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีข้อขัดแย้งกับกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการบริหารองค์กรจะนำไปฟ้องศาลได้หรือไม่ และต่อศาลใด ซึ่งปัญหานี้ศาลปกครองสูงสุด (โดยที่ประชุมใหญ่) ได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องนี้ในคำสั่งที่ 167/2546 โดยวินิจฉัยว่า “การดำเนินกิจการทางศาสนาอิสลามนั้นพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ได้จัดระบบความสัมพันธ์ของบุคคลและระบบการปกครองเพื่อควบคุมดูแลกิจการทางศาสนาไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามและการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กรทางศาสนาอิสลามจึงเป็นการดำเนินเกี่ยวกับกิจการทางศาสนามิใช่กิจการทางปกครองย่อมไม่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง” ด้วยเหตุนี้ศาลปกครองจึงไม่รับกรณีพิพาทดังกล่าวไว้พิจารณาจากคำวินิจฉัยข้างต้นมีข้อที่น่าคิดว่า เรื่องการบริหารกิจการศาสนาอิสลามนั้นเป็นเรื่องที่องค์กรอิสลามจะต้องควบคุมดูแลกันเองภายใต้กฎหมายที่กำหนดให้อำนาจไว้ ดังจะเห็นได้จากมาตรา 26 (3) กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ในการประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “ประนีประนอม” ก่อนคำว่า “ชี้ขาด” ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายต้องการที่จะให้ใช้หลักการประนีประนอมกันเมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น และถ้าหากไม่สามารถประนีประนอมกันได้จึงจะต้องให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชี้ขาดคำร้องทุกข์นั้น และเมื่อชี้ขาดแล้วทุกฝ่ายก็ย่อมจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นกลไกที่ประสงค์ให้มีการควบคุมดูแลกันภายในองค์กรศาสนาอิสลามโดยไม่จำเป็นต้องนำคดีไปฟ้องต่อศาลอีก เพราะ

เรื่องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามย่อมสมควรให้องค์กรศาสนาอิสลามตัดสินใจเอง ส่วนองค์กรภายนอกที่มีใจอิสลามนั้นย่อมไม่อาจเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอิสลามได้ดีไปกว่าองค์กรของอิสลามแต่อย่างใด เป็นต้น¹³

4.2.4 พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 : สิทธิในทางเศรษฐกิจ

พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 นี้ ได้ตราขึ้นด้วยเหตุผลที่ว่า ปัจจุบันการประกอบธุรกิจทางการเงินในระบบสถาบันการเงินโดยทั่วไปผูกพันอยู่กับระบบดอกเบี้ยตามแบบทุนนิยมอันขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามซึ่งห้ามมิให้ดำเนินธุรกิจทางการเงินที่ผูกพันกับดอกเบี้ย จึงสมควรให้จัดตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยขึ้นเพื่อให้การประกอบธุรกิจทางการเงินและการประกอบกิจการอันมีความสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม ทั้งช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการระดมเงินออมและการลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศอันจะเป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

4.2.4.1 หลักการและเหตุผลของกฎหมาย

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 นี้ คือการจัดตั้งธนาคารอิสลามขึ้นเป็นการเฉพาะต่างหากจากธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไป เนื่องจากหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่มีผลต่อระบบการเงินในปัจจุบันคือ การห้ามคิดดอกเบี้ยระหว่างกัน เนื่องจากปัจจุบันระบบเศรษฐกิจการเงินโดยเฉพาะการให้กู้ยืมและการรับฝากเงินของสถาบันการเงินต่าง ๆ ได้นำระบบดอกเบี้ยมาเป็นปัจจัยในการประกอบธุรกิจ ดังนั้น การดำเนินชีวิตของมุสลิมที่ต้องเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจจึงเกิดปัญหาขึ้นเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย ปัญหานี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงแต่มุสลิมเท่านั้น องค์กรทางธุรกิจที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับมุสลิมก็ประสบปัญหาเหล่านี้เช่นกัน สำหรับเหตุผลที่อิสลามห้ามการคิดดอกเบี้ยนั้น ได้มีบทบัญญัติอย่างชัดเจนในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “บรรดาผู้

¹³ ไพโรจน์ มินเต็น, ถาม-ตอบ ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม, เอกสารเผยแพร่ของชมรมนักกฎหมายมุสลิมในงานเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย ระหว่างวันที่ 17-19 พฤศจิกายน 2549 ณ สวนอัมพร.

ศรัทธาเอ๋ย จงอย่าคิดดอกเบี๋ยทบเป็นทวิคูณ และจงสำรวมตนต่ออัลลอฮ์เพื่อสูเจ้าจะได้รับความสำเร็จ”¹⁴ หรือที่ว่า “บรรดาผู้กินดอกเบี๋ย (ในอัตรามากหรือน้อยก็ตาม) พวกเขาจะไม่ (สามารถ) ยืน (ทรงตัว) ได้ (ในวันฟื้นขึ้นแห่งปรโลก) เว้นแต่ผู้ที่มีมารยืนอยู่ข้างและมารได้ทำให้เขาวยงงโดยการกระทบ นั่นเป็นเพราะการที่พวกเขาถือว่า การค้าก็ (ให้กำไร) เสมือนดอกเบี๋ยจะนั้น และอัลลอฮ์ทรงอนุมัติการค้า (เพราะต้องลงทุนและใช้ความรู้ความสามารถ) แต่ทรงห้ามการคิดดอกเบี๋ย (เพราะเป็นรายได้โดยง่ายและจากความเดือดร้อนของผู้อื่น) ดังนั้นผู้ใดก็คิดที่มีข้อตกเดือนจากพระผู้อภิบาลของเขายังเขา แล้วเขางดเว้น (จากการดอกเบี๋ย) ดังนั้นที่ผ่านไปแล้ว (ในการเช่นนี้) ได้แก่เขาและกิจการ (ต่อไป) อยู่ที่อัลลอฮ์ และผู้ใดที่กลับไป (ยังดอกเบี๋ย) ดังนั้นเหล่านี้คือสหายของไฟ พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้น”¹⁵ ทั้งนี้ แม้อิสลามจะห้ามการคิดดอกเบี๋ย แต่กฎหมายอิสลามก็ได้วางรากฐานระบบเศรษฐกิจตลอดจนการจัดตั้งองค์กรหรือรูปแบบขององค์กรที่จะทำหน้าที่แทนสถาบันการเงินหรือธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งใช้ระบบดอกเบี๋ยเป็นพื้นฐานในการประกอบธุรกิจได้ในรูปของธนาคาร ไม่มีดอกเบี๋ยซึ่งเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย กระทั่งมีการจัดตั้งธนาคารอิสลามขึ้นในประเทศไทย

4.2.4.2 แนวความคิดและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายมุ่ง

คุ้มครอง

แนวความคิดสำคัญในการก่อตั้งธนาคารอิสลามคือแนวคิดที่ว่าอิสลามห้ามการคิดดอกเบี๋ย แต่ไม่ห้ามการแบ่งผลกำไรจากการลงทุนร่วมกัน การคิดดอกเบี๋ยจากการกู้ยืมนั้น ผู้กู้จะสามารถใช้เงินกู้ได้ครบเท่าที่ได้รับการมอบหมายจากผู้ให้กู้เท่านั้น ซึ่งการยินยอมดังกล่าวจะมีขึ้นต่อเมื่อมีหลักประกันและมีการชำระดอกเบี๋ยอยู่เท่านั้น ผู้ให้กู้จะไม่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินกู้เพื่อหารายได้หรือเพื่อการบริโภค ซึ่งตรงกันข้ามกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามเกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคมที่ปล่อยให้ผู้ประกอบการจะต้องรับความเสี่ยงในการมีกำไรหรือขาดทุนเพียงลำพัง ในทางตรงกันข้ามกำไรจะไม่สามารถกำหนดจำนวนแน่นอนตายตัวไว้ล่วงหน้าและอาจจะขาดทุน กำไรจึงเป็นผลตอบแทนในความเสี่ยงของผู้ประกอบการในการลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการคุ้มครองทรัพย์สินของบุคคลตาม

¹⁴ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 3 โองการที่ 129

¹⁵ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 1 โองการที่ 275

หลักศาสนาอิสลาม ดังนั้นการที่เจ้าของทุนเข้าร่วมในการลงทุนโดยการออกทุนในการดำเนินการและได้รับส่วนแบ่งจากผลกำไร เป็นการเข้าเกี่ยวข้องกับการใช้ทุนมากกว่าการให้กู้ยืมเงิน โดยการกำหนดอัตราดอกเบี้ย ระบบเศรษฐกิจที่ผู้มีเงินออม ผู้ลงทุน และสถาบันการเงินมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลกำไรจากการลงทุน เป็นระบบที่ยอมรับว่าอยู่ภายใต้หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม รูปแบบการประกอบธุรกิจตามหลักการดังกล่าวที่นักกฎหมายในศาสนาอิสลามให้การยอมรับคือ การเข้าหุ้นส่วน (Musharika) และการร่วมลงทุนแบ่งปันผลกำไร (Mudaraba) ในการประกอบธุรกิจของธนาคารแทนการคิดดอกเบี้ยของระบบธนาคารปัจจุบัน เพื่อให้ธนาคารไม่มีดอกเบี้ยสามารถที่จะประกอบธุรกิจได้อย่างถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม¹⁶ พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 จึงกำหนดให้ธนาคารอิสลามมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบธุรกิจทางการเงินที่ไม่ผูกพันกับดอกเบี้ยและประกอบกิจการอื่นดังต่อไปนี้คือ (1) รับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ (2) รับฝากเงินเพื่อการลงทุน (3) ทำธุรกิจเงินตราต่างประเทศของธนาคาร (4) ออกขาย ซื้อ ซื้อลด หรือรับช่วงซื้อลดตราสารทางการเงินหรือรับโอนสิทธิเรียกร้องของผู้รับประโยชน์ในตราสารนั้น (5) ให้ยืมหรือบริการทางการเงินในรูปแบบที่เป็นประเพณีปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่นในด้านธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ (6) รับประกันความเสี่ยงในเชิงพาณิชย์ในการลงทุนของผู้ลงทุนไทยในต่างประเทศ (7) เรียกเก็บส่วนลด ค่าธรรมเนียม และค่าบริการอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการให้กู้ยืมเงิน ซื้อ ซื้อลด รับช่วงซื้อลด การค้าประกัน และการให้บริการอื่น (8) จัดการบัญชีชะกาด (9) เป็นนายหน้าหรือผู้แทนซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์โดยได้รับค่านายหน้าหรือบำเหน็จเป็นการตอบแทนในทางการค้า (10) เป็นนายหน้าหรือผู้แทนในการจัดหาเงินให้ยืมหรือเงินลงทุนให้แก่กิจการ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรือการจัดการให้ยืมหรือการลงทุนแก่กิจการดังกล่าว (11) กิจการอันพึงเป็นงานธนาคารตามที่รัฐมนตรีกำหนดในกฎกระทรวง (12) กิจการอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับ เกี่ยวเนื่อง หรือสนับสนุนในการจัดการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของธนาคารตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร โดยความ

¹⁶ โปรดศุรายละเอียดยใน ซัลมาน เหมมานะ, ธนาคารไม่มีดอกเบี้ยตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์, 2539.

เห็นชอบของรัฐมนตรี ทั้งนี้การดำเนินกิจการของธนาคารตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้ยังกำหนดข้อห้ามของธุรกรรมของธุรกรรมบางอย่างที่มีให้ธนาคารอิสลามกระทำอันได้แก่ (1) รับหุ้นของธนาคารเป็นประกัน (2) ถือหุ้นในสถาบันการเงินอื่น เว้นแต่ (ก) เป็นการได้มาจากการชำระหนี้หรือการประกันการให้ยืมเงิน แต่ต้องจำหน่ายภายในเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ได้มา (ข) เป็นการได้มาเนื่องจากการประกอบธุรกิจอื่นที่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี หรือ (ค) เป็นการได้มาโดยได้รับผ่อนผันจากรัฐมนตรี โดยการผ่อนผันนั้นจะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ไว้ด้วยก็ได้ (3) ร่วมลงทุนกับ หรือให้ยืมเงินแก่กรรมการของธนาคาร และ (4) จ่ายเงินหรือทรัพย์สินอื่นแก่กรรมการ พนักงาน หรือลูกจ้างของธนาคารเป็นค่านายหน้าหรือค่าตอบแทนสำหรับหรือเนื่องจากการกระทำหรือการประกอบธุรกิจใด ๆ ของธนาคาร ทั้งนี้ นอกจากบำเหน็จ เงินเดือน รางวัล และเงินเพิ่มอย่างอื่นบรรดาที่พึงจ่ายตามปกติ เป็นต้น

สำหรับธุรกรรมของธนาคารอิสลามตามพระราชบัญญัตินี้ โดยทั่วไปอาจไม่แตกต่างจากธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไปนัก แต่ที่เป็นจุดสำคัญประการหนึ่งของธนาคารอิสลามซึ่งสอดคล้องกันหลักการอิสลามเกิดผลดีต่อสังคม โดยทั่วไปแต่อาจจากธนาคารพาณิชย์ทั่วไปที่มุ่งเน้นการทำธุรกิจและแสวงหาผลกำไรก็คือ การจัดทำบริการบัญชีชะกาต* ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของระบบเศรษฐกิจอิสลาม โดยการกำหนดให้จ่ายชะกาตสำหรับผู้มีทรัพย์สินคงเหลือในรอบปีนั้น เป็นการวางระบบเพื่อให้เกิดการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ที่ต้องจ่ายชะกาตจะต้องจ่ายจากส่วนของเงินและทรัพย์สินที่ไม่เคลื่อนไหวเท่านั้น ซึ่งทรัพย์สินจำนวนนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจใด ๆ อิสลามจึงต้องวางระบบที่ดึงเงินจำนวนดังกล่าวออกมาระบายแก่คนยากจน สำหรับเงินที่เคลื่อนไหวอยู่ในระบบเศรษฐกิจอยู่แล้วนั้น จะถือว่าเป็นการกระจายทรัพย์สินให้แก่คนยากจนไปในตัว เนื่องจากเงินจำนวนดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการจ้างแรงงาน หรือการซื้อขาย ซึ่งมีคนจนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ระบบชะกาตจะต่างกับระบบภาษีในปัจจุบัน เนื่องจากระบบภาษีในปัจจุบันเรียกเก็บจากเงินได้ที่หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการสะสมเงิน รวมทั้งระบบดอกเบี้ยยังส่งเสริมให้มีการสะสมเงินทางด้วย โดยการจัดเก็บชะกาตและการบริหารการแจกจ่ายชะกาต

* มาตรา 3 (5) “บัญชีชะกาต” หมายความว่า บัญชีที่ธนาคารจัดตั้งขึ้นเพื่อบริจาคและรับดำเนินการบริจาคตามหลักการของศาสนาอิสลาม

อิสลามได้กำหนดให้มืองค์กรขึ้นเพื่อการดังกล่าวโดยเฉพาะเรียกว่า บัยตุลมาล (แปลว่า บ้านของเงิน ซึ่งตรงกับคำว่าธนาคาร) ซึ่งเป็นรากฐานของระบบธนาคารอิสลามในปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า พระราชบัญญัตินี้มีความมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิในทางเศรษฐกิจและสิทธิในทางทรัพย์สินของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งทั้งรัฐธรรมนูญและศาสนาอิสลามต่างให้การยอมรับ เพียงแต่ศาสนาอิสลามอาจวางข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพนี้ในบางประการแตกต่างจากรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องดอกเบี้ยซึ่งอิสลามไม่อนุมัติ ทั้งเป็นการรับรองเสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อถือทางศาสนาที่ตนนับถือทำให้มุสลิมได้มีโอกาสดำเนินชีวิตตามระบบเศรษฐกิจอิสลามได้เป็นอย่างดี กฎหมายฉบับนี้จึงตราขึ้นอย่างสอดคล้องกับหลักการทางศาสนาอิสลามและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญให้เกิดขึ้นจริง

4.2.4.3 ผลการบังคับใช้และปัญหาในทางปฏิบัติ

พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๕ ทำให้มีการจัดตั้งธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นครั้งแรกภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง โดยมีคณะกรรมการธนาคารดูแลควบคุมทางด้านการบริหารจัดการ และคณะที่ปรึกษาด้านศาสนาธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยดูแลควบคุมให้การบริหารทางการเงินถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ ธนาคารอิสลามให้บริการทางการเงินแก่ทุกคนโดยไม่จำกัดศาสนา โดยมีหลักการสำคัญคือ¹⁷ 1. ธนาคารไม่ดำเนินธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย 2. ธนาคารไม่สนับสนุนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเก็งกำไร การผูกขาด การผิดศีลธรรม และอบายมุข และ 3. มุ่งเน้นการดำเนินงานที่ชัดเจน โปร่งใส ยุติธรรม โดยมีการให้บริการทางการเงินเช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป เช่น บริการด้านเงินฝาก บริการด้านสินเชื่อ บริการด้านการเงินอื่นๆ เป็นต้น

สำหรับบริการด้านเงินฝากนั้น ธนาคารอิสลามได้จัดแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1. เงินฝากภายใต้หลักวะดีอะฮ์ เป็นเงินฝากที่ผู้ฝากจะได้รับความสะดวกในการบริหารทางการเงินผ่านสมุดคู่ฝาก บัตร ATM และเช็ค ขึ้นอยู่กับบัญชีแต่ละประเภทเช่น บัญชีออมทรัพย์ วะดีอะฮ์ บัญชีเดินสะพัดวะดีอะฮ์ และบัญชีสัจจำญ์วะดีอะฮ์ และ 2. เงินฝากภายใต้หลักมูคอรอะฮ์ เป็นเงินฝากที่ผู้ฝากมอบเงินให้ธนาคารไปบริหาร และธนาคารจะแบ่งกำไรจากผลประกอบการให้กับผู้ฝากตามสัดส่วนที่ได้ตกลงไว้ โดยได้รับความเห็นชอบจาก

¹⁷ ข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่ของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

ขณะที่ปริกษาด้านศาสนา ๆ เช่น บัญชีมูคอโรบะฮ์ ซึ่งมีเงื่อนไขคือต้องเปิดบัญชีขั้นต่ำ 5,000 บาท ผลตอบแทนแบ่งเป็น 3 เดือน ผลตอบแทน 50:50 , 6 เดือน ผลตอบแทน 60:40 และ 12 เดือน ผลตอบแทน 70:30 เป็นต้น

ส่วนบริการด้านสินเชื่อเป็นการให้สินเชื่อตามวัตถุประสงค์ในการใช้เงินของลูกค้ายึดมั่นในสัญญาที่ตกลงร่วมกัน โดยลูกค้ายจะทราบถึงภาระการชำระที่ลูกค้าผูกพันกับธนาคารตลอดอายุสัญญา ซึ่งมีทั้งสินเชื่อเพื่ออุปโภคบริโภค สินเชื่อเพื่อธุรกิจ ตัวเงินและภาระผูกพัน และสินเชื่อเพื่อการค้าต่างประเทศ เป็นต้น สำหรับบริการทางการเงินด้านอื่นๆ ได้แก่ บัตร ATM บัตรเดบิต ธุรกิจปริวรรตเงินตราต่างประเทศ และบัญชีชะกาดซึ่งเป็นบัญชีที่ธนาคารให้บริการรวบรวมชะกาดตามหลักการศาสนาอิสลาม โดยธนาคารจะนำชะกาดมอบผ่านสถาบันให้กับผู้ที่มีสิทธิได้รับตามหลักศาสนาต่อไป เป็นต้น

ทั้งนี้ เนื่องจากธนาคารอิสลามเป็นธนาคารที่จัดตั้งขึ้นใหม่เพียงไม่กี่ปีถือเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย ประกอบกับการดำเนินงานของธนาคารอิสลามยึดหลักการของศาสนาอิสลามที่ปฏิเสธเรื่องดอกเบี้ยแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไป ปัญหาสำคัญของธนาคารจึงเป็นเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารงานของธนาคารอิสลาม ความเชื่อถือเรื่องผลตอบแทนที่จะได้รับจากการออมเงิน เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคมและความเชื่อถือศรัทธาการดำเนินงานของธนาคารต่อไป

4.3 สภาพปัญหาการรับรองสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

หลักสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและหลักสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเห็นได้ว่าล้วนมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน และส่งเสริมสนับสนุนกันได้เป็นอย่างดี และด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมคนในสังคมมีความหลากหลายแตกต่างกัน รวมทั้งความแตกต่างในเรื่องศาสนา สังคมไทยยอมรับนับถือทุกศาสนารวมเข้าด้วยกัน คนไทยจึงนับถือศาสนาต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ยังคงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้สิ่งหนึ่งที่แสดงถึงการให้ความสำคัญและการเข้าถึงผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ของภาครัฐก็คือ การบัญญัติรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนา การประกอบศาสนกิจตามความเชื่อถือศรัทธาของตนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และในส่วนของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิมเองก็ได้รับความคุ้มครองรับรองโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งตราขึ้นเพื่อให้สิทธิ

เสรีภาพที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรม เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล พ.ศ. 2489 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่สำคัญฉบับหนึ่งที่ตราขึ้นเพื่อรองรับการปฏิบัติตามหลักกฎหมายอิสลามเรื่องครอบครัวและมรดกที่แตกต่างจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้มุสลิมได้มีโอกาสปฏิบัติตามหลักกฎหมายอิสลามและดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างสมบูรณ์ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ทั้งไม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสังคมโดยรวมหรือผู้ที่นับถือศาสนาอื่น หรือพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2524 ที่ตราขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้แก่ผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ หรือพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งจัดตั้งและวางระเบียบหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารงานขององค์กรทางศาสนาอิสลามให้มีความเป็นเอกภาพรวมทั้งพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 ที่ตราขึ้นเพื่อให้มีธนาคารที่มีระบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลามโดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรองสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมอยู่บ้างดังที่จะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

4.3.1 บทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพของคนไทยมุสลิมไม่มีความครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอ

บทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพของคนไทยมุสลิมในรัฐธรรมนูญนั้นต้องยอมรับในระดับหนึ่งว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ จึงไม่อาจบัญญัติรายละเอียดของการรับรองสิทธิเสรีภาพได้ทั้งหมด จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายลำดับพระราชบัญญัติมารับรองรายละเอียดของสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้อีกชั้นหนึ่ง ปัญหาส่วนใหญ่ของการรับรองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมจึงอยู่ที่พระราชบัญญัติเหล่านี้เป็นสำคัญ โดยปัญหาที่เป็นรูปธรรมและสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ได้จากการศึกษาคือกรณีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ซึ่งใช้บังคับกับมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้คือ ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้บังคับกับมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ นับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกัน มีหลักคำสอนหลักการดำเนินชีวิต และใช้คัมภีร์อัล-กุรอานฉบับเดียวกัน แต่กลับไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ทางครอบครัวและมรดกจึงต้องกลับไปบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งที่แตกต่างจากหลักการของอิสลามโดยสิ้นเชิงทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูภรรยาและลูก

กรณีที่มีภรรยาหลายคน การรับมรดกของลูกที่เกิดจากภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส แต่ได้ พิธีนิกะฮ์ (แต่งงาน) กันอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ตลอดจนหน้าที่ของบุคคลใน ครอบครัวซึ่งอิสลามเน้นย้ำให้เป็นหน้าที่ของผู้ชายที่จะต้องดูแลปกป้องผู้หญิงในครอบครัว ของตน ทั้งแม่ ลูกสาว พี่สาว น้องสาว ญาติผู้หญิงของตน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงยังคงเป็นปัญหา สำคัญที่เกิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ไม่อาจรับรองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมได้อย่าง ครอบคลุมทั่วถึง ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในอันที่จะปฏิบัติตนตามความเชื่อถือศรัทธา ของตน ทำให้มุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้มีโอกาสปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวทางและ คำสอนของศาสนาอิสลามได้อย่างสะดวก ต่างจากมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ โดยไม่มีเหตุผลอัน สมควรมารองรับ

4.3.2 การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในอิสลาม

สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามจะเป็นเรื่องที่ยากแก่ การเข้าถึงและน้อยคนนักที่จะทราบถึงหลักการในเรื่องดังกล่าว และด้วยเหตุที่ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่วางรูปแบบการดำเนินชีวิตของมุสลิมได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์ในทุก ๆ เรื่อง จึงทำให้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมและมุสลิมเองอาจไม่ทราบถึงรายละเอียดและหลักการสำคัญเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนในอิสลามมากนัก จึงทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะหลักการบาง ประการของศาสนาอิสลามที่ดูเหมือนจะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล เช่น การแต่งกาย ข้อห้ามเกี่ยวกับการบริโภคและการดื่ม การให้ความสำคัญกับผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ฯลฯ ส่วนแต่ทำให้ผู้ที่ไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามที่ถูกต้องเข้าใจได้ว่า อิสลามกับสิทธิมนุษยชนไม่อาจประสานและไปด้วยกันได้ นอกจากนี้ยังคงมีมุสลิมบางส่วนที่ ไม่มี ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม และเพิกเฉยต่อการให้ความสำคัญกับ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ไม่สนใจที่จะแสวงหาความรู้และเข้าใจ สาระสำคัญของกฎหมายต่าง ๆ ที่ออกใช้บังคับทั้งที่กฎหมายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเครื่องยืนยันว่า สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริงและทำให้มุสลิมได้ปฏิบัติ ศาสนกิจ ดำเนินชีวิตตามคำสอนและหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้อย่างเป็นรูปธรรมมาก ยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในอิสลาม เพื่อให้มุสลิมสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญ ประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม รวมถึงเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนา อิสลามด้วย เพื่อให้คนทั่วไปทราบถึงหลักการและแนวความคิดของศาสนาอิสลามที่จำเป็นต้อง ได้รับการรับรองไว้โดยเฉพาะ เพื่อสามารถปฏิบัติตามหลักการของศาสนาได้เท่านั้น มิใช่การ

เรียกร้องอำนาจพิเศษหรือความมีอภิสิทธิ์เหนือชนกลุ่มอื่นในสังคมไทย และเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคนในสังคม

4.3.3 ปัญหาความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

อิสลามเป็นศาสนาที่รวมบทบัญญัติทั้งทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกันอย่างผสมกลมกลืนมิได้แยกเรื่องทางศีลธรรมออกจากการปฏิบัติตนในทางโลก ทั้งยังเป็นวิถีชีวิตเพื่อให้มุสลิมได้ดำเนินรอยตาม หลักปฏิบัติตามแนวทางของอิสลามจึงเป็นการรวมเอาความจริงทุกอย่างที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ไว้ คำสอนของศาสนาอิสลามแม้มีหลักเกณฑ์ที่ละเอียดและเคร่งครัด และคล้ายกับไม่สามารถปรับเปลี่ยนตามความเปลี่ยนแปลงยุคสมัยของสังคมได้ ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าหากหลักการทางศาสนาเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพสังคม ศาสนาก็ไม่อาจทำหน้าที่ในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลได้อีกต่อไป กลับต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมหรือสภาวะการณ์ที่ไม่แน่นอน ดังนั้น หลักการของศาสนาอิสลามแม้จะเคร่งครัดและยากต่อการปฏิบัติตามและเข้าใจได้ของผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม แต่หลักคำสอนของอิสลามก็ถือได้ว่าเป็นเพียงศาสนาเดียวที่บูรณาการอยู่ในทุกการกระทำในวิถีชีวิตของมุสลิม และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ในทุกยุคทุกสมัย หลักการของศาสนาอิสลามจึงมีความเป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลงและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็สามารถทำไปใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย เช่น กรณีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อให้การประกอบธุรกิจทางการเงินมีความสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามเกี่ยวกับข้อห้ามการคิดดอกเบี้ย ศาสนาอิสลาม ซึ่งหากมองในภาพรวมอาจดูขัดแย้งและไม่อาจปรับเข้ากับกระแสนิยมในปัจจุบันนี้ได้ แต่หากพิจารณาอีกด้านหนึ่งจะพบว่าระบบการเงินแบบอิสลามที่แตกต่างหากจากระบบดอกเบี้ยนั้นจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยกระจายความมั่งคั่งให้แก่ทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ลดการเอาเปรียบกันของคนที่ย่ำรวยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทั้งยังสนับสนุนการออมเงินและการลงทุนของประชาชน นอกจากนี้ยังจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการระดมเงินออมและลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งในอาเซียนและตะวันออกกลางอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่อไป เป็นต้น

4.3.4 ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

ปัญหาประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายถือเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในสังคมไทย และถือเป็นปัญหาซึ่งทำให้กฎหมายที่ประกาศใช้ขึ้นไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ

ทั้งนี้ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาที่คนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญไม่สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ปัญหาที่เกิดจากสภาพบังคับของกฎหมายนั่นเอง ปัญหาคนในสังคมไม่เคารพนับถือกฎหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ด้วยเหตุผลและสภาพปัญหาที่กล่าวมาแล้วทั้งปัญหาทบัตินิติของกฎหมายที่ไม่มีความครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอ การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การปรับเข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบันก็ล้วนแต่ส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย และเมื่อการใช้กฎหมายไร้ประสิทธิภาพแล้ว กฎหมายนั้นจะดีเพียงใดก็ไม่อาจเกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ เช่น กรณีพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับได้เพียง 5 ปี ดังนั้น ธนาคารอิสลามจึงเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจการและธุรกรรมทางการเงินที่ไม่ผูกพันกับดอกเบี้ยจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากปราศจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก็ย่อมส่งผลในทางปฏิบัติที่ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ หรือกรณีพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ที่ยังคงมีข้อสงสัยที่จะต้องตีความหลายประเด็นก็อาจนำไปสู่ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ เป็นต้น

4.4 แนวทางการนำหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมเนื่องจากสังคมไทยคนในสังคมจึงมีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม สำหรับเรื่องศาสนานั้นสังคมไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็มีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิมมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในสังคมจะต้องเข้าใจและรับรู้หลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความเข้าใจกัน เอื้ออาทรกัน และเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม และด้วยเหตุที่ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากศาสนาอื่นซึ่งทำให้มุสลิมมีความผูกพันกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างมั่นคง กระทั่งกลายเป็นสิ่งที่ผู้นับถือศาสนาอื่นไม่อาจเข้าใจได้ว่าเหตุใดมุสลิมจึงมีความผูกพันกับศาสนาเพียงนี้ นอกจากนี้หลักปฏิบัติที่มีความชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวล้วนแต่เป็นเหตุให้ผู้นับถือศาสนาอื่นที่หากไม่ได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว อาจเกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องและความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรกับผู้นับถือศาสนาอิสลามได้โดยง่าย ทั้งนี้หากศึกษาประวัติศาสตร์ทางสังคมของสังคมไทยแล้วจะเห็นได้ว่า การตระหนักถึงความสำคัญในการสนใจและเข้าใจวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคใต้นั้นมีมาตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างยิ่ง โดยพระองค์ได้มีการจัดทำ “สมุดคู่มือสำหรับข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่รับราชการในมณฑล ซึ่งมีพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม” ซึ่ง สมุดคู่มือนี้ได้จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2466 ดังคำปรารภที่ปรากฏในหนังสือว่า

"เมื่อไปตรวจราชการมณฑลปีกษัตริย์ได้ต้นปี 2466 มีเหตุผลที่ได้ยินประกอบกับการพิจารณาเห็นด้วยกับตนเอง ทั้งความคุ้นเคยในราชการ และรู้จักท้องที่เหล่านี้อยู่ประกอบกับชวนให้คิดว่าน่าจะต้องมีสมุดคู่มืออย่างที่พิมพ์ขึ้นนี้ไว้สำหรับตักเตือนเพื่อนราชการที่มารับราชการในหน้าที่ปกครองอยู่ประจำมณฑลและจังหวัดภาคนี้... จึงตักเตือนไว้เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนราชการผู้มาประจำหน้าที่ในภายหลัง ที่ยังไม่ทราบก็จะได้ทราบได้เป็นเครื่องประกอบในข้อปฏิบัติราชการ ที่ทราบอยู่แล้ว ถ้าหลงลืมก็จะเปนเหตุให้กลับรถได้"

อีกทั้งสมุดคู่มือนี้ ยังได้กล่าวเตือนข้าราชการทั้งหลายที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้ว่า "เจ้าหน้าที่ผู้ปกครองราษฎรซึ่งมีคตินิยมต่างจากคนไทย แลต่างจากคนไทย แลต่างศาสนาดังเช่นมณฑลปัตตานีเป็นต้น ควรจะต้องรู้จักหลักพระราชประสงค์และรัฐประศาสน์ของรัฐบาลไว้เป็นอารมณ์ เพื่อดำเนินทางราชการให้นัดชัดเจนว่าไม่ประสงค์จะขัดขวางศาสนาและลัทธิของเขาดังกล่าวแล้ว"

จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลแม้ในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็ตระหนักถึงปัญหาลักษณะเฉพาะของพื้นที่ และคนในจังหวัดชายแดนภาคได้เป็นอย่างมากดังปรากฏในคำปรารภข้างต้น จึงได้ให้อำมาตย์โทพระรังสรรค์สารกิจ (เทียม กาญจนประการ) ซึ่งเป็นข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามจัดทำคู่มือดังกล่าวขึ้น และบอกเป็นรายละเอียดว่าชาวอิสลามรังเกียจอะไรและถืออะไรว่าเป็นบทบัญญัติที่ต้องห้ามในทางศาสนา จากคำปรารภข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลในอดีตได้ตระหนักถึงความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมอย่างมาก และกล่าวเตือนให้ข้าราชการที่ต้องไปปฏิบัติราชการนั้นมีความระมัดระวังในเรื่องเหล่านี้ด้วย นอกจากนี้ถ้าดูจากสารบัญเรื่องของสมุดคู่มือนี้ จะเห็นได้ว่าการเตรียมความคิดให้ข้าราชการจะต้องระวังในรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นของศาสนาอิสลามไว้ถึง 14 ประเด็น ได้แก่

1. เรื่องหนังสือพระคัมภีร์โบราณ
2. เรื่องการจับต้องพระคัมภีร์โบราณ
3. เรื่องเรียนรู้หนังสือยาวิ
4. เรื่องประเพณีเกี่ยวกับผู้หญิงอิสลาม
5. เรื่องการบวชของชาวอิสลาม
6. เรื่องการถือบวชและการออกหะยี

7. เรื่องทำละหมาดประจำวัน
8. เรื่องการไหว้พระและการฟังเทศน์วันศุกร์
9. เรื่องใส่รองเท้าเข้าในสระหร่านมัสยิด
10. เรื่องข้อห้ามการทำกริยาและออกเสียง
11. เรื่องทำระเห็ดบและระเห็ดบอาหรับ
12. เรื่องบริโภคนและถูกต้องสุกร
13. เรื่องเสพสุราและถูกต้องสุราเปนบาป
14. เรื่องที่เกี่ยวข้องแก่โต๊ะหะยีและโต๊ะละไบ

ทั้งนี้ นับตั้งแต่สมุดคู่มือนี้ออกในปี พ.ศ. 2466 ถึงวันนี้เป็นเวลากว่า 80 ปีแล้ว แต่ดูเหมือนข้อเตือนใจข้าราชการต่าง ๆ ดังปรากฏในคำปรารภนั้น ไม่ได้มีความเก่าไปกับกาลเวลาแต่อย่างใด วันนี้ออกไปเป็นข้าราชการเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีความละเอียดอ่อน อันเป็นผลมาจากลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมให้ต้องทำความเข้าใจไม่แตกต่างกัน และมีแต่จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน 2544 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างยิวกับปาเลสไตน์ ปัญหาบุกอัฟกานิสถาน ประเด็นเหล่านี้กลายเป็นปัญหาที่ทับซ้อนลงมา ทำให้ปัญหาเดิมที่ดำรงอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้¹⁸

ถึงเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นอย่างดีว่าปัญหาภาคใต้ที่เราประสบขณะนี้ จึงไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่เป็นเรื่องที่ประเทศไทยเคยประสบและได้พยายามหาหนทางด้วยวิธีการต่าง ๆ มาแล้วในอดีต ดังจะเห็นได้จากความคิดของผู้นำที่นำเสนอแนวทางแก้ปัญหาคือไม่มีข้อจำกัดของเวลา โดยการจัดทำสมุดคู่มือสำหรับข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่รับราชการในมณฑล ซึ่งมีพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2466 ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันได้นำเอามาปรับปรุงเป็นแนวทางให้แก่ข้าราชการที่ไปปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องของศาสนาอิสลาม เป็นต้น และนอกจากสมุดคู่มือข้าราชการ พ.ศ. 2466 แล้ว เอกสารที่น่าสนใจและสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลในการแก้ไขปัญหาภาคใต้ได้อย่างดีก็คือ รายงานการประชุมเรื่องมณฑลปัตตานีของเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ ลงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2466 เอกสารนี้เป็นอีกชิ้นหนึ่งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการ

¹⁸ สุรชาติ บำรุงสุข, วิกฤตใต้สู่ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อินเมทกรุ๊ป, 2547) , หน้า 35.

เสริมสร้างแนวคิดและปรับเปลี่ยนทัศนคติที่จะแก้ปัญหาความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้ว่า รัฐบาลในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาคใต้ และพระองค์ได้ให้ เจ้าพระยายมราชลงไปตรวจราชการที่มณฑลปัตตานีเพื่อสำรวจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผลจากการสำรวจปัญหาของเจ้าพระยายมราชได้นำไปสู่การประชุมเสนาบดีกระทรวงต่าง ๆ ในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2466 และผลจากการประชุมครั้งนี้ได้นำไปสู่แนวคิดที่ว่า เฉพาะในกรณีของ มณฑลปัตตานีสสมควรให้มีนโยบายพิเศษจึงได้มีการเสนอ "หลักรัฐศาสโนบายสำหรับ มณฑลปัตตานี" จำนวน 6 ข้อ อันมีสาระโดยสรุปจากรายงานการประชุมดังกล่าวคือ

1. ควรตั้งวิธีปฏิบัติว่า เว้นจากการกดขี่ศาสนาอิสลาม
2. ภาษีอากรทุกชนิดคิดด้วยกันไม่ควรให้สูงกว่าที่อังกฤษเขาเก็บ
3. พยายามไม่ให้มีการกดขี่บีบบังคับพลเมืองแต่เจ้าพนักงาน
4. พยายามอย่าให้ราษฎรต้องเสียเวลาป่วยการในเมื่อเจ้าพนักงานบังคับ
5. ข้าราชการในมณฑลนี้ควรเลือกคั้นเป็นพิเศษและอบรมกันขึ้นให้ดีเสมอ
6. ระเบียบการใหม่อันใดอันเกี่ยวข้องกับสุขทุกข์ของราษฎรควรหารือสมุหเทศาภิบาลเสีย

ก่อนที่จะบังคับให้ทำลงไป

ทั้งยังได้กล่าวขำในการประชุมด้วยว่า หลัก 6 ประการนี้ "จะฟังถือว่าเป็นหลักที่ควร พากเพียรยึดถือ" เพราะ "หลักการ 6 ข้อนี้ท่านเสนาบดีทุกคนยอมรับว่าชอบ" อย่างไรก็ตาม ใน รายงานที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ได้นำขึ้นกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ได้ขยายความให้เกิดความชัดเจน และเพื่อให้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติแก่กระทรวงต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะใน 5 ข้อ ข้อแรก เพราะในข้อที่ 6 เป็นเรื่องของขั้นตอนในการ จัดวางระเบียบราชการใหม่ และสำหรับข้อความต่อไปนี้

หลักรัฐศาสโนบายสำหรับมณฑลปัตตานี *

"ข้อ 1. ระเบียบการหรือวิธีปฏิบัติการอย่างไรใดเป็นทางให้พลเมืองรู้สึกหรือเห็น ไปว่าเปนการเบียดเบียนกดขี่ศาสนาอิสลามต้องยกเลิกหรือแก้ไขเสียทันที การใดจะจัดขึ้นใหม่ ต้องอย่าให้ขัดกับลัทธินิยมของอิสลามหรือยังทำให้เห็นเปนการอุดหนุนศาสนาตามหมัดได้ยั้งดี

ข้อ 2. การกะเกณฑ์อย่างใด ๆ ก็ดี การเก็บภาษีอากรหรือพลีอย่างใด ๆ ก็ดี เมื่อพิจารณา โดยส่วนรวมเทียบกันต้องอย่าให้ยิ่งกว่าที่พลเมืองในแคว้นแคว้นประเทศราชของอังกฤษซึ่งอยู่

* ตามตัวสะกดเดิม

ใกล้เคียงนั้นต้องเกณฑ์ต้องเสียอยู่เป็นธรรมดา เมื่อพิจารณาเทียบกันแต่เฉพาะอย่างต้องอย่าให้ยิ่งหย่อนกว่ากันจนถึงเป็นเหตุเสียหายในทางปกครองใด

ข้อ 3. การกดขี่บีบบังคับแต่เจ้าหน้าที่พนักงานของรัฐบาลเนื่องแต่การใช้อำนาจในทางที่ผิดมิเป็นธรรมก็ดี เนื่องแต่การหมิ่นผู้ดูแลนครพลเมืองชาติแยกโดยฐานที่เป็นคนต่างชาติดีดีเนื่องแต่การหน่วงเหนี่ยวชักช้าในกิจการตามหน้าที่เป็นเหตุให้ราษฎรเสียความสะดวกในทางหาเลี้ยงชีพที่ดี พึงต้องแก้ไขและระมัดระวังมิให้มีขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องให้ผู้ทำผิดต้องรับผลตามความผิดโดยยุติธรรม ไม่ใช่สักแต่จะจัดการกลบเกลื่อนให้เงียบไปเสียเพื่อจะไว้หน้าสงวนศักดิ์ของข้าราชการ

ข้อ 4. กิจการใด ๆ ทั้งหมดอันเจ้าพนักงานจะต้องบังคับแก่ราษฎร ต้องระวางอย่าให้ราษฎรต้องขัดข้องเสียเวลาเสียการในการหาเลี้ยงชีพของเขาเกินสมควร แม้จะเป็นการจำเป็นโดยระเบียบการที่ดีเจ้าหน้าที่พึงสอดส่องแก้ไขอยู่เสมอเท่าที่สุจริตจะทำได้

ข้อ 5. ข้าราชการที่จะแต่งตั้งออกไปประจำตำแหน่งในมณฑลปัตตานี พึงเลือกกันแต่คนที่มีนิสัยซื่อสัตย์สุจริตสงบเสถียรเยือกเย็น ไม่ใช่สักแต่จะส่งไปบรรจุให้เต็มตำแหน่งหรือส่งไปเป็นทางลงโทษเพราะเลว และเมื่อจะส่งไปต้องสั่งสอนชี้แจงให้รู้ลักษณะทางการอันจะพึงประพฤติระมัดระวังโดยหลักที่ได้กล่าวในข้อ 1 ข้อ 3 และ ข้อ 4 ข้างบนนั้นแล้ว ผู้ใหญ่ในท้องที่พึงสอดส่องฝึกฝนอบรมกันต่อ ๆ ไปในคุณธรรมเหล่านั้นเนื่อง ๆ ไม่ใช่แต่คอยให้พลาดพลั้งลงไปก่อนแล้วจึงว่ากล่าวลงโทษ"

จึงเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้าใจ ในศาสนาอิสลามให้แก่ข้าราชการที่จะไปปฏิบัติงานในหน้าที่ และทรงมีความรู้ที่ลึกซึ้ง และถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นอย่างยิ่ง จึงทำให้การบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปได้โดยเรียบร้อย ดังเช่นปัญหาในเรื่องการศึกษาแสนบดเคี้ยวระดมมาหาคนไทยในขณะนั้นได้เสนอว่า การบังคับให้ลูกชาวบ้านต้องมาเรียนหนังสือ นั้น เป็นเหตุอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ชาวมลายูหมางใจเพราะขาดการเรียนการสอน แต่ก่อนนี้ชาวบ้านต้องไปเรียนการสอนตามสุเหร่าและสำนักโต๊ะหะยีต่าง ๆ จึงเห็นว่าถ้าเราคิดหาโต๊ะหะยีมาสอนการสอน ตามโรงเรียนของเราโดยคิดผลประโยชน์ให้บ้างแล้ว จะแก้ความหมางใจอันนี้ได้ ทั้งจะให้เห็นว่าทรงพระมหากรุณาถึงช่วยให้สอนศาสนาให้ และที่ประชุมได้มีมติว่า หากประสงค์ให้ปรากฏว่า (รัฐไทย) อุดหนุนศาสนาอิสลาม จะจัดการอุดหนุนโรงเรียนสุเหร่าให้ยิ่งขึ้นก็ได้ซึ่งยอมจะปรากฏเป็นการอุดหนุนศาสนาอยู่เอง ... นอกจากนี้ยังมีความคิดก้าวหน้าในการที่จะสร้างครูผู้หญิงให้เกิดขึ้นอีกด้วย แต่ก็ไม่ให้จังหวัดใช้วิธี "เกณฑ์เด็กหญิงเข้าโรงเรียน" เพราะมีข้อที่ต้องระมัดระวังว่า "เขา(หมายถึงราษฎรในมณฑลปัตตานี) รังเกียจระเบียบ "สหศึกษา" เพราะ

ศาสนาอิสลามถือการระหว่างหญิงชายเคร่งครัด ... เนื้อหาการประชุมเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นเป็นนัยดีว่า การประชุมคณะรัฐมนตรีในสมัยดังกล่าว ได้ตระหนักถึงปัญหาความละเอียดอ่อนในมิติทางด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง ดังที่เจ้าฟ้าคริสทาวรรค์ได้กล่าวแก่ที่ประชุมว่า "ถ้าจะผ่อนเวลาให้ทุกคนได้มีโอกาสไปเรียนโบราณคดีด้วยตัวเอง เป็นการให้ความสะดวกในเรื่องนี้แก่เขา แต่จะต้องทำจริงและให้รู้ชัดเจนทั่วกันว่า เราไม่เกียจในการที่เขาจะเรียนศาสนาของเขาครั้งนี้แล้วจะพอหรือไม่ หรือแม้เราจะอุดหนุนสุหร่าบ้างก็จะดี" ¹⁹

ดังนั้น ทั้งสมุคคุมือสำหรับข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่รับราชการในมณฑลซึ่งมีพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2466 ตลอดจนรายงานการประชุมเรื่องมณฑลปัตตานีของเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ ลงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2466 จึงเป็นตัวอย่างที่ดีถึงความพยายามของรัฐบาลในอดีตที่พยายามค้นหาทางแก้ไขปัญหาความแตกต่างและความไม่เข้าใจกันของคนในพื้นที่อย่างละมุดละม่อม และเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่าการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการนำหลักสิทธิมนุษยชน หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในสังคมไทย สามารถแก้ไขปัญหาความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

4.4.1 กรณีศึกษาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัจจุบันปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นปัญหาสำคัญยิ่งปัญหาหนึ่งของไทย และจากสภาพของพื้นที่ที่เป็นจังหวัดติดชายแดนทั้งยังมีความแตกต่างของประชากรอย่างมากเนื่องจากจังหวัดอื่น ๆ ของไทยจะมีผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิม แต่ในภาคใต้โดยเฉพาะ 3 จังหวัดคือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาพุทธร่วมอยู่ด้วย ดังนั้น ปัญหาความไม่เข้าใจกันของชุมชนไทยพุทธและมุสลิมใน 3 จังหวัดนี้ที่มีในปัจจุบัน จึงมีความละเอียดและบอบบางกว่าจังหวัดอื่น ๆ ประกอบกับลักษณะเฉพาะของศาสนาอิสลามที่มีหลักการข้อบังคับตลอดจนหลักการดำเนินชีวิตที่เคร่งครัดและต่างจากศาสนาอื่น ๆ อย่างมาก จึงยิ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความไม่เข้าใจหรือความหวาดระแวงกันได้ง่าย นอกจากนี้หากพิจารณาถึงนโยบายการบริหารปกครองพื้นที่ภาคใต้ในสมัยรัชกาลที่ 6

¹⁹ เรียบเรียงจากสุรชาติ บำรุงสุข, วิกฤตใต้สู่ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา, เพ็ญอังก, หน้า

จะเห็นได้ว่าปัญหาความไม่เข้าใจกันนี้นำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อประชาชนของเจ้าหน้าที่ที่มักมาจากส่วนกลางและนับถือศาสนาพุทธ การกดขี่ข่มเหง การปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ต่อชาวบ้านในพื้นที่ที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น การนำเอาหลักการสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลาม รวมทั้งหลักคำสอนต่าง ๆ มาปรับใช้ในพื้นที่และนำมาพิจารณาร่วมกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงต่าง ๆ อาจทำให้เจ้าหน้าที่และกลุ่มคนไทยพุทธรู้และเข้าใจหลักการดำรงชีวิตและแนวความคิดของมุสลิมได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้มุสลิมเกิดความรู้สึก สะดวกใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่จัดขึ้น คนในสังคมเกิดความสามัคคีกันอันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการป้องกันปราบปรามผู้ก่อความรุนแรง และเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น แต่ปัญหาการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย การที่ชาวบ้านไม่ยอมให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลต่าง ๆ เนื่องจากหวาดระแวง ไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐว่าจะมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม และปัญหาความไม่เข้าใจและคำถามต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลาม

ทั้งนี้ ต้องตระหนักเสมอว่าแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามคือ อิสลามเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้า มนุษย์ทุกคนจึงเสมอภาคต่อหน้าพระเจ้า และเป็นสิ่งที่ถูกสร้างที่มีฐานะสูงส่งที่สุด นอกจากนี้มุสลิมมีความผูกพันอยู่กับความถูกต้อง บาริ-บุญ และความยุติธรรมเป็นสำคัญโดยเฉพาะเรื่องการเมืองการปกครองอิสลามส่งเสริมให้มีการปกครองอย่างยุติธรรมและเสมอภาคกัน ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวว่า "บุคคล 7 คน ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์จะทรงให้ร่วมเงาแก่เขาในวันที่ไม่มีร่มเงาใด ๆ นอกจากร่มเงาของพระองค์และหนึ่งในจำนวนนั้นคือผู้นำที่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม" (รายงานโดยบุคอรีห์และมุสลิม) จึงยิ่งทำให้มุสลิมให้ความสำคัญกับเรื่องความถูกต้องและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น หากขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ดำเนินไปด้วยความเป็นธรรมมีการปฏิบัติต่อคนไทยพุทธ และมุสลิมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม รู้จักการให้เกียรติกัน ความสงบสุขและความร่วมมือกันของคนในสังคมก็ย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ยาก

4.4.1.1 สาเหตุและที่มาของความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

นับแต่เหตุการณ์ปล้นอาวุธปืนที่ค่ายกองพันทหารพัฒนาอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ตามมาด้วยเหตุการณ์ที่

มัสยิดกรือเะ จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 เรื่อยมาถึงเหตุการณ์สลายการชุมนุมหน้าสถานีตำรวจภูธร อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2547 กระทั่งเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นรายวันทั้งการฆ่า การวางเพลิง การทำร้ายผู้บริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ทำให้ปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดภาคใต้กลายเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรก ๆ ของประเทศที่ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสนใจร่วมมือกันแก้ปัญหา แต่ปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกลับยังไม่คลี่คลายนัก จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่าความเป็นจริงแล้ว สาเหตุของปัญหาภาคใต้คืออะไรแน่ และเหตุใดจึงรุนแรงมากในระยะ 3-4 ปี ที่ผ่านมานี้ บางคนอาจมองว่าเกิดจากปัญหาการทุจริตระหว่างกลุ่มนักการเมืองและนักธุรกิจที่ประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด การโจรกรรมรถยนต์ การค้าโสเภณี หรือการก่อการร้ายข้ามประเทศหรือแบ่งแยกดินแดนเป็นรัฐปัตตานี ซึ่งต้องยอมรับว่าปัญหาความต้องการชายแดนภาคใต้สามารถมองได้หลายทาง แต่ปัญหาที่น่าสนใจปัญหาหนึ่งคือปัญหาทางประวัติศาสตร์ของสังคมไทยในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ซึ่งมักพบว่า ในอดีตการปกครองของรัฐบาลกลางเป็นการสั่งการจากกรุงเทพฯ ที่ขาดความเข้าใจต่อประชาชน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีการคัดสรรข้าราชการทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือนที่มีความรู้ความสามารถลงไปประจำ แต่กลับเอาข้าราชการที่ไม่ดีไปประจำในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเป็นการลงโทษ ยิ่งทำให้มีปัญหาที่มีอยู่แล้วและอาจเป็นปัญหาธรรมดาที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น ๆ กลับมีมากขึ้น ๆ ทั้งยังทำให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ตามมาเช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การแบ่งผลประโยชน์กันระหว่างนักการเมืองและกลุ่มนายทุนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติทำให้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าชายเลน สัตว์น้ำ ตลอดจนพื้นที่ทำกินของชาวบ้านในพื้นที่ลดน้อยลงถูกเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรมจนเกิดความรู้สึกผิดค้ำใจ และกลายเป็นปัญหาเรื้อรังจนทำให้ฝ่ายที่ต้องการให้เกิดความแตกแยกแทรกซึมเข้ามาโดยง่าย สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ถือเป็นรากแท้ของปัญหาที่ต้องการการแก้ไขแต่ปัจจุบันรัฐบาลกลับมุ่งเน้นการปราบปรามผู้กระทำความผิดมากกว่าการซื้อใจคนในพื้นที่ ทั้งวิธีการต่าง ๆ ก็แสดงออกถึงการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง เช่น การสลายการชุมนุม หรือการประกาศกฎอัยการศึกในพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งรัฐบาลก็ประสบความสำเร็จล้มเหลวกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ถึงแม้ว่าขบวนการที่ต้องการสร้างความแตกแยกไม่มีความแข็งแกร่งพอที่จะบ่อนทำลายเอกภาพและอธิปไตยของประเทศไทยลงได้ก็ตาม แต่การต่อสู้ที่ยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องก็อาจก่อให้เกิดความสั่นคลอนต่อความมั่นคงของอำนาจรัฐไทยในพื้นที่ สถานการณ์นับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 ถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการขยายพื้นที่เป้าหมายปฏิบัติการกลุ่มก่อการจากที่เคยมีการลอบเผาโรงเรียนของรัฐก็มีการรวมเอาวัดวาอารามเข้าไปด้วย เช่นเดียวกับ การลอบสังหารที่เคยมีเป้าหมายอยู่ที่บรรดาเจ้าหน้าที่ของรับเพียงฝ่ายเดียว ก็ปรากฏการทำร้าย

และสังหารพระภิกษุกับชาวพุทธในพื้นที่ ตลอดจนผู้นำศาสนาอิสลาม และชาวบ้านผู้บริสุทธิ์ด้วย จนแทบจะกลายเป็นว่าใครก็กลายเป็นเหยื่อได้ และด้วยการเปลี่ยนเป้าหมายครอบคลุมทั้งไทยพุทธและมุสลิมก็ยิ่งทำให้เกิดปัญหาใหม่ในพื้นที่คือปัญหาความหวาดระแวงกันระหว่างคนไทยพุทธและมุสลิม ทั้งที่แต่เดิมนั้นเคยอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

4.4.1.2 ปัญหาพื้นฐานการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยระงับและยับยั้งปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมที่สุด ซึ่งวิธีการนี้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์แห่งกฎหมาย มิใช่การแก้แค้น และเป็นวิธีการเดียวที่ทำให้คนผิดได้รับการลงโทษ เหยื่อและผู้บริสุทธิ์ได้รับการคุ้มครองโดยมีกระบวนการขั้นตอนที่ถูกต้องตามกฎหมายตั้งแต่การสืบสวน จับกุม การตรวจค้น การสอบสวน ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินคดี ขึ้นส่งฟ้องของอัยการ และการพิจารณาพิพากษาของศาล ซึ่งหากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินไปได้ภายใต้หลักนิติธรรมก็ย่อมทำให้ปัญหาความรุนแรงลดน้อยลง ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์เกิดความเชื่อมั่นศรัทธากระบวนการและการทำงาน ofเจ้าหน้าที่ก็ย่อมจะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการสอดส่องดูแลการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นว่า กระบวนการยุติธรรมไม่อาจให้ความเป็นธรรมได้จริง และกลายเป็นการตอบโต้ต่อความอยุติธรรมนานัปการที่ชาวบ้านในพื้นที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มีการจับกุมตัวผู้ต้องสงสัยแบบเหวี่ยงแห การหายสาบสูญไปอย่างไร้ร่องของชาวมุสลิมในพื้นที่ รวมถึงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐถือสิทธิเข้าตรวจค้นบ้านเรือนและโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามอย่างมิชอบธรรม ซึ่งบรรดาความอยุติธรรมเหล่านี้ยิ่งมีเพิ่มสูงขึ้น นับตั้งแต่มีการประกาศกฎอัยการศึกในพื้นที่ และการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่มีการควบคุมตรวจสอบ การใช้อำนาจในการสืบสวน สอบสวนการจับ การค้น การควบคุมตัวเป็นอำนาจของฝ่ายทหารและตำรวจเป็นส่วนใหญ่ ปราศจากการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยองค์การศาลหรือองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยิ่งย้ำความรู้สึกของคนในพื้นที่ที่ไม่อาจได้รับความเป็นธรรมได้อย่างเท่าเทียมกับคนไทยภาคอื่น

ก) การขาดความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับ

ประชาชน

จากพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ 3/78 ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 2466 ที่ว่า " ... ข้าราชการที่จะแต่งตั้งออกไปประจำตำแหน่งในมณฑลปัตตานี พึงเลือกเฟ้นแต่คนที่มีนิสัยซื่อสัตย์ สุจริต สงบเสงี่ยม เยือกเย็น มิใช่สักแต่ว่าส่งไปบรรจุให้เต็มตำแหน่งหรือส่งไปเป็นการลงโทษเพราะเลว... เมื่อจะส่งไปแล้วต้องสั่งสอนชี้แจงให้รู้ลักษณะทางการอันพึงประพฤดิระมัดระวัง... ผู้ใหญ่ในท้องที่พึงสอดส่องฝึกรอบรมกันต่อ ๆ ไปในคุณธรรมเหล่านั้นเนื่อง ๆ ไซ้แต่คอยให้พลาดพลั้งลงไปก่อนแล้วจึงจะลงโทษ..." สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้ถือเป็นพื้นที่พิเศษเนื่องจากมีวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างชัดเจน หากเทียบกับภาคอื่นๆ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะของตนชัดเจน ดังนั้น การส่งข้าราชการไปประจำพื้นที่นี้จึงต้องคัดเลือกและควรเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมและมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม เพื่อให้สามารถปฏิบัติราชการ และเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ดีนับแต่อดีตถึงปัจจุบันการส่งข้าราชการไปยังจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ห่างไกลจากส่วนกลางมักจะถูกมองว่าเป็นการลงโทษ ข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถส่วนใหญ่ก็ต้องการอยู่ส่วนกลาง ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วด้วยความพิเศษและความละเอียดอ่อนของพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ต้องการผู้ที่มีความตั้งใจจริง มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดีในการปฏิบัติหน้าที่ การพิจารณาข้าราชการให้ไปรับราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงควรผ่านกระบวนการคัดสรรมาเป็นอย่างดี เพราะพื้นที่ส่วนนี้เป็นพื้นที่ที่มีความเปราะบาง ทั้งแต่เดิมมีฐานะความเป็นรัฐมาก่อน และเคยแสดงอาการที่จะเป็นอิสระจากรัฐสยามมาแล้ว ดังตัวอย่างที่ปรากฏขึ้นมาตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการจัดตั้งรัฐประชาชาติขึ้นอย่างเป็นจริง พื้นที่ส่วนนี้จึงได้ถูกจัดการปกครองเป็นมณฑลปัตตานี และหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 แล้วจึงได้ถูกจัดแบ่งออกเป็น 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสจนปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่แถบนี้ก็มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม อันทำให้มีลักษณะต่างไปจากคนในภาคอื่นสภาพเช่นนี้ทำให้การคัดสรรคนเข้าไปปฏิบัติราชการในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่จะต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นของทัศนคติและความคิด หากระบบราชการได้บุคลากรผู้บริหารที่มีทัศนคติแบบผู้ที่ไม่ยอมรับความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม หรือเป็นผู้ที่มีความคิดแบบมองไม่เห็นความละเอียดอ่อนทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมแล้ว ก็อาจจะทำให้ข้าราชการกลายเป็นเงื่อนไขของการสร้างปัญหาและความรุนแรงให้เกิดขึ้นได้โดยง่าย โดยตัวอย่างการ

ร้องทุกข์เรื่องความทารุณ โหดร้ายและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เห็นตั้งแต่อดีต เช่นจากข้อเขียนของอิบราฮิม ชุกรี ในหนังสือเรื่อง Sejarah Kerajaan Kelayu Patani หรือประวัติศาสตร์ของอาณาจักรปัตตานี ซึ่งตีพิมพ์ในกลันตันคาคว่า ในช่วงปลายปี 2480 ซึ่งถ่ายทอดความรู้สึกของคนมุสลิมปัตตานีถึงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐว่า "ในเวลานั้น (พ.ศ. 2488-2489) มีอะไรบางอย่างคล้ายกับโรคติดต่อในหมู่เจ้าหน้าที่สยาม ซึ่งนำไปสู่การละเว้นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และรับแต่สินบน เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เจ้าหน้าที่ระดับสูงลงมาถึงระดับล่างสุด เรื่องราวที่สำคัญยิ่งไม่อาจสามารถทำได้เสร็จได้หากไม่มีการเตรียมให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ สำหรับตำรวจ อาชญากรที่ถูกจับก็สามารถจะมีความปลอดภัยและเป็นอิสระได้หากเขาให้เงินสินบนแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เหล่านั้น เรื่องที่เกิดขึ้นและซ้ำอีกกับคนมลายูก็คือ หากเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกเดียวกับคนที่ไม่ดีเขาจะถูกจับกุมไปทันทีโดยตำรวจสยาม จากนั้นนำตัวไปยังสถานที่เปลี่ยวและทุบตีก่อนที่จะนำตัวไปยังสถานที่คุมขังหรือกักกัน การปฏิบัติทำนองนี้เกิดขึ้นกับคนมลายูที่ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในขบวนการการเมืองที่วิพากษ์รัฐบาลด้วยเหมือนกัน คนมลายูเหล่านั้นมักถูกข่มขู่และหาเรื่องในหนทางต่าง ๆ โดยตำรวจสยามไม่ก็จับกุม หรืออย่างง่าย ๆ ก็ทุบตีโดยไม่นำพาต่อการนำเรื่องของเขาขึ้นสู่ศาล"²⁰ หรือเหตุการณ์การปะทะกันระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านคูซงญอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาสกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในวันที่ 26 เมษายน 2491 ดังรายงานข่าวจากหนังสือพิมพ์สยามนิกรขณะนั้นดังต่อไปนี้

“ วิฑูรกระจ่ายเสียงรอบเข่าวานนี้ประกาศข่าวรวบรวมหลายกระแสร่า ได้เกิดปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับราษฎรครั้งใหญ่ในจังหวัดนราธิวาส ข่าวนั้นได้ยังความตื่นตื้นตันกันทั่วไป จากข่าววิฑูรนั้นแสดงให้เห็นว่า ความยุ่งยากในบริเวณ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏขึ้นแล้ว ราษฎรกลุ่มหนึ่งในอำเภอระแงะจังหวัดนราธิวาสประมาณ 1 พันคน ได้ก่อการจลาจลต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในโทรเลขซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองรายงานมายังกระทรวงมหาดไทย ใช้คำว่า "ก่อการขบถ" แต่รัฐมนตรีนายหนึ่ง แดงแก่คนข่าวของเราว่า บุคคลเหล่านั้นมักใหญ่ใฝ่สูงก่อการจลาจล ” การต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับราษฎร 1 พันคนนั้น ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ทานกำลังไม่ไหว เนื่องจากมีอาวุธต่อสู้ทันสมัยเช่นเสตน

²⁰ ชเนศ อารณีสวรรณ, ความเป็นมาของทฤษฎีการแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 89-90 .

คาร์ไบน์ ลูกกระเบิดแม้แต่กระทั่งปืนต่อสู้รถถังก็ยังมีเช่นเดียวกัน โทรเลข ฉบับแรกซึ่งส่งเข้ามายังมหาไคไทยเมื่อปลายวันที่ 26 เดือนนี้ เพื่อขอให้ส่งกำลังไปช่วยเหลือโดยด่วนนั้น ทราบว่า อธิบดีตำรวจได้เรียกประชุมนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่โดยฉับพลัน เพื่อจัดส่งกำลังไปช่วยเหลือตามที่โทรเลขแจ้งมา "

การปะทะกับกำลังตำรวจดำเนินไปสองวันมีคนเข้าร่วมถึง พันคนจำนวนตัวเลขผู้ตายและบาดเจ็บซึ่งยังไม่ตรงกันรายงานว่า ชาวบ้านมุสลิมตายไปถึง 400 คนส่วนตำรวจตายไป 30 คนชาวบ้านเล่าว่าตำรวจเป็นฝ่ายเปิดฉากการยิงเข้าไปก่อนขณะที่ กำลังทำพิธีต้มอาบน้ำมันเหตุที่ชาวบ้านมีการเตรียมอาวุธเพราะต้องการเอาไว้ต่อสู้กับการปล้นของโจรจีนคอมมิวนิสต์ ฝ่ายตำรวจก็สังสัยในพฤติการณ์ของชาวบ้านจึงต้องการสอบสวนและ เกิดปะทะกันขึ้น จากคำอธิบายหลายๆ ฝ่ายทำให้ได้ข้อสรุปว่า กรณี "กบฏดุซงญอ" นั้นคือการที่ความขัดแย้งและความไม่เข้าใจไม่ไว้วางใจของทางการกับชาวบ้านถึงจุดเดือดและระเบิดออกมาเมื่อมีชนวนเพียงนิดเดียว ออกดีและการไม่ไว้วางใจชาวบ้านมุสลิมเห็นได้จากรายงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและปกครองที่มีไปถึงรัฐบาลกรุงเทพฯ เช่นบอกว่าชาวบ้านมีปืนสแต๊น คาร์ไบน์ ปืนต่อสู้รถถัง ระเบิด เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ต่อมาหนังสือพิมพ์รายงานว่า ชาวบ้านมีแค่อาวุธ ชาวบ้านธรรมดาคือมีดไม้และหอกก้อนหินอะไรที่พอหาได้ในหมู่บ้าน ²¹

นอกจากข้าราชการเองแล้ว ทักษะและระบบความคิดแบบเก่าของระบบราชการไทย ก็ล้วนก่อให้เกิดปัญหาทั้งสิ้น โดยระบบราชการไทยยังยึดติดกับการแก้ไขปัญหาคับการปราบปรามมีความเชื่อว่า การประกาศกฎอัยการศึกคือหนทางปฏิบัติของการแก้ไขปัญหาภาคใต้ที่ได้ผล มองว่าใช้กำลังเข้าข่มจะสามารถหยุดยั้งความคิดและการกระทำของฝ่ายตรงข้ามได้ ทักษะแบบเช่นนี้เห็นได้อย่างชัดเจนจากผู้บริหารงานความมั่นคงของภาคใต้เอง และจากผู้มีอำนาจในสายงานความมั่นคงจากส่วนกลางที่ลงไปกำกับกับปฏิบัติราชการในภาคใต้ นอกจากนี้ทักษะดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นได้จากวิธีการของตำรวจบางส่วนที่มีความคิดว่าการวิสามัญผู้กระทำผิดสามารถแก้ไขปัญหาในภาคใต้ได้ รวมทั้งการใช้วิธีการปราบปรามแบบเหวี่ยงแหเช่นเดียวกับการปราบปรามยาเสพติดที่ทำให้มีการฆาตกรรมกว่า 2,000 ศพ การละเลยการทำงานมวลชนและงานพัฒนา ไม่สนใจการเข้าถึงสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และความคิดของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความรุนแรงใน

²¹ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของทฤษฎีการแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย, เพ็ญอ้าง, หน้า 104-107 .

ภาคใต้มากยิ่งขึ้น และส่งผลให้คนในพื้นที่เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจและหวาดระแวงเจ้าหน้าที่ ไม่ให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่ในการป้องกันปราบปราม การก่อความวุ่นวายต่าง ๆ รวมทั้ง อาจเรื้อรังกระทั่งกลายเป็นความเกลียดแค้นเจ้าหน้าที่รัฐจนหันไปเข้ากับฝ่ายที่ก่อความรุนแรง ในที่สุด ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่รัฐที่ลงไปปฏิบัติราชการใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามในเบื้องต้น เข้าใจวิถีชีวิต สภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นอย่างดี เพื่อที่จะเข้าถึงคนในพื้นที่ อันจะช่วยให้ เกิดความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ปัญหามากยิ่งขึ้น

ข) กระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า ไม่เป็นธรรม และขาดความ โปร่งใส

จากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ ทำให้กระบวนการยุติธรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษ และคุ้มครองป้องกันผู้บริสุทธิ์ โดยอยู่ภายใต้กฎหมายตามหลักนิติรัฐ ซึ่ง กระบวนการยุติธรรมนั้นครอบคลุมทั้งการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร อัยการ ทนายความ และศาล ตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน การแสวงหาพยานหลักฐาน การคุ้มครอง ผู้ต้องหา พยาน และผู้เสียหาย กระทั่งถึงการพิจารณาและพิพากษาคดีในที่สุด ซึ่งหาก กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของ ประชาชนแล้ว ย่อมเป็นสิ่งดีที่จะทำให้ปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ลด น้อยลง แต่สิ่งที่กำลังเป็นอยู่นั้นกลายเป็นว่ากระบวนการยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงมีปัญหาอยู่มากในส่วนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้มีความล่าช้า ไม่โปร่งใส ไม่ เป็นธรรม ไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ ประกอบกับการประกาศกฎ อัยการศึกและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 นั้นยิ่งทำให้ เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจมีอำนาจหน้าที่กว้างขวาง เกิดการตรวจสอบน้อย มีการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยวิธีการรุนแรงเด็ดขาด การแสวงหาพยานหลักฐานขาดความรัดกุม รอบคอบ ตามสถานะของการเป็น "สถานการณ์ฉุกเฉิน" ซึ่งยังมีขั้นตอนและกระบวนการที่ แตกต่างจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ ทำให้หลักนิติธรรมถูกละเลยเพิกเฉยโดยมีหลักการปราบปรามที่เด็ดขาดเข้ามาแทนที่

การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) พบว่า มีการ กระทำบางอย่างของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สมควร ได้แก่ การขาดความ

รอบคอบในการค้นหาหลักฐานให้แน่นหนาเพียงพอก่อนที่จะลงมือจับกุมดำเนินคดีผู้ต้องสงสัย การใช้อำนาจบังคับเพื่อมาให้อภัยคำต่อเจ้าหน้าที่ การจับกุมเด็กและเยาวชนที่ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย การใช้วิธีการสอบสวนที่ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายโดยมีการซ้อมผู้ถูกกล่าวหาเพื่อรีดเอาข้อเท็จจริงแทนที่จะแสวงหาพยานหลักฐานตามหลักวิชาการ การใช้อำนาจตรวจค้นบ้านโดยไม่มีการแสดงหมายค้นและไม่ได้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนทราบซึ่งทำให้เกิดผลกระทบตามมา การควบคุมตัวระหว่างจับกุมและสอบสวน รวมทั้งการควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดีและการปล่อยตัวชั่วคราวที่ถูกตั้งคำถาม ในกรณีผู้ต้องหาเป็นนักศึกษาซึ่งต้องขาดเรียนเพราะถูกขังระหว่างพิจารณาจะมีวิธีการจัดการที่เหมาะสมอย่างไร การไม่คืนของกลางเมื่อคดีสิ้นสุดลง เกิดความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายกรณีเจ้าหน้าที่รัฐกระทำผิดกับประชาชนกระทำผิด และการใช้ความรุนแรงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นต้น จากสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องให้การดำเนินการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักนิติธรรม เพื่อลดทอดเงื่อนไขที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงตามมา

สำหรับเรื่องกฎหมายและนโยบายที่ใช้บังคับใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความเคยชินกับระบบอำนาจนิยมของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมกลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติถือเอาความสะดวกรวดเร็ว หรือบางครั้งทำตามอำเภอใจ โดยไม่คำนึงถึงกฎหมาย หรือไม่ให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยไม่ใช่ตัวปัญหา ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีความสำคัญในแง่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และขณะเดียวกันก็กำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ให้ถูกระทบกระเทือนโดยไม่ชอบธรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิหรือเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้เสียหายหรือพยาน แต่เจ้าหน้าที่บางส่วนที่ไม่ได้คำนึงถึงหลักปฏิบัติตามกฎหมาย โดยการปฏิบัติเหล่านั้นก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั่วประเทศไทยไม่เฉพาะแต่เพียงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น ประกอบกับมีความเข้าใจผิดในเรื่อง "วิสามนัญญาตกรรม" ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของกระบวนการยุติธรรมไทย การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญห หรือปัญหาการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นสิ่งทำลายหลักนิติธรรม เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐล่วงละเมิดเข้าจับ คั่น หรือควบคุมตัวโดยพลการไม่ให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกลิดรอนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้โดยง่าย แต่เจ้าหน้าที่รัฐ

ถือความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีเพื่อมุ่งการสร้างผลงานหรือสนองนโยบายเป็นหลัก หรือปัญหาการใช้กฎหมายพิเศษใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะผลจากการประกาศใช้ กฎอัยการศึก และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กลายเป็นอุปสรรคต่อการประกอบศาสนากิจของชาวไทยมุสลิม และเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพตามสภาพท้องถิ่นทั้งเป็นการส่งเสริมการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เพราะปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ทำการจับกุม คุมขัง สืบสวน สอบสวน โดยอ้างกฎหมายพิเศษเพื่อ หลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายปกติ เจ้าหน้าที่เขียนคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหลายจับ หมาย คั่น โดยบรรยายคำร้องเกินความเป็นจริงเพื่อให้เป็นเรื่องความผิดต่อความมั่นคงทั้ง ๆ ที่บาง เรื่องเป็นอาชญากรรมธรรมดา เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เข้าใจกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ใน กระบวนการยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมในทางกฎหมายเป็นอย่างดี และนำไปปฏิบัติ โดยคำนึงถึงหลักนิติธรรม เป็นต้น²²

นอกจากนี้สำหรับเรื่องกฎหมายที่บังคับใช้ใน 3 จังหวัด ภาคใต้ยังพบว่า พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทำให้เกิด ปัญหาอย่างมากกับกระบวนการยุติธรรมในภาคใต้ เนื่องจากให้อำนาจตรวจค้นจับกุมกับทหาร ตำรวจมากเกินไปทำให้เกิดการใช้อำนาจอย่างไร้ขอบเขตโดยอ้าง "สถานการณ์ฉุกเฉิน" ประชาชนในพื้นที่รู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่กล้าให้ข้อมูลและยุ่งเกี่ยวกับ เจ้าหน้าที่เพราะกลัวว่าตนเองและครอบครัวจะไม่ปลอดภัย และจากการสำรวจของ กอศ. ยัง พบว่า ผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลในการจัดการแก้ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยใน 3 จังหวัดภาคใต้ ทำให้มีคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย และต่อความมั่นคงของชาติเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ประกอบกับมีการใช้กฎหมายหรือศาลเตี้ยมากขึ้น แสดงให้เห็นถึง ความไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม และต่อรัฐบาล ประชาชนไม่มีความสุขต่อความ เป็นอยู่ ไม่ให้ความร่วมมือกับทางราชการ มีประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ญาติพี่น้องของเขาถูกจับกุม แล้วมีมุมมองว่ากระบวนการยุติธรรมไม่ให้ความยุติธรรมกับญาติของเขา ขณะที่ขบวนการโจร ก่อการร้ายก็ยังคงละเมิดสิทธิประชาชนผู้บริสุทธิ์ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ค่อนข้าง ยากลำบาก ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงต้องให้ความเป็นธรรมและดูแลผู้บริสุทธิ์อย่าง แท้จริง ให้ความยุติธรรมโดยไม่แบ่งแยกศาสนา มีการทำงานแบบบูรณาการ มีการทำงานเชิง

²² จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ, การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ปัญหาและแนวทางแก้ไข (ฉบับสมบูรณ์), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549), หน้า 180-181.

รูกมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนบนพื้นฐานของวัฒนธรรมและตัวบทกฎหมาย ตำรวจกับทหารควรประสานการทำงานกันอย่างจริงจังและจริงจัง มีการสืบค้นหาพยานหลักฐานเพื่อให้ความเป็นธรรม แยกคนร้ายออกจากคนดีได้ในที่สุด

ตัวอย่างการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่เป็นธรรมและก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น²³ กรณีการจับกุมนายอามะหะยีคือราแม ปรากฏว่า มารดาพบนายอามะอยู่ในห้องสอบสวน ในสภาพที่ใบหน้าบวมและมีบาดแผลถูกทำร้ายร่างกายจึงได้สอบถามนายอามะได้ให้ถ้อยคำว่า ถูกชายฉกรรจ์ที่ทำที่จอดรถเสียอยู่ระหว่างทางกลับบ้านเมื่อต้นสัปดาห์อุ้มตัวมาสอบถามเกี่ยวกับกรณีการเผาโรงเรียนบ้านตาแปด อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา แต่ตนบอกว่าไม่ทราบเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงถูกกลุ่มชายฉกรรจ์ดังกล่าวทำร้ายร่างกายบังคับให้ตนรับสารภาพว่าเป็นคนลงมือเผาโรงเรียน เนื่องจากตนทนความเจ็บปวดจากการทรมานของกลุ่มชายฉกรรจ์ดังกล่าวไม่ไหวจึงจำยอมรับสารภาพว่าเป็นคนลงมือเผาโรงเรียนทั้งที่ตนไม่มีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์เผาโรงเรียนที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด และต่อมาเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2548 ศาลจังหวัดสงขลา มีคำพิพากษายกฟ้องนายอามะ ในคดีดังกล่าวหรือกรณีการค้นหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 เวลาประมาณ 03.00 น.มีเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจประมาณ 30 นาย อาวุธครบมือได้เข้าตรวจค้นห้องพักบริเวณหลังมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งเป็นหอพักของนักศึกษามหาวิทยาลัยดังกล่าว โดยนักศึกษาในกลุ่มนี้เป็นนักศึกษาที่เข้าช่วยศึกษาหาข้อมูลของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตในเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมา โดยเฉพาะผู้ที่เสียชีวิตในวันที่ 28 เมษายน 2547 ได้รับความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง โดยเจ้าหน้าที่ตรวจค้นไม่ได้แจ้งว่าเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานใดใส่รองเท้าบูทเหยียบย่ำเข้าไปในห้องของกลุ่มนักศึกษาดังกล่าว โดยห้องดังกล่าวพักอาศัยอยู่ด้วยกัน 5 คน ซึ่งเจ้าหน้าที่ให้นักศึกษาคนหนึ่งไปดูตอนตรวจค้นด้วย ส่วนที่เหลืออีก 4 คนให้ไปนั่งบริเวณกลางห้อง ในขณะที่ตรวจค้นฝ่าเพดานเจ้าหน้าที่สั่งให้นักศึกษาคนดังกล่าวเปิดฝ้าเพดานโดยเจ้าหน้าที่ได้ยื่นถือปืนเล็งไปยังฝ้าเพดานและนักศึกษาเป็นผู้ปีนขึ้นไปเปิดฝ้าเพดานห้อง จากนั้นได้ถ่ายรูปนักศึกษาทั้งหมดที่อยู่ในบ้านใช้

²³ จูฬารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ, การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาและแนวทางแก้ไข (ฉบับสมบูรณ์) , เพิ่งอ้าง , หน้า 37-40 .

เวลาในการตรวจค้นประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งผลการตรวจค้นไม่พบสิ่งผิดกฎหมายใด แต่เจ้าหน้าที่ได้นำเอกสารตำราเรียนภาษาอาหรับของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวไปด้วย โดยทิ้งภาระให้เจ้าของห้องเก็บกวาดต่อไป ทำให้ความเสื่อมศรัทธาที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และการทำลายบรรยากาศของการทำกิจกรรมเพื่อสังคมของนักศึกษา หรือกรณีที่สำคัญยิ่งกรณีหนึ่งคือการสลายการชุมนุมที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผู้ที่อยู่ระหว่างการถูกควบคุมตัวโดยเจ้าหน้าที่เสียชีวิต 79 ศพ ถูกดำเนินคดี 60 ราย และมีผู้สูญหายจำนวนหนึ่ง กล่าวคือเมื่อต้นเดือนตุลาคม 2547 มีการปล้นปืนชูรัรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ที่จังหวัดนราธิวาส โดยชรบ. ดังกล่าวได้ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนในเรื่องที่ถูกปล้นปืนแต่ในที่สุดเจ้าหน้าที่ระบุว่า ชรบ. ดังกล่าวได้นำอาวุธปืนไปมอบให้กับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบและแจ้งความเท็จจึงได้ทำการจับกุม ชรบ. ทั้ง 6 คน จนวันที่ 25 ตุลาคม 2547 ตั้งแต่ช่วงเวลาเข้ามีการชุมนุมเรียกร้องให้มีการปล่อยตัว ชรบ. ทั้ง 6 คน ที่บริเวณสถานีตำรวจภูธรอำเภอตากใบ โดยมีแกนนำในการชุมนุมครั้งนี้ประมาณ 30 คน แต่มีผู้คนเริ่มทยอยเข้ามาสมทบเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการเจรจาต่อรองโดยเจ้าหน้าที่รัฐให้กลุ่มผู้ชุมนุมสลายตัวแต่ไม่ประสบผลสำเร็จจนกระทั่งเวลา 15.00 น. แม่ทัพภาคที่ 4 จึงมีคำสั่งให้สลายการชุมนุมโดยการใช้น้ำจากรถดับเพลิงของเทศบาลตำบลตากใบฉีดไปที่ฝูงชน ใช้แก๊สน้ำตา และขณะเดียวกันมีเสียงปืนดังขึ้นหลายนัด ใช้เวลาในการสลายการชุมนุมประมาณ 30 นาที จึงสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ซึ่งผลจากการสลายการชุมนุมทำให้ฝ่ายผู้ชุมนุมเสียชีวิต 7 ศพ (5 ศพถูกกระสุนปืนบริเวณศีรษะ) เจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บ 14 นาย ผู้ชุมนุมถูกควบคุมตัว 1,370 คน ก่อนสลายการชุมนุมเจ้าหน้าที่ประสงค์จะควบคุมตัวเฉพาะบุคคลที่เป็นแกนนำในการชุมนุมประมาณ 30-40 คน แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปจึงตัดสินใจควบคุมผู้ชุมนุมทั้งหมด และมีคำสั่งให้ผู้ถูกควบคุมตัวทั้งหมดถอดเสื้อออก จากนั้นได้เคลื่อนย้ายถูกควบคุมตัวทั้งหมด 1,370 คน ไปที่ค่ายอิงคยุทธบริหาร โดยใช้รถของตำรวจทหารและนาวิกโยธินโดยวิธีการเคลื่อนย้ายนั้นผู้ถูกควบคุมตัวอ้างว่าถูกบังคับให้นอนคว่ำหน้าทับซ้อนกันหลายชั้นส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจากการเคลื่อนย้ายจำนวน 78 คน โดยแพทย์สรุปสาเหตุการตายว่าส่วนใหญ่เสียชีวิตจากกล้ามเนื้อที่ใช้หายใจอ่อนแรงและการกดทับที่บริเวณหน้าอก หลังจากมีการควบคุมตัวผู้ชุมนุมทั้งหมดแล้วได้ปล่อยตัวผู้ที่ทางการเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกลับไปและได้นำตัวผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งไปดำเนินคดี จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เกิดความสับสนในสังคมว่าเหตุใดการที่ประชาชนใช้สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญจึงผิดกฎหมาย แต่การสลายการชุมนุมที่มีการกระทำรุนแรงถึงแก่ชีวิต 85 ราย ได้รับการคุ้มครอง ทัศนศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมสถานการณ์และควบคุมตัว

ผู้ชุมนุมเพื่อไปทำการสอบสวน สังคมประณามการแก้ไขสถานการณ์ของเจ้าหน้าที่ทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการที่ยังไม่มีการดำเนินการใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เมื่อกระทำเกินกว่าเหตุทำให้ประชาชนรู้สึกหวั่นไหว และไม่เชื่อต่อกลไกของรัฐซึ่งนำไปสู่การทำลายมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมของไทยต่อสังคมโลก มีบุคคลสูญหาย ทูพพลภาพ บาดเจ็บ และเด็กกำพร้าจำนวนมาก

ดังนั้น จึงอาจสรุปสภาพปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย

1. ปัญหาเรื่องความยุติธรรมที่ประชาชนในพื้นที่ที่ยังมองว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนใช้อำนาจโดยไม่ชอบ เช่นการออกหมายจับหรือจับกุมโดยมิได้กระทำผิด หรือไม่มีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถืออย่างเพียงพอ การดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีที่ใช้เวลายาวนานและประชาชนไม่รู้ข้อหาหรือไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเหมาะสมเพราะขาดความรู้ การที่ประชาชนบางส่วนที่รู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม กฎหมายและการปฏิบัติบางประการในกระบวนการยุติธรรมไม่สอดคล้องกับศาสนา และวิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่บางส่วนรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรม เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมเลือกปฏิบัติ และขาดความน่าเชื่อถือ และนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจ ความไม่เชื่อมั่นในภาครัฐในที่สุด

2. การจัดโครงสร้างการบริหารงานยุติธรรมในพื้นที่ยังไม่เหมาะสม ขณะเดียวกันยังมีข้อจำกัดในการทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการประสาน และเชื่อมโยงการพัฒนาและดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งระบบอย่างชัดเจน

3. ความล่าช้าในกระบวนการดำเนินคดีและปัญหาการบริหารงานคดีโดยเฉพาะคดีความมั่นคง ซึ่งอาจมาจากกระบวนการดำเนินคดีจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญในทุกคดีโดยเท่าเทียมกันไม่สามารถจำแนกออกเป็นคดีความมั่นคงและคดีอาญาทั่วไป หากมีการเร่งรัดคดีใดคดีหนึ่งเป็นการเฉพาะจะส่งผลต่อการเลือกปฏิบัติซึ่งในปัจจุบันศาลยุติธรรม ได้นำมาตรการการพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้ในการดำเนินการ ดังนั้น จึงมีการจัดเรียงคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมตามลำดับไม่สามารถลัดคิวให้กับคดีใดได้นอกจากนี้ผู้ต้องหาในคดีเหตุการณ์ความไม่สงบมักต้องการทนายความมุสลิมซึ่งมีอยู่จำกัดจึงไม่สามารถดูแลช่วยเหลือทางกฎหมายได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

4. ปัญหาด้านพยานหลักฐานในการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดเนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้พยานบุคคลมีความเกรงกลัวต่ออันตราย จึงไม่ให้

ความร่วมมือกับรัฐเท่าที่ควร ในขณะที่พยานหลักฐานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ยังไม่มีการพัฒนาและนำมาใช้แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมเมื่อมีการจับกุมผู้ต้องสงสัยจึงมักมีการประท้วงให้ปล่อยตัว อีกทั้งการขาดพยานหลักฐานที่เพียงพอสร้างผลกระทบต่อผู้บริสุทธิ์จำนวนมากไม่น้อยมาอย่างต่อเนื่อง

5. ผลกระทบบางกรณีจากการบังคับใช้กฎหมายและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่ให้อำนาจฝ่ายทหารตำรวจ ในการเชิญและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยเพื่อสอบถามข้อมูลโดยไม่มีข้อกล่าวหาทางคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปรากฏว่าผู้ถูกเชิญและควบคุมตัวดังกล่าวจำนวนหนึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความไม่สงบจึงเพิ่มความไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินการของฝ่ายความมั่นคงมากยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต่างเป็นเงื่อนไขในการทำลายความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมและภาครัฐและมีความเสี่ยงสูงต่อการเป็นปฏิปักษ์กับภาครัฐหากไม่มีการแก้ไขอย่างเหมาะสม

ก) นโยบายรัฐบาลต่อปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

การปกครองชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานีและสตูล ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้น รัฐบาลต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินนโยบายการปกครองของรัฐ ปัจจัยพื้นฐานซึ่งก่อให้เกิดปัญหา ทั้งประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจและที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ซึ่งส่งผลให้ชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่มีความรู้สึกแปลกแยกเป็นคนละพวกกับรัฐบาลที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำ ขณะเดียวกับที่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับชาวมลายูซึ่งมีศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามแบบเดียวกัน ภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐบาลไทยประกอบด้วยมีบุคคลบางกลุ่มผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติได้นำเอาปัจจัยพื้นฐานซึ่งเป็นปัญหาในการปกครองมาใช้เป็นเครื่องมือปลุกปั่นให้ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ความร่วมมือในการแบ่งแยกดินแดนและการก่อความไม่สงบต่าง ๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเรื่อยมา บางครั้งก็มีความรุนแรงถึงขั้นการกบฏและการจลาจล รัฐบาลทุกสมัยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการปกครองชาวไทยมุสลิมดังกล่าวจึงได้กำหนดและดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสำคัญตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญคือการรักษาความเป็นปึกแผ่นมั่นคงภายใน และความเป็นเอกภาพของประเทศ แต่วิธีการดำเนินงานและการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายนั้นก็ขึ้นอยู่กับรัฐบาลแต่ละสมัย ระยะเวลา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

มาสู่ระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายในการปกครองตามหลัก 6 ประการของคณะราษฎรที่มุ่งรักษาความเป็นเอกราชตลอดกาลภายในประเทศให้ราษฎรมีความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจและการศึกษาอย่างเต็มที่ให้ได้รับสิทธิ เสรีภาพ อิศราภาพและความเสมอภาคกันทางกฎหมายซึ่งทั้งนี้ก็หมายรวมถึงชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยพร้อมกันนั้นรัฐสภาได้ออกกฎหมายเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ให้แก่ชาวไทยมุสลิมโดยยังคงให้บริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้กฎหมายอิสลามในคดีว่าด้วยครอบครัวและมรดกสำหรับบุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามตามเดิมโดยที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายทั่วไป นอกจากนี้รัฐยังเปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิมได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งด้วยต่อมาสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงแรกได้มีการประกาศใช้นโยบายรัฐนิยมซึ่งมีลักษณะแข็งกร้าวและเร่งรัดให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นคนไทยอย่างสิ้นเชิงโดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม จึงส่งผลให้ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยยิ่งขึ้น และกลายเป็นความฝังใจไม่ไว้วางใจรัฐบาลเกรงว่าการดำเนินงานต่าง ๆ ของรัฐบาลจะทำลายวัฒนธรรมและวิถีชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามของพวกตน ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้ยังคงมีอยู่ต่อมาแม้สิ้นสุดรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงแรกแล้วก็ตาม จึงยิ่งทำให้ปัญหาการปกครองชาวไทยมุสลิมซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ในช่วงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2482-2487) เป็นช่วงที่เกิดปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบต่อชีวิตและชุมชนมากที่สุด จนกระทั่งมีการก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของของมุสลิม เนื่องจากยุคที่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นผู้นำรัฐบาลครั้งแรกนั้นได้ประกาศนโยบายรัฐนิยมเพื่อสร้างชาติไทยให้เข้มแข็งและมีอารยธรรมเทียบมหาอำนาจของโลกจะได้ไม่ตกเป็นเมืองขึ้น โดยนโยบายดังกล่าวทำให้รัฐต้องเข้ามาบังคับและควบคุมการประพฤติปฏิบัติในชีวิต โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สร้าง “ชาตินิยมไทย” ขึ้นแล้วบังคับให้ทุกคนในเมืองไทยปฏิบัติและแสดงออกให้พร้อมเพรียงกัน ในขณะที่นั้นกล่าวได้ว่า ปัญหาหลักของความขัดแย้งนี้ได้แก่นโยบายและการปฏิบัติด้านลบของรัฐไทยที่ได้กระทำต่อชุมชนและคนมุสลิมภาคใต้ ซึ่งก็เป็นมูลเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การเรียกร้องความเป็นตัวของตัวเองในทางการเมืองการปกครองด้วย (สมัยนั้นศัพท์การเมืองว่า “แบ่งแยกดินแดน” ยังไม่เกิด) ในช่วงปี 2483-2490 ความไม่พอใจของชาวมุสลิมอันเนื่องมาจากนโยบายสร้างชาติภายใต้รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอยู่อย่างมาก

หัวใจของปัญหาอยู่ที่ลัทธิชาตินิยมไทยที่รัฐบาลปลุกระดมให้คนทั้งชาติต้องทำตัวให้เป็นไทยจึงจะถือว่ารักชาติ ในช่วงนั้นมีการออกกฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติตน เรียกว่า ประกาศ “รัฐนิยม” ออกมารวม 12 ฉบับ บังคับใช้ทั่วประเทศตั้งแต่เดือน

มิถุนายน 2482 ถึง มกราคม 2485 มีตั้งแต่การเรียกชื่อ ประเทศ สัญชาติ การเคารพธงชาติ เพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี ไปจนถึงเรื่องภาษา การแต่งกาย การทำกิจประจำวัน ฯลฯ ผลในทางปฏิบัติจากการบังคับใช้ของเจ้าหน้าที่ก็คือ ชาวมุสลิมถูกห้ามไม่ให้สวมหมวกแบบอิสลาม โสร่งก็ห้ามนุ่ง แต่ให้นุ่งกางเกง สวมเสื้อเชิ้ต ส่วนผู้หญิงก็ไม่ให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะอันเป็นธรรมเนียมของคนมุสลิม แต่เครื่องแต่งกายที่เป็นไทยนั้น แท้จริงแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งของตะวันตกในทศวรรษ 1940-1950 ทั้งสิ้น ส่วนเรื่องภาษาก็ห้ามใช้ภาษามลายู ส่วนชื่อที่ฟังไม่เป็นไทยก็ให้เปลี่ยน ที่หนักก็คือมีการจับและลงโทษปรับผู้ฝ่าฝืนรัฐนิยมมีการวิ่งไล่จับชาวบ้าน ทำร้ายทบตี ดึงตัวมาโรงพัก ผู้หญิงมลายูถูกดึงกระซอกผ้าโพกหัวทิ้ง กระทั่ง “ผู้กลับมาจากมักกะฮ์ใหม่ ๆ ใช้ผ้าสะระบันไม่ได้ (คือผ้าพันศีรษะพันไว้นอกหมวกกบิเยาะห์แสดงให้ทราบว่าเป็นหะยี) ที่นราธิวาส ตำรวจถอดออกจากหัวทำเป็นลูกตะกร้อเตะเสียก็มี แล้วจะไม่ให้เจ็บใจได้อย่างไร แม้คำที่ขายของในตลาดก็โดนตำรวจตีด้วยพานท้ายปืน เพราะเธอสวมเสื้ออาบาย่าและมีผ้าคลุมศีรษะ” เป็นต้น²⁴

นอกจากนี้ ศาสนาก็ต้องเป็นศาสนาพุทธศาสนาเดียวเท่านั้น ทางการห้ามชาวมลายูเรียกคัมภีร์อัล-กุรอาน รวมทั้งภาษามลายูและภาษาอาหรับ ซึ่งการห้ามดังกล่าวขัดต่อการปฏิบัติกิจทางศาสนาของชาวบ้าน ความไม่พอใจและความตึงเครียดเพิ่มทวีคูณขึ้นเมื่อรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6 ว่าด้วยครอบครัวและมรดก แทนที่การใช้กฎหมายอิสลามใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเคยใช้อยู่ก่อน ต่อมายังยกเลิกตำแหน่ง "ตะโตะยุติธรรม" ที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีมรดกและครอบครัวของคนมุสลิมไปด้วย การกระทำดังกล่าวนี้ของรัฐบาลได้ผลักดันให้ชาวมลายูมุสลิมใน 4 จังหวัดไม่มีทางออก นอกจากออกไปหาความยุติธรรมในอีกฝั่งของพรมแดนไทย นั่นคือพวกเขาไปให้ศาลศาสนาในรัฐไทรบุรี ปะลิส กลันตัน และตรังกานู ช่วยตัดสินปัญหาพิพาทในเรื่องดังกล่าวแทน นั่นคือการผลักดันให้เกิดการ "แยกดินแดน" ขึ้นในรัฐไทยเอง แต่ที่สำคัญต่อการเคลื่อนไหวของปัตตานีต่อมา คือการนำไปสู่การเลือกตั้ง "กอฎี" หรือ

²⁴ ความเห็นชาวบ้านจากสมัยนั้นในเฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร , การต่อต้านนโยบายรัฐบาลในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยการนำของ หะยีสุหลงอัลตุลกาเดร์ พ.ศ. 2482-2497 , วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2529 หน้า 30-31 , อ้างถึงใน สุภรา จันทร์ซิดฟ้า , สิ่งที่เห็นและเป็นไปใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ , นิตยสารสารคดี ปีที่ 20 ฉบับที่ 240 (กุมภาพันธ์ 2548) , หน้า 71-73 .

"ผู้พิพากษาศาลฎีกาครอบครัวและมรดก" โดยอิหม่ามหรือผู้ปกครองที่เป็นมุสลิมในเขตจังหวัดปัตตานี เนื่องจากปัตตานีไม่มีพรมแดนติดต่อกับรัฐมุสลิมในมลายูการเดินทางไปมาระหว่างปัตตานีกับรัฐมุสลิมในมลายูจึงไม่อาจทำได้เหมือนคนในจังหวัดมุสลิมอื่น ๆ คนที่ได้รับเลือกให้เป็น "กอฎี" อย่างเป็นทางการคือ อัจญ์สุหลง เนื่องจากเป็นที่ยกย่องและนับถืออย่างมากในหมู่คนมุสลิม ต่อมา การยกเลิกตำแหน่งโต๊ะโต๊ะยุติธรรมซึ่งนำไปสู่การตั้ง "กอฎี" นี้ ได้กลายเป็นปมเงื่อนไขใหญ่อันหนึ่งที่ทำให้อัจญ์สุหลงกลายเป็นหัวหน้าฝ่ายต่อต้านรัฐบาลไป

ข้อสังเกตสุดท้ายที่น่าสนใจก็คือ ตั้งแต่ปี 2486-2490 ไม่ปรากฏว่ามีสำนวนคดีศาสนาในศาล 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เลย ซึ่งมีนัยสำคัญคือแสดงว่าชาวมลายูมุสลิมภาคใต้ได้ประท้วงคว่ำบาตรปฎิเสธอำนาจศาลโดยไม่ต้องเดินขบวน เรียกร้องหรือร้องเรียน และแสดงว่าอำนาจศาลไทยไม่อาจบังคับจิตใจของคนมุสลิมได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาให้ถึงที่สุดแล้ว การใช้อำนาจอริปไตยยังต้องคำนึงถึงความคิดจิตใจและสำนึกของพลเมืองของตนด้วย ไม่เช่นนั้นอำนาจอริปไตยก็ไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไปได้เหมือนกัน และเมื่อถึงขั้นนั้นการกล่าวโทษว่าประชาชนไม่เคารพเชื่อฟังอำนาจรัฐก็ไร้ประโยชน์เช่นกัน และด้วยความคิดว่าด้วยชาติไทยและความเป็นไทยที่วางอยู่บนเชื้อชาติและศาสนาอันได้แก่พุทธศาสนาเป็นหลักนั้น คนชนชาติและเชื้อชาติอื่น ๆ ได้ถูกทำให้กลายเป็น "คนต่างชาติ" หรือคนต่างดาวไปทันที ลูกหลานคนจีนที่ไม่มีชื่อนามสกุลแบบไทย ต่างพากันเปลี่ยนและตั้งชื่อ-นามสกุลที่เป็นไทย แต่การขอมุกทำให้ผสมกลมกลืนแบบนี้ไม่อาจเกิดขึ้นในสี่จังหวัดภาคใต้ได้ เพราะคนส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายูเป็นเจ้าของที่มานานกว่านั่นเองจึงนำไปสู่การปะทะและความรุนแรงในสมัยรัฐธรรมนูญของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของชาวมลายู ฝ่ายรัฐไทยก็เริ่มสร้างเรื่อง "การแบ่งแยกดินแดน" ขึ้นมาเพื่อสร้างความชอบธรรมในการจัดการและปราบปรามคนเหล่านั้นในที่สุด

ต่อมาสมัยรัฐบาลพลเรือนช่วงนี้ประเทศต้องประสบปัญหาการเมืองภายในเนื่องจากความไม่ค่อยมีเสถียรภาพของรัฐบาล นอกจากนี้ยังต้องประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ต้องเผชิญปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดภาวะขาดแคลนข้าวและการถือราษฎรบังหลวงในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันพวกชาตินิยมมลายูก็ได้ทำการรณรงค์อย่างเดิมที่เพื่อเรียกร้องเอกราชในการปกครองตนเองของปัตตานี ด้วยความร่วมมือจากกลุ่มชาตินิยมในมลายาและสิงคโปร์พร้อมกับขอความช่วยเหลือจากองค์การสหประชาชาติ สถาบันและองค์กรระหว่างประเทศที่เป็นมุสลิมรวมทั้งอังกฤษซึ่งปกครองมลายาอยู่ในขณะนั้นด้วย ส่วนไทยยังมีปัญหาการเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สองโดยเป็นฝ่ายตรงข้ามกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งเป็นเสมือนชนก

ปักหลังไทยอยู่ในขณะนั้น และเนื่องจากสภาพการณ์เหล่านี้รวมทั้งการดำเนินนโยบายผิดพลาดในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงแรก ก็ทำให้รัฐบาลพลเรือนระยะนี้ต้องใช้นโยบายผ่อนปรนในการปกครองชาวไทยมุสลิมมากยิ่งขึ้น โดยได้แสดงให้เห็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวไทยมุสลิมอย่างจริงจังโดยมีการออกพระราชกฤษฎีกาและพระราชบัญญัติเพื่อช่วยเหลือชาวไทยมุสลิมติด ๆ กันถึง 3 ฉบับ คือ ใน พ.ศ. 2488 มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลามซึ่งส่งผลให้มีการตั้งจุฬาราชมนตรี อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นอกจากนี้ยังเน้นทัศนคติของรัฐบาลไทยตามที่ได้เคยเริ่มมาแล้วในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงแรก นั่นคือ ความต้องการให้ชาวไทยมุสลิมเป็นคนไทยเช่นเดียวกับคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศต่างกันเพียงแต่การนับถือศาสนาเท่านั้น ดังปรากฏจากการใช้คำว่า ประชาชนชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ซึ่งต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนเป็น คนไทยอิสลาม และชาวไทยมุสลิม ในที่สุดต่อมาใน พ.ศ. 2489 ได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล เป็นการให้สิทธิในเรื่องกฎหมายที่ถูกริครอบในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงแรกคืนให้แก่ชาวไทยมุสลิม และต่อมาใน พ.ศ. 2490 มีการออกพระราชบัญญัติมีสยิดอิสลามเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อยในการดูแล ทำนุบำรุงรักษาและป้องกันกรณีพิพาทเรื่องทรัพย์สินของมีสยิด นอกจากนี้รัฐบาลยังได้แต่งตั้งรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลให้เดินทางไปสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเดือดร้อนของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาปรับปรุงการปกครองในพื้นที่ดังกล่าวซึ่งปรากฏว่ารัฐบาลก็ได้ดำเนินการหลายประการ เช่น การย้ายข้าราชการที่ลือเลื่องร้ายแรงออกจากพื้นที่ การให้สอนภาษามลายูในระดับประถมและการปรับปรุงเศรษฐกิจ เป็นที่น่าสังเกตว่าในระหว่างที่รัฐบาลดำเนินการเพื่อผ่อนปรนในการปกครองชาวไทยมุสลิมอยู่นั้น พวกชาตินิยมมลายูก็ยังปรารถนาที่จะได้รับสิทธิในการปกครองตนเองมีการเรียกร้องการประท้วงและการก่อความต่าง ๆ จากพวกที่ต้องการแยกดินแดนซึ่งทำให้รัฐบาลต้องส่งกำลังไประงับเหตุการณ์เป็นเหตุให้รัฐบาลถูกโจมตีอย่างหนักจากหนังสือพิมพ์ไทยมลายาและสิงคโปร์ทำให้รัฐบาลต้องแก้ภาพจน์ด้วยการพยายามปรับปรุงการปกครองชาวไทยมุสลิมโดยเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไม่อาจดำเนินการแก้ไขปัญหาได้โดยตลอด สืบเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือการถูกบีบบังคับให้ออกจากการบริหารประเทศโดยฝ่ายที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากนั้นสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามช่วงที่สอง เนื่องจากรัฐบาลคงจะได้ตระหนักถึงผลเสียที่ได้รับจากการดำเนินนโยบายเร่งรัดชาวไทยมุสลิม

ให้เป็นคนไทยเร็วเกินไปในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงแรก จึงได้ดำเนินนโยบายผ่อนปรนต่อชาวไทยมุสลิมในช่วงที่สองนี้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการตั้งนายอับดุลลาหวังปูเต๊ะ ชาวไทยมุสลิมเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการนับเป็นชาวไทยมุสลิมคนแรกที่ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารประเทศในระดับรัฐมนตรี แต่รัฐบาลยังไม่ทันดำเนินการอย่างอื่นก็เกิดการกบฏครั้งใหญ่ขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมาใน พ.ศ. 2491 หรือกรณีกบฏดุซงญอ มีการปะทะกันระหว่างชาวไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของทางราชการ เป็นเหตุให้มีคนตายเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นการปะทะกันและการก่อความไม่สงบระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ อันเกิดจากความเข้าใจเชิงลบของเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่คิดและเชื่อว่าชาวบ้านซึ่งกำลังทำพิธีตักน้ำมนต์อยู่ยังคงกระพรวนน้ำกำลังช่อมุสลิมกันเพื่อก่อการกบฏ จึงเข้าไปทำการจับกุมนำไปสู่การปะทะต่อสู้กันต่อมาอีกหลายสิบชั่วโมง รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการไปตรวจสอบข้อเท็จจริงในสถานที่เกิดเหตุเพื่อหาทางแก้ไขปัญหานั้น ระหว่างนี้รัฐบาลต้องเผชิญปัญหาการอพยพเข้าไปมลายาของชาวไทยมุสลิมจำนวนมาก ซึ่งทำให้นายกรัฐมนตรีถึงกับต้องใช้วิธีกล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงชักชวนให้ชาวไทยมุสลิมกลับถิ่นฐานของตน แม้กระนั้นการอพยพก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ขณะที่รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดนและพยายามป้องกันมิให้ความช่วยเหลือจากมลายาไปถึงพวกแยกดินแดนอยู่นั้น รัฐบาลมลายาเองก็ต้องการความช่วยเหลือจากไทยในการปราบกองโจรจินคอมมิวนิสต์ซึ่งฝ่ายไทยก็ยินดีร่วมมือจึงประกาศแผนร่วมมือกันปราบกองโจรจินคอมมิวนิสต์ตามชายแดนอย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลมลายา และต่อมาก็ได้มีการประกาศภาวะฉุกเฉินขึ้นในบริเวณสี่จังหวัดภาคใต้ ซึ่งก็ทำให้รัฐบาลไทยถูกโจมตีจากหนังสือพิมพ์ของมลายาว่าไทยจะถือโอกาสปราบปรามชาวไทยมุสลิมที่กำลังเป็นกบฏต่อไทย ในที่สุดด้วยแรงกระตุ้นจากภายนอกดังกล่าวรวมทั้งภาวะตึงเครียดในพื้นที่ก็ทำให้รัฐบาลเร่งดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาในการปกครองทั้งทางด้านสิทธิเสมอภาคในการนับถือศาสนาอิสลามและการประกอบศาสนกิจ ด้านกฎหมาย การแต่งกาย การให้โอกาสทางการศึกษาระดับสูง การช่วยเหลือในการสร้างสุเหร่า และการเตรียมการสำหรับข้าราชการให้มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ โดยมีการตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ไรก็ตามความรู้สึกแปลกแยกและความต้องการแยกดินแดนของผู้นำไทยมุสลิมยังคงมีอยู่ต่อมาและแสดงให้เห็นเป็นครั้งคราว ซึ่งรัฐบาลก็ได้พยายามระงับเหตุการณ์ไม่ให้ลุกลามขยายตัวต่อไป

ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2500 ถึงวิกฤตการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2516 ในช่วงนี้ขบวนการแบ่งแยกดินแดนได้ทำการปลุกระดมชาวไทยมุสลิมให้เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยมากยิ่งขึ้นมีการรวบรวมเงินและอาวุธเพื่อเตรียมก่อการกบฏแต่ก็

ถูกรัฐบาลไทยปราบได้เสียก่อน ในตอนนี้เป็นที่สังเกตว่าความคิดที่จะรวมกับมลายาหรือมาเลเซียบางลงมาก โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลมาเลเซียได้ประกาศอย่างเป็นทางการไม่สนับสนุนให้มีการกระทำใด ๆ ที่จะเป็นการแทรกแซงการเมืองของไทย ปรากฏว่านอกจากรัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาขบวนการแยกดินแดนแล้ว รัฐบาลยังต้องมีปัญหากับกองโจรผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ซึ่งแม้มิได้มีเป้าหมายที่จะต่อสู้กับรัฐบาลไทยโดยตรง แต่ก็ได้ก่อให้เกิดความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยวิธีการปล้นสะดมชาวบ้าน บังคับขู่ขู่เงินเอาเงินและเสบียงอาหารจากพ่อค้านักธุรกิจในพื้นที่ ที่สำคัญคือรัฐบาลเกรงว่าพวกกองโจรจะนำความแตกต่างในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม ความรู้สึกแปลกแยก และความเดือดร้อนของชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติการของพวกตน ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงร่วมมือกับรัฐบาลมาเลเซียลงมือปฏิบัติการทางทหารเพื่อปราบกองโจรฯ ตามพรมแดนอย่างใกล้ชิดตลอดมา ²⁵

จากนโยบายของรัฐบาลในอดีตที่ผ่านมาเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่มีลักษณะที่ต้องการผสมผสานกลมกลืนชาวไทยมุสลิมให้มีความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทย โดยล้มตระหนักรูปว่าอาจเป็นการทำลายลักษณะเฉพาะของความเป็นมุสลิมไป ขณะเดียวกันก็มีบางช่วงที่มีลักษณะการประนีประนอมยอมรับและสนับสนุนลักษณะเฉพาะด้านศาสนา แต่ก็ก็เป็นเพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือลดความรุนแรงและความขัดแย้งเท่านั้น ปราศจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักการของศาสนาอิสลามในอันที่จะนำมาซึ่งการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม นอกจากนี้หากมีการเคลื่อนไหวที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงภายในและเอกภาพของประเทศแล้ว รัฐบาลก็จะมึนโยบายปราบปรามให้เหตุการณ์เข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว โดยการใช้ความรุนแรงตอบโต้ผู้กระทำผิดเรื่อยมาจนกระทั่ง ปัญหาชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาใหญ่ขึ้นอีกครั้งตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน (2550) ซึ่งมีเหตุการณ์การก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างกรณีการจับกุมบรรดาครูสอนศาสนาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2547 อาจเป็นการดำเนินนโยบายที่ดูประหนึ่งว่าเป็นการมุ่งแก้ปัญหาในทางการเมืองคือปัญหาการ "แบ่งแยกดินแดน" แต่เมื่อดูจากประวัติการปราบปรามและดำเนินนโยบายของรัฐไทยต่อปัญหาความไม่สงบในดินแดนดังกล่าวในอดีตที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าการจับกุมคนเหล่านั้นก็ไม่ต่างไปจากการกระทำของรัฐบาลในอดีตที่มุ่ง

²⁵ ปิยนาด นูนาค, นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2475-2516) , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2546) , หน้า 282-292.

สร้างความสงบให้เกิดขึ้นเป็นอันดับแรก เพื่อยืนยันว่าอำนาจรัฐนั้นยังเด็ดขาดและเข้มแข็งอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว และในที่สุดมาตรการปราบและจับกุมในขั้นสุดท้ายก็หนีไม่พ้นการบรรลุมุขหมายทางการเมืองที่เป็นเจตนารมณ์ของรัฐบาลเองอันไม่ใช่เจตนารมณ์ของประเทศชาติโดยรวมทั้งหมด นั่นคือเพื่อคงเสถียรภาพและความชอบธรรมของรัฐบาลเอาไว้เป็นสำคัญ ส่วนการแก้ปัญหาทางการเมืองของชุมชนในพื้นที่เหล่านั้นเป็นเรื่องราว²⁶

ง) การใช้ความรุนแรงในการป้องกันและปราบปราม

อาชญากรรม

ทั้งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 ต่างได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รับรองสิทธิของบุคคลในการที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างรวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรมทั้งยังรับรองหลักประกันที่ว่า บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา แต่ปัญหาที่พบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กลับไม่เป็นเช่นนั้น อาจด้วยเหตุที่พื้นที่ดังกล่าวตกอยู่ภายใต้การประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือการเกิดเหตุร้ายและอาชญากรรมรุนแรงอย่างต่อเนื่องมากมาย ทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติจำเป็นต้องเร่งแก้ไขปัญหาย่างเด็ดขาดชัดเจนอันก่อให้เกิดความรุนแรงหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนในที่สุด และจากสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมและนโยบายของภาครัฐต่อ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนให้เห็นได้ว่ารัฐบาลไทยยังคงยึดติดกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมด้วยความรุนแรง เพื่อหวังผลลัพธ์ที่รวดเร็ว ทำให้ละเลยการคำนึงถึงหลักการตามกฎหมาย หลักนิติธรรมและหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นจำเลย ผู้เสียหาย ทั้งนี้ ฝ่ายที่สนับสนุนให้ใช้ความรุนแรงเด็ดขาดในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม มักอ้างว่ากรณีที่คนร้ายยิงผู้บริสุทธิ์ หรือยิงเจ้าหน้าที่ หรือกรณีตำรวจถูกยิงตาย เหตุใดนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีการเคลื่อนไหวในเรื่องนี้บ้าง ส่วนฝ่ายที่เรียกร้องให้คำนึงถึงหลักการตามกฎหมายและหลักนิติธรรมก็แย้งว่าเป็นเหตุผลคนละเรื่อง เพราะคนร้ายที่ยิงผู้บริสุทธิ์หรือยิงตำรวจนั้นเป็นเรื่องที่กระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการอย่างเด็ดขาดก็นำตัวคนร้ายมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม เว้นแต่จะมีการต่อสู้ขัดขวางจนถึงขนาดต้องใช้สิทธิป้องกันตัวพอสมควรแก่เหตุ ตำรวจก็อาจยิงคนร้ายถึงตายได้ ดังนั้น จึงควรสร้างจุดสมดุลระหว่างหลักการป้องกันปราบปราม

²⁶ ศุภรา จันทร์ซิดฟ้า, สิ่งที่เห็นและเป็นไป ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้, อ่างแล้ว, หน้า

อาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ (crime control) กลับหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม (due process of law) และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนให้ไปด้วยกันได้ เนื่องจากหลักการดังกล่าว ไม่ได้มีความขัดแย้งกันแต่อย่างใด เพราะในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมนั้น จะต้องเป็นไปตามกฎหมาย หรือ the rule of law และเป็นไปตามหลักนิติธรรม หรือ due process of law ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวเป็นการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนแต่กรณีของประเทศไทย ดูเหมือนจะยังห่างไกลที่จะไปถึงจุดสมดุลดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่า แม้ระบบกฎหมายไทยทั้งรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่น ๆ จะได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างมากมาย แต่ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในชั้นการสืบสวนสอบสวนมักจะปรากฏว่ามีการซ้อม ทารุณกรรม หรือบีบบังคับรีดเอาข้อมูลจากผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาอยู่บ่อยครั้ง ทั้งที่ความรุนแรงไม่เคยจรรากเหง้าของปัญหาได้ เพราะความรุนแรงจะจัดการได้กับบุคคลเป็นรายคน แม้ว่าจะฆ่าผู้ร้ายนั้นทิ้งไป แต่ถ้าหากรากเหง้าของปัญหาเช่น เงื่อนไขแห่งความไม่ยุติธรรมยังคงมีอยู่ก็จะมีผู้ร้ายอีกหลายคนเกิดขึ้นตามมา และต่อให้ฆ่าคนไปอีกกี่ร้อยคนก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้น จึงควรมุ่งแก้ที่ต้นตอของปัญหาคือกำจัดเงื่อนไขแห่งความไม่เป็นธรรมหรือสร้างกระบวนการยุติธรรมให้เข้มแข็ง นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติเอื้ออาทรความสะดวกรวดเร็ว หรือบางครั้งทำตามอำเภอใจ หรือตามความเคยชิน โดยไม่คำนึงถึงกฎหมาย หรือไม่ให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนดังกล่าว หากเป็นการกระทำต่อผู้ร้ายจริง ๆ ก็อาจได้ผลตรงในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมแต่หากพลาดไปกระทำต่อผู้บริสุทธิ์เข้าก็จะเกิดผลเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม และการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็จะกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ การที่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกละเมิดสิทธิซึ่งนับวันมีแต่จะขยายวงกว้างขึ้น ทำให้การที่รัฐจะเอาชนะใจประชาชนในพื้นที่ให้หันมาให้ความร่วมมือกับรัฐไม่เป็นไปตามที่รัฐได้คาดหวัง นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อการจับตัวหรือผู้ต้องสงสัยโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนทำให้รัฐเสียมวลชนไปมากเพราะผู้ที่ถูกคุมขังย่อมมีญาติพี่น้องที่ได้รับผลกระทบอีกจำนวนมาก และจากสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ไม่ว่าจะเป็นก่อนการรัฐประหารหรือภายหลังการรัฐประหาร (19 กันยายน 2549) ในส่วนของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานการนำพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาใช้บังคับไม่มีความแตกต่าง ในขณะที่จำนวนผู้ถูกควบคุมตัวมีแนวโน้มจะสูงขึ้นและเหตุการณ์ความรุนแรงก็มีสถิติสูงขึ้น และอาจมีผลกระทบทำให้รัฐเสียมวลชนมากขึ้น และจากสภาพปัญหาการ

ละเมิดสิทธิมนุษยชนเฉพาะในส่วนที่เกิดจากปัจจัยภาครัฐพบว่านับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ยิ่งทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากขึ้นเช่น ขั้นตอนการค้นหรือการตั้งด่านตรวจ เมื่อมีเหตุสงสัยเจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจค้นจะใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นผู้ก่อเหตุเอง นอกจากนี้ยังมีการยึดเอกสารทางราชการ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน ใบขับขี่ เป็นต้น ในหลายกรณีไม่คืนให้กับผู้ถูกตรวจค้น สร้างความลำบากให้แก่ประชาชนในการดำรงชีวิต หรือขั้นการถูกควบคุมตัว ผู้ถูกควบคุมไม่ทราบรายละเอียดในคำร้องที่เจ้าหน้าที่ยื่นต่อศาลเมื่อครบกำหนดฝากยังไม่ปรากฏมีการสำเนาแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบ ในขณะที่เดียวกันญาติ หรือ ทนายความไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมในทันที หรือการกล่าวหาบุคคลผู้ต้องสงสัย การจับกุมตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 โดยไม่คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและบางกรณีกระทำเหมือนผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำผิด

4.4.1.3 แนวทางปรับปรุงแก้ไขกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปตาม

หลักนิติธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าปัญหาความเป็นธรรมในสังคมและกระบวนการยุติธรรม ถึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้ลดน้อยลง ทั้งยังเป็นเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงอย่างต่อเนื่องจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรมต่อไป สำหรับหลักนิติธรรมนั้น หมายความว่าถึง หลักการแห่งกฎหมายที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิและเสรีภาพแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ่มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหารราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้นไม่ว่าระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนต่อเอกชน ศาลยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดในการตัดสินข้อพิพาทนั้นตามกฎหมายของบ้านเมือง

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมก็คือ ความอ่อนแอของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นกลไกหลักในการบังคับใช้กฎหมายยังมีผลเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับความอ่อนแอของระบบกฎหมายและหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ในสังคมที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยหลักนิติธรรมหรือสังคมที่กฎหมายเป็นใหญ่ หลักนิติธรรมจึงมีความหมายเป็น 2 นัย กล่าวคือ กฎหมายต้องมีความเป็นธรรมคือ ต้องมีความชัดเจนแน่นอนและต้องสามารถจัดสรรสิทธิประโยชน์ของบุคคลอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้กฎหมาย

จะต้องบังคับใช้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยความสำคัญของหลักนิติธรรมนี้อาจกล่าวได้ว่า หลักนิติธรรมเป็นพื้นฐานของ "ธรรมาภิบาล" หรือ "การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี" (good governance) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมที่ยุติธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงพัฒนากระบวนการยุติธรรมอย่างจริงจัง เพราะกระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกสำคัญในการนำเอากฎหมายไปบังคับใช้ หากกระบวนการยุติธรรมสามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมก็ย่อมมีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเคารพในกฎหมายและหลักนิติธรรม ทำนองตรงข้าม หากกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพหรือบังคับใช้กฎหมายอย่างเลือกปฏิบัติหรือละเมิดสิทธิของบุคคลก็จะทำให้ประชาชนในสังคมเสื่อมความศรัทธาต่อกฎหมายและหลักนิติธรรม ดังนั้น ปัญหากระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักนิติธรรม ดังที่จะกล่าวต่อไป

ก) การปรับปรุงทัศนคติและการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าด้วยเหตุที่ระบบราชการไทยยังคงยึดติดกับแนวคิดที่ว่าข้าราชการที่ถูกส่งไปราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นราชการที่ไม่ดีและคล้ายกับเป็นการลงโทษข้าราชการนั้น ทำให้ข้าราชการที่ลงไปปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้รู้สึกไม่ดี ไม่เต็มใจที่จะไปทำหน้าที่ การปฏิบัติราชการจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ข้าราชการส่วนใหญ่ก็เป็นข้าราชการจากส่วนกลางหรือมาจากจังหวัดอื่นซึ่งไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิต ธรรมเนียมประเพณีของประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นภาคใต้ เจ้าหน้าที่มาจากต่างพื้นที่ต่างวัฒนธรรมจึงมีปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารกับคนในพื้นที่ คิดว่าไม่ใช่พวกเรามีอคติ ประกอบกับสถานการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้มุสลิมถูกจับตามองเป็นพิเศษจากเจ้าหน้าที่รัฐ คำว่ามุสลิมหัวรุนแรงกลุ่มก่อการร้ายมุสลิมยังคงฝังรากลึกอยู่ในความเชื่อของคนส่วนใหญ่ จึงทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านและปฏิเสธ การทำความเข้าใจและรับรู้ความเป็นจริงตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นำมาซึ่งความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนทำให้เกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจกัน ประชาชนปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ และรู้สึกไม่เป็นมิตร ดังนั้น ควรอย่างยิ่งที่ต้องมีการปรับปรุงทัศนคติและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐดังเช่นที่รัชกาลที่ 6 ได้ทรงตระหนักและยึดเป็นนโยบายหลักในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ และทำให้เกิดความสงบสุขในประเทศ

สำหรับการปรับปรุงทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นก่อนอื่นต้องยอมรับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามและปัตตานีเสียก่อน เพื่อให้ตระหนักว่าในอดีตของความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางอำนาจส่วนกลางที่กรุงเทพฯ กับที่เมืองปัตตานีนั้น เคยมีประวัติของการต่อสู้กัน จนสุดท้ายเมื่อเกิดรัฐประชาชาติสยามขึ้นจึงนำเอาดินแดนปัตตานีเข้ามาเป็นหัวเมืองปักษ์ใต้ซึ่งก็ทำให้สถานะของความเป็น "รัฐปัตตานี" ได้สิ้นสุดลงโดยปริยาย ซึ่งสถานะของความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์เช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่ควรจะปฏิเสธ เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปเมื่อมีการกำเนิดของรัฐประชาชาติขึ้น ก็มักจะมีการนำเอาดินแดนที่อยู่ชายขอบ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐตน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมกับพื้นที่หลักในส่วนอื่นของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการยอมรับสถานะทางประวัติศาสตร์เช่นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพราะการปฏิเสธประวัติศาสตร์ด้วยเหตุผลของลัทธิชาตินิยมจะยิ่งทำให้เกิดความไม่รู้และไม่เข้าใจเพิ่มมากขึ้น ประการที่สองเจ้าหน้าที่รัฐต้องยอมรับความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมมลายูและศาสนาอิสลาม โดยต้องยอมรับว่า ความแตกต่างเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะรัฐสมัยใหม่ทั้งหลายต่างก็มีความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบความเป็นจริงของความเป็นรัฐเดี่ยว ในทางวัฒนธรรมน่าจะเป็นไปได้ยากในโลกปัจจุบัน ซึ่งในกรณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลักษณะทางวัฒนธรรมมีความเป็นสังคมมุสลิมและมีความเป็นวัฒนธรรมมลายูอยู่มาก สภาพเช่นนี้เป็นผลผลิตโดยตรงของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์สังคมของพื้นที่ดังกล่าว ปัญหาจึงมิใช่ว่ารัฐไทยจะต้องทำให้เกิดสภาพรัฐวัฒนธรรมเดียว หากแต่การยอมรับความแตกต่าง น่าจะเป็นทางออกของแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งยอมรับว่าเอกภาพสามารถเกิดขึ้นได้จากความต่าง ไม่ใช่จะต้องเป็นผลจากความเหมือนเท่านั้น ประการที่สาม เจ้าหน้าที่ของรัฐควรนำศาสนามาเป็นหลักในการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาเนื่องจากสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเกาะเกี่ยวกับภายในด้วยเรื่องของศาสนาอิสลามและดังที่กล่าวกันโดยทั่วไปคืออิสลามเป็นทั้งศาสนาและวิถีชีวิตควบคู่กันไป ความเคารพและความเชื่อในทางศาสนาจึงเป็นพลังสำคัญทางสังคม ดังนั้นจึงควรที่ข้าราชการในพื้นที่จะต้องให้ความสนใจกับศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งต้องระลึกดีว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในอันที่จะให้การสนับสนุนทุกศาสนา ด้วยการให้เกียรติและความเคารพเสมอกัน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ต้องได้รับการอบรมให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม และเรียนรู้หลักการของศาสนาอิสลามพอสมควร การส่งข้าราชการไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ดังกล่าว จึงควรที่จะเสริมสร้างให้ข้าราชการเหล่านั้นตระหนักถึงความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมดังเช่นที่ใน

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ออก "สมุดคู่มือสำหรับข้าราชการ กระทรวงมหาดไทยที่รับราชการในมณฑลซึ่งมีพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2466" เป็นแนวทางในอดีต และประการสุดท้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐควรเข้าถึงและสร้างความไว้วางใจ ความมั่นใจแก่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้ การปฏิรูประบบราชการทั้งพลเรือน ตำรวจ และทหาร ในพื้นที่ภาคใต้จึงเป็นประเด็นสำคัญในเรื่องนี้และด้วยสถานการณ์ความรุนแรงร้ายวันที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลโดยตรงต่อขวัญและกำลังใจของประชาชน กระทั่งเกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม ความไม่ปลอดภัยและความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน จึงเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่จะต้องเร่งฟื้นกลับคืนมาให้ได้ เพราะหากรัฐสามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนภายในรัฐได้อย่างจริงจังแล้ว การทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อรัฐก็ไม่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญแต่อย่างใด แต่หากสถานการณ์ความรุนแรงยังคงดำเนินต่อไป และเกิดในความรู้สึกในหมู่ประชาชนว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองได้แล้วก็จะยิ่งทำให้สถานการณ์ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น และอาจเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ประชาชนต้องเห็น ไปเป็นแนวร่วมกับฝ่ายที่ก่อความรุนแรง

ทั้งนี้ สำหรับการบริหารงานบุคคลของส่วนราชการควรให้ความสำคัญในการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ควรจะมีกรณีโยกย้ายเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้บ่อยเกินไปทำให้ประชาชนไม่คุ้นชินและรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่เป็นคนแปลกหน้า ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวง สร้างขวัญกำลังใจและความภาคภูมิใจให้กับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น การให้รางวัลแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีและได้รับการยอมรับจากประชาชน ทางตรงกันข้ามต้องเร่งดำเนินการสอบสวนและลงโทษเจ้าหน้าที่ประพฤติมิชอบและโยกย้ายออกนอกพื้นที่โดยเร็วที่สุด และในส่วนของงานปฏิบัติงานนั้นควรมีการกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ยอมรับความแตกต่างโดยนับเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นไทยเช่นเดียวกับที่ยอมรับคนพหุเชื้อชาติจีนชื่อจีนว่าเป็นไทย ระบบราชการหรือหน่วยงานรัฐจะต้องเคารพวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ไม่เอาวัฒนธรรมจากส่วนกลาง (ไม่ว่าภาษาเครื่องแต่งกาย พิธีกรรมแบบพุทธ ตลอดจนแบบแผนการศึกษา และวิถีการบริโภค) มาเป็นมาตรฐานเดียว รวมทั้งการให้หลักประกันทางด้านความยุติธรรมและสวัสดิภาพแก่ประชาชน เพื่อให้ความมั่นใจว่าพวกเขาไม่ใช่พลเมืองชั้นสองหรือมาอาศัยแผ่นดินไทยเพื่อความเข้าใจที่ดี ความเป็นมิตร ความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดภาคใต้ระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

ข) การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้รวดเร็ว โปร่งใส

และเป็นธรรม

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาจากความไม่เป็นธรรมที่ประชาชนในพื้นที่ พร้อมกับปัญหากระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมและหลักนิติธรรมต้องยอมรับว่า กระบวนการยุติธรรมที่มีต่อปัญหาที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งซึ่งในสถานการณ์ที่มีความอ่อนไหวเปราะบาง และมีความแตกต่างและขัดแย้งทางสังคมสูงเช่นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมยังต้องมีความเคร่งครัดต่อมาตรฐานการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ และยิ่งต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามหลักมนุษยชนมากขึ้น เพื่อป้องกันมิให้มีการแทรกแซงจากบุคคลที่สามมาสร้างเงื่อนไขความไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชนให้เกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน

ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้วว่า สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ขาดประสิทธิภาพในการทำงานให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมไม่แตกต่างจากปัญหาที่จังหวัดอื่น ๆ ประสบ ได้แก่ การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การอุ้ม การฆ่าตัดตอนที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด การรีดขานหลักฐานจากผู้กระทำผิด การไม่คืนของกลาง การไม่ได้รับความช่วยเหลือในการประกันตัวในกรณีที่ยากจน การตรวจค้นจับกุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบและความรุนแรงตามมา นอกจากนี้เหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่นปัญหาด้านระบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมที่ขาดเอกภาพ ขาดความต่อเนื่องเชื่อมโยง ความเป็นระบบราชการและแบบแผนที่ไม่อาจดำเนินกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับการเข้าถึงและใช้บริการของกระบวนการยุติธรรมต้องผ่านนักกฎหมาย ใช้ทุนทรัพย์ในการต่อสู้คดี จึงยิ่งทำให้ประชาชนพึงไปอาจเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ยากจึงควรมีการสนับสนุนการให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ การมีทนายความมาช่วยเหลือ เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดการนำเทคโนโลยีและวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ เพื่อช่วยสนับสนุนการแสวงหาพยานหลักฐานไม่ทันต่อการนำมาใช้งาน ทำให้เจ้าหน้าที่มุ่งแสวงหาพยานหลักฐานจากพยานบุคคล หรือรีดเอาจากผู้ต้องสงสัยด้วยวิธีการที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพและไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม ทั้งการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา การขัดของกลาง เป็นต้น ทำให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขาดประสิทธิภาพในการให้บริการพื้นฐานด้านความยุติธรรมตามหลักนิติธรรมแก่ประชาชน และเกิดวิกฤตศรัทธาของประชาชนต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรม ขาดความเชื่อมั่นในระบบการบังคับใช้กฎหมายและกลไกการดำเนินงาน

ของรัฐ บางส่วนเรียกร้องหาความยุติธรรมแก่ญาติพี่น้องโดยวิธีการแก้แค้นเจ้าหน้าที่รัฐ²⁷ ซึ่งยิ่งทำให้เกิดความหวาดระแวงกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนมากขึ้น เนื่องจากแม้ชาวบ้านจะไม่เห็นด้วยกับผู้ที่ก่อความไม่สงบ แต่หากรัฐไม่ได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีไว้กับชุมชน ชาวบ้านก็ย่อมรู้สึกไม่ไว้วางใจและไม่กล้าจะมาเป็นพยานหรือชี้เบาะแสให้ จึงทำให้คดีที่เข้าสู่ชั้นการพิจารณาของศาลขาดพยานหลักฐานที่มีน้ำหนัก ไม่อาจนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้

สำหรับปัญหาทางด้านกฎหมายเห็นได้ว่า การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัดและยุติธรรม มีความเหมาะสมและเพียงพอแล้ว และประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ต้องการใช้กฎอัยการศึก หรือพระราชบัญญัติการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพียงแต่ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการถูกต้องเหมาะสมตามหลักนิติธรรมและไม่สร้างเงื่อนไขใด ๆ เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันความเข้มแข็งของชุมชนและความไว้วางใจรัฐจะช่วยให้การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพในการหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ โดยอาจใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกหลายรูปแบบมาร่วมสนับสนุนแนวทางการแก้ไข ต้องทำให้การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักนิติธรรม เพื่อลดทอนเงื่อนไขที่เห็นว่าอาจนำไปสู่ความรุนแรงตามมา

แนวทางการแก้ไขปัญหาคกระบวนการยุติธรรมให้สามารถอำนวยความสะดวกเป็นธรรมแก่ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม แนวทางหนึ่งที่ควรนำมาใช้คือหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือในขั้นตอนการดำเนินการ ควรมีการสืบสวน ตรวจสอบ รวบรวม พยานหลักฐานก่อนการเชิญตัวผู้ต้องสงสัย ตามหลักนิติธรรมภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย โดยพนักงานสอบสวนต้องพัฒนาวิธีการสืบสวนสอบสวนที่มีประสิทธิภาพและยุติการใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งเสริมการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนให้โปร่งใส สร้างความเป็นธรรมให้ทุกฝ่ายให้ได้รับสิทธิและการปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมการใช้หลักนิติธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ เคารพหลักสิทธิมนุษยชนและเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม และในส่วนของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ตลอดจนการประกาศใช้กฎอัยการศึกที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และ

²⁷ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (สุรัชย์ หวันแก้ว บรรณาธิการ) , ยุติไฟใต้ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550) , หน้า 63- 65 .

กระบวนการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา นั้น เห็นว่า ควรมีการทบทวนผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการนำพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาใช้บังคับ เนื่องจากพระราชกำหนดฯ ที่ใช้มาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบัน ยังขาดระบบการตรวจสอบความโปร่งใสและการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีบทบัญญัติยกเว้นการรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการละเมิดต่อประชาชน ที่ผ่านมามีการใช้อำนาจเกินขอบเขต โดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อและการใช้พระราชกำหนดฯ ที่ผ่านมาก็ไม่สามารถลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ควรยึดการดำเนินการตามกฎหมายเป็นหลัก สามารถแยกแยะประชาชนที่บริสุทธิ์ออกจากผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด โดยดำเนินการตามกฎหมายอย่างเข้มงวดกับผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด และต้องไม่เหมารวมผู้บริสุทธิ์ให้ต้องถูกจับกุมและตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่รอบคอบและเลือกปฏิบัติ ต้องไม่ปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยเสมือนเช่นว่าเป็นผู้กระทำความผิด ขจัดอคติทางเชื้อชาติหรือความเชื่อทางศาสนาอันอาจเกิดขึ้นจากแรงกดดัน การขู่ข่มของกลุ่มที่ไม่หวังดีที่ต้องการสร้างความแตกแยกในพื้นที่และในสังคมไทย รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและสาธารณชนในพื้นที่เข้าใจถึงกฎระเบียบในการเข้าเยี่ยม การดำเนินการซักถามสอบสวน โดยหน่วยงานที่บังคับใช้ต้องสามารถอธิบายถึงขอบเขตการใช้อำนาจการสอบสวนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งญาติของผู้ต้องหา เพื่อลดเงื่อนไขการชุมนุมปิดถนนประท้วงการจับกุมอำนาจของพระราชกำหนดฯ ดังที่เคยเกิดขึ้นในหลายกรณี หรือการใช้ความรุนแรงตอบโต้เจ้าหน้าที่

นอกจากนี้จากสภาพปัญหาที่มีความรุนแรงซับซ้อนและปริมาณคดีมากกว่าปัญหาอาชญากรรมในภาคอื่น จึงควรใช้หลักนิติวิทยาศาสตร์เพื่อการดำเนินการสืบสวนสอบสวนและเชิญตัวผู้ต้องสงสัยมาซักถามเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องส่งเสริมศักยภาพในการทำงานของหน่วยงานด้วยนิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่เก็บรวบรวมพยานหลักฐานและตรวจพิสูจน์ได้อย่างทันทั่วถึง รวมทั้งสามารถประสานความร่วมมือจากหน่วยงานด้านความมั่นคงและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทุกฝ่ายเต็มที่ รวมทั้งพัฒนาแนวทาง มาตรการอื่น ๆ ในการดำเนินคดีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการดำเนินการ เพิ่มประสิทธิภาพและขยายบทบาทดาโต๊ะยุติธรรมในด้านงานยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท การให้การช่วยเหลือด้านกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นและการเป็นที่ปรึกษาด้านงานยุติธรรมแก่หน่วยงานภาครัฐและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตลอดจนเสริมสร้างให้ชุมชนมีความรู้

ความเข้าใจทางด้านกฎหมาย ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม การบริหารจัดการคดี การไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท เพื่อเป็นเครือข่ายรับเรื่องราวร้องทุกข์ ปรีกษาและแก้ไขปัญหาด้านงานยุติธรรมเบื้องต้น พร้อมทั้งเป็นผู้แทนของกระบวนการยุติธรรมในการสื่อสารสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน เป็นต้น

ค) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายและผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้รับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 39 ที่ว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ วรรคสองกำหนดว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด วรรคสามกำหนดว่า ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ นอกจากนี้ยังได้บัญญัติรับรองในมาตรา 40 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่างๆเช่นสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นต้น นอกจากนี้ในทางปฏิบัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ยังได้บัญญัติรับรองถึงวิธีการ ขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความเคารพในสิทธิเสรีภาพของทั้งผู้ต้องหาและผู้เสียหาย เช่น การแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย การปฏิบัติต่อผู้ต้องหา ในขั้นตอนการตรวจค้น จับกุม รวมทั้งสิทธิของผู้ต้องหา จำเลยและผู้เสียหายในการตรวจดูเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ในชั้นการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งสิทธิ

เสรีภาพเหล่านี้ก็สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม และยังได้บัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 อีกด้วย

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและความยุติธรรมเป็นปัญหาสำคัญยิ่งในมุมมองของประชาชนในพื้นที่ ทั้งยังเป็นแรงผลักดันสำคัญที่จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ รุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าจากนโยบายของรัฐในการปราบปรามผู้กระทำความผิด การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่ถูกต้อง ทำให้สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตลอดจนสิทธิเสรีภาพการช่วยเหลือเยียวยาแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายถูกละเลยไปโดยปริยาย ประกอบกับรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมไม่ได้รับความสำคัญเท่ากับกฎอัยการศึกและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ซึ่งเจ้าหน้าที่ถือว่าด้วยสถานการณ์ที่รุนแรงและการมีกฎหมายเฉพาะขึ้นมาแก้ไขปัญหานี้ ความจำเป็นในการควบคุมสถานการณ์และแก้ไขปัญหาความรุนแรงมีความสำคัญมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้มีการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จนั้นนำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา จำเลย และผู้เสียหาย มีการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับการเคารพสิทธิมนุษยชน การวิสามัญฆาตกรรม ตลอดจนการควบคุมตัวบุคคลแบบเหวี่ยงแหเพื่อนำตัวมาสอบสวนซึ่งจำนวนหนึ่งเป็นเหยื่อหรือผู้บริสุทธิ์ ทำให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่เพราะกลัวตนเองจะเดือดร้อน ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

ทั้งนี้สำหรับปัญหาด้านสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้ต้องหาและจำเลยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม หรือผู้ต้องหาและจำเลยไม่ได้รับการประกันตัวตามสิทธิเนื่องจากเจ้าหน้าที่คัดค้านการประกันตัว ในขณะที่เดียวกันจำนวนไม่น้อยที่ขาดหลักทรัพย์ในการประกันการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาชญากรรมยังขาดประสิทธิภาพและไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน การเลือกปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมระหว่างประชาชนที่กระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิด เป็นต้น

4.4.1.4 แนวทางปฏิบัติในการนำหลักสิทธิมนุษยชนในอิสลามมาแก้ไขปัญหาคำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยคือ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แก่

นราธิวาส ยะลา ปัตตานี รวมทั้งสตูล ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่มีอัตลักษณ์และการปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ มุสลิมมีความผูกพันกับศาสนามาก ประกอบกับความแตกต่างด้านเชื้อสายชาติพันธุ์ที่ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายู จึงส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับประชาชนจังหวัดอื่น ๆ ที่ดูเหมือนว่าจะขาดโอกาสที่จะได้รับสิทธิของการเป็นคนไทย เนื่องจากรัฐในอดีตรวมทั้งประชาชนในจังหวัดอื่น ๆ ต่างมองความแตกต่างที่เกิดขึ้นเป็นความแตกแยกมีการแบ่งพวกเขา และพวกเราเกิดขึ้น ทั้งที่ความเป็นจริงประชาชนทุกคนบนแผ่นดินไทยต่างก็เป็นคนไทยด้วยกันทั้งสิ้น และด้วยความคิดของการไม่ยอมรับไม่เข้าใจความแตกต่างที่ฝังรากลึกนี้ ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนในพื้นที่ เกิดการเลือกปฏิบัติต่อประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม จนทำให้คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ และไม่ยอมรับในความแตกต่างทางด้านศาสนา ทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ควรใช้นโยบายเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ซึ่งส่วนสำคัญที่จำเป็นต้องทำเป็นอันดับแรกคือ การเข้าใจ และเข้าถึงหลักศาสนา หลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม รวมทั้งความคิด ปรัชญา ตลอดจนการดำเนินชีวิตของมุสลิม ซึ่งใน 4 จังหวัดภาคใต้คือ นราธิวาส ยะลา ปัตตานี สตูล และบางส่วนของจังหวัดสงขลามีคนไทยมุสลิมในสัดส่วนที่สูงถึง 70 – 80% (แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุใดจึงไม่มีปัญหาการก่อการร้ายในจังหวัดสตูล ²⁸) ดังนั้น การทำความเข้าใจหลักศาสนาอิสลาม ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของประชาชนนั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินนโยบายการเข้าใจและเข้าถึงประชาชนของรัฐบาล ดังปรากฏและได้กระทำมาแล้วตามพระบรมราโชบายของรัชกาลที่ 6 แต่รัฐบาลยุคต่อมากลับละเลยจนกระทั่งกลายเป็นความคับแค้นใจของคนไทยมุสลิมในพื้นที่และเป็นปัญหาจนถึงทุกวันนี้

ทั้งนี้ หากได้ทำความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และความคิดความเชื่อของมุสลิมแล้ว การแก้ไขปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ปัญหาความไม่ยุติธรรม และการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ ก็อาจลดน้อยลงได้ หากมีการนำหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย

²⁸ อรุณ พร้อมเทพ ,เอกสารคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม เรื่อง วิเคราะห์สถานการณ์ภาคใต้ : ในกรอบความคิดว่าเราจะทำอย่างไรกันดี? , หน้า 1 – 15.

มุสลิมมาผสมผสานกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการกำหนดนโยบายของรัฐ นอกจากนี้ การเรียนรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในอิสลามแล้วจะเข้าใจได้เป็นอย่างดีว่า เหตุใดปัญหาความไม่เป็นธรรมและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่ง จะเป็นปัญหาธรรมดาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยกลับกลายมาเป็นปัญหาสำคัญใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ก็เนื่องจากศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง อิสลาม เห็นว่ามนุษย์ที่ตนถูกสร้างขึ้น โดยพระเจ้า (อัลลอฮ์ (ช.บ.)) มนุษย์ทุกคนจึงมีคุณค่าความเป็น มนุษย์เท่าเทียมกัน ไม่มีสิทธิพิเศษใด ๆ ในหมู่มนุษย์ด้วยกัน นอกจากคุณงามความดีของ และ สำหรับทัศนะของอิสลามเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับต่างศาสนิกนั้น ได้มีบัญญัติไว้ใน คัมภีร์อัล-กุรอาน เช่นที่ว่า “ อัลลอฮ์มิได้ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่ไม่ได้ต่อต้าน เจ้าในเรื่องศาสนา และพวกเจ้ามิได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้า ในการที่พวก เจ้าจะทำความดีแก่พวกเขา และให้ความยุติธรรมแก่พวกเขา แท้จริง อัลลอฮ์ทรงรักผู้มีความ ยุติธรรม ” (ซูเราะฮ์อัลมุนตะฮินนะฮ์ : 8) จากโครงการข้างต้นพบว่า อัลลอฮ์ (ช.บ.) ใช้ ผู้ศรัทธาทำความดีต่อชนต่างศาสนิก ไม่ว่าจะเป็นการผูกมิตรไมตรี ให้ความช่วยเหลือต่อกัน และให้ความยุติธรรมซึ่งกันและกัน ตราบใดที่เขาเหล่านั้นมิได้ละเมิดสิทธิและขับไล่ผู้ศรัทธา โดยท่านศาสดามูฮัมหมัด (ช.ล.) เป็นแบบอย่างของการทำความดีต่อชนต่างศาสนิก ดังรายงาน จากอบูอูบัยด์ ในหนังสือ al-Amwal หน้า 613 (quoted in al-Qardhawi , 1994 : 2/275) ว่า “ ท่านบีเคยบรีจากท่านแก่ญาติผู้ตายชาวฮิวในขณะที่ท่านเดินผ่าน” อีกรายงานหนึ่งโดย มูฮัมหมัด บิน อัลหะซัน กล่าวไว้ในหนังสือ Sart al- Sair เล่ม 1 หน้า 144 (quoted in al-Qardhawi , 1994 : 2/274) ว่า “ ท่านศาสดาเคยบรีจากแก่คนยากจนชาวมุชริกีนมักกะฮ์ (ผู้บูชาเทวรูป) ”

นอกจากนี้อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ตรัสอีกว่า “ หาเป็นหน้าที่ของ เจ้าไม่ ในการแนะนำพวกเขาให้เกิดศรัทธา แต่ทว่าอัลลอฮ์ต่างหากที่จะแนะนำใครก็ได้ที่ พระองค์ทรงประสงค์ สิ่งดีใด ๆ ที่พวกเขาบรีจากไปก็ย่อมได้แก่ตัวของเจ้าเอง และพวกเจ้าจะ ไม่บรีจากสิ่งใด นอกจากเพื่อแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์เท่านั้น และสิ่งดีใด ๆ ที่พวก เจ้าบรีจากไปมันจะถูกตอบแทนโดยครบถ้วนแก่พวกเจ้า และพวกเจ้าจะไม่ถูกอยุติธรรม ” (ซูเราะฮ์อัล-บะกอเราะฮ์ : 272) จากโครงการข้างต้นพบว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ให้มุสลิมบรีจาก ท่านแก่ทุกคนไม่ว่าจะเป็นมุสลิมด้วยกัน หรือต่างศาสนิก เพราะโครงการนี้ อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ ประทานเพื่อปรามแก่สหายของท่านศาสดาบางคน ซึ่งก่อนเข้ารับศาสนาอิสลามเขาต่างบรีจาก ซึ่งกันและกันแต่หลังจากเข้ารับอิสลามแล้ว กลับไม่บรีจากและห้ามปรามคนอื่นบรีจากแก่ ต่างศาสนิก ดังนั้น อัลลอฮ์ (ช.บ.) จึงได้ประทานโครงการนี้เพื่อจะบอกแก่บรรดาผู้ศรัทธาว่า

การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและอิสลามไม่สนับสนุน และเงื่อนไขสำคัญของการบริจาคคือต้องบริจาคด้วยความบริสุทธิ์ใจเท่านั้น²⁹ จากที่ได้กล่าวมานี้ จึงกล่าวได้ว่าหากสังคมมีความเข้าใจที่ถูกต้องเข้าถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้ และนำสิ่งที่เรียนรู้นี้มาปรับใช้กับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม การให้ความเป็นธรรมต่อคนไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็น่าจะเบาบางและหมดไปในที่สุด

ก) สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรม

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทั้งในส่วนของผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้เสียหาย ล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่างก็มีการรับรองไว้อย่างชัดเจน ส่วนของศาสนาอิสลามเองก็ยอมรับและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และสำหรับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมตามหลักศาสนาอิสลามสะท้อนได้จากบทบัญญัติในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 เช่น มาตรา 20 ที่ว่า บุคคลจะต้องไม่ถูกจับกุม เนรเทศ ลงโทษ หรือถูกจำกัดอิสรภาพ จนกว่าจะมีหลักฐานที่แน่ชัดตามกฎหมาย และเขาจะต้องไม่ได้รับการทรมานทั้งทางร่างกาย และจิตใจ และการกระทำการรุนแรงใด ๆ ที่ขัดต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเขา ... หรือ มาตรา 21 ที่ว่า การจับบุคคลเป็นตัวประกัน ไม่ว่าจะโดยวิธีการใดหรือเหตุผลใดก็ตามถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น สำหรับสิทธิเสรีภาพในทางการเมือง การปกครองเอง อิสลามก็ให้ความสำคัญโดยเฉพาะเรื่องความเสมอภาคที่อิสลามรับรองว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน และความเท่าเทียมกันในทัศนะของอิสลามมีอยู่แม้กระทั่งระหว่างผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ดังนั้น หากผู้ปกครองปกครองโดยฝ่าฝืนกฎหมายหรือข่มเหงประชาชนผู้ที่อยู่ใต้การปกครองก็สามารถเรียกร้องและคัดค้านการกระทำดังกล่าวได้ เรื่องความยุติธรรมอิสลามจึงเป็นเรื่องสำคัญที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) มุสลิมจึงมีความผูกพันกับความเชื่อ

²⁹ เก็บความจากอับดุลชะกูร์ บินฮาฟิอีย์ (อับดุลสุโก ดินอะ), เพื่อสมานฉันท์แห่งชาติ อย่างถาวรในมุมมองอุซตาด , www.Thaingo.com , 25 ส.ค. 2548 , อ้างถึงใน สุริชัย หวันแก้ว (บรรณาธิการ) , ยุติไฟใต้ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2550), หน้า 12 – 15.

เรื่องความถูกต้องเป็นธรรม ดังนั้น หากกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดภาคใต้ไม่ว่าจะเป็น การตรวจค้น จับกุม การสืบสวน สอบสวน ตลอดจนการดำเนินคดีเป็นไปอย่างเป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักปฏิบัติและหลักคำสอนของอิสลามแล้ว ย่อมทำให้คนไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้เกิดความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐและกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ทั้งนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษากรณีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่างๆ ที่อาจมีการปฏิบัติที่ขัดต่อหลัก คำสอนของศาสนาอิสลามทำให้คนไทยมุสลิมไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนับ ถิ่นศาสนาและการปฏิบัติตามความเชื่อถือของตนตามรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความ เข้าใจ การปฏิบัติที่ถูกต้อง และการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมอย่างแท้จริง ดังนี้

1) กรณีการตรวจค้นบ้านของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหา เป็น ที่รับรองไว้โดยชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วว่า การตรวจค้นในบ้าน ที่พักอาศัยอันเป็นที่โรฮฺวานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีหมายค้นของศาล โดยการตรวจค้น เจ้าพนักงานต้องกระทำด้วยความสุภาพเรียบร้อย ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของบ้านหรือ ผู้ที่ครอบครองบ้านนั้น ๆ ด้วย การตรวจค้นจะทำให้เกิดความไม่เรียบร้อย เลอะเทอะ หรือ ความเสียหายไม่ได้ และการตรวจค้นก็ต้องทำในเวลากลางวันก่อนพระอาทิตย์ตกเท่านั้น เว้นแต่มีการค้นตั้งแต่กลางวันแล้วตรวจค้นไม่แล้วเสร็จจึงอาจตรวจค้นต่อไปได้ แต่สำหรับ มุสลิมแล้วบทบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นเพียงมาตรฐานกลางเท่านั้น ยังคงมีมารยาทที่พึง กระทำและทราบเกี่ยวกับการค้นในบ้านของมุสลิมอีกมาก เช่น การที่เจ้าพนักงานตำรวจสวม รองเท้าเข้าไปในบ้านของมุสลิมเพื่อขอตรวจค้นโดยไม่ถอดรองเท้าไว้ด้านนอก สิ่งนี้อาจดูเป็น เรื่องปกติทั่วไป แต่สำหรับมุสลิมถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เนื่องจากบ้านถือเป็นสถานที่หนึ่งที่ มุสลิมใช้ทำการละหมาดวันละ 5 เวลา ซึ่งการละหมาดก็ข้อกำหนดว่าจะต้องทำในสถานที่ที่ สะอาด มุสลิมจึงให้ความสำคัญกับความสะอาดภายในบ้านมาก การที่เจ้าพนักงานตำรวจสวม รองเท้าเข้ามาในบ้าน จึงเหมือนกับเป็นการดูถูกเหยียดหยามสถานที่ที่ใช้ทำการละหมาดด้วย ทำให้เจ้าของและผู้อยู่อาศัยในบ้านต้องทำความสะอาดเสียใหม่เพื่อที่จะใช้ทำการละหมาดต่อไป หรือกรณีที่ใช้สุนัขตำรวจเข้าไปตรวจค้นบ้านของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยที่เป็นมุสลิม ซึ่งอาจ เป็นเรื่องธรรมดาในการตรวจค้นว่า การตรวจค้นวัตถุบางอย่างต้องอาศัยสุนัขตำรวจที่ได้รับการ ฝึกการดมกลิ่นมาเป็นอย่างดีช่วยตรวจค้น แต่อาจลืมตระหนักไปว่าสุนัขถือเป็นนะยิส (สิ่ง สกปรก) ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม การถูกสุนัขจึงถือเป็นสิ่งสกปรกและต้องล้างส่วน ที่สัมผัสกับสุนัขด้วยน้ำดินถึง 7 ครั้ง และท่านบิหมฺฮัมมัด (ช.ล.) ได้ห้ามเลี้ยงสุนัขไว้ในบ้าน โดยปราศจากความจำเป็นหรือเลี้ยงไว้เล่น ๆ เท่านั้น เนื่องจากน้ำลายของสุนัขเป็นสิ่งสกปรก ในทัศนะของอิสลาม การมีสุนัขอยู่ในบ้านยังทำให้ภาชนะไม่สะอาดตามสุลักษณะ เพราะการ

เลียของมันด้วย ทั้งนี้มีข้อยกเว้นให้เลี้ยงสุนัขได้หากเป็นการเลี้ยงเพื่อเฝ้าบ้านหรือเฝ้าพืชผล การใช้สุนัขตำรวจเข้าไปคั่นในบ้านของมุสลิมซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ทำละหมาดนั้นย่อมถือเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม เป็นการดูหมิ่น เหยียดหยาม สร้างความคับแค้นใจแก่ผู้อยู่อาศัยในบ้านนั้น ๆ ได้ ดังที่ รศ. ดร.สุรชาติ บำรุงสุข อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากนายกรัฐมนตรี ทักขิณให้ทำงานในตำแหน่งที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของนายกรัฐมนตรีด้านความมั่นคง ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐ มีอบต.ในพื้นที่ท่านหนึ่งโทรศัพท์มาหาผมบอกว่า “อาจารย์ครับ ขอเรื่องหนึ่งสิ อ่าเอาหมามา” เราคนส่วนกลางเราไม่ค่อยรู้สึก พูดถึงคนพุทธเราไม่ค่อยรู้สึก เขาบอกว่า “เอาหมาเข้ามาคั่นบ้านเป็นเรื่องใหญ่มาก” มีคนอธิบายให้ผมฟังว่า “มีหมามาเดินยึดบ้านเขา คุณต้องล้างบ้านถึงเจ็ดรอบ” มันใหญ่กว่าที่เราคิดในปัญหาบางเรื่อง”³⁰

2) กรณีที่ภาครัฐส่งกำลังทหาร ตำรวจตระเวนชายแดน ตลอดจนชุดรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน (ชรบ.) มาดูแลประชาชนในพื้นที่ ส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าเป็นความปรารถนาดี ความตั้งใจดีของภาครัฐที่ต้องการดูแลเรื่องความสงบ ความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ แต่อาจลืมนึกถึงสภาพแวดล้อม ประเพณีและหลักคำสอนของศาสนาอิสลามบางประการไป กล่าวคือ บางพื้นที่ต้องยอมรับว่า ส่วนใหญ่มีเพียงผู้หญิงและเด็ก ผู้ชายในหมู่บ้านอาจมีน้อยมาก เนื่องจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นบางส่วนถูกจับกุมนำตัวไปสอบสวนดำเนินคดี บางส่วนสูญหาย และเสียชีวิตจากเหตุการณ์หลายครั้งที่ผ่านมา ซึ่งตามหลักศาสนาอิสลามแล้วเป็นการไม่เหมาะสมนักที่จะให้ทหาร ตำรวจ ซึ่งเป็นผู้ชายหลายนายเฝ้าอยู่ในชุมชน ทั้งยังอาจสร้างความไม่สะดวกใจแก่ผู้หญิงมุสลิม (มุสลิมะฮ์) ในพื้นที่นั้น ๆ เกิดความหวาดกลัวมากกว่าความมั่นใจที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างปลอดภัย โดยเฉพาะผู้หญิงที่กลัวการถูกข่มขืน เนื่องจากทหาร ตำรวจในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ใช่มุสลิม บางครั้งจึงดื่มสุราอยู่ในหมู่บ้านในสภาพที่เมา ทั้งที่ตามหลักศาสนาอิสลามห้ามการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ จึงยิ่งเกิดความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย และไม่เป็นมิตรอยู่นั่นเอง

3) กรณีการประกาศใช้กฎอัยการศึกและพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยมุสลิมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้มากมาย เช่น การประกาศเคอร์ฟิวหรือห้ามออก

³⁰ สุรชาติ บำรุงสุข, วิกฤติใต้สู่ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา, อ่างแล้ว, หน้า 321 – 322.

จากเคหสถานในเวลาที่กำหนด การตั้งด่านตรวจที่มากเกินไปเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางไปประกอบศาสนกิจ หรือการละหมาดที่มีสยิดของคนไทยมุสลิม หรือการออกไปซื้อหาอาหารเพื่อรับประทานในช่วงเดือนรอมฎอนซึ่งมักจะซื้อหาและมีการรับประทานอาหารร่วมกันที่มีสยิดตอนเย็นหรือค่ำ รวมทั้งเป็นปัญหาต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพตามสภาพท้องถิ่น เช่น การออกไปกรีดยางพาราในช่วงเช้ามีด เป็นต้น

4) กรณีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนและการให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน ด้วยสภาพสังคมเห็นได้ว่าคนไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีฐานะยากจนได้รับการศึกษาทางด้านสามัญน้อย ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูเข้าใจภาษาไทยไม่มากนัก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้น ภาครัฐจึงควรเร่งส่งเสริมให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยต้องจัดหาล่ามแปลภาษามลายูในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นศาล หรือจัดทำคำอธิบายต่าง ๆ เป็นภาษามลายู ส่งเสริมให้มีเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและทนายความที่เข้าใจภาษามลายูอย่างเพียงพอ ซึ่งเหมาะสมกว่าการบังคับให้ทุกคนต้องพูดและเข้าใจภาษาไทยจึงจะเป็นคนไทย กรณีนี้น่าจะคล้ายกับชาวไทยภูเขาที่อาจไม่เข้าใจภาษาไทยภาคกลางนัก แต่ก็ถือเป็นคนไทยเช่นกัน ทั้งยังช่วยทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี ความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เช่น ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาตรา 17 ที่บัญญัติว่า “ พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้ ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการระงับหรือป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย หากเป็นการกระทำที่สุจริต ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เกินสมควรแก่เหตุ หรือไม่เกินกว่ากรณีจำเป็น แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ได้รับความเสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากทางราชการตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ” บทบัญญัติเช่นนี้อาจเป็นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่อาศัยกฎหมายใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาได้ หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่จับกุม คမ်းขัง สืบสวน สอบสวน โดยอ้างกฎหมายพิเศษต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหลัก เช่น อ้างว่าอาศัยอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกหรือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ทั้งที่ความจริงต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และรัฐธรรมนูญซึ่งประชาชนเองก็อาจไม่รู้จึงต้องปล่อยให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการไป เป็นต้น

นอกจากนี้กรณีปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เสียชีวิตโดยการผ่าศพและการขุดศพเพื่อพิสูจน์หาพยานหลักฐานตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวบุคคล สาเหตุการตาย เพื่อหาความเป็นธรรมให้กับผู้เสียชีวิตและเพื่อ

ประโยชน์ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งตามหลักศาสนาอิสลามอาจแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ ที่ไม่มีข้อห้ามเกี่ยวกับการผ่าศพหรือขุดศพ แต่หลักการของศาสนาอิสลามนั้นการเอาอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของศพไปใส่ให้กับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ยังมีข้อโต้แย้งกันอยู่ กล่าวคือตามทัศนะของนักปราชญ์ยุคปัจจุบัน เป็นสิ่งที่อนุญาตให้ทำได้ เช่นเดียวกับการให้เกียรติแก่ศพเป็นสิ่งที่ควรจะต้องระวังซึ่งศาสนาไม่อนุญาตให้ทำในสิ่งที่นำภัยหรือความเสื่อมเสียมาสู่ศพ แต่ทั้งนี้การเอาส่วนหนึ่งส่วนใดของศพไปใช้เป็นประโยชน์ต่อคนที่ยังมีชีวิตอยู่นับว่าเป็นการเหยียดหยามต่อศพ เพราะวัตถุประสงค์ในการนำไปนั้นก็เพื่อที่จะใช้เป็นประโยชน์สำหรับคนที่ยังมีชีวิต คนที่มีชีวิตย่อมจะต้องคิดว่าคนที่ตายไปแล้ว เพราะเขายังคงให้ประโยชน์ต่อสังคมและต่อประเทศชาติ ฉะนั้นการนำเอาส่วนหนึ่งส่วนใดมาใช้ประโยชน์ย่อมคิดว่าจะปล่อยให้เน่าเปื่อยไป เพราะมนุษย์มิใช่สิ่งที่ถูกสร้างมาเพื่อตัวเอง หากแต่ถูกสร้างมาเพื่อสังคมส่วนรวมด้วย โดยมีข้อสังเกตว่า 1. จะต้องไม่นำส่วนหนึ่งส่วนใดของศพไปใส่ให้กับคนที่เป็นศัตรูต่ออิสลาม คนที่ละเมิดประเวณีที่ถูกลงโทษ หรือผู้ที่ฆ่าคนอื่นโดยอหุติธรรม และ 2. ต้องได้รับอนุญาตจากญาติของผู้ตายเสียก่อน เพื่อจะได้ไม่เกิดการขัดแย้งกันในภายหลัง แต่อย่างไรก็ตามมีนักปราชญ์อีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับทัศนะนี้ โดยถือว่ามนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างจึงไม่มีสิทธิในการอนุญาตให้เอาส่วนหนึ่งส่วนใดจากศพผู้ตายเพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์กับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้น ปัจจุบันการนำศพหรือขุดศพเพื่อชันสูตร หากพิจารณาถึงความจำเป็นเพื่อทวงถามความยุติธรรมให้แก่ผู้ตายก็น่าจะสามารถทำได้ แต่ทั้งนี้ย่อมต้องอยู่ภายใต้คำวินิจฉัยของผู้รู้ทางศาสนาและได้รับอนุญาตจากญาติของผู้เสียชีวิต ส่วนกรณีศพนิรนามนั้น การดำเนินการควรให้อยู่ในดุลพินิจของสำนักจุฬาราชมนตรี ปัญหาที่จึงถือเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความล่าช้าในการพิจารณาวินิจฉัยของผู้รู้ทางศาสนา สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทั้งยังขาดการเผยแพร่ความเห็นและคำวินิจฉัยของจุฬาราชมนตรีเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามกับหน่วยงานราชการ สาธารณชนสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยดี

5) กรณีปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับนโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหาของภาครัฐ โดยการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมกล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่รับรองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน โดยถือว่า บุคคลทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะพูดความจริงและพูดในเรื่องที่สร้างสรรค์ แต่ต้องปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลธรรมปราศจากการใช้วิธีการรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกิดความ

แตกแยกในสังคม แต่ด้วยประวัติศาสตร์ความคิดความเชื่อที่สั่งสมมาแต่อดีต สภาพการณ์ในต่างประเทศยุคปัจจุบันที่สังคมมักมองว่ามุสลิมเป็นพวกหัวรุนแรง อิสลามเป็นศาสนาแห่งความรุนแรง จึงทำให้ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันรัฐบาลไทยยังปิดกั้นและใช้มาตรการที่รุนแรงในการปราบปรามการชุมนุมประท้วงของคนไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ตามประวัติศาสตร์ช่วงรัฐบาลของหลวงธำรง นาวาสวัสดิ์ วันที่ 20 มีนาคม 2490³¹ ซึ่งรัฐบาลได้ตั้ง “กรรมการสอดส่องภาวการณ์ใน 4 จังหวัดภาคใต้” เป็นชุดแรกที่ลงไปรับฟังคำร้องเรียนและปัญหาของชาวมลายูมุสลิมภาคใต้ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2490 เมื่อบรรดาผู้นำมุสลิมทราบข่าว จึงได้มีการประชุมปรึกษากันอย่างเร่งด่วนในวันที่ 1 เมษายน ที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เพื่อร่างข้อเสนอในปัญหาต่าง ๆ อันรวมถึงการปกครองทางการเมือง สิทธิและศาสนกิจของชาวมุสลิมแก่ผู้แทนรัฐบาลต่อไป ในการประชุมเจรจกันระหว่างคณะกรรมการสอดส่องภาวการณ์ฯ กับผู้นำอิสลามนำไปสู่การเกิดสิ่งที่รู้จักกันต่อมาว่า “ข้อเรียกร้อง 7 ประการ” ดังต่อไปนี้³²

³¹ ชเนศ อภรณ์สุวรรณ, ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย, อ่างแล้ว, หน้า 91 – 93.

³² ไม่ทราบว่าต้นฉบับเดิมที่ส่งให้รัฐบาลพิจารณานั้นคือฉบับไหนและเขียนในภาษาอะไร เป็นไปได้ว่าอาจเขียนในภาษามลายู และมีฉบับแปลไทย กับแปลเป็นภาษาอังกฤษ ขอให้พิจารณาเปรียบเทียบสำนวนแปลฉบับภาษาไทยที่ต่างกันไปบ้างตามการแปลของแต่ละคน ฉบับข้างล่างนี้มาจาก เฉลิมเกียรติ ขุนทองเพชร, หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ : กบฏหรือวีรบุรุษแห่งสี่จังหวัดภาคใต้, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2547), หน้า 87.

- 1) ขอให้ปกครอง 4 จังหวัดนี้เป็นแคว้นหนึ่ง โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งอย่างสูงให้มีอำนาจในการศาสนาอิสลาม มีอำนาจแต่งตั้งและปลดข้าราชการออกได้ ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ต้องเป็นมุสลิมใน 4 จังหวัด
- 2) การศึกษาในชั้นประถมต้น จนถึงชั้นประถม 7 ให้มีการศึกษาภาษามลายูตลอด
- 3) ภาษีที่เก็บได้ให้ใช้ภายใน 4 จังหวัดเท่านั้น
- 4) ในจำนวนข้าราชการทั้งหมดขอให้มีข้าราชการชาวมลายูร้อยละ 80
- 5) ขอให้ใช้ภาษามลายูควบกับภาษาไทยเป็นภาษาราชการ
- 6) ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีเอกสิทธิหรืออกระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนาอิสลามโดยความเห็นชอบของผู้มีอำนาจสูงสุด

1) ให้มีการแต่งตั้งบุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีอำนาจเต็มในการปกครองสิ่งจังหวัดของปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสะตูล โดยเฉพาะให้มีอำนาจในการปลด ยับยั้งหรือแทนที่ข้าราชการรัฐบาลทั้งหมดได้ บุคคลผู้นี้ควรเป็นผู้ที่เกิดในท้องถิ่นในจังหวัดหนึ่งของสิ่งจังหวัดและได้รับการเลือกตั้งโดยประชาชนเอง

2) ให้ร้อยละ 80 ของข้าราชการในสิ่งจังหวัดเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม

3) ใช้ภาษามลายูควบกับภาษาไทยเป็นภาษาราชการ

4) ให้ภาษามลายูเป็นภาษาสำหรับใช้ในการเรียนและสอนในโรงเรียนประถม 3 โรง (หรือสามระดับ?)

5) ให้ใช้กฎหมายอิสลามในศาลมุสลิมที่แตกต่างหากจากศาลแพ่งซึ่งกอนั้นร่วมในฐานะผู้ประเมินด้วย

6) รายได้และภาษีทั้งหมดที่ได้จากสิ่งจังหวัดให้นำไปใช้ในสิ่งจังหวัดทั้งหมด

7) ให้จัดตั้งคณะกรรมการอิสลามที่มีอำนาจเต็มในการกำหนดกิจการมุสลิมทั้งปวง ภายใต้อำนาจสูงสุดของผู้ปกครองรัฐตามระบุในข้อ 1

แม้ข้อเรียกร้อง 7 ประการไม่ได้บังคับว่าต้องการเรียกร้องการแยกดินแดนออกจากรัฐไทย แต่สาระสำคัญในข้อที่หนึ่งซึ่งถือว่าเป็นข้อเรียกร้องที่สำคัญที่สุด และถูกนำมาใช้ในการโจมตีและสร้างความรู้สึกลึกซึ้งต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนมลายุมุสลิมภาคใต้ต่อมา คือความต้องการที่จะให้มีการปกครองที่เป็นอิสระโดยคนท้องถิ่นในสิ่งจังหวัดเอง ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวไม่เคยมีการถกเถียงในรายละเอียดและความเป็นไปได้หรือไม่ได้ เพราะอะไรอย่างไร ตรงกันข้ามผู้นำและนักการเมืองฝ่ายไทยพากันคิดไปในทางเดียวว่านั่นคือสัญญาณของความคิดแยกดินแดนหรือการคิดกบฏต่ออำนาจรัฐส่วนกลางนั่นเอง แทนที่จะมองว่านั่นอาจเป็นหนทางหนึ่งของการปกครองตนเองและการกระจายอำนาจในการบริหารประเทศจากรัฐบาลกรุงเทพฯ ทั้งข้อเรียกร้องบางส่วนก็สอดคล้องกับแนวทางตามพระบรมราโชบายของรัชกาลที่ 6 ที่ต้องการให้ข้าราชการและผู้ที่จะทำหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้คัดเลือกจากผู้ที่เหมาะสม และเข้าใจถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของ

7) ให้ศาลรับพิจารณาตามกฎหมายอิสลามแยกจากศาลจังหวัด มีโต๊ะกาตี (กอฎีหรือคาโต๊ะยุติธรรม) ตามสมควรและมีเสถียรภาพในการพิจารณาชี้ขาด

มุสลิม แต่รัฐบาลขณะนั้นกลับเพิกเฉย โดยในการประชุมคณะกรรมการสอดส่องภาวะการณ์ฯ ปรึกษากับฮัจญีสุหลงในข้อเรียกร้องดังกล่าวว่าข้อไหนจะรับได้และข้อไหนจะรับไม่ได้ ข้อที่ฝ่ายรัฐบาลคิดว่าคงให้ได้มากที่สุดคือ เสรีภาพในทางศาสนา และยอมรับว่าชาวมุสลิมในประเทศไทยสามารถเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวชาติไทยได้ในฐานะที่เป็น “ไทยมุสลิม” แต่รัฐบาลไม่อาจรับข้อเรียกร้องในการที่ชนชาติหนึ่งชาติใดสามารถจะเรียกร้องให้มีการปกครองที่เป็นสิทธิอิสระหรือเป็นการปกครองของตนเองบนพื้นฐานของการมี อัตตลักษณ์อันเป็นเฉพาะของตนเองได้ ซึ่งนั่นอาจขัดต่อเสรีภาพในการปฏิบัติตามความเชื่อถือของตนอันเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นการทำลายเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของชุมชน และสร้างความรู้สึกแยกแยะเรื่อยมา รวมทั้งกรณีการสลายการชุมนุมประท้วงที่หน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจากการเคลื่อนย้ายผู้ชุมนุมถึง 78 คน ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้หากมีการเจรจาทันทีระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ชุมนุมโดยสันติวิธีก็น่าจะยุติลงได้ด้วยดี และไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาเช่นเกิดความสับสนในสังคมว่าเหตุใดการที่ประชาชนใช้สิทธิชุมนุมตามรัฐธรรมนูญจึงผิดกฎหมาย การแก้ไขสถานการณ์ของเจ้าหน้าที่ส่งผลต่อความรู้สึกของประชาชนไม่เชื่อมั่นในกลไกของรัฐนำไปสู่การทำลายการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และด้วยความสูญเสียของชุมชนเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ทุกคนเกิดความรู้สึกโกรธแค้น และพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อต่อต้านการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น เมื่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมบางขั้นตอนได้ลงมือกระทำบางอย่างที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมด้วยวิธีการที่รุนแรง และไม่เหมาะสมต่อหลักศาสนา ย่อมทำให้พี่น้องและเครือข่ายร่วมมือกันตอบโต้ต่อต้าน และไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐอันเป็นการแสดงกลไกในการป้องกันตนเองของกลุ่มไปพร้อม ๆ กัน ยิ่งกว่านั้นหากเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือในชุมชนก็ยิ่งส่งผลกระทบในทางเสียหายตามมาอย่างมาก

ข) การนำหลัก “ชะรีอะฮ์” มาปรับใช้เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง ในฐานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

อิสลามในทัศนะของศาสนาคือการยอมจำนนโดยสิ้นเชิงต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) การนอบน้อมต่อพระประสงค์ที่เจิดจ้าของอัลลอฮ์ (ช.บ.) กับการเชื่อฟังกฎหมายของพระองค์เป็นการปกป้องความสันติและความสามัคคีที่ดียิ่ง อิสลามครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ในทุก ๆ ด้านทั้งเรื่องพฤติกรรมส่วนตัว หรือพฤติกรรมส่วนรวม หล่อหลอมชีวิตส่วนบุคคลและระเบียบแห่งสังคมให้อยู่ในรูปแบบที่สมบูรณ์อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้

อิสลามเริ่มต้นด้วยการให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของแล้วทำให้ชีวิตส่วนบุคคลและสังคมเป็นบทฝึกหัดในการพัฒนาและการสร้างความสัมพันธ์โดยความศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นจุดเริ่มต้นของอิสลามซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ยอมรับความสัมพันธ์ด้วยสติปัญญาและด้วยความเต็มใจ และมีแบบแผนแห่งชีวิตที่อิสลามกำหนดไว้ซึ่งรู้จักกันในนาม “ชะรีอะฮ์” * ซึ่งมีแหล่งที่มาจากคัมภีร์อัล-กุรอานและแบบอย่างคำสอนของศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) อัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ประทานเจตนารมณ์เสรีให้กับมนุษย์ในการเลือกและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในโลกตามความต้องการของมนุษย์ซึ่งมนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกที่จะดำเนินชีวิตตามวิถีทางของอัลลอฮ์หรือไม่ มนุษย์ได้กระทำการใดก็ตามด้วยความสมัครใจมิใช่ด้วยการบังคับ และผู้ที่เห็นว่าความจริงที่คัมภีร์อัล-กุรอานและท่านศาสดาก้าวไว้เป็นความจริงก็เป็นหน้าที่ของเขาที่จะต้องก้าวออกมายอมรับเจตนารมณ์เสรีของพระเจ้าและด้วยการยอมรับเจตนารมณ์นี้เรียกกันว่า “อิสลาม” ส่วนผู้ที่มอบเจตนารมณ์เสรีของตนเองให้แก่พระเจ้าและดำเนินชีวิตไปตามพระบัญชาของพระองค์ก็ได้ชื่อว่าเป็น “มุสลิม”

สังคมมุสลิมจึงเป็นสังคมที่ยอมรับจำกัดอำนาจอใจของตัวเองไว้เท่าที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของกำหนดไว้เท่านั้น แหล่งที่มาของกฎหมายในสังคมมุสลิมมาจากเจตนารมณ์ของพระเจ้าผู้มีเจตนารมณ์ของมนุษย์ ดังนั้น สังคมมุสลิมจึงมีธรรมนูญแห่งชีวิตที่เรียกกันว่า ชะรีอะฮ์ ซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์อัล-กุรอานและคำสอนของท่านศาสดา ซึ่งสังคมมีหน้าที่ปฏิบัติตามชะรีอะฮ์ดังกล่าว และการที่สังคมมุสลิมยอมรับเอาระบบการดำเนินชีวิตอื่นใดนอกจากชะรีอะฮ์มาปฏิบัติก็เท่ากับว่าสังคมนั้นได้ทำลายสัญญาที่ให้ไว้กับพระเจ้า

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญของชะรีอะฮ์ คือการสร้างชีวิตมนุษย์บนพื้นฐานของ “มะอ์รูฟาท” (คุณธรรมความดี) และทำลายล้าง “มุงกะรอต” (ความชั่วช้าเลวทราม) ซึ่งถือว่าเป็นบรรทัดฐานที่บุคคลและสังคมจะต้องปฏิบัติตาม ชะรีอะฮ์จะไม่สร้างอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของคุณธรรมความดีและความจริงในทุก ๆ ด้านของการดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่จะส่งเสริมให้พลังแห่งความดีปรากฏตัวออกมาและขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่กีดขวางอยู่บนทางแห่งคุณธรรมความดีและพยายามทำลายความชั่วจากสังคมโดยการ

* ชะรีอะฮ์ หมายถึง หลักจริยธรรมทางสังคมและศีลธรรมส่วนรวมที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของประทานมาให้

ห้ามความชั่วร้ายโดยป้องกันสาเหตุที่จะก่อให้เกิดความเลวทรามและปิดช่องทางที่ความชั่วร้ายจะเข้ามาสู่สังคมได้

มะอ์รูฟาตหรือคุณธรรมความดี ชะรีอะฮ์ได้จำแนกออกเป็น

3 ประเภท คือ

1. เรื่องที่จำเป็นต้องปฏิบัติ (ฟิรฎ์และวาญิบ) เป็นหน้าที่ของสังคมมุสลิมต้องปฏิบัติซึ่งชะรีอะฮ์ได้ระบุไว้ชัดเจนและแจ่มแจ้งถึงวิธีการต่าง ๆ ไว้ทั้งหมด เช่น การปฏิบัติศาสนกิจ การแต่งกาย เป็นต้น

2. เรื่องที่แนะนำให้ปฏิบัติ (มัตลูบ) คือสิ่งที่ชะรีอะฮ์แนะนำให้สังคมมุสลิมควรปฏิบัติเพื่อส่งเสริมคุณงามความดีที่มีอยู่แล้วให้สูงขึ้นไปอีก เช่น การกล่าวทักทายเมื่อเจอกัน การเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน เป็นต้น

3. เรื่องที่เป็น ที่อนุญาต (มุบาฮ์) คือทุกสิ่งทุกอย่างที่ข้อกำหนดในเรื่องที่แนะนำให้ปฏิบัติมิได้ห้ามไว้อย่างเปิดเผยถือว่าเป็นเรื่อง ที่อนุญาตให้ทำได้ มีขอบเขตที่กว้างมากเป็นขอบเขตที่ได้รับเสรีภาพและขอบเขตที่เราสามารถออกกฎหมายตามที่ เราต้องการเพื่อให้สังคมก้าวทันยุคสมัยและเหตุการณ์ โดยที่ทุกสิ่งทุกอย่างยังอยู่ในเจตนารมณ์ของชะรีอะฮ์

ส่วนมุงกะรอต หรือสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม ชะรีอะฮ์ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ฮะรอม คือ สิ่งที่ต้องห้ามโดยเด็ดขาด ซึ่งถูกบัญญัติไว้แล้วอย่างแจ่มชัดในคัมภีร์อัล-กุรอาน เช่น การผิดประเวณี การเสพสิ่งมีนเมา การลักขโมย เป็นต้น

2. มักรูฮ์ คือ บรรดาสิ่งที่น่ารังเกียจ ชะรีอะฮ์ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำไม่ว่าโดยเปิดเผย หรือการปิดบังอำพราง

จึงเห็นได้ว่าชะรีอะฮ์ได้กำหนดแนวทางกฎเกณฑ์การดำเนินชีวิตส่วนบุคคลและส่วนรวมไว้ ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ชะรีอะฮ์จึงครอบคลุมส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดของชีวิตมนุษย์เอาไว้โดยไม่มีช่องว่างเหลือให้มนุษย์ได้ ทำตามอำเภอใจ ดังนั้น ชะรีอะฮ์จึงเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์และครอบคลุมระเบียบทุกสิ่งทุกอย่างทางสังคม เป็นระบบที่ทุกส่วนถูกออกแบบมาให้ประสานสัมพันธ์เป็นเรือนร่างเดียวกัน ซึ่งหากมีส่วนใดบกพร่องก็ทำให้เกิดความเสียหายแก่ระบบอิสลามทั้งหมด ระบบชะรีอะฮ์จะทำงานไปได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อระบบของชีวิตทั้งหมดได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามครรลองของชะรีอะฮ์อย่างเดียวกันเท่านั้น

ชะรีอะฮ์หรือแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองของศาสนาอิสลามจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต และความประพฤติปฏิบัติของมุสลิม การนำหลักการของชะรีอะฮ์มาใช้ ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จึงอาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมุสลิมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก³³ ซึ่งน่าจะช่วยให้เกิดความยุติธรรมที่แท้จริงได้ เพราะความเป็นจริงความยุติธรรมไม่จำเป็นต้องเกิดจากกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น แม้ว่าทางสังคมกระบวนการยุติธรรมจะเป็นสถาบันหลักในการอำนวยความสะดวกแต่หากกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมแล้ว ประชาชนควรมีทางเลือกอื่นที่จะเข้าถึงความยุติธรรมตามสิทธิและความเชื่อถือของตนเช่นกัน การนำวิธีการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมุสลิมมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอาจเป็นอีกคำตอบหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เพราะเมื่อปัญหาความขัดแย้งเกิดที่ชุมชน ชุมชนก็ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้ความยุติธรรมเกิดขึ้นจริง ซึ่งกระบวนการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในชุมชนถือเป็นกระบวนการดั้งเดิมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อช่วยเหลือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยไม่ทอดทิ้งผู้เสียหายให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อทวงถามการชดใช้เยียวยา และที่สำคัญประการหนึ่งคือหากผู้ก่อความไม่สงบเป็นผู้บ่อนทำลายศาสนา กระบวนการยุติธรรมในชุมชนมุสลิม (Muslim community Justice) จะเป็นปรากฏการณ์แรกของชุมชนที่จะยุติปัญหาความขัดแย้งพื้นฐานเหล่านั้น ดังนั้น การนำเอาหลักการชะรีอะฮ์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของชุมชนมุสลิมในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ก็อาจเป็นทางออกหนึ่งของปัญหาความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

4.4.2 กรณีศึกษาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของมุสลิมในสังคมไทย

อิสลามเป็นศาสนาที่กำหนดรูปแบบหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนรัดกุม และเรื่องครอบครัวถือเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่อิสลามให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ โดยอิสลามให้ความสำคัญตั้งแต่การแต่งงานซึ่งทัศนะของอิสลามถือว่าการแต่งงานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตครอบครัว แต่ศาสนิกอื่นจำนวนไม่น้อยยกย่องว่าอิสลามใจแคบ ไม่ยอมให้มุสลิมแต่งงานกับศาสนิกอื่น

³³ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ, การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ปัญหาและแนวทางแก้ไข (ฉบับสมบูรณ์), อ่างแล้ว, หน้า 195.

แบบต่างคนต่างเชื่อ ต่างคนต่างศรัทธา ต้องให้ศาสนิกอื่นมาศรัทธาในอิสลามจึงให้แต่งงานได้ ความจริงการกล่าวเช่นนั้นเกิดจากความไม่เข้าใจอิสลาม ทั้งนี้อิสลามมีเหตุผลย่อ ๆ พอสรุปได้ ดังนี้คือ

(1) ในการแต่งงานของมุสลิมนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบทางใจ ไม่ทำชั่ว ต้องการบุตรที่ดีสืบสกุลและดำรงศาสนา ผู้ที่แต่งงานซึ่งทางกฎหมายถือว่าเป็นบุคคลเดียวกัน นั้น มุสลิมถือว่าคน ๆ เดียวต้องมีดวงใจเดียวกันคือมีศรัทธาเดียวกันเพราะได้กล่าวในตอนต้นแล้ว สามีภรรยา มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันตามบัญญัติของอัลลอฮ์ (ช.บ.) จะต้องคุ้มครองกันตักเตือนกันและกันให้พ้นจากไฟนรก

(2) ปัญหาที่เกี่ยวกับลูก การที่จะสอนลูกให้เป็นมุสลิมที่ดีนั้น พ่อแม่ต้องเป็นผู้มีศรัทธาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน (การแต่งงานกับหญิงยิวหรือคริสต์ก็ยังเป็นปัญหาในเรื่องลูกเช่นกัน แม้ทั้งสองศาสนาจะมีการศรัทธาในพระเจ้าก็ตาม) ในเมื่อพ่อเป็นอย่างไร แม่เป็นอย่างไร ย่อมสร้างความกังวลใจให้เกิดขึ้นในตัวลูก ไม่รู้จะตามใครดี ลูกจะปฏิบัติตนอกอิสลามได้ แล้วปัญหาก็ตกหนักกับพ่อแม่มุสลิมในวันกิยามะฮ์ (วันแห่งการตัดสิน) ทั้งเป็นการคุ้มครองศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นตามเป้าหมายของอิสลามด้วย

(3) มีปัญหาเรื่องญาติพี่น้อง อิสลามห้ามการตัดขาดญาติพี่น้อง ไม่ว่าญาติพี่น้องจะเป็นศาสนิกใด และห้ามทำพิธีในศาสนาอื่นอย่างเด็ดขาด จึงอาจมีปัญหาเริ่มตั้งแต่การกินอาหารเพราะศาสนาอิสลามมีอาหารต้องห้ามที่ต่างจากศาสนาอื่นบ้าง เมื่อไปบ้านญาติและไม่ได้กินอาหารที่เขาเตรียมให้ และผู้ที่มานับถือศาสนาเพราะเพียงหวังจะได้แต่งงานก็ยังไม่มีความรู้พอจะอธิบายให้ญาติของตนฟังได้ ถ้าหากเรื่องอาหารการกินไม่เป็นปัญหาเพราะเข้าใจกันดี ปัญหาอีกข้อหนึ่งที่จะตามมาคือพิธีในศาสนา เช่น การตาย เมื่อญาติที่เป็นศาสนิกอื่นตาย มุสลิมไม่ไว้วางใจ ไม่กราบศพ ไม่รวมพิธีเผาหรือฝัง ข้อนี้เริ่มก่อความไม่พอใจแก่ญาติ ยิ่งถ้าพ่อแม่ตายก็ยิ่งจะเกิดปัญหารุนแรงยิ่งขึ้น (ความจริงการตายนั่นไม่ได้มีบ่อย ๆ ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง เพราะดูเป็นกลาง ๆ มากกว่าพิธีอื่น ๆ) ขนาดอาจทำให้มีการหย่าร้างกันขึ้นได้

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นสิ่งที่อิสลามได้ให้ความสำคัญและวางระเบียบแบบแผนต่าง ๆ อย่างละเอียดก่อน จึงทำให้หลักเรื่องครอบครัวและมรดกตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมีความแตกต่างจากหลักกฎหมายเรื่องครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หลายประการ จนทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ทางครอบครัวและมรดกมากมายกับมุสลิมดังจะได้อีกกล่าวต่อไป

4.4.2.1 สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของมุสลิมใน สังคมไทย

ด้วยเหตุที่อิสลามได้วางแบบแผนเรื่องครอบครัวแก่มุสลิม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติไว้โดยเฉพาะแล้ว มุสลิมจึงต้องดำเนินชีวิตครอบครัวตามแนวทางที่ ศาสนาได้วางไว้โดยมุ่งหวังให้เกิดความสงบสุขในชีวิตครอบครัวของตน และหวังการตอบแทนจากอัลลอฮ์ (ซบ.) ในโลกหน้า แต่อย่างไรก็ตามเมื่อแนวทางเรื่องครอบครัวตามหลัก ศาสนาอิสลามแตกต่างจากบทบัญญัติและหลักเกณฑ์เรื่องครอบครัวมรดกตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ใน ครอบครัวมุสลิมโดยเฉพาะกรณีมุสลิมที่อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจากสี่จังหวัดภาคใต้ที่อยู่ใน บังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ที่สามารถใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องครอบครัวและมรดกตามหลักศาสนา อิสลามแทนบทบัญญัติว่าด้วยครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ จึงทำให้เกิดการลักลั่นกัน ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้หลักการเรื่องครอบครัวและมรดกของหลัก ศาสนาอิสลามที่มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งอาจนำมาสู่ปัญหา ต่าง ๆ ได้นั้นมีหลายกรณีด้วยกัน เช่น

การแต่งงาน อิสลามถือว่าการแต่งงานเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ และมีผลผูกพันระหว่างชายหญิง เมื่อทำพิธีนิกะฮ์ (แต่งงาน) ตามหลักการของศาสนาอิสลาม โดยไม่ต้องผ่านการหมั้น หรือจดทะเบียนสมรสกันเช่นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์แต่อย่างใด นอกจากนี้อิสลามยังอนุมัติให้ชายมีภรรยาได้ไม่เกินสี่คน ภายใต้ เงื่อนไขที่ว่าผู้ชายจะต้องให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาของตนทุกคนได้อย่างเท่าเทียมเสมอกัน ดังนั้น ภรรยาทุกคนจึงมีฐานะความเป็นภรรยาเท่าเทียมกันมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู การ เอาใจใส่ ความรับผิดชอบต่าง ๆ จากสามีเท่าเทียมกัน แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถือว่าภรรยาที่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องครอบครัวจะมีเพียงคน เดียวคือผู้ที่จดทะเบียนสมรสเท่านั้น ซึ่งนี้อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและปัญหาแก่ภรรยา คนอื่น ๆ และนอกจากกรณีภรรยาแล้ว อิสลามถือว่าลูกที่เกิดจากชายและหญิงที่ได้แต่งงานกัน ตามหลักศาสนานั้นเป็นลูกที่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู และได้รับมรดกจากผู้เป็นพ่อ เสมอกัน ขณะที่หลักกฎหมายครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มุ่งเน้นที่จะให้ สิทธิการอุปการะเลี้ยงดูแก่บุตรที่เกิดจากบิดามารดาจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายเท่านั้น

กรณีการรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พหุณยอนุญาตให้บุคคลรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้โดยบุตรบุญธรรมนั้นย่อมได้รับสิทธิใน

การได้รับการอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา การดูแล ตลอดจนได้รับมรดกของผู้ที่รับตนเป็นบุตรบุญธรรมในฐานะเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่อิสลามกลับไม่สนับสนุนการรับเด็กอื่นเป็นบุตรตามกฎหมาย โดยอิสลามถือว่าเมื่อการปฏิเสธความเป็นพ่อของเด็กที่เกิดกับภรรยาที่ตนแต่งงานเป็นการต้องห้ามสำหรับผู้ชายแล้ว การรับลูกของคนของตัวเองมิได้เป็นพ่อตามธรรมชาติมาเป็นบุตรตามกฎหมายก็เป็นที่ต้องห้ามเช่นเดียวกัน ในสมัยก่อนพวกอาหรับแห่งยุคญาฮิลียะฮ์ (ก่อนยุคอิสลาม) เคยเอาคนที่ตนเองต้องการเข้ามาผนวกไว้ในเชื้อสายและครอบครัวของตนโดยการรับเป็นบุตรบุญธรรม การปฏิบัติเช่นนี้ผู้ที่รับเด็กคนใดที่ตนชอบมาเป็นบุตรจะประกาศความจริงต่อสาธารณชนและเด็กผู้นั้นก็จะกลายเป็นเหมือนกับลูกของเขา หลังจากนั้นก็จะมีส่วนรับผิดชอบและมีส่วนในสิทธิของครอบครัวเด็กที่รับมาเป็นลูกบุญธรรม และตั้งชื่อให้เด็กคนนั้น การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้นจะมีผลถึงแม้ว่าเด็กที่ถูกรับมานั้นจะมีพ่อหรือมาจากเชื้อสายอันเป็นที่รู้จักกัน ซึ่งอิสลามมองว่าการรับบุตรบุญธรรมเช่นนี้เป็นการผิดต่อระบบทางธรรมชาติและความเป็นจริง เพราะการนำเอาคนแปลกหน้าเข้ามาในครอบครัวในฐานะสมาชิกคนหนึ่งและการอนุญาตให้คนผู้นั้นอยู่กับผู้หญิงที่มีได้เป็นคู่ครองของเขา และเขาก็มิได้เป็นคู่ครองของหญิงนั้นเป็นสิ่งจอมปลอม เพราะภรรยาของคนผู้นั้นก็มีไข่แม่ที่แท้จริงของเด็กที่รับเป็นบุตรบุญธรรม ลูกสาวหรือพี่สาวน้องสาวของเขามีได้เป็นพี่สาวหรือน้ำสาวของเด็กที่ถูกรับเป็นเด็กบุญธรรมผู้นั้น ยิ่งไปกว่านั้นลูกบุญธรรมก็อาจจะเรียกร้องสิทธิในมรดกของผู้ชายและภรรยาของเขาซึ่งเป็นการทำลายสิทธิของญาติผู้มีสิทธิได้รับมรดก ถ้าหากมีสถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมันจะเป็นการสร้างความโกรธให้แก่ญาติที่แท้จริงต่อผู้ที่เข้ามาล่วงล้ำหรือแย่งสิทธิของตนจนอาจทำให้ญาติพี่น้องทะเลาะเบาะแว้งและแตกแยกกัน อย่างไรก็ตาม คำว่า “การรับเป็นบุตรบุญธรรม” นั้นได้ถูกใช้ในอีกความหมายหนึ่งด้วยซึ่งใน ความหมายนี้ไม่เป็นที่ต้องห้ามในอิสลาม คือ การนำเด็กกำพร้าเข้ามาเลี้ยงในบ้าน โดยให้ การศึกษา ให้การเลี้ยงดู ให้ความคุ้มครอง ให้เสื้อผ้า ให้ความรักและให้การปฏิบัติอื่น ๆ เหมือนกับเด็กคนนั้นเป็นลูกของตัวเอง อย่างไรก็ตาม ผู้ที่นำเด็กนั้นมาเลี้ยงก็มีได้ถือว่าเด็กคน นั้นเป็นลูกของตนและมีได้ให้สิทธิที่ชะรีอะฮ์สงวนไว้สำหรับลูกที่แท้จริงแก่เด็กที่รับมาเลี้ยง ผู้นั้น ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) ได้กล่าวว่า “ฉันและผู้ที่เกี่ยวข้องเด็กกำพร้าจะเป็นดังเช่นสองสิ่งนี้ ในสวรรค์ ” และท่านก็ได้ชี้ไปยังนิ้วกลางและนิ้วชี้ที่มีช่องว่างระหว่างนิ้วเพียงนิดเดียว (รายงานโดยบุคอรี อิบุนดาอุด และติรมิซี) ทั้งนี้หากว่าผู้ใดไม่มีลูกของตัวเองและเขาต้องการที่จะให้เด็กกำพร้าหรือเด็กที่จัดอยู่ในประเภทดังกล่าวข้างต้นได้รับผลประโยชน์จากความมั่นคงของเขา เขาก็อาจจะให้อะไรแก่เด็กผู้นั้นก็ได้ในระหว่างที่เขายังมีชีวิตและอาจยกมรดกให้แก่เด็กผู้นั้นไม่เกิน 1 ใน 3 ก่อนที่ตัวเองจะเสียชีวิต (เพื่อรักษาสิทธิในมรดกของทายาทอื่น) ก็ได้

กรณีการหย่าตามหลักศาสนาอิสลาม³⁴ โดยหลักแล้วอิสลามไม่สนับสนุนการหย่า แต่ถ้าการอยู่ร่วมกันแล้วมีแต่ความขมขื่น อิสลามก็อนุมัติให้สามีภรรยาแยกจากกันได้โดยการหย่า แต่ถือว่า “ เป็นสิ่งน่ารังเกียจที่อัลลอฮ์ทรงอนุมัติให้ ” แต่ก่อนที่จะไปถึงขั้นของการหย่า อิสลามก็แนะนำให้ทั้งสองฝ่ายหาทางไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันก่อน โดยอาจจะตกลงกันเองหรือให้ผู้ใหญ่ไกล่เกลี่ยก็ได้ อิสลามไม่อนุญาตให้ภรรยาเป็นฝ่ายเริ่มหย่าสามีโดยตรง สิทธิการหย่าเป็นของสามี แต่หากฝ่ายชายทำผิด เช่น ไม่ส่งเสียเลี้ยงดู บังคับให้ทำผิดหลักศาสนา ทำร้ายร่างกายอยู่เป็นนิจ หมกสมรรถภาพทางเพศ เป็นต้น อิสลามก็อนุญาตให้ภรรยาขึ้นเรื่องต่อผู้มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนี้หรือศาลครอบครัวของอิสลามทำการหย่าสามีได้ โดยการหย่าจะต้องไม่ทำในขณะที่กำลังมีนเมาหรือบ้าคลั่ง แต่จะต้องหย่าด้วยดี และมีพยานยืนยัน 2 คน และเมื่อกล่าวคำหย่าแล้ว ภรรยายังคงต้องอยู่ในบ้านของสามี และยังไม่สามารถแต่งงานกับชายอื่นได้จนกระทั่งประจำเดือนครบ 3 รอบ (หรือที่เรียกกันว่า “ อิดดะฮ์ ” ซึ่งหมายถึงช่วงระยะเวลาแห่งการรอคอย) การหย่าจึงจะมีผล หากภรรยามีครรภ์ ช่วงระยะเวลาแห่งการรอคอยจะยืดออกไปจนกว่าจะคลอดลูก

เมื่อสามีกล่าวคำหย่าออกไปแล้วจะต้องให้ภรรยาอยู่ในบ้าน และเลี้ยงดูเหมือนเดิม ยกเว้นกรณีมีความสัมพันธ์ทางเพศกับภรรยาในระหว่างช่วงระยะเวลาแห่งการรอคอยเท่านั้น ช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่อิสลามพยายามหน่วงเหนี่ยวการแยกทางของคนทั้งสองไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ เพื่อว่าทั้งสองอาจจะกลับมาคืนดีกันได้ในวันหนึ่ง ถ้าในช่วงเวลาแห่งการรอคอยยังไม่สิ้นสุด (ยังไม่หมดประจำเดือนครั้งที่ 3) หากสามีต้องการกลับไปหาภรรยาที่สามารถทำได้โดยการกลับไปอยู่ด้วยกันโดยไม่ต้องมีพิธีแต่งงาน หากพ้นช่วงเวลาแห่งการรอคอยไปแล้ว ถ้าสามีจะกลับไปคืนดีและอยู่ร่วมกับภรรยา ก็จะต้องมีการแต่งงานกันใหม่ และเมื่อกลับไปอยู่ด้วยกันใหม่และต้องหย่ากันอีก ก็ให้ใช้กฎดังกล่าวข้างต้น และเมื่อกลับมาอยู่ด้วยกันแล้วยังมีกรหย่าอีกเป็นครั้งที่สาม อิสลามก็ห้ามสามีแต่งงานกับภรรยาผู้นั้นอีกจนกว่าภรรยาจะไปแต่งงานกับชายอื่นแล้วหย่าเสียก่อนจึงจะแต่งงานใหม่ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลงโทษสามี และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ภรรยาหาสามีใหม่ที่ดีกว่า ซึ่งจากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เรื่องการหย่าตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว จะเห็นว่ามีความแตกต่างจากการหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีหลักการกว้าง ๆ เพียงแค่การหย่าเกิดขึ้นในกรณีด้วยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย และการหย่าโดยศาลซึ่งจะต้องมีเหตุหย่าตามที่กฎหมาย

³⁴ บรรจง บินกาซัน , อิสลาม ศาสนาแห่งชีวิต , อังแล้ว, หน้า 126 – 127.

กำหนดไว้เท่านั้น แต่มิได้ระบุถึงเงื่อนไขความสัมพันธ์ภายหลังจากการหย่า แต่อย่างไรก็ตาม โดยถือว่าเมื่อมีการหย่าความสัมพันธ์ของคู่สมรสก็ย่อมต้องสิ้นสุดลงทันที

หรือกรณีการแบ่งมรดกตามหลักศาสนาอิสลาม โดยอิสลาม ให้สิทธิแก่ชายและหญิงในการรับมรดก เพียงแต่กำหนดให้ทายาทที่เป็นชายมีสิทธิได้รับมรดก 2 ส่วน ขณะที่ทายาทที่เป็นหญิงมีสิทธิได้รับ 1 ส่วน ทั้งนี้เหตุผลของหลักการนี้ก็เป็นดังที่กล่าวแล้วว่า อิสลามกำหนดให้ชายมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูภรรยา บุตร รวมทั้งญาติที่เป็นหญิงของตน มรดกส่วนที่ได้รับมานี้ส่วนหนึ่งจึงเป็นไปเพื่อนำมาใช้จ่ายในการอุปการะดูแลญาติที่เป็นหญิงของตนด้วย ซึ่งส่วนนี้ก็แตกต่างไปจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ชายและหญิงมีสิทธิได้รับมรดกเป็นสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน และกฎหมายก็มิได้บัญญัติให้ชายต้องรับผิดชอบอุปการะเลี้ยงดูญาติผู้หญิงของตนด้วย โดยหลักการรับมรดกจะเป็นไปตามหลัก “ญาติสนิทตัด ญาติห่าง” ลดหลั่นกันไป นอกจากนี้สำหรับกรณีที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่นที่ไม่ใช่ทายาทหรือการให้นำไปทำบุญนั้น อิสลามอนุญาตให้ทำพินัยกรรมแบ่งทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้ที่ไม่ใช่ทายาทหรือบริจาคนได้มากที่สุดเพียง 1 ใน 3 เท่านั้น ส่วนที่เหลือจะต้องตกแก่ทายาทเพื่อเป็นการรักษาสิทธิของทายาทซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว ควรได้รับสิทธิประโยชน์ในมรดกของญาติของตน แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมิได้มีการกำหนดข้อห้ามทำนองนี้แต่อย่างใด เจ้ามรดกอาจทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินทั้งหมดของตนเพื่อเป็นการบริจาคนทั้งหมดโดยไม่ให้แก่ทายาทของตนเลยก็ได้ เป็นต้น

ก) สิทธิในการได้รับค่าชดเชยจากรัฐ : กรณีที่ไม่มีการจดทะเบียนสมรส

การแต่งงานหรือการนิกะฮ์ตามหลักศาสนาอิสลามนั้นมีหลักเกณฑ์และขั้นตอนเพียงว่า ชายหรือหญิงที่จะแต่งงานจะต้องบรรลุนิติภาวะทางศาสนา หรือ ศาสนภาวะคือหญิงมีประจำเดือนและชายมีความรู้สึกทางเพศแล้ว เมื่อได้คู่ตัวเพื่อความพอใจ และเรียนรู้นิสัยใจคอและคู่ขอแล้ว เงื่อนไขของการแต่งงานต้องมีมะฮัร (ของหมั้น ซึ่งชายให้แก่หญิงและเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงแต่ผู้เดียว) ไม่จำกัดจำนวน อาจจะเป็นเงินหรือทองคำหนึ่ง หรือแหวนเงินวงเดียว หรือถ้าฝ่ายชายไม่มีเงินเลยจะสอนอัล-กูรออันแก่หญิงก็ได้ (อิสลามไม่สนับสนุนการฟุ่มเฟือยอวดมั่งอวดมี) มะฮัรนี้จะได้ก่อนแต่งงานหรือภายหลังก็ได้ ตามความยินยอมของผู้หญิง ในวันที่ทำการนิกะฮ์นั้นผู้หญิงจะมอบให้อิหม่ามหรือผู้ใหญ่เป็นผู้แทนตน อิหม่ามอ่านคูอาหรือคุฎบะฮ์นิกะฮ์ (บทขอพร) จากหะดีษและคัมภีร์อัล-กูรออัน แล้วอิหม่ามจะถามฝ่ายชายต่อหน้าประชาชนผู้เป็นพยาน (ต้องมีพยานอย่างน้อย 2 คน) ว่านางหรือ

นางสาว....บุตรของนาย...ได้มอบตนแต่งงานให้แก่ชาย...บุตรนาย...ผู้ชายจะยินยอมตอบรับไหม? ผู้ชายก็กล่าวตอบรับ ผู้ที่มาเป็นพยานจะอ่านคูหา (บทขอพร) แล้วจึงเป็นอันเสร็จพิธีนิกะฮ์ หลังจากนั้นก็มี การเลี้ยงอาหารตามสมควรและประหยัดตามระบอบอิสลาม การเลี้ยงอาหาร (วะลิมะฮ์) นี้เป็นการประกาศอย่างเปิดเผย และอาจมีการรื่นเริงด้วยดนตรีก็ได้ ตามขอบเขตที่เหมาะสม (คืออยู่ในขอบเขตอิสลาม) ดังนั้น เพียงแค่ความสมัครใจของชายและหญิง ความยินยอมของผู้ปกครองมีการทำพิธีนิกะฮ์ตามขั้นตอนก็ถือว่าเป็นการแต่งงานที่สมบูรณ์แล้วในอิสลาม ก่อให้เกิดฐานะความเป็นสามีภรรยาต่อกัน ไม่จำเป็นต้องอาศัยการจดทะเบียนหรือเอกสารใด ๆ ยืนยันสถานภาพที่เกิดขึ้น การจดทะเบียนสมรสของมุสลิมจึงเป็นเพียงการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้เกิดสถานภาพสิทธิหน้าที่ในครอบครัวตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายโดยเฉพาะกรณีมุสลิมในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี และสตูล แต่สำหรับมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ที่สามารถนำหลักชะรีอะฮ์เรื่องครอบครัวและมรดกมาใช้แทนบทบัญญัติว่าด้วยครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ มุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้จึงมักประสบปัญหาเกี่ยวกับการจดทะเบียนสมรสเนื่องจากโดยมากมักประกอบพิธีนิกะฮ์ตามหลักศาสนาเท่านั้นมิได้จดทะเบียนสมรสเนื่องจากได้รับการยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก จึงทำให้เกิดปัญหาโดยเฉพาะกรณีที่รัฐนำเงื่อนไขเกี่ยวกับการเป็นคู่สมรสโดยพิจารณาจากทะเบียนสมรสเป็นหลักในการให้ความช่วยเหลือเหมือนเช่นที่ปฏิบัติมาในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งอาจลืมนึกไปว่าสำหรับมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้นั้นแม้ไม่มีทะเบียนสมรสแต่ก็ถือเป็นสามีภรรยาโดยถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งกรณีที่มีภรรยามากกว่า 1 คน ภรรยาทุกคนก็ย่อมมีสิทธิโดยเท่าเทียมกัน

กรณีปัญหาหนึ่งที่พบมากจากสถานการณ์ปัจจุบันคือ สิทธิในการได้รับค่าชดเชยจากรัฐ เช่นกรณีความสูญเสียจากเหตุความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้ง สึนามิ อุทกภัย วาตภัย เป็นต้น ซึ่งกรณีเหล่านี้อิสลามถือว่าภรรยาที่มีสิทธิที่จะได้รับมรดกจากเงินหรือค่าทดแทนชีวิตสามี ดังปรากฏหลักฐานจากอัชฮานูสสุหนัรรายงานว่า แท้จริงท่านอุมร์ กล่าวว่า ผู้ที่จะได้รับค่าทดแทนชีวิตผู้ตายคือกลุ่ม “ อะศอบะฮ์-ญาดิโกลัซซิดผู้ตาย ” ส่วนภรณานั้นไม่มีสิทธิที่จะได้รับ จนกระทั่งท่านญะฮะฮ์-ฮากบิน ชุฟยาน ได้พูดกับท่านอุมร์ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด (ซล.) สั่งให้ฉันแบ่งมรดกจากค่าชดเชยชีวิตอูซัยม์ อัญญาอบาบีฮ์ ซึ่งถูกฆ่าตายให้แก่ภรรยาของเขา ดังนั้น ท่านอุมร์จึงได้กลับคำพูดของท่านใหม่ โดยท่านญะฮะฮ์-ฮาก นับเป็นหนึ่งในบรรดาอัสวินที่เป็นสหายของท่านนบีมุฮัมมัด

(ชล.) ซึ่งท่านได้แต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองดูแลคนของท่านที่เข้ารับอิสลามใหม่ และมีผู้ฆ่าท่าน อุซัยม์ อัญญาอบาบีญ์ โดยเข้าใจผิด ดังนั้น ท่านบิฏ จึงมีคำสั่งให้ภรรยาของอุซัยม์มีสิทธิได้รับมรดกจากค่าชดเชยชีวิตสามีของนาง³⁵ ดังนั้น จึงเป็นที่ยุติว่าภรรยาของอุซัยม์มีสิทธิได้รับค่าทดแทนส่วนนี้ แต่อย่างไรก็ปัญหาข้อนี้เกิดขึ้นได้หากรัฐตีความคำว่า ภรรยาว่าจะต้องเป็นผู้มีทะเบียนสมรสเท่านั้น เนื่องจากมุสลิมจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะ 4 จังหวัดภาคใต้ที่อาจไม่ได้จดทะเบียนสมรสเพราะคิดว่าการนิกะฮ์ตามหลักศาสนาก็เพียงพอ ซึ่งทำให้ผู้ที่อยู่ในฐานะภรรยาและบุตรตามหลักศาสนาอิสลามอาจเสียสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ รวมทั้งกรณีที่มีภรรยา มากกว่า 1 คน รัฐก็จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกันกับผู้ที่ เป็นภรรยาทุกคนตามหลักศาสนาอิสลาม โดยอาจนำเงินที่รัฐจัดสรรไว้ให้มาแบ่งปันกันระหว่างผู้ที่ เป็นภรรยา ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้โดยง่ายหากรัฐตระหนักถึงมิติทางด้านศาสนาทุกครั้งที่ทำงานหรือให้บริการสาธารณะแก่มุสลิมโดยเฉพาะในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ใช้กฎหมายอิสลามบังคับ นอกจากนี้เพื่อความชัดเจนและไม่เกิดปัญหาในทางราชการผู้นำชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมช่วยป้องกันปัญหาดังกล่าว เช่น การทำหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกี่ยวกับการออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ตามที่ได้กำหนดได้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งหากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทำหน้าที่นี้ในเชิงรุกโดยสร้างความเข้าใจ และแนะนำประชาชนในท้องที่ให้เข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนทางราชการต่าง ๆ และดำเนินการออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามหลักศาสนาอิสลามให้แก่มุสลิมโดยสมบูรณ์แล้ว มุสลิมในพื้นที่นั้นก็ย่อมมีหลักฐานราชการยืนยันสถานะและสิทธิทางครอบครัวของตนเพื่อได้รับความช่วยเหลือจากรัฐได้โดยง่าย

ข) สิทธิในการรับมรดกตามหลักศาสนาอิสลามซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

อิสลามยอมรับสิทธิของทายาทในการรับมรดกของบรรพบุรุษ และจัดระบบที่เป็นพิเศษและละเอียดอ่อนในการรับมรดกซึ่งทายาทจะมีสิทธิได้รับมรดกจากทรัพย์ของผู้ตายหลังจากที่มีการชำระหนี้สินจากมรดกแล้ว ส่วนที่เหลือจะแบ่งตามที่บัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอาน และซุนนะฮ์ (แนวทางปฏิบัติของท่านบิฏ) โดยอิสลามได้บัญญัติ

³⁵ ขอและห้ เสือสมิง (แปลและเรียบเรียง), ตอบปัญหาศาสนา เล่มที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายสัมพันธ์) , หน้า 84 – 85.

หลักเกณฑ์สำหรับการรับมรดกตามพื้นฐานแห่งความถูกต้องและความยุติธรรม ทั้งอิสลามยังได้ล้มเลิกธรรมเนียมประเพณีของคนในยุคก่อน เช่น การตัดสิทธิเด็กและผู้หญิงในการรับมรดกได้สำเร็จ สำหรับการทำพินัยกรรมอิสลามก็วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า อิสลามอนุญาตให้มุสลิมทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้กับผู้อื่นได้ แต่ต้องไม่เกินไปกว่าหนึ่งในสามของทรัพย์สินที่เขามีอยู่ทั้งหมด ซึ่งเรื่องนี้ท่านชะอ์ดี อิบนิ อะบีวัคกอศ กล่าวว่า ฉันได้กล่าวว่า “ ท่านศาสดาคับ ฉันมีทรัพย์สินสมบัติ และไม่มีผู้ใดที่จะสืบลมรดกต่อของฉัน นอกจากลูกหญิงของฉันเพียงคนเดียว ฉันจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของฉันสองในสามให้ผู้อื่นได้หรือไม่ ” ท่านศาสดากล่าวว่า “ ไม่ได้ ” ฉันกล่าวว่า “ ดังนั้น ฉันจะทำพินัยกรรมเป็นจำนวนครึ่งหนึ่ง ” ท่านศาสดากล่าวว่า “ ไม่ได้ ” ฉันกล่าวว่า “ ดังนั้น ฉันจะทำพินัยกรรมหนึ่งในสามได้หรือไม่ ” ท่านศาสดากล่าวว่า “ ได้หนึ่งในสาม เพราะนั่นก็มากมายแล้ว แท้จริงการที่ท่านปล่อยให้ผู้อื่นสืบลมรดกของท่านมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ยังดีกว่าการที่ปล่อยให้เขามีความยากจนโดยเที่ยวขอร้องจากผู้อื่น ” (รายงานโดย บุคอรี และมุสลิม) ดังนั้น การที่อิสลามห้ามการทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินเกินกว่า 1 ใน 3 ของทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้อื่น จึงถือเป็นการปกป้องรักษาสิทธิของทายาทประการหนึ่ง

จึงเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์เรื่องมรดกตามหลักศาสนาอิสลามนั้นแตกต่างอย่างชัดเจนกับหลักกฎหมายมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะส่วนแบ่งมรดกระหว่างทายาทชายและหญิง ข้อจำกัดในการทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ผู้อื่น รวมทั้งการห้ามมิให้บุตรบุญธรรมได้รับมรดกเช่นเดียวกับบุตรที่แท้จริง ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้หากมองด้านหนึ่งอาจเห็นว่าศาสนาอิสลามมีหลักเกณฑ์เรื่องมรดกที่ไม่เป็นธรรม แต่หากได้เข้าใจถึงปรัชญาแนวคิดทางศาสนาอิสลามแล้วจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์เช่นนี้มิได้มีขึ้นเพื่อสร้างอภิสิทธิ์แก่ผู้ชาย แต่ถือเป็นการส่งเสริมและดูแลสิทธิของผู้หญิงนั่นเอง เนื่องจากตามหลักศาสนาอิสลามแล้วผู้ชายมีหน้าที่ในการปกป้องและดูแลผู้หญิงและเด็กในครอบครัว พร้อมทั้งเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ด้วย จากภาระความรับผิดชอบดังกล่าวนี้เองจึงทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทรัพย์สินเงินทองที่ผู้ชายได้รับส่วนหนึ่งจึงเป็นค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้หญิง แต่ในทางกลับกันตามศาสนาได้บัญญัติให้ผู้หญิงมีหน้าที่ดังกล่าวแต่ได้รับสิทธิในการดูแลจากผู้ชาย และไม่อนุญาตให้ผู้เลี้ยงดูนำเอาทรัพย์สินของนางมาใช้สอยโดยที่นางไม่ยินยอม ถ้าหากว่าหญิงนั้นไม่มีญาติผู้ชายที่จะเลี้ยงดูก็จำเป็นที่รัฐต้องให้การเลี้ยงดูนาง พร้อมกับออกค่าใช้จ่ายให้กับนางด้วย ดังนั้น เงินหรือทรัพย์สินของผู้หญิงจึงเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียว และผู้ชายไม่มีสิทธิในเงินส่วนนั้น การกำหนดให้แบ่งมรดกให้แก่ผู้ชาย 2 ส่วน และแบ่งให้แก่ผู้หญิง 1 ส่วน จึงเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้หญิงซึ่งด้วย

สตรีระควรได้รับการปกป้องดูแลจากผู้ชายเพื่อให้ครอบครัวอยู่ได้อย่างเป็นสุขนั่นเอง ซึ่งหากนำไปปฏิบัติย่อมเป็นการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความแน่นแฟ้น มีการดูแลคุ้มครองกัน นอกจากนี้หลักการในการแบ่งมรดกนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีการรับรองไว้อย่างชัดเจนในคัมภีร์อัล-กุรอาน การละเมิดหรือฝ่าฝืนหลักเกณฑ์เรื่องมรดกจึงถือเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักคำสอนของศาสนาด้วย เนื่องจากบทบัญญัติศาสนาที่อัลลอฮ์ (ซบ.) ทรงบัญญัติไว้ให้บ่าวของพระองค์ และได้ชี้แจงไว้ในคัมภีร์ หรือได้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด (ซล.) สั่งสอนไว้เช่นเรื่องมรดกนี้ล้วนแต่เป็นคำสอนที่อัลลอฮ์ (ซบ.) ทรงชี้แจงไว้อย่างชัดเจน และเป็นหน้าที่มุสลิมทุกคนต้องถือปฏิบัติตามเนื่องจากอิสลามมิได้แบ่งแยกระหว่างเรื่องทางโลกกับทางธรรม การฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติต่าง ๆ ย่อมส่งผลต่อบาปบุญ และการตอบแทนในโลกหน้า การที่มุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ นอกจากสี่จังหวัดภาคใต้ต้องถือบังคับเรื่องมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่อาจใช้หลักกฎหมายมรดกตามหลักศาสนาอิสลามได้เช่นเดียวกับมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้จึงเป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เสรีภาพในการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือตามรัฐธรรมนูญของมุสลิมไม่ได้รับการรับรองอย่างจริงจัง

4.4.2.2 การนำหลัก “ชะรีอะฮ์” มาใช้ในการตัดสินข้อพิพาททางครอบครัว

หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่องครอบครัวและมรดกมีความละเอียดอ่อน สลับซับซ้อน และมีสาระสำคัญบางประการที่แตกต่างจากหลักเรื่องครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างสิ้นเชิง จึงย่อมทำให้มักเกิดปัญหาในทางปฏิบัติแก่มุสลิมเมื่อพบกับปัญหาเรื่องครอบครัวหรือมรดก แต่ปัญหาเหล่านี้มีทางออกและดูจะไม่เป็นปัญหานั้นสำหรับมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ ที่อยู่ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 เนื่องจากสามารถใช้หลักกฎหมายอิสลามเรื่องครอบครัวและมรดกแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ตามความเชื่อถือศรัทธาของตน และกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวมรดกกระทั่งต้องอาศัยอำนาจสถาบันตุลาการในการตัดสิน ศาลในสี่จังหวัดนี้ก็ยังมิได้มีตำแหน่งคาโต๊ะยุติธรรมเป็นผู้ให้คำปรึกษา ไกล่เกลี่ย ประนีประนอม และชี้ขาดตัดสินตามหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้นการดำเนินชีวิตครอบครัว การระงับข้อขัดแย้งเกี่ยวกับครอบครัว และมรดกของมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้จึงเป็นไปได้โดยถูกต้องตรงตามหลักการของศาสนาอิสลาม เป็นที่ยอมรับแก่มุสลิมในชุมชนนั้น โดยไม่มีข้อโต้แย้ง แต่อย่างไรก็ดีหากหันกลับมามองมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยนอกจากสี่จังหวัดภาคใต้คือ นราธิวาส ยะลา สตูล และปัตตานี แล้วย่อมเห็นถึง

ความลักลั่นกันในทางปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งอิสลาม ทั้งที่เป็นมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกันแต่กลับไม่อาจปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามโดยเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกได้อย่างสะดวก เนื่องจากมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ ยังคงต้องอยู่ภายใต้บังคับหลักเรื่องครอบครัวและมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีความแตกต่างจากหลักการของศาสนา และหากไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกตามหลักศาสนาอิสลามอย่างชัดเจนถ่องแท้แล้ว ย่อมเสี่ยงต่อการละเลยหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของศาสนาได้โดยง่าย และสิ่งนี้ย่อมเกิดผลต่อการตอบแทนความดีความชั่วโดยพระเจ้าเป็นเจ้าในโลกหน้าอีกด้วย จึงคล้ายกับว่ากฎหมายของภาครัฐทำให้มุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ นอกจากสี่จังหวัดภาคใต้ไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามตามที่ตนนับถือ ทั้งที่เป็นมุสลิมและอยู่ในประเทศไทยเช่นเดียวกัน

สำหรับปัญหาการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่องครอบครัวและมรดกของคนไทยมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ นอกจากสี่จังหวัดภาคใต้ นั้น นอกจากการแก้ไขปัญหาโดยการตราพระราชบัญญัติขยายเขตอำนาจการใช้กฎหมายอิสลามให้ครอบคลุมแก่มุสลิมในทุกจังหวัดของประเทศไทยแล้ว ยังอาจแก้ปัญหานี้ได้โดยการนำเอาหลักชะรีอะฮ์มาใช้ในการตัดสินข้อพิพาททางครอบครัว โดยไม่จำเป็นต้องมีการตรากฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร เพียงแต่อาศัยความศรัทธาของมุสลิมและความเข้มแข็งของชุมชนมาช่วย การนำหลักชะรีอะฮ์มาใช้แก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งเรื่องครอบครัวและมรดกในชุมชนหรือพื้นที่ที่ไม่อาจบังคับใช้กฎหมายอิสลามได้โดยตรงจึงอาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ โดยอาศัยชุมชนมุสลิมเป็นผู้ตัดสินประนีประนอมและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในชุมชนตามหลักชะรีอะฮ์ซึ่งผู้ทำหน้าที่นี้อาจเป็นอิหม่ามประจำมัสยิดในชุมชนหรือบุคคลที่ชุมชนนับถือนำหลักชะรีอะฮ์มาแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกให้แก่มุสลิมในชุมชน เพื่อให้เกิดความถูกต้องและความยุติธรรมตามหลักการแห่งอิสลาม ทำให้ผู้คนในชุมชนได้มีโอกาสใช้ชีวิตและแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามตามที่ตนเชื่อถือ และมั่นใจได้ว่าตนได้ดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตรงตามคำสอนของอิสลามและจะได้รับการตอบแทนคุณความดีในโลกหน้า

4.4.2.3 แนวทางการปรับใช้สิทธิในครอบครัวตามหลักศาสนาอิสลามกับสังคมไทย

แม้ว่าหลักการเรื่องครอบครัวและมรดกตลอดจนหลักปฏิบัติอื่น ๆ ตามคำสอนของศาสนาอิสลามแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หลายประการ แต่เบื้องลึกของปรัชญาอิสลามก็มีได้แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ แต่อย่างไร เนื่องการ

ที่อิสลามได้กำหนดหลักการปฏิบัติตามมุสลิมไว้อย่างครบถ้วนครอบคลุมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ไม่มีการแยกเรื่องศีลธรรม จริยธรรมออกจากการดำเนินชีวิตประจำวันโดยถือว่าวิถีชีวิตของมุสลิมและหลักการของศาสนาต้องควบคู่ไปด้วยกันเสมอ เพื่อไม่ให้มนุษย์หลงทางไปใช้ชีวิตกับสิ่งที่ไม่ถูกต้องอันจะทำให้ชีวิตประสบแต่ความทุกข์ยากและปัญหาต่าง ๆ สำหรับเรื่องครอบครัวและการแบ่งปันมรดกนี้ก็เช่นกัน แม้อิสลามจะวางหลักเกณฑ์ของเรื่องนี้ต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มากแต่ทุกสิ่งก็ล้วนแต่มีเหตุมีผล ทั้งหากเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐานแล้วจะเห็นได้ว่าหลักครอบครัวและมรดกตามหลัก คำสอนของศาสนาอิสลามมิได้ทำลายหรือขัดแย้งต่อหลักสิทธิมนุษยชน หรือการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแต่อย่างไร ในทางกลับกันหากได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ย่อมจะส่งผลดีต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวมได้ในที่สุด

สำหรับสิทธิในครอบครัวตามหลักศาสนาอิสลามนั้นไม่ว่าเรื่องใด ๆ หากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วก็จะพบว่า สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยทั้งสิ้นเช่นกรณีที่อิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่า 1 คนนั้น ไม่ใช่หลักการสั่งใช้ของอิสลามแต่เป็นเพียงการอนุญาตภายใต้เงื่อนไขคือ การให้ความเป็นธรรมต่อภรรยาทุกคนอย่างเสมอกัน ชายที่ประสงค์จะแต่งงานไม่แน่ใจว่าจะสามารถให้ความยุติธรรมแก่ภรรยาของเขาได้แล้ว การแต่งงานนั้นถือเป็นเรื่องหะรอม (ต้องห้าม) ดังนั้น การที่อิสลามอนุญาตให้มีภรรยาได้มากกว่า 1 คน ก็เพื่อจะรักษาศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงไว้และเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ที่ดีงามทางด้านสังคม ศีลธรรมและเศรษฐกิจของผู้หญิง นอกจากนี้หากศาสนาไม่เปิดโอกาสให้มีภรรยาได้หลายคนแล้ว ชายที่มีความต้องการสูงก็จำเป็นต้องหาทางออกโดยวิธีที่เป็นบาปทั้งการมีผู้ การผิดประเวณี ซึ่งการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการทารุณต่อผู้หญิงและเลวร้ายยิ่งกว่าการมีภรรยาหลายคนเสียอีก ทั้งยังอาจส่งผลให้เกิดปัญหาลูกนอกกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และทำให้สังคมเกิดปัญหาในที่สุด หลักการนี้จึงเป็นการยกย่องให้เกียรติผู้หญิงที่เป็นภรรยาทุกคน ป้องกันปัญหาลูกนอกกฎหมายที่บิดาอาจหลีกเลี่ยงไม่ต้องรับผิดชอบได้ รวมทั้งป้องกันความเสื่อมโทรมในสังคม หรือกรณีการให้สิทธิแก่ชายในอันที่จะปกป้องผู้หญิงที่อยู่ในความดูแลของตนเช่นการให้สิทธิแก่ผู้ชายในการเป็นหัวหน้าครอบครัว การแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ชาย 2 ส่วน หญิง 1 ส่วน ก็มีได้หมายความว่าอิสลามจะลดทอนคุณค่าของผู้หญิงลงแต่อย่างใด ตรงกันข้ามอิสลามหลักมีแนวความคิดที่จะให้ผู้ชายเป็นผู้รับผิดชอบคุ้มครองดูแลผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวของตนไม่ใช่ให้สิทธิแก่ผู้ชายเพื่อที่จะเอาเปรียบผู้หญิง ซึ่งหลักการเหล่านี้ก็สอดคล้องและนำมาใช้ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสภาพสังคมไทยเป็นสังคมครอบครัว มีความเอื้ออาทรต่อกันระหว่างญาติพี่น้องต่างจากสังคมตะวันตกที่แยกกันอยู่อย่าง

ชัดเจน ทั้งสังคมไทยเองก็ยังคงยอมรับในลักษณะทางกายภาพของผู้ชายที่สามารถปกป้องดูแล
 ผู้หญิงได้ ยอมรับความเป็นผู้นำครอบครัวของผู้ชาย ขณะเดียวกันก็เคารพสิทธิของผู้หญิง
 เช่นเดียวกัน และแม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสตะวันตกที่นิยม
 แยกกันอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว แต่รากฐานของสังคมไทยก็ยังคงยึดติดกับความผูกพันของคนใน
 ครอบครัวเช่นเดียวกับแนวคิดพื้นฐานของอิสลามที่ส่งเสริมการดูแลปกป้องกันระหว่างบุคคล
 ในครอบครัวที่ส่งผลให้ความเอื้ออาทรกันของสังคมไทยยังคงอยู่และเป็นสังคมที่เข้มแข็งต่อไป
 ทั้งนี้สำหรับการนำหลักการของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกมาใช้ใน
 สังคมไทยนั้น อาจทำได้โดยการตราพระราชบัญญัติขึ้นมารับรองการใช้กฎหมายอิสลามของ
 มุสลิม หรือการไต่ถามตัดสิน แะนำกันเองตามหลักการชะรีอะฮ์โดยชุมชนมุสลิมก็ล้วนแต่
 เกิดประโยชน์นำมาซึ่งความสุขและความภาคภูมิใจของมุสลิมที่ได้ปฏิบัติตามหลัก
 คำสอนของศาสนาอิสลามทั้งสิ้น

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิอันสำคัญยิ่งในการเป็นมนุษย์ โดยในอดีตนั้นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไม่ปรากฏเด่นชัดนัก สังคมในอดีตล้วนแต่มีการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ โดยหยิบยกปัจจัยภายนอกต่างๆ เช่น ชาติกำเนิด สีผิว เพศ มาทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนแต่ละคนต่างกันไป เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่ต้องยอมรับว่าความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า นั้น มีผลให้เกิดความพยายามในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ จนกระทั่งสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์กรสหประชาชาติได้พยายามเรียกร้องและดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้บรรดาประเทศสมาชิกส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตนให้สอดคล้องกับหลักการแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 จึงเกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้นในประชาคมโลก

สำหรับรากฐานอันเป็นจุดกำเนิดสำคัญของสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกก็คือศาสนาคริสต์ซึ่งมีหลักคำสอนหลายประการที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนนับแต่ความเชื่อความเป็นภราดรภาพของมนุษยชาติคำสอนที่ว่ามนุษย์ทุกคนเสมอภาคกันในสายตาของพระเจ้า เพราะมนุษย์ทุกคนถูกสร้างโดยพระเจ้าเช่นเดียวกัน จากหลักคำสอนนี้เองทำให้เกิดการรับรองความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคนต่อหน้าพระเจ้า จากหลักภราดรภาพของมนุษยชาติ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์จึงกล่าวได้ว่าศาสนาคริสต์มีความตั้งใจที่จะรับรองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และเมื่อกล่าวถึงอิทธิพลของคริสต์ศาสนาที่มีต่อแนวคิดสิทธิมนุษยชนแล้วก็จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงศาสนาอิสลามด้วย เนื่องจากทั้งสองศาสนานั้นถือกำเนิดขึ้นและมีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน นอกจากนี้หากพิจารณารายละเอียดของทั้งศาสนาคริสต์และอิสลามแล้วจะพบว่ารากฐานเริ่มต้นอันเป็นต้นกำเนิดแนวความคิด และหลักคำสอนของทั้งสองศาสนานั้นมีความเหมือนหรือความเป็นหนึ่งเดียวกันแฝงอยู่ในระดับหนึ่งตามพระคัมภีร์เก่า (The Old testament) ของศาสนาคริสต์ก็ถือว่าเป็นพี่น้องกัน และคัมภีร์อัล-กุรอานของศาสนาอิสลามเองก็ได้ยืนยันถึงมิตรภาพระหว่างมุสลิมกับคริสเตียน โดยยอมรับให้ชาวคริสเตียนเป็นเหมือน “ชาวคัมภีร์” (People of the Book) จึงไม่แปลกที่ทั้งสองศาสนามีหลักการพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ในหลายๆประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องมนุษยชาติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งศาสนา

คริสต์และอิสลามมีความเชื่อร่วมกันว่าพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงในสากลโลก ทั้งศาสนาคริสต์และอิสลามล้วนเชื่อว่าถ้ามุสลิมทุกคนเสมอกันในสายตาของพระผู้เป็นเจ้า แนวความคิดในการรับรองสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนทั้งในศาสนาคริสต์และอิสลาม แต่แม้ศาสนาอิสลามจึงเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่มีผู้คนทั่วโลกนับถือเป็นจำนวนมาก แต่กลับมีการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอย่างถูกต้องน้อย ทำให้หลายคนไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ สาระสำคัญของคำสอนและวิถีปฏิบัติของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจึงแทบจะไม่มี การกล่าวถึง ทั้งที่ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ซึ่งเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกนั้นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและมีหลักคำสอนที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องมนุษยชาติและความเสมอภาคของมนุษย์

สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการเรื่อยมาและได้รับการยอมรับในระดับสากลซึ่งสะท้อนได้จากการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติจึงทำให้สิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่องภายในเฉพาะรัฐใดรัฐหนึ่งอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นสิทธิระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามกลับวิพากษ์วิจารณ์และไม่เห็นด้วยกับสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาดังกล่าวบางกรณี แต่นั่นก็มิใช่สิ่งที่แสดงว่าอิสลามปฏิเสธหลักสิทธิมนุษยชน เนื่องจากต่อมาในปี 1990 กลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามทั่วโลกได้รวมตัวกันก่อตั้งองค์การอิสลาม (Organization of the Islamic Conference หรือ O.I.C) และบัญญัติปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 (Cairo Declaration on Human Rights in Islam 1990) ขึ้นเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 1990 โดยนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนศาสนาอิสลามมาบัญญัติไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของปฏิญญา เพื่อให้การรับรองสิทธิมนุษยชนให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการของศาสนาและสามารถนำมาปรับใช้กับสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ หากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนในอิสลามตั้งอยู่บนรากฐานความคิดที่ว่า มุสลิมทุกคนล้วนแต่ถูกสร้างโดยอัลลอฮ์ (ช.บ.) โดยสถานะนี้วางอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นว่ามุสลิมทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นอกจากนี้อิสลามยังถือว่าอัลลอฮ์ (ช.บ.) ได้ทรงเลือกมนุษย์ให้เป็นผู้แทนของพระองค์บนโลกนี้ เพื่อที่จะนำแนวทางที่พระองค์ได้บัญญัติไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานมาใช้ซึ่งการเป็นผู้แทนของอัลลอฮ์ (ช.บ.) นั้น มิขึ้นกับมุสลิมทุกคนมิได้จำกัดเพื่อชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งหรือแต่เพียงผู้ปกครองเท่านั้น และหลักการพื้นฐานดังกล่าวนี้ถือเป็นรากฐานสำคัญต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในอิสลาม นอกจากนี้อิสลามยังให้การรับรองสิทธิเสรีภาพแก่มนุษย์ทุกคนทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมซึ่งสิทธิเสรีภาพนี้ครอบคลุมถึงกิจกรรมทุกประการที่

มนุษย์กระทำด้วยความเต็มใจในทุกวิถีทางของการดำเนินชีวิต อิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระหรืออยู่ในสภาพที่บริสุทธิ์ เกิดมาโดยปราศจากการเป็นทาส ปราศจากบาป ดังนั้นมนุษย์จึงมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ตราบที่เรามีได้ละเมิดกฎของอัลลอฮ์ (ซ.บ.) หรือทำลายสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับประกันเสรีภาพในเรื่องความศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ และเสรีภาพในจิตสำนึกซึ่งอิสลามถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางความเชื่อ ความคิดและการปฏิบัติศาสนกิจ โดยอัลลอฮ์ (ซ.บ.) ได้กล่าวยืนยันในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ ไม่มีการบังคับในศาสนา แน่نون ความถูกต้องได้เป็นที่ชัดแจ้งจากความผิดแล้ว ดังนั้น ผู้ใดปฏิเสธมารร้ายและมีศรัทธาต่ออัลลอฮ์ โดยแน่نون เขาได้ยึดห้วงอันมั่นคงซึ่งไม่มีการขาดอีกแล้ว และอัลลอฮ์ทรงได้ยินและทรงรอบรู้อยู่ ”¹ การที่อิสลามมีทัศนคติเช่นนี้ก็เนื่องจากอิสลามให้ความสำคัญกับการศรัทธา ความพอใจและการปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะไม่มีความหมายเลยหากเป็นสิ่งที่เกิดจากการบีบบังคับ นอกจากนี้อิสลามยังได้เผยแพร่โดยให้มนุษย์มีโอกาสในการตัดสินใจเลือกวิถีทางดำเนินชีวิตของตนเองดังที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานว่า “ จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) สัจธรรมมาจากพระผู้อภิบาลของพวกท่าน ดังนั้น ผู้ใดประสงค์จะศรัทธาก็ศรัทธา และผู้ใดประสงค์จะไม่ศรัทธาก็ให้ปฏิเสธได้ ”² อิสลามจึงไม่สนับสนุนให้มีการอาฆาตกันด้วยเรื่องศาสนา ไม่มีความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ไม่มีอคติในเชื้อชาติ

ทั้งนี้ หลักการสิทธิมนุษยชนในอิสลามได้มีการรับรองไว้อย่างชัดเจนและกว้างขวางทั้งในคัมภีร์อัล-กุรอานและซุนนะฮ์ (แนวทางปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.)) โดยสิทธิมนุษยชนในอิสลามถือเป็นสิ่งซึ่งพระเจ้าได้ประทานให้แก่มวลมนุษย์ จึงมีความสูงส่งกว่าสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์มอบให้แก่กันด้วยคุณค่าทางศีลธรรม มนุษย์จึงไม่มีสิทธิที่จะขกเล็กหรือละเมิดสิทธิเหล่านั้นได้ สิทธิมนุษยชนในทัศนะของอิสลามมีลักษณะคืออิสลามไม่มีการแบ่งแยกมนุษย์โดยอาศัยปัจจัยทางชาติกำเนิด สีผิว เพศ ภาษา หรือฐานะทางสังคมอื่นแต่อย่างใด ถือว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นโดยอัลลอฮ์ (ซ.บ.) จึงมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน สำหรับเรื่องการเมืองการปกครองที่ทำให้สถานะทางสังคมของมนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองซึ่งอาจทำให้ฐานะของมนุษย์เกิดความไม่เท่าเทียมกันนั้น อิสลามถือว่าความเท่าเทียมกันมีอยู่แม้กระทั่งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายของพระเจ้าปราศจากการแบ่งแยกและการแทรกแซงใดๆ การปกครองแบบทรราชย์ก็คือเป็นสิ่งที่ไม่อนุมัติในอิสลาม และถือว่าทุกคนในสังคมเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม มีสิทธิที่จะ

¹ คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 2 โองการที่ 256

² คัมภีร์อัล-กุรอาน บทที่ 18 โองการที่ 29

ต่อต้านผู้รุกรานสังคมนิยมหรือกระทำการละเมิดต่อกฎหมาย ส่วนเรื่องความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชายนั้น อิสลามได้ยืนยันว่าผู้หญิงก็มีความสำคัญเท่าเทียมกับผู้ชาย และมีได้มีฐานะต่ำกว่าผู้ชายแต่อย่างใด และผู้หญิงเปรียบเสมือนหุ่นส่วนของผู้ชาย จึงมีสิทธิเสรีภาพและส่วนร่วมในทุกๆด้านเท่าเทียมกับผู้ชาย

ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 จึงถือได้ว่าเป็นการนำเอาหลักการที่มีอยู่แล้วในคัมภีร์อัล-กุรอานและแนวทางปฏิบัติของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) มาจัดเรียงให้เป็นหมวดหมู่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้นตามกระแสการรับรองสิทธิมนุษยชนโดยกฎหมายลายลักษณ์อักษรของสังคมนะวันตก มิใช่การบัญญัติหรือแต่งเติมขึ้นใหม่แต่อย่างใด ทั้งนี้ ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 เริ่มต้นขึ้นด้วยบทบัญญัติที่ห้ามการเลือกปฏิบัติ หรือการแบ่งแยกโดยเหตุทางเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ความเชื่อ เพศ ศาสนา สถานะทางสังคม หรือสถานะอื่นใด จากนั้นจึงเป็นการบัญญัติถึงการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ซึ่งถือว่าการรักษาชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นหน้าที่สำคัญซึ่งบัญญัติไว้ในชารีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) สิทธิในเนื้อตัวร่างกายนี้รวมถึงสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกจับกุม การทารุณกรรม การจำกัดอิสรภาพด้วยวิธีการใดๆ จนกว่าจะมีหลักฐานที่ชัดเจนตามกฎหมาย ตลอดจนผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ความผิด และบุคคลจะต้องไม่ถูกนำมาใช้ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือทางการแพทย์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตหรือร่างกายตนเอง นอกจากนี้ปฏิญญานี้ยังได้รับประกันถึงสิทธิเสรีภาพของชนชรา ผู้หญิง เด็ก คนเจ็บป่วย หรือชเลยศึกที่จะได้รับการเลี้ยงดู ให้ที่อยู่อาศัย รวมทั้งการรักษาพยาบาลต่างๆ สำหรับประเด็นเรื่องสิทธิระหว่างชายและหญิง ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ก็ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิในการแต่งงานโดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ หรือสีผิว มีบทบัญญัติให้ผู้หญิงได้รับการรับรองให้มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายเช่นการมีส่วนร่วมในสิทธิหน้าที่ต่างๆ เสรีภาพทางการเงิน สิทธิในการรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตน เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของผู้ชายต่อสังคม และในฐานะสามีที่จะต้องดูแลปกป้องครอบครัวของตน บัญญัติให้สิทธิแก่ทั้งพ่อและแม่ในการดูแลลูก คุ้มครองสิทธิในครอบครัว ทั้งรับรองสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเองของบรรดาผู้ที่เป็นทาสหรือผู้ได้อาณานิคม สิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่อต้านการใช้อำนาจอันมิชอบของผู้ปกครอง และยังให้ความสำคัญกับสิทธิด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ปฏิญญาไคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 นี้ ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็นเช่น สิทธิมนุษยชนในอิสลามไม่มีความชัดเจนแน่นอนหลาย

กรณีขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมายอิสลาม (ซารีอะฮ์) เป็นสำคัญเช่นมาตรา 24 ที่บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพที่อยู่นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้โดยกฎหมายอิสลาม หรือมาตรา 25 ที่บัญญัติว่ากฎหมายอิสลามจะเป็นสิ่งที่ใช้อ้างอิงในการอธิบายความในกฎหมายที่ระบุไว้ในกฎหมายฉบับนี้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังคงมีประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพทางศาสนา มาตรา 5 สิทธิในการแต่งงาน ได้บัญญัติว่า 5.1 ครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และการแต่งงานเป็นรากฐานของสถาบันครอบครัว หญิงและชายมีสิทธิในการแต่งงานโดยปราศจากการบังคับบนพื้นฐานของกำเนิด สีผิว และเชื้อชาติ ซึ่งมาตรา 5 นี้ไม่ได้กล่าวถึงข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างทางศาสนา จึงเกิดข้อวิจารณ์ว่า อิสลามยังคงมีข้อจำกัดและแบ่งแยกมิให้มีการแต่งงานระหว่างมุสลิมกับผู้นับถือศาสนาอื่น หรือประเด็นเรื่องสิทธิสตรีตลอดจนความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงซึ่งจะไม่มีความชัดเจนนักเช่น มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติให้หญิงเท่าเทียมกับชายในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่มิได้รวมถึงความเท่าเทียมกันในด้านอื่นๆ เช่นสิทธิหน้าที่ในครอบครัว สิทธิทางสังคมอื่นๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ.1990 นั้น โดยภาพรวมของเนื้อหาหลักซึ่งบัญญัติในปฏิญญานี้ ต้องยอมรับในระดับหนึ่งว่าปฏิญญาโคโร ฯ ได้บัญญัติรับรองสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวางและเพียงพอแก่การรับรองคุ้มครองมนุษย์ในสังคมได้อย่างเสมอภาคกัน มีการรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้านต่างๆมากมายเช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ตลอดทั้งสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในประเด็นต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเหล่านี้ล้วนแต่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 อาจมีส่วนที่ต่างกันบ้างแต่ก็เป็นเพียงรายละเอียดเท่านั้น โดยหลักการบางเรื่องอาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายและแบบแผนปฏิบัติของศาสนาอิสลาม (ซารีอะฮ์) เพื่อรักษาประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม สิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามจึงโน้มเอียงไปทางแนวคิดแบบสากลนิยมมากกว่าการรับรองสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่ตามแนวคิดปัจเจกชนนิยมของประเทศตะวันตก แต่อย่างไรก็ตาม หากเข้าใจแนวความคิดของศาสนาอิสลามแล้วจะทำให้เข้าใจได้ว่าข้อจำกัดต่างๆ แม้จะทำให้ปัจเจกชนแต่ละคนไม่อาจใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้อย่างเต็มที่ แต่ก็มิได้เป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้หมดสิ้นไป คงมีผลเพียงลดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนเท่าที่จำเป็น เพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีให้เกิดขึ้นในสังคม

สำหรับคุณค่าและสภาพบังคับของสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นสิ่งที่เลื่อนลอยปราศจากสภาพบังคับใดๆ แต่การละเมิดสิทธิ

มุสลิมชนนี้ย่อมส่งผลอย่างแน่นอนในโลกหน้า (อาคิเราะห์) ซึ่งเป็นวันที่มุสลิมทุกคนเชื่อว่าในวันนั้นจะมีการพิพากษาความดีและความชั่วที่มนุษย์ได้กระทำไว้ในโลกนี้ และด้วยความเชื่อนี้ย่อมส่งผลให้มุสลิมผูกพันตนปฏิบัติตามหลักคำสอนต่างๆอย่างเคร่งครัด จึงทำให้สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของอิสลามนั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจให้มุสลิมผูกพันและปฏิบัติตามโดยไม่ต้องมีกฎหมายใดๆมารองรับอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้คุณค่าและสภาพบังคับของสิทธิมนุษยชนในอิสลามสืบเนื่องมาจากหลัก “ความศรัทธา” โดยได้ศึกษาด้วยสติปัญญาและเหตุผลแล้วนั่นเอง และด้วยหลักความศรัทธานี้ ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้สิทธิมนุษยชนในอิสลามมีคุณค่าและไม่อาจล่วงละเมิดได้ ยิ่งกว่านั้นเหตุที่หลักคำสอนในศาสนาอิสลามมีความเชื่อในเรื่องผลตอบแทนจากการประกอบคุณความดีในโลกนี้ทำให้ทุกการกระทำของมุสลิมมุ่งถึงผลในโลกหน้า หลักคำสอนและหลักปฏิบัติในอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ผูกติดกับมุสลิมทุกคน และทำให้สิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของอิสลาม เป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องยึดถือและปฏิบัติตามสำหรับประเทศไทยแล้วประเทศไทยได้เข้าร่วมกับองค์การอิสลามหรือ O.I.C. ในฐานะประเทศผู้สังเกตการณ์ (observer states) ในปี 1998 (พ.ศ. 2541) ซึ่งการเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์นี้น่าจะเป็นผลดีต่อประเทศไทยในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้เรียนรู้เนื้อหาสาระของปฏิญญาไคโรฯ เพื่อนำมาปรับใช้ในการรับรองสิทธิมนุษยชนแก่มุสลิมในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัจจุบันในประเทศไทยเองมีการตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ประชาชนทุกๆกลุ่มล้วนแต่ต้องการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนจากรัฐ สำหรับกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิมนั้น ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ประเทศไทยจึงควรหันมาให้ความสนใจในการปรับปรุงเนื้อหาของกฎหมาย ทศนคติ และการปฏิบัติโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแก่มุสลิมในประเทศไทย โดยยึดถือแนวทางของปฏิญญาไคโรฯว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 ดังกล่าวนอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าเนื้อหาของสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาไคโรฯ นั้น คล้ายคลึงกับหลักการที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ของสหประชาชาติ มิได้ลดทอนคุณค่าของสิทธิมนุษยชนลงไปแต่อย่างใด จึงน่าจะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในประเทศ และส่งเสริมให้มุสลิมในประเทศนั้นๆ สามารถเข้าถึงสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี

สำหรับการรับรองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมในประเทศไทย นั้น เห็นว่า ประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลาม (มุสลิม) อยู่จำนวนมาก ดังนั้นจึงยิ่งต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลามให้มากขึ้น เพื่อนำมาปรับใช้ในการรับรองสิทธิมนุษยชนแก่มุสลิมในประเทศไทย แม้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะได้รับรองคุ้มครองสิทธิ

เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือของบุคคลไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติที่รับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจตาม มาตรา 37 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติรับรองเสรีภาพนี้ กว้างขวางกว่าที่เคยมีการรับรองในมาตรา 38 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 โดยมาตรา 37 ของ รัฐธรรมนูญปัจจุบัน บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของ ศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสน บัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็น การขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิ เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอน สิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยม ในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น” ทั้งมุสลิมก็สามารถบริโภคสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองได้ เช่นเดียวกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่น แต่กระนั้นด้วยลักษณะเฉพาะของศาสนาอิสลามอันเป็น หลักปฏิบัติที่แทรกซึมอยู่ในทุกการกระทำในชีวิตมนุษย์ และเกี่ยวข้องกับการตอบแทนในโลก หน้า ดังนั้น แม้หลักการด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักศาสนาอิสลามจะคล้ายคลึงกับสิทธิ เสรีภาพที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ แต่หากมองในทางปฏิบัติอาจต้องมีการตรา กฎหมายลำดับรองเพื่อให้มีการรับรองสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ สัมฤทธิ์ผลตามหลักศาสนา อิสลามได้ หรือควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติพื้นฐานความคิด ของมุสลิมแก่สังคม เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องเหมาะสม และให้สิทธิเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญของชนชาวไทยทุกศาสนาเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงมีการตรากฎหมาย ลำดับพระราชบัญญัติมารับรองคุ้มครองเพื่อให้สิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติ ศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลามได้รับความคุ้มครองอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยมี การตรากฎหมายเฉพาะเรื่อง 4 ฉบับด้วยกัน คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมาย อิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติส่งเสริม กิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2524 พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 แต่อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติยังคงมี ปัญหาเกี่ยวกับการรับรองสิทธิมนุษยชนของคนไทยมุสลิมอยู่บ้างเช่น ปัญหาบทบัญญัติที่ รับรองสิทธิเสรีภาพของคนไทยมุสลิมไม่มีความครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอ ปัญหาการ ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ปัญหาความไม่สอดคล้อง กับสภาพสังคมในปัจจุบัน และปัญหาประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

นอกจากการนำหลักการของศาสนาอิสลามมาบัญญัติเป็นกฎหมายแล้ว จากหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนในศาสนาอิสลามซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนของตะวันตกก็สามารถนำมาปรับใช้กับสังคมไทยได้เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในสังคมจะต้องเข้าใจและรับรู้หลักการของศาสนาต่างๆ เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความเข้าใจกัน เอื้ออาทรกัน เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ทั้งนี้หากศึกษาประวัติศาสตร์ทางสังคมของสังคมไทยแล้วจะเห็นได้ว่า การตระหนักถึงความสำคัญในการสนใจและเข้าใจวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะวัฒนธรรมของศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคใต้มีมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างยิ่ง โดยพระองค์ได้จัดทำ “สมุดคู่มือสำหรับข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่รับราชการในมณฑลซึ่งมีพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม” ขึ้น และถือเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงถึงความพยายามของรัฐบาลในอดีตที่พยายามค้นหาทางแก้ไขปัญหาความแตกต่างและความไม่เข้าใจกันของคนในพื้นที่ และเป็นเครื่องพิสูจน์ได้เป็นอย่างดีว่า การเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการนำหลักสิทธิมนุษยชน หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาปรับใช้ในสังคมไทย สามารถแก้ไขปัญหาความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เห็นได้ว่าหลักการสิทธิมนุษยชนในอิสลามนั้นมีความสอดคล้องและไปด้วยกันได้กับหลักการสิทธิมนุษยชนของสังคมตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย เพียงแต่อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคมส่วนรวมเท่านั้น ดังนั้นหลักการสิทธิมนุษยชนอิสลามจึงสามารถนำมาปรับใช้ในสังคมได้ และหากมีการส่งเสริมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักการของศาสนาอิสลามให้มากยิ่งขึ้น นำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ให้ถูกต้องก็ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในสังคมมุสลิมเช่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมทั้งจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศไทยที่มีมุสลิมอยู่อาศัย

กรณีการรับรองสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆของคนไทยมุสลิมตามกฎหมายลำดับรองหรือพระราชบัญญัตินั้น เห็นว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญและเคารพสิทธิการนับถือศาสนา ปฏิบัติศาสนกิจหรือการกระทำต่างๆตามความเชื่อถือทางศาสนาเป็นอย่างดี แต่กระนั้นก็ยัง

ปัญหาอยู่บ้างเช่นที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการรับรองสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆของคนไทยมุสลิมตามกฎหมายลำดับรองกล่าวคือกรณีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ซึ่งใช้บังคับกับมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้คือ ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้บังคับกับมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้นับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกัน มีหลักคำสอนหลักการดำเนินชีวิต และใช้คัมภีร์อัล-กุรอานฉบับเดียวกัน แต่กลับไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ทางครอบครัวและมรดกจึงต้องกลับไปบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งที่แตกต่างจากหลักการของอิสลามโดยสิ้นเชิงทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูภรรยาและลูกกรณีที่มีภรรยาหลายคน การรับมรดกของลูกที่เกิดจากภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส แต่ได้พิธีนิกะฮ์ (แต่งงาน) กันอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ไม่อาจรับรองสิทธิเสรีภาพของมุสลิมได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในอันที่จะปฏิบัติตนตามความเชื่อถือศรัทธาของตน ทำให้มุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้มีโอกาสปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวทางและคำสอนของศาสนาอิสลามได้อย่างสะดวก ต่างจากมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรมารองรับ จึงควรมีการศึกษาและแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ครอบคลุมและใช้บังคับได้กับมุสลิมในทุกจังหวัดทั่วประเทศ หรือกรณีปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามก็ควรมีการส่งเสริมให้คนในสังคมมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อให้พระราชบัญญัติต่างๆมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติและเกิดผลดีต่อประเทศเช่นพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 ซึ่งอาจดูขัดแย้งและไม่อาจปรับเข้ากับกระแสนิยมในปัจจุบันนี้ได้ แต่หากมีความรู้ที่ถูกต้องแล้วจะพบว่าระบบการเงินแบบอิสลามที่แยกต่างหากจากระบบดอกเบี้ยนั้นจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยกระจายความมั่นคงให้แก่ทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทั้งยังสนับสนุนการออมเงินและการลงทุนของประชาชน นอกจากนี้ระบบธุรกรรมการเงินของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยนั้นยังจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการระดมเงินออมและลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งในอาเซียนและตะวันออกกลางอันจะเป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี ส่วนกรณีปัญหาที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติเช่นพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ที่ยังคงมีข้อสงสัยที่จะต้องตีความหลายประเด็นนั้น อาจต้องมีการทบทวนเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไปเพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ

สำหรับแนวทางปฏิบัติในการนำหลักสิทธิมนุษยชนในอิสลามมาแก้ไขปัญหาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น เห็นได้ว่า หลักการของศาสนาอิสลามยอมรับและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และสำหรับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมตามหลักศาสนาอิสลามสะท้อนได้จากบทบัญญัติในปฏิญญาโคโรว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอิสลาม ค.ศ. 1990 เช่น มาตรา 20 ที่ว่า บุคคลจะต้องไม่ถูกจับกุม เนรเทศ ลงโทษ หรือถูกจำกัดอิสรภาพจนกว่าจะมีหลักฐานที่แน่ชัดตามกฎหมาย และเขาจะต้องไม่ได้รับการทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการกระทำการรุนแรงใด ๆ ที่ขัดต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเขา ... เป็นต้น และสำหรับสิทธิเสรีภาพในทางการเมือง การปกครองเอง อิสลามก็ให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเรื่องความเสมอภาคที่อิสลามรับรองว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน และความเท่าเทียมกันในทัศนะของอิสลามมีอยู่แม้กระทั่งระหว่างผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ดังนั้น หากผู้ปกครองปกครองโดยฝ่าฝืนกฎหมายหรือข่มเหงประชาชนผู้ที่อยู่ใต้การปกครองก็สามารถเรียกร้องและคัดค้านการกระทำดังกล่าวได้ และเรื่องความยุติธรรมอิสลามก็ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับจากอัลลอฮ์ (ซ.บ.) มุสลิมจึงมีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องความถูกต้องเป็นธรรม ดังนั้นหากกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดภาคใต้เป็นไปอย่างเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักปฏิบัติและหลักคำสอนของอิสลามแล้วย่อมทำให้คนไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดภาคใต้เกิดความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐและกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น วิธีการแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องศึกษากรณีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่างๆที่อาจมีการปฏิบัติที่ขัดต่อหลักคำสอนของศาสนาอิสลามทำให้คนไทยมุสลิมไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติตามความเชื่อถือของตนตามรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความเข้าใจ การปฏิบัติที่ถูกต้อง และปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีความเป็นธรรมและการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ปัญหาทางด้านสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นการนำหลักชะรีอะฮ์หรือแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองของศาสนาอิสลามมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่าง ๆ อาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในชุมชนมุสลิมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ซึ่งน่าจะช่วยให้เกิดความยุติธรรมที่แท้จริงได้ เพราะเมื่อปัญหาคความขัดแย้งเกิดที่ชุมชน ชุมชนก็ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคเพื่อให้ความยุติธรรมเกิดขึ้นจริง และที่สำคัญประการหนึ่งคือสภาพภาคหน้าหากผู้ก่อความไม่สงบเป็นผู้บ่อนทำลายศาสนา กระบวนการยุติธรรมในชุมชนมุสลิม (Muslim community Justice) จะเป็นปรากฏการณ์แรกของชุมชนที่จะยุติปัญหาคความ

ขัดแย้งพื้นฐานเหล่านั้น ดังนั้น การนำเอาหลักการชะรีอะฮ์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของชุมชนมุสลิมในการตัดสินและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ก็อาจเป็นทางออกหนึ่งของปัญหาความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนสุดท้ายกรณีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวของมุสลิมในสังคมไทย เนื่องจากหลักเรื่องครอบครัวและมรดกตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมีความแตกต่างจากหลักกฎหมายเรื่องครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หลายประการ จนทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ทางครอบครัวและมรดกมากมายกับมุสลิม โดยเฉพาะกรณีมุสลิมที่อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจากสี่จังหวัดภาคใต้ที่อยู่ในบังคับพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ที่สามารถใช้หลักเกณฑ์ในเรื่องครอบครัวและมรดกตามหลักศาสนาอิสลามแทนบทบัญญัติว่าด้วยครอบครัวและมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ จึงทำให้เกิดการลักลั่นกัน ในทางปฏิบัตินำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ นั้น ซึ่งกรณีนี้นอกจากการแก้ไขปัญหาโดยการตราพระราชบัญญัติขยายเขตอำนาจการใช้กฎหมายอิสลามให้ครอบคลุมแก่มุสลิมในทุกจังหวัดของประเทศไทยแล้ว ยังอาจแก้ปัญหาได้โดยการนำเอาหลักชะรีอะฮ์มาใช้ในการตัดสินข้อพิพาททางครอบครัวโดยไม่จำเป็นต้องมีการตรากฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเพียงแต่อาศัยความศรัทธาของมุสลิมและความเข้มแข็งของชุมชนมาช่วย และนำหลัก ชะรีอะฮ์มาใช้แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งเรื่องครอบครัวและมรดกในชุมชนหรือพื้นที่ที่ไม่อาจบังคับใช้กฎหมายอิสลามได้โดยตรง โดยอาศัยชุมชนมุสลิมเป็นผู้ตัดสินประนีประนอมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนตามหลักชะรีอะฮ์ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและความยุติธรรมตามหลักการแห่งอิสลาม ทำให้ผู้คนในชุมชนได้มีโอกาสใช้ชีวิตและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามตามที่ตนเชื่อถือ และมั่นใจได้ว่าตนได้ดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตรงตามคำสอนของอิสลามและจะได้รับการตอบแทนคุณความดีในโลกหน้า และแม้ว่าหลักการเรื่องครอบครัวมรดกตามหลักศาสนาอิสลามจะแตกต่างกับหลักทั่วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพียงใด แต่ก็มีใช้จะไม่อาจนำมาปรับใช้ในสังคมไทยได้เลย เพราะหากเข้าใจหลักการและแนวคิดของหลักศาสนาแล้ว ย่อมเห็นได้ว่าหลักการเหล่านี้สอดคล้องและนำมาใช้ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสภาพสังคมไทยเป็นสังคมครอบครัว มีความเอื้ออาทรต่อกันระหว่างญาติพี่น้อง ทั้งสังคมไทยเองก็ยังคงยอมรับในลักษณะทางกายภาพของผู้ชายที่สามารถปกป้องดูแลผู้หญิงได้ยอมรับความเป็นผู้นำครอบครัวของผู้ชาย ขณะเดียวกันก็เคารพสิทธิของผู้หญิงเช่นเดียวกัน และแม้ว่าในปัจจุบันสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นใดแต่รากฐานของสังคมไทยก็ยังคงยึดติดกับความผูกพันของคนในครอบครัวเช่นเดียวกับแนวคิดพื้นฐานของอิสลามนั่นเอง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การ์ิม วันแอะละ. มรดกตามบทบัญญัติของอิสลาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ส.วงศ์
เสงี่ยม, 2536.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
วิญญูชน, 2547.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550.

กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.

คณิน บุญสุวรรณ. สิทธิเสรีภาพของคนไทย ศักดิ์ศรีความเป็นคน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542.

จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545.

จินดา จันทร์แก้ว. ศาสนาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน3จังหวัดชายแดนภาคใต้:
ปัญหาและแนวทางแก้ไข (ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี, 2549.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล
คีมทอง, 2539.

ชัยยิด ซาอิด อัคราร์ ริชวี. ชีวิตครอบครัวแห่งอิสลาม. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์,
2526.

ชัยยิด มุจตาบา รุคนี มุขาวี ลารี แปลโดยกิติมา อมรทัต. อารยธรรมตะวันตกในสายตาของ
มุสลิม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัล-ฮูดา, 2535.

ซัลมาน เหมมานะ. ธนาคารไม่มีดอกเบียตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ณรงค์ สิริประชนะ. ความเป็นมาของกฎหมายอิสลามและดาโต๊ะยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร,
2517.

ดิเรก กุลศิริสวัสดิ์ (แปล). กัมภีร์อัล-กุรอาน.

ชเนศ อารณสูวรรณ. ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ไทย.

กรุงเทพมหานคร: โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549 .

นิธิ เอียวศรีวงศ์. อิสลามสมัยแรก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511.

นพนิธิ สุริยะ. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537.

บรรจง บินกาซัน. ดอกเบ็ญและระบบธนาคารอิสลาม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2520.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538.

ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

ปิยนาด บุนนาค. นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2475-2516). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540. ราชกิจจานุเบกษา 114 (7 พฤศจิกายน 2540) :3.

พระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545. ราชกิจจานุเบกษา 119 (21 ตุลาคม 2545):1.

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489. ราชกิจจานุเบกษา 63 (3 ธันวาคม 2489):633.

พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. 2524 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2532. ราชกิจจานุเบกษา 106 (18 สิงหาคม 2532):1.

ไพโรจน์ พลเพชร บรรเจิด สิงคะเนติ พิชาข รัตนดิลก ณ ภูเก็ต ชลัท ประเทืองรัตนา เฉลิม เกิดโมลี. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันพระปกเกล้า, 2546.

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545.

มานิตย์ จุมปา. คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 พร้อมข้อเสนอสำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2549.

มนิร มุฮัมมัด. กฎหมายอิสลาม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายสัมพันธ์, 2521.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

ลิขิต ชีระเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (บรรณาธิการ). รวมบทความอารยธรรมตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. หลักและวิธีปฏิบัติในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญในกรณีที่มีบทบัญญัติว่า “ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548.

สมยศ เชื้อไทย. ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

สิทธิ บุตรอินทร์. มนุษยนิยม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532

สรุชาติ บำรุงสุข. วิกฤติได้สู้ด้วยยุทธศาสตร์และปัญญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อนิเมทกรุ๊ป, 2547.

สุริชัย หวันแก้ว (บรรณาธิการ). ยุติไฟใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

เสน่ห์ จามริก. รัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและ 60 ปีประชาธิปไตยไทย.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2535.

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2538.

หุซัยน์ ฮัยกัล แพลและเรียบเรียงโดย อุ๋น หมิ่นทวี จรรย์ มะลูลีม. ศาสตคามุฮัมมัด มหาบรูษแห่ง

อิสลาม ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อิสลามิก อะเคเดมี, 2537.
 อมร จันทร์สมบูรณ์. การปฏิรูปการเมือง คอนสติวชันแนลลิสม์ ทางออกของประเทศไทย.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักนโยบายศึกษา, 2539.

ภาษาอังกฤษ

Hafiz Muhammad Thani . The Greatest Benefactor of mankind and Human Rights. 1 st
 ed. Karachi-I Pakistan ,2001.

Sulieman Abdul Rahman AL Hageel. Human Rights In Islam and Refutation of the
 Misconceived allegations associated with these Rights. 2 nd ed. , 1999.

The Cairo Declaration on Human Rights in Islam, Aug . 5 , 1990.

The Universal Declaration of Human Rights , 1948.

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Cairo Declaration on Human Rights in Islam

Article (1) :

- All mankind is one family that is joint by servitude of Allah and the lineage to Adam. All people are originally equal in human honor, dignity, responsibility, and accountability without distinction or discrimination based on origin, color, language, sex, belief, political affiliation, social status ... etc. The true belief is the guarantee for the development of this dignity and honor through integration of mankind.
- All people are the children of Allah and that the more beloved to Him of them are the most useful to them. There is no preference to one over the other except by righteousness and good conduct.

Article (2) :

- Life is a gift from Allah and every person has right to it. Individuals, societies and state are responsible for the protection of this against aggression. No life should be taken away unless for valid and lawful cause.
- It is unlawful to use means that may lead to the destruction of mankind.
- Maintenance of the continuation of human life is a religious responsibility.
- The safety of the human body is inviolable and shall not be encroached except for a valid and lawful reason. The government shall guarantee such protection.

Article (3) :

- In case of hostility and the use of force or armed disputes, people who are not participating in the warfare shall not be killed among those people are the elders, women and children. Injured and sick persons have the right to treatment, and prisons of war (captives) have the right to food, accommodation and clothing. Deformation of dead bodies is prohibited. Exchange of captives is mandatory and the meeting of families that were scattered due to the warfare circumstances.

- Destruction of trees, plants, cattle, houses, civil facilities of the enemy is unlawful.

Article (4) :

Every person is inviolable and has the right to protect his reputation during his life and after his death and the state and the community are responsible for the protection of his body and burial.

Article (5) :

- The family is the basis of the society, and marriage is the basis of its institution. Men and women have the right to marriage without any restrictions based on origin, color or nationality.
- Both the state and community shall remove obstacles that hinder marriage, facilitate it and protect the family institution.

Article (6) :

- Women are equal to men in human dignity, and they have equal rights and duties. They have their civil identity and independent financial accountability; they also have the right to retain their names and lineage.
- It is the responsibility of the husband to maintain and sustain his family.

Article (7) :

- Any child upon his birth has right against his parents, community and the state to nursing, education, physical, health and moral care. Mother and fetus have the right to protection and special care.
- Parents and guardians have the right to choose the type of education they want for their children with due regard to their interest and future in the light of the Islamic morals and provisions.
- Parents have rights against their children, and relatives have rights against each other in accordance with the Shari'a law.

Article (8) :

Every person has the right to enjoy his legal faculty in terms of rights and obligation, and if he loses his legal faculty his guardian will act on his behalf.

Article (9) :

- Education is obligatory for every individual, and the state and the community are responsible for education. The state is responsible for providing the education facilities and means in order to achieve the interest of the community and to allow everyone to have access to the religion of Islam and the facts of the universe so that they can be utilized for the benefit of mankind.
- Different educational and guidance institutions such as family, school, university, media and other facilities are responsible to religiously and worldly educate the individual in a complete and balanced manner in order to promote his personality, his belief in Allah, and his respect and protection of rights and duties.

Article (10) :

Islam is an instinctive religion. No coercion shall be allowed to be practiced against any person. Exploitation of poverty and ignorance of man in order to induce him to convert from religion to any other religion or to heterodoxy is prohibited.

Article (11) :

- Man is born free and no one is to enslave him or humiliate or repress or exploit him. Servitude is only lawful to Allah the Almighty.
- All kinds of colonialism, since it is the worst type of enslavement, are strictly prohibited. All nations that are under colonization have the right to self-determination and freedom. All other states and nations are responsible to support them to get rid of all types of colonization and enslavement. All nations have the

right to maintain their own independent identity and to have control over their wealth and natural resources.

Article (12) :

Every person has the right to movement according to Shari'a law and to choose the place of his domicile within his country or outside. He also has the right for asylum to another country, if he is subjected to repression, the country which he chooses for asylum is responsible to protect and secure such a person, unless the reason for asylum is an offense culpable by Shari'a law.

Article (13) :

Every capable and competent person has the right to work. Such a right shall be protected and provided by the state and the community. Man has the right to choose the type of work, which fits him in order to achieve his individual interest and the interest of the public at large. Workers have the right to safety, security, and all other social insurances. A worker shall not undertake any work beyond his capacity. Also, the worker (male or female) shall not be coerced or exploited or harmed. He has the right to receive adequate remuneration against his work without unnecessary delay. He has the right to have all his accrued leaves, benefits and award. He is responsible for perfection and devotion to his work. In case of dispute between the employee and the employer, the state intervene to settle the dispute in a fair and unbiased manner.

Article (14) :

Every person has the right to lawful work without monopoly, deception or damage to oneself or to other; and usury is certainly prohibited.

Article (15) :

- Every person has the right to lawful acquisition and possession and enjoys the right of ownership without prejudice to himself or to other people or the community. Private ownership shall not be deprived unless for the cause of public interest against a fair and prompt compensation.

- Confiscation and retention of properties are prohibited unless by lawful means.

Article (16) :

Every person has the right to enjoy the results of his scientific, literal, artistic or technological product. He has the right to protect his literal, fiscal interest, provided that such production is consistent with the Shari'a law.

Article (17) :

- Every person has the right to live in a clean environment free of mischief and moral vices in such a manner that will enable him to develop himself morally. The state and the community are responsible for providing this right.
- Every person has the right to health and social care against his state and community through provision of public facilities that he may require within the available resources.
- The state is responsible for guaranteeing the right for every person to dignified life that provides him with his needs and his dependents. This includes food, clothing, housing, education, treatment and other basic needs.

Article (18) :

- Every person has the right to secure himself, religion, family, honor and property.
- Every person has the right to his personal privacy and private affairs in his house, family, property, and communications. Espionage and unlawful control are prohibited. The state shall protect the individual against any aggressive and arbitrary intervention.
- Houses are inviolable at all times and shall not be unlawfully entered unless with prior permission of its residents. They shall not be demolished or confiscated or the residents displaced there from.

Article (19) :

- People, whether they are the ruled or the rulers, are equal before the law.
- Right to litigation is guaranteed to every person.
- Responsibility is strict in origin.
- There shall be no charge or punishment unless prescribed by Shari'a law.
- An accused person is presumed innocent unless he has been proven guilty through a fair trial in which he shall have access to defend himself.

Article (20) :

No person shall be arrested, deported or punished or his freedom restrained unless for valid lawful cause. He shall not be subjected to physical torture or to any sort of degrading or severe treatment inconsistent with humane dignity. No person shall be subjected to scientific or medical experiment without his consent and without prejudice to his health or jeopardizing his life. Laws that enable the executive authorities to carry out such things shall not be enacted.

Article (21) :

Taking man as a hostage by any means and for any reason is unlawful.

Article (22) :

- Every person has the right to express his opinion freely in a manner consistent with the Shari'a law.
- Every man has the right to enjoin the call for the promotion of virtues and prohibition of vices in accordance with the measures established by Shari'a law.

- Media is essential for the service of the community and shall not be exploited, misused, or embark upon the sacred things, the honor of Prophets, or the practice of any thing that may disturb the belief of the community or its disintegration.
- It is unlawful to wage hostility or hatred through the promotion of sectarianism and nationalism and all that could lead to racial discrimination.

Article (23) :

- In order to ensure the fundamental human rights, authority is considered a trust endowed to the rule and shall not be subjected to despotism or abused.
- Every person has the right to conduct public affairs either directly or indirectly, and he shall have the right to assume public posts in accordance with the provisions of the Shari'a law.

Article (24) :

All rights and freedoms set forth in this declaration are restricted by Islamic Shari'a law.

Article (25) :

Shari'a law is the sole reference for interpretation or clarification of any article stipulated in this document.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวศุคปรารถนา นิละไพจิตร เกิดเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2524 ที่กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนราชินี สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2545 สอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 56 ปีการศึกษา 2546 เริ่มรับราชการครั้งแรกเมื่อปี 2546 ตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง 3 สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง ปัจจุบันเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย